

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛОМАГА ЮРІЙ ТОМАШОВИЧ

УДК 343.61

**ДИСЕРТАЦІЯ
КВАЛІФІКАЦІЯ СУКУПНОСТІ ЗЛОЧИНІВ
ПРИ ВЧИНЕННІ УМИСНОГО ВБИВСТВА**

Спеціальність – 081 Право

Галузь знань – 08 Право

Подається на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Ю. Т. Ломага

Науковий керівник – **Созанський Тарас Іванович**, кандидат юридичних наук,
професор

Львів – 2022

АНОТАЦІЯ

Ломага Ю. Т. Кваліфікація сукупності злочинів при вчиненні умисного вбивства. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Львівський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, Львів, 2022.

Дисертація є першим у вітчизняній кримінально-правовій науці комплексним дослідженням кваліфікації сукупності злочинів при вчиненні умисного вбивства. У роботі розкрито сучасний стан кримінально-правових досліджень проблем кваліфікації сукупності злочинів при вчиненні умисного вбивства, а також визначено розвиток нормативних підстав кваліфікації умисних вбивств у вітчизняному законодавстві. Окрему увагу приділено визначенню співвідношення сукупності та повторності як форм множинності кримінальних правопорушень та її відображення при кваліфікації умисних вбивств. Сформульовано алгоритми та правила кваліфікації умисних вбивств за сукупністю злочинів.

У першому розділі, який присвячений загальним засадам дослідження проблем кваліфікації сукупності злочинів при вчиненні умисного вбивства, встановлено, що кваліфікація умисних вбивств за сукупністю як формою множинності кримінальних правопорушень є наслідком тієї системи кримінального законодавства, яка сформована в Україні у результаті певного історичного шляху, використання традиційної законотворчої техніки, відображення у кримінальному законодавстві актуальних на певний історичний період розвитку українського суспільства проблем.

Після огляду історичного розвитку нормативної регламентації предмета дослідження можна стверджувати, що можливість і потреба кримінально-правової кваліфікації умисного вбивства за сукупністю із іншими кримінальними правопорушеннями обумовлена специфікою нормативної регламентації кримінальної відповідальності за цей вид суспільно-небезпечного посягання

у кримінальному законодавстві України, і така особливість має свої історичні передумови.

Сучасний стан правової регламентації відповідальності за умисні вбивства у КК України 2001 р., використання юридичних конструкцій, що обумовлюють потенційну множинність кримінальних правопорушень під час їх кримінально-правової оцінки, обумовлено історією розвитку вітчизняного кримінального законодавства, яке передбачало посилене покарання за вчинення умисного вбивства у поєднанні з іншими кримінальними правопорушеннями. При цьому конструкції, які використовувалися законодавцем для регламентації подібних випадків, ускладнювалися із розвитком законотворчої техніки та кримінально-правової доктрини. Однією з основних особливостей розвитку цього інституту кримінального права є поступова систематизація та впорядкування складів кримінальних правопорушень, вчинення яких, поряд із вбивством, тягне застосування відповідних заходів кримінально-правової репресії.

До системи норм, які встановлюють відповідальність за умисне вбивство, можна віднести всі норми, в яких закріплено посягання, що містять ознаки родового поняття вбивства. З огляду на місце розташування норм про умисні вбивства у КК України пропонується поділяти їх на ті, що передбачені у Розділі II Особливої частини КК України (ст. ст. 115–118) та умисні вбивства, передбачені в інших розділах (ст. ст. 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ч. 2 ст. 438, ст. 443).

У другому розділі досліджено правила кваліфікації умисних вбивств при їх сукупності та її кримінально-правове значення, а саме: кваліфікація повторності умисного вбивства і проблема сукупності кримінальних правопорушень; кваліфікація реальної та ідеальної сукупності умисного вбивства з іншими злочинами; правила кваліфікації умисних вбивств при конкуренції кримінально-правових норм та їх відмінність від кваліфікації за сукупністю та особливостей призначення покарання як кримінально-правового наслідку сукупності умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями.

Вирішуючи проблему кваліфікації сукупності злочинів при вчиненні вбивства, не можна оминати увагою проблеми повторності кримінальних правопорушень. Прикладом врахованої законодавцем при конструюванні

диспозиції статті про умисне вбивство повторності кримінальних правопорушень є конструкція п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України – вбивство, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком вбивства, передбаченого ст. ст. 116–118 КК. Повторним вбивством, яке потребує кваліфікації за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України, буде вбивство, вчинене у проміжок часу між учиненням посягання на життя та настанням смерті потерпілої особи у попередньому епізоді кримінально-протиправної діяльності. Повторення кримінально-протиправної поведінки справді відбувається на практиці та не залежить від того, чи така поведінка відображається у однакових чи різних статтях Особливої частини КК України. Сам факт повторення кримінально-протиправних діянь означає підвищений ступінь суспільної небезпеки всього вчиненого загалом. А такий підвищений ступінь потребує адекватної реакції з боку того, хто здійснює кримінально-правову оцінку вчиненого. Видається, що такою адекватною реакцією буде кваліфікація вчиненого за сукупністю статей Особливої частини, яка, своєю чергою, відображатиме сукупність кримінальних правопорушень.

Ідеальна сукупність кримінальних правопорушень наявна тоді, коли одним діянням (дією або бездіяльністю) особа (суб'єкт кримінального правопорушення) вчиняє два або більше кримінальні правопорушення. Отже, ідеальну сукупність «утворює» одне діяння однієї й тієї самої особи (суб'єкта кримінального правопорушення), яке, з позиції декількох норм Особливої частини КК України, містить ознаки двох або більше самостійних складів кримінального правопорушення, що передбачені різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК України. Відмежовуючи реальну сукупність від сукупності ідеальної, слід наголосити про таке. По-перше, для реальної сукупності характерне вчинення особою двох або більше діянь (дій та/або бездіяльності), кожне з яких у поєднанні з іншими обставинами відповідає певному юридичному складу. Отже, на відміну від ідеальної сукупності, де одним діянням вчинюється два або більше кримінальні правопорушення, в реальній сукупності вчинені діяння визнаються двома або більше самостійними (окремими) кримінальними правопорушеннями. По-друге, якщо

в ідеальній сукупності кримінальні правопорушення, які її «утворюють», вчинюються одночасно, то в реальній сукупності між такими правопорушеннями обов'язково має бути певний проміжок у часі. Одне кримінальне правопорушення тут завжди має бути відокремлене від іншого, вчинятися в інший час.

Основне питання, яке має бути вирішене під час розгляду проблеми кваліфікації умисних вбивств при конкуренції кримінально-правових норм, – це питання наявності чи відсутності сукупності кримінальних правопорушень. Словом, можна стверджувати, що у випадку, коли вчинене підпадає одночасно під дію декількох кримінально-правових норм, кваліфікація можлива за всіма цим нормами – сукупність кримінальних правопорушень; або за однією з цих норм – у результаті подолання конкуренції кримінально-правових норм. За такої сукупності кримінальних правопорушень йдеться про той її вид, який у науці кримінального права прийнято називати «ідеальна сукупність». Конкуренція кримінально-правових норм при кваліфікації умисних вбивств наявна коли: особа вчинила умисне вбивство одного потерпілого, тобто одне вбивство; за ознаками фактичного складу вчиненого діяння, поведінка винної особи підпадає під ознаки декількох, двох або більше юридичних складів вбивств, передбачених у декількох кримінально-правових нормах; 3) ці норми перебувають між собою у такому логіко-юридичному зв'язку, який унеможлиблює їх одночасне застосування до конкретного випадку та обумовлює потребу застосування лише однієї з них.

У співвідношенні конкуренції загальної та спеціальної норм можуть перебувати всі норми, які передбачають відповідальність за умисне вбивство, що передбачені ч. 2 ст. 115, ст. ст. 116–118 КК України, та норми про умисне посягання на життя людини, розташовані у інших, окрім II-го, розділах Особливої частини КК України (ст. ст. 112, 348, 348¹, 379, 400, 443 КК України). Більш складні вияви й у теоретичному, й практичному аспекті стосовно вбивства має конкуренція частини і цілого. Складність цього виду конкуренції полягає у тому, що за своїм правовим змістом вбивство як посягання на найцінніший об'єкт не має охоплюватися нормою, що щось більш цінне, а завжди знаходити

самостійне відображення у формулі кваліфікації. Однак, конструкції деяких кримінально-правових норм, відображених у статтях Особливої частини КК України, дають підстави для твердження про можливість виникнення такого виду конкуренції. Прикладами конкуренції частини і цілого із умисним вбивством можуть стати конструкції, передбачені у ч. 5 ст. 404 та ч. 2 ст. 438 КК України. В обидвох цих складах кримінальних правопорушень законодавець використовує конструкцію «дії, передбачені ... цієї статті» + «пов'язані/поєднані із умисним вбивством». Іншими словами як кваліфікуючу ознаку у складі «Опору начальникові або примушуванні його до порушення службових обов'язків» (ст. 404 КК) та «Порушення законів та звичаїв війни» (ст. 438 КК) законодавець використовує не обставину, що характеризує якийсь елемент складу кримінального правопорушення, а кримінальне правопорушення цілком – весь склад, передбачений щонайменше ч. 1 ст. 115 КК України. Частинами при цьому є норма про основний склад відповідного кримінального правопорушення та норма, в якій відображено склад умисного вбивства.

Вирішення питання конкуренції кримінально-правових норм при кваліфікації умисного вбивства не залежно від виду такої конкуренції зумовлює застосування лише однієї статті Особливої частини КК України, оскільки вчинене лише одне кримінальне правопорушення. Під час кваліфікації умисного вбивства правозастосовний орган може зіткнутися із типовими видами конкуренції кримінально-правових норм: загальної та спеціальної норми, частини та цілого; декількох спеціальних норм між собою, а також із ускладненими ситуаціями, які обумовлені особливостями конструкції диспозиції кримінально-правових норм. У будь-якому разі варто наголосити, що ідеальної сукупності кримінальних правопорушень, передбачених конкуруючими кримінально-правовими нормами, бути не може.

Алгоритм застосування спеціальних правил призначення покарання за сукупністю умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями достатньо простий та визначений у ч. 1 ст. 70 КК України: під час сукупності кримінальних правопорушень суд, призначивши покарання (основне і додаткове)

за кожне кримінальне правопорушення окремо, визначає остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених покарань. Для того, щоб мінімальна відповідальність за вказаний вид посягання відтак відповідала верхній межі відповідальності, яка передбачена для простого виду вбивства, санкцію цього виду посягання можна змінити, встановивши верхню межу на рівні дванадцяти років позбавлення волі. Таке зниження максимального покарання за основний склад умисного вбивства загалом відповідатиме практиці призначення покарання за цей вид кримінально-протиправного посягання. Реалізація такої зміни, насамперед, дасть можливість безпосередньо в тексті закону відобразити залежність диференціації відповідальності від змін суспільної небезпеки, які відбуваються в результаті поєднання вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями. З метою забезпечення фактичної реалізації диференціації кримінальної відповідальності у випадку множинності кримінальних правопорушень висловимо пропозицію про недопущення застосування способу поглинання покарань при вчиненні умисного вбивства у сукупності із іншими кримінальними правопорушеннями. Видається, що у цих випадках цілком слушним буде застосування способу складання покарань: якщо є фактична можливість – повного, за її відсутності – часткового. Ця пропозиція, звісно, не поширюється на випадки, коли за умисне вбивство призначене покарання у виді довічного позбавлення волі. У такому разі єдиним способом визначення остаточного покарання у випадку сукупності кримінальних правопорушень буде поглинання.

За результатами дисертації запропоновано внести зміни та доповнення до КК України, які спрямовані на реалізацію основних положень дослідження.

Ключові слова: умисне вбивство; множинність кримінальних правопорушень; кримінально-правова кваліфікація; сукупність умисних вбивств; алгоритм кваліфікації; кримінально-правові наслідки сукупності умисних вбивств.

Lomaha Yu. T. Qualification of the set of crimes in the case of murder. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for obtaining the educational and scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 – Law. Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2022.

The dissertation is the first comprehensive research of the qualification of a set of crimes in the case of murder in domestic criminal law science. It discloses the current state of criminal law research on the problems of qualification of the set of crimes while committing a murder, and also defines the development of normative grounds for the qualification of murders in domestic legislation. Particular attention is paid to determining the correlation of set and repetition as forms of multiplicity of criminal offenses and its reflection in the qualification of murders. Algorithms and rules for the qualification of murders by the set of crimes have been formulated.

In the first chapter, which is devoted to the general principles of the research of the problems of qualification of the set of crimes in the case of murder, it is established that the qualification of murders by the set as a form of multiplicity of criminal offenses is a consequence of the system of criminal legislation that was formed in Ukraine as a result of a certain historical path, the use of traditional law-making techniques, reflection in criminal legislation of problems relevant for a certain historical period of the development of Ukrainian society.

After reviewing the historical development of the normative regulation of the subject of research, it can be asserted that the possibility and need of the criminal-legal qualification of murder as a whole with other criminal offenses is due to the specificity of the normative regulation of criminal liability for this type of socially dangerous offense in the criminal legislation of Ukraine, and such a feature has its own historical prerequisites.

The current state of legal regulation of responsibility for murder in the Criminal Code of Ukraine of 2001, the use of legal constructions that determine the potential

multiplicity of criminal offenses during their criminal legal assessment, is due to the history of the development of domestic criminal legislation, which foreseen increased punishment for murder in combination with other criminal offenses. At the same time, the constructions used by the legislator to regulate such cases became more complicated with the development of law-making techniques and criminal law doctrine. One of the main features of the development of this institution of criminal law is the gradual systematization and ordering of the composition of criminal offenses, the commission of which, along with murder, entails the application of appropriate measures of criminal repression.

All the norms that enshrine encroachment and contain signs of the generic concept of murder, can be included to the system of norms that establish responsibility for murder. Taking into account the location of the norms on murders in the Criminal Code of Ukraine, it is suggested to divide them into those provided for in Section II of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine (Articles 115–118) and murders provided for in other chapters (Articles 112, 348, 379, 400, Part 4, Art. 404, Part 2, Art. 438, Art. 443).

In the second chapter, the rules for the qualification of murders in their set and their criminal-legal significance are researched, namely: the qualification of repetition of murder and the problem of the set of criminal offenses; qualification of the real and ideal set of murder with other crimes; the rules for the qualification of murders in the context of competing criminal law norms and their difference from the qualification based on the set and features of punishment as a criminal legal consequence of the set of murder with other criminal offenses.

Solving the problem of qualification of the set of crimes in the case of murder, it does not seem possible to ignore the problem of repeated criminal offenses. An example of the repetition of criminal offenses taken into account by the legislator when constructing the disposition of the article concerning murder is the construction of paragraph 13, part 2 of Art. 115 of the Criminal Code of Ukraine, a murder committed by a person who previously committed a murder, with the exception of the murder provided for in Art. 116-118 of the Criminal Code. Repeated murder, which requires

qualification under paragraph 13, part 2 of Art. 115 of the Criminal Code of Ukraine, will be a murder committed during the period of time between the commission of an attempt on the life and the death of the victim in the previous episode of criminal activity. Repetition of criminal and illegal behavior really occurs in practice and does not depend on whether that behavior is reflected in the same or different articles of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine. The very fact of repeating criminal and illegal acts means an increased degree of social danger of everything committed as a whole. And such an increased degree requires an adequate reaction on the part of the one who carries out a criminal-legal assessment of the committed crime. It seems that such an adequate reaction will be the qualification of the committed under the set of articles of the Special Part, which in turn will reflect the set of criminal offenses.

A perfect set of criminal offenses occurs when a person (the subject of a criminal offense) commits two or more criminal offenses by one action (act or inaction). Therefore, a perfect set is «formed» by one act of one and the same person (the subject of a criminal offense), which, from the standpoint of several norms of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, contains features of two or more independent elements of a criminal offense provided for by different articles or different parts of the same article of Special part of the Criminal Code of Ukraine. When distinguishing the real set from the perfect set, you should pay attention to the following. First of all, the real set is characterized by a person committing two or more acts (actions and/or inactions), each of which – in combination with other circumstances – corresponds to a certain legal structure. So, in contrast to the perfect set, where two or more criminal offenses are committed by one act, in the real set the committed acts are recognized as two or more independent (separate) criminal offenses. Secondly, if in the perfect set the criminal offenses that «form» it, are committed simultaneously, then in the real set there must necessarily be a certain gap in time between such offenses. One criminal offense here must always be separated from another, committed at a different time.

The main issue that must be resolved when considering the problem of the qualification of murders in the context of competing criminal law norms is the question

of the presence or absence of a set of criminal offenses. Simplifying, it can be argued that in the event that the committed action falls under the influence of several criminal law norms at the same time, qualification is possible according to all these norms – a set of criminal offenses; or according to one of these norms – as a result of overcoming the competition of criminal law norms. In this case, when we talk about the totality of criminal offenses, we are talking about that kind of it, which in the science of criminal law is called the ideal totality. The competition of criminal law norms in the qualification of murders occurs when: 1) a person committed the murder of one victim, that is, one murder; 2) according to the signs of the actual composition of the committed act, the behavior of the guilty person falls under the signs of several, two or more legal compositions of murder, provided for in several criminal law norms; 3) these norms are in such a logical and legal relationship that excludes their simultaneous application to a specific case and determines the need to apply only one of them.

In the ratio of competition between general and special norms, all the norms that provide for responsibility for murder, which are provided for in Part 2 of Art. 115, Art. Art. 116–118 of the Criminal Code of Ukraine and the norms on intentional encroachment on human life, located in other, except II, sections of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine (Articles 112, 348, 348¹, 379, 400, 443 of the Criminal Code of Ukraine). Competition between the part and the whole is more complex both theoretically and practically in relation to murder. The complexity of this type of competition lies in the fact that by its legal nature, murder, as an encroachment on the most valuable object, should not be covered by the norm that something is more valuable, but should always be reflected in the qualification formula. However, the constructions of some criminal law norms, reflected in the articles of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, give grounds for the assertion of the possibility of this type of competition. Examples of the competition of the part and the whole with murder can be the constructions provided for in Part 5 of Art. 404 and Part 2 of Art. 438 of the Criminal Code of Ukraine. In both of these sets of criminal offenses, the legislator uses the construction «actions provided for in ... this article» +

«

r

e

In other words, the legislator does not use a circumstance that characterizes some element as a qualifying feature in the composition of «Resisting a superior or forcing him to violate official duties» (Article 404 of the Criminal Code) and «Violation of the laws and customs of war» (Article 438 of the Criminal Code) component of a criminal offense, and a criminal offense as a whole – the entire composition provided for at least in Part 1 of Art. 115 of the Criminal Code of Ukraine. At the same time the parts are the norm on the basic composition of the corresponding criminal offense and the norm reflecting the composition of murder.

The resolution of situations of competition of criminal law norms when qualifying murder, regardless of the type of such competition, entails the application of only one article of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, since only one criminal offense has been committed. When qualifying murder, the law enforcement body may encounter typical types of competition of criminal law norms: general and special norms, part and whole; several special norms among themselves, as well as with complicated situations, which are due to the peculiarities of the construction of the disposition of criminal law norms. In any case, it should be emphasized that there cannot be an ideal set of criminal offenses provided for by competing criminal law norms.

The algorithm for the application of special rules for imposing a punishment based on the totality of murder with other criminal offenses is quite simple and is defined in Part 1 of Art. 70 of the Criminal Code of Ukraine: in the case of a set of criminal offenses, the court, having assigned a punishment (main and additional) for each criminal offense separately, determines the final punishment by absorbing a less severe punishment with a more severe one or by fully or partially adding up the prescribed punishments. In order that the minimum liability for the specified type of offense thus corresponds to the upper limit of liability, which is provided for a simple type of homicide, the sanction of this type of offense can be modified by establishing an upper limit of twelve years of imprisonment. Such a reduction of the maximum penalty for the main component of murder will generally correspond to the practice of imposing

a penalty for this type of criminal offense. The implementation of a change of this kind will first of all make it possible to reflect directly in the text of the law the dependence of the differentiation of responsibility on changes in public danger that occur as a result of combining homicide with other criminal offenses. In order to ensure the actual implementation of the differentiation of criminal responsibility in the case of multiple criminal offenses, we will make a proposal to prevent the use of the method of absorption of punishments when committing the murder in combination with other criminal offenses. It seems that in these cases, it will be quite fair to apply the method of imposing punishments: if there is an actual possibility - full, if it is not possible - partial. This proposal, of course, does not apply to cases where murder is punishable by life imprisonment. In such a case, the only way to determine the final punishment in the case of a collection of criminal offenses will be the absorption.

According to the results of the dissertation, it is proposed to make changes and additions to the Criminal Code of Ukraine, which are aimed at implementing the key provisions of the study.

Key words: murder; multiplicity of criminal offenses; criminal law qualifications; totality murders; qualification algorithm; criminal legal consequences of murders.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Ломага Ю. Т. Історичний аспект розвитку нормативно-правової регламентації кримінальної відповідальності за умисні вбивства у контексті їх потенційної множинності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3. С. 385–392.

Ломага Ю. Т. Система норм про умисне вбивство у Кримінальному кодексі України як юридико-технічна передумова проблем кваліфікації їх за сукупністю злочинів. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових праць Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника*. 2022. Вип. LIX. С. 131–144.

Ломага Ю. Т. Кваліфікація умисних вбивств при конкуренції кримінально-правових норм. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових праць Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника*. 2022. Вип. LX. С. 28–40.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

Ломага Ю. Т. Правові підстави кваліфікації умисних вбивств за сукупністю за законодавством окремих зарубіжних держав. *30 років розбудови української державності та кримінальна юстиція як базовий компонент: Чого досягнуто та що втрачене?: матеріали VII Львівського форуму кримінальної юстиції* (м. Львів, 16–17 вересня 2021 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 93–98.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1	
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ПРОБЛЕМ КВАЛІФІКАЦІЇ СУКУПНОСТІ ЗЛОЧИНІВ	
ПРИ ВЧИНЕННІ УМИСНОГО ВБИВСТВА	24
1.1 Розвиток нормативних підстав кваліфікації	
сукупності умисних вбивств у вітчизняному законодавстві	24
1.2 Зарубіжний досвід правової регламентації відповідальності	
за умисне вбивство та кваліфікації умисних вбивств за сукупністю злочинів.....	41
1.3 Сучасний стан нормативної регламентації відповідальності	
за умисне вбивство у Кримінальному кодексі України	52
Висновки до Розділу 1	69
РОЗДІЛ 2	
ПРАВИЛА КВАЛІФІКАЦІЇ УМИСНИХ ВБИВСТВ	
ПРИ ЇХ СУКУПНОСТІ ТА ЇЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ.....	73
2.1 Кваліфікація повторності умисних вбивств	
і проблема сукупності кримінальних правопорушень	73
2.2 Кваліфікація реальної та ідеальної сукупності	
умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями	101
2.3 Правила кваліфікації умисних вбивств	
при конкуренції кримінально-правових норм	
та їх відмінність від правил кваліфікації за сукупністю	168
2.4 Особливості призначення покарання	
як кримінально-правового наслідку сукупності умисного вбивства	
з іншими кримінальними правопорушеннями	182
Висновки до Розділу 2	198
ВИСНОВКИ.....	204
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	212
ДОДАТКИ.....	230

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Вагомим аспектом кримінально-правової політики держави є запобігання і протидія множинності кримінальних правопорушень. Це обумовлено тим, що кримінальні правопорушення, якщо вони вчиняються багаторазово, є більш суспільно небезпечними, а боротьба з ними більш проблемною, тому кримінально-правовим засобам протидії множинності кримінальних правопорушень має бути приділено належну увагу і практиків, і теоретиків. Особливо це стосується умисного вбивства як кримінального правопорушення, яке посягає на найвищу соціальну цінність української держави – життя людини. Вчинення цього особливо небезпечного злочину повторно, а також у поєднанні з іншими кримінальними правопорушеннями ще більше підвищує рівень суспільної небезпечності цього, і без того максимально небезпечного, посягання.

Законодавець часто вносить зміни до КК України і створює у кримінальному законі розгалужену систему кримінально-правових норм, які встановлюють кримінальну відповідальність за умисне вбивство. Однак ускладнення кримінально-правового регулювання відповідальності за умисне вбивство не є досконалим засобом, таким, що спрощує правозастосування у разі вчинення цього посягання у множинності. Наявні норми про сукупність кримінальних правопорушень у кримінальному законі також не вирішують усіх практичних проблем кваліфікації умисних вбивств при сукупності злочинів.

Прогалини та недоліки у регулюванні сукупності умисних вбивств із іншими кримінальними правопорушеннями зумовлюють і проблеми у практичній діяльності, адже здійснювати кримінально-правову кваліфікацію діяння особи є доволі складно за недосконалості КК України, а також за відсутності або суперечності правових позицій Верховного Суду та Верховного Суду України. Відтак, очевидно, що можна простежити різні варіанти кримінально-правової оцінки діянь осіб, які вчинили умисне вбивство у сукупності із іншими кримінальними правопорушеннями.

Проблема кваліфікації сукупності злочинів під час вчинення умисного вбивства у кримінально-правовій науці детально не досліджувалась. Найчастіше проблемні питання кваліфікації сукупності злочинів під час вчинення умисного вбивства розглядають під час вивчення проблем відповідальності за вбивства або проблем кваліфікації сукупності кримінальних правопорушень. Теоретичну основу цієї дисертації становлять дослідження таких вчених, як М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, С. Д. Бережний, С. В. Бородін, В. К. Гришук, О. О. Дудоров, І. О. Зінченко, А. П. Козлов, Н. Є. Маковецька, В. П. Малков, В. О. Навроцький, М. В. Самарчук, С. Г. Скок, Т. І. Созанський, О. С. Сотула, О. В. Ус, Н. І. Устрицька, М. І. Хавронюк, П. П. Черепій та ін. Незважаючи на міцне теоретичне підґрунтя вирішення питань, які досліджуються у дисертації, досі немає одностайної позиції у розв'язанні певних проблем кваліфікації сукупності злочинів при вчиненні умисного вбивства, а деякі питання взагалі залишилися поза увагою науковців.

Тож комплексний аналіз та вирішення проблемних питань кримінально-правової оцінки умисного вбивства, вчиненого у сукупності із іншими кримінальними правопорушеннями, є актуальним та необхідним і для науки, і для практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» на 2021–2024 рр. (номер державної реєстрації 0121U113930).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол від 30.10.2019 № 3).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є аналіз сукупності кримінальних правопорушень, елементом якої є умисне вбивство, та формулювання правил кримінально-правової кваліфікації такої сукупності.

Мета дослідження досягається реалізацією таких *завдань*:

1. З'ясувати розвиток нормативних підстав кваліфікації сукупності умисних вбивств у вітчизняному законодавстві.

Дослідити зарубіжний досвід правової регламентації відповідальності за умисне вбивство та кваліфікації умисних вбивств за сукупністю злочинів.

Виявити сучасний стан нормативної регламентації відповідальності за умисне вбивство у Кримінальному кодексі України.

Сформулювати правила кваліфікації повторності умисних вбивств.

Сформулювати правила кваліфікації реальної та ідеальної сукупності умисного вбивства з іншими злочинами.

Сформулювати правила кваліфікації умисних вбивств за конкуренції кримінально-правових норм та виявити відмінність від кваліфікації за сукупністю.

Дослідити особливості призначення покарання як кримінально-правового наслідку сукупності умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями.

Об'єктом дослідження є правова оцінка множинності кримінальних правопорушень, елементом якої є умисне вбивство.

Предметом дослідження є кваліфікація сукупності злочинів при вчиненні умисного вбивства.

Методи дослідження. Під час підготовки дисертації була використана система загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Головним методом дослідження став *діалектичний метод*, який дав змогу розглянути сукупність кримінальних правопорушень, елементом якої є умисне вбивство у розвитку та взаємозв'язку, єдності та суперечностях із вченням про множинність кримінальних правопорушень (усі розділи). За допомогою *історичного методу* здійснювалося вивчення становлення, розвитку та змін нормативного регулювання підстав кваліфікації сукупності умисних вбивств у вітчизняному законодавстві (підрозділ 1.2). Застосовано *догматичний метод* для з'ясування змісту кримінально-правових понять, які використовуються під час

регламентації сукупності кримінальних правопорушень та відповідальності за умисне вбивство (підрозділ 1.2, 2.2). *Компаративістський метод* використано для дослідження норм про сукупність кримінальних правопорушень та умисних вбивств у кримінальних законах зарубіжних держав на можливість їх запозичення у КК України (підрозділ 1.3). *Метод аналізу та синтезу* застосовано під час дослідження особливостей кримінально-правової оцінки повторності умисних вбивств та сукупності умисних вбивств з іншими кримінальними правопорушеннями, конкуренції кримінально-правових норм при кваліфікації умисних вбивств (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). Для дослідження матеріалів судової практики у підрозділах 2.2, 2.3, 2.4 використано метод *документального аналізу*.

Емпіричну базу дослідження становить інформація, отримана під час аналізу узагальнень матеріалів практики судів різних інстанцій щодо питань кваліфікації сукупності злочинів під час вчинення умисного вбивства, зокрема, опрацьовано близько 150 вироків судів першої інстанції, рішень апеляційної інстанції, постанов Верховного Суду, а також постанов Пленуму Верховного Суду України. Здійснено власне узагальнення судової практики судів України з питань кримінально-правової оцінки умисних вбивств, вчинених у сукупності злочинів.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у вітчизняній кримінально-правовій науці комплексним дослідженням кваліфікації сукупності злочинів при вчиненні умисного вбивства. Під час проведеного дослідження отримано нові наукові положення, які мають вагоме теоретичне і практичне значення. Зокрема:

уперше:

– констатовано, що сучасний стан нормативної регламентації кримінальної відповідальності за умисне вбивство, який обумовлює проблеми кримінально-правової кваліфікації за сукупністю злочинів, є наслідком тієї системи кримінального законодавства, яка сформована в Україні у результаті певного історичного шляху, використання традиційної законотворчої техніки,

відображення у кримінальному законодавстві актуальних на певний історичний період розвитку українського суспільства проблем. Нормативна регламентація кримінальної відповідальності за вбивство у рамках її розвитку полягала й у постійному ускладненні та деталізації;

– у контексті системного підходу здійснено спробу довести можливість спрощення опису ознак складів вбивств як засобу усунення проблем їх адекватної кримінально-правової оцінки, на підставі аналізу якої доцільним видається внесення до КК України таких змін, які б усували сумніви у потребі застосування загальної норми про вбивство, передбаченої відповідною частиною ст. 115 КК України за сукупністю із нормою про вчинене особою інше кримінальне правопорушення. Таке законотворче рішення дасть змогу адекватно кваліфікувати все вчинене і у разі, якщо ставлення до наслідків у вигляді смерті з боку винної особи було необережним. Запропоновано низку змін до КК України;

– запропоновано алгоритм кваліфікації повторності умисних вбивств. Умисне вбивство, вчинене повторно, необхідно кваліфікувати у такій послідовності: 1) встановити, що наявне повторення діянь, спрямованих на заподіяння смерті двом або більше особам, які не охоплювалися єдиним умислом; 2) дати кримінально-правову оцінку кожному умисному вбивству окремо, встановити, чи зберігаються їх правові наслідки; 3) визначити вид повторності кримінальних правопорушень – тотожних (ч. 1 ст. 115 та ч. 1 ст. 115 КК України), однорідних (ст. 348 та ч. 2 ст. 115 КК України, до прикладу) чи різнорідних (ст. 117 та ч. 1 ст. 115 КК України, приміром) умисних вбивств; 4) встановити, чи надає КК повторності кваліфікуючого значення – тільки повторність тотожних та однорідних умисних вбивств; 5) остаточно кваліфікувати скоєне за сукупністю статей про перше та наступне умисне вбивство з огляду на повторність другого кримінального правопорушення (наступних кримінальних правопорушень) за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України.

– висловлено пропозицію про недопущення застосування способу поглинання покарань при вчиненні умисного вбивства у сукупності із іншими

кримінальними правопорушеннями. У цих випадках цілком слушним буде застосування способу складання покарань: якщо є фактична можливість – повного, за її відсутності – часткового. Ця пропозиція не поширюється на випадки, коли за умисне вбивство призначене покарання у виді довічного позбавлення волі. Для забезпечення реалізації цієї пропозиції запропоновано внести зміни до ч. 2 ст. 70 КК України;

удосконалено:

– розуміння системи норм про умисне вбивство у КК України. У дисертації до системи норм, які встановлюють відповідальність за умисне вбивство, віднесено всі норми, в яких закріплено посягання, що містять ознаки родового поняття вбивства. З огляду на місце розташування норм про умисні вбивства у КК України запропоновано такий їх розподіл: умисні вбивства, що регламентовані у Розділі II Особливої частини КК (ст. ст. 15–118), та умисні вбивства, що передбачені в інших розділах КК (ст. ст. 112, 348, 348¹, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ч. 2 ст. 438, ст. 443);

– поняття конкуренції кримінально-правових норм, які регламентують відповідальність за умисні вбивства. Зокрема у дисертації констатовано, що конкуренція кримінально-правових норм під час кваліфікації умисних вбивств наявна тоді, коли: 1) особа вчинила умисне вбивство одного потерпілого, тобто одне вбивство; 2) за ознаками фактичного складу вчиненого діяння поведінка винної особи підпадає під ознаки декількох, двох або більше юридичних складів вбивств, передбачених у декількох кримінально-правових нормах; 3) ці норми перебувають між собою у такому логіко-юридичному зв'язку, який унеможливує їх одночасне застосування до конкретного випадку та обумовлює потребу застосування лише однієї з них. При цьому у співвідношенні конкуренції загальної та спеціальної норми можуть перебувати всі норми, які передбачають відповідальність за умисне вбивство, що передбачені ч. 2 ст. 115, ст. ст. 116–118 КК України, та норми про умисне посягання на життя людини, розміщені у інших розділах Особливої частини КК України (ст. ст. 112, 348, 348¹, 379, 400, 443 КК України);

– позицію, що умисне вбивство під час вчинення геноциду не потребуватиме додаткової кваліфікації за ст. 115 КК України, оскільки, якщо геноцид виявився тільки через умисне вбивство, то ст. 442 слід трактувати як таку, що містить спеціальну норму за ознаками мети вчинення; якщо ж умисне вбивство було не єдиним виявом геноциду, та ст. 442 міститиме норму цілого. В обох випадках пріоритет щодо застосування надаватиметься нормі, визначеній ст. 442 КК України;

отримали подальший розвиток:

– твердження компаративістів, що питання множинності кримінальних правопорушень загалом та множинності вбивств зокрема більш чітко і повно регламентується в кримінальному законодавстві держав, які колись входили до Радянського Союзу, та законодавстві країн сходу Європейського Союзу. Моделі кримінального законодавства проаналізованих зарубіжних держав використовують такі законодавчі конструкції, які, в принципі, не створюють проблем для кримінально-правової кваліфікації умисних вбивств за сукупністю кримінальних правопорушень. У кримінальних законах відповідних держав більше акцентується на питаннях визначення міри кримінально-правових наслідків до особи, яка вчинила два або більше кримінальних правопорушень, зокрема й вбивств;

– окремі висновки щодо питань кваліфікації умисного вбивства за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями або щодо відсутності такої сукупності.

Практичне значення отриманих результатів. Окреслені у дисертації висновки та пропозиції може бути використано у:

– *правотворчості* – для вдосконалення статей Загальної та Особливої частин КК України, що передбачають кримінальну відповідальність за умисне вбивство та сукупність кримінальних правопорушень;

– *правозастосовній діяльності* – для вирішення компетентними органами питань кваліфікації сукупності злочинів під час вчинення умисного вбивства;

– *науково-дослідній діяльності* – для подальшого дослідження деяких аспектів кваліфікації кримінальних правопорушень за їх множинності;

– *навчальному процесі* – під час викладання дисциплін «Кримінальне право» і «Кримінально-правова кваліфікація», а також спецкурсів для здобувачів освіти юридичних спеціальностей; розроблення та підготовки підручників, посібників, методичних рекомендацій тощо.

Апробація матеріалів дисертації. Результати дисертації реферувалися на наукових семінарах кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ, звітних конференціях аспірантів. Окрім того, результати та висновки дослідження оприлюднено на Львівському форумі кримінальної юстиції «30 років розбудови української державності та кримінальна юстиція як базовий компонент: Чого досягнуто та що втрачене?» (16–17 вересня 2021 року).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено у чотирьох наукових працях, зокрема, у трьох статтях у наукових фахових виданнях України, одних тезах виступів на науково-практичних заходах.

Структура дисертації. Дисертація складається з вступу, двох розділів, які охоплюють сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та трьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 281 сторінку, із яких 196 сторінок – основний текст, 18 сторінок – список використаних джерел (194 найменування), три додатки розміщено на 52 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ КВАЛІФІКАЦІЇ СУКУПНОСТІ ЗЛОЧИНІВ ПРИ ВЧИНЕННІ УМИСНОГО ВБИВСТВА

Розвиток нормативних підстав кваліфікації сукупності умисних вбивств у вітчизняному законодавстві

Проблеми історії розвитку кримінального законодавства загалом та нормативної регламентації відповідальності за умисні вбивства зокрема не є новими для науки кримінального права. Загальні тенденції розвитку кримінального законодавства розкрито у працях І. Й. Бойка, М. І. Колоса, К. Б. Марисюка, І. І. Терлюка, М. І. Хавронюка. Окремі аспекти історії кримінальної відповідальності за обрані види умисних вбивств є предметом дослідження таких вчених, як С. Бережний [17], І. С. Семенюк [138, с. 31–40], П. П. Черепій [187, с. 12–24].

Водночас варто зазначити, що вказані та інші роботи предметом свого висвітлення мали інші аспекти проблеми розвитку нормативної регламентації відповідальності за умисне вбивство. Питання історії розвитку нормативної регламентації кримінальної відповідальності за умисні вбивства у контексті саме їх потенційної сукупності з іншими кримінальними правопорушеннями ще не було предметом наукових пошуків у вітчизняній доктрині кримінального права.

Метою цієї частини дисертації є з'ясування історичних передумов сучасного стану кримінального законодавства України у частині регламентації ним кримінальної відповідальності за умисні вбивства, що обумовлює їх потенційну кримінально-правову оцінку за сукупністю із іншими кримінальними правопорушеннями.

Розпочинати будь-яку історико-правову розвідку варто із використанням розробленої наукою історії держави і права періодизації розвитку певного правового явища. Такі періодизації розробляються авторами із використанням різних критеріїв та є більш або менш детальними. Вибір періодизації залежить від

мети дослідника. У цій роботі нам головне виявити закономірності формування того стану нормативної регламентації явища, який обумовлює можливість кримінально-правової оцінки умисного вбивства за сукупністю із іншими видами кримінальних правопорушень (зокрема й іншими видами умисних вбивств). При цьому у роботі використовується гіпотеза, що можливість і потреба кримінально-правової кваліфікації умисного вбивства за сукупністю із іншими кримінальними правопорушеннями обумовлена специфікою нормативної регламентації кримінальної відповідальності за цей вид суспільно-небезпечного посягання у кримінальному законодавстві України. А така особливість має свої історичні передумови. Отже, викладаючи історико-правовий матеріал, ми зважали на те, що розвиток всіх державно-правових явищ в Україні варто структурувати так:

1. Становлення та розвиток правового регулювання відносин у дослов'янський період та період давньоруської державності: а) перші державні утворення на території Північного Причорномор'я і Приазов'я (середина I тис. до н.е. – V ст. н.е.); б) право в Київській Русі (IX–XII ст.); в) право у Галицько-Волинській державі (1199–1349 рр.).

2. Правове регулювання відносин на українських землях у складі Польського Королівства, Великого князівства Литовського та Речі Посполитої: а) право на українських землях у складі Польського Королівства (1387–1569 рр.); б) право на українських землях у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (середина XIV – 1795 р.).

3. Правове регулювання відносин у період Української державності XVI–XVIII ст.: а) право у Запорізькій Січі (середина XVI ст. – перша половина XVII ст.); б) право Української козацької держави (XVII–XVIII ст.).

4. Правове регулювання відносин на українських землях у складі Російської імперії та Австрійської (Австро-Угорської) монархії: а) право на українських землях у складі Російської імперії (1783–1917 рр.); б) право на українських землях у складі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918 рр.).

5. Правове регулювання відносин у період Українського державотворення (1917–1920 рр.) та міжвоєнний період (1919–1939 рр.);

6. Правове регулювання відносин в УРСР (1917–1991 рр.) [19, с. 901–903].

7. Правове регулювання відносин у період після відновлення незалежності України (1991 – по нині).

Аналіз розпочнемо із пам'яток права, які належать до виокремленого першого періоду. Звичайно, що ці пам'ятки містили норми звичаєвого права. Йдеться про договори Олега (911 р.) та Ігоря (945 р.) з греками, Устав Ярослава Мудрого. У цих пам'ятках простежується лише відображення доволі примітивного розуміння кримінально-правових понять злочину та покарання. Однак, оскільки вбивства із очевидністю належали до соціально негативних явищ, дослідження цих пам'яток дає змогу наголосити, що ці договори, не маючи загальної кримінально-правової спрямованості, все-таки передбачали норми щодо відповідальності за посягання на життя. С. В. Бородін щодо цього зазначив, що в договорі Олега вперше в пам'ятках руського права згадувалося про вбивство як злочин, за який передбачалося покарання. Зокрема, у ньому зазначалося: якщо русин уб'є християнина або християнин уб'є русина, він вмирає на місці, де вчинив злочин. Якщо ж убивця сховається і водночас у нього наявне майно, то, як вказує науковець, найближчий родич убитого отримає частину його майна. Якщо вбивця не має майна, то, як зазначає С. В. Бородін, він залишається під судом, а після розшуку підлягає смерті (ст. 3). Аналогічна норма містилася в ст. 12 договору Ігоря з греками [20, с. 31–32].

Пізніше нормативна регламентація кримінальної відповідальності за вбивство у давньоруському праві ускладнюється, відтак є підстави стверджувати, що з'являються конструкції, розвиток яких згодом дасть можливість кваліфікації вбивства за сукупністю. Так, «Руська правда» розрізняє вбивство, вчинене «в розбої» і вбивство, вчинене «на бенкеті». Водночас перше розглядалося як більш небезпечне і за вчинення його передбачалося більш суворе покарання: «Аже кто убиет княжа мужа в разбое, а головника не ищут, то виревную платите в чьей же верви голова лежит, то 80 гривен. Но оже будет убил или в сваде или в пиру явлено, то тако ему платити по вервинын, иже ся прикладывают вирую» [116].

Окрім того, у науці кримінального права зазначається про процеси, коли спеціальна норма за ознакою потерпілого, зокрема його соціального становища,

виокремлена із загальної норми про вбивство: «коли уб'є муж мужа, то помститися має брат убитого, чи батько або син, або брат старшого сина, або інші брати. Якщо не буде кому звершити кровну помсту, то внести 80 гривень, коли вбитим буде князів муж чи княжого тіуна. Якщо вбитим буде горожанин, чи гридень, чи купець, чи боярський тіун, або мечник, або ізгой, або новгородець – то 40 гривень сплатити за нього» [127]. Зокрема у сучасному розумінні норма про вбивство княжого мужа чи княжого тіуна є кваліфікованою нормою про вбивство, виокремленою за ознакою потерпілого. А відтак порівняно із загальною нормою щодо вбивства інших осіб (горожанина, гридня, купця, боярського тіуна, мечника, ізгоя, новгородця) за вчинення такого убивства передбачено більш сувору відповідальність [139, с. 29]. Отже, з'являється специфічне кримінально-правове регулювання відповідальності за умисне вбивство, що згодом стане передумовою для появи норм, які конкуруватимуть між собою та становитимуть структурні частини складених складів кримінальних правопорушень.

Період дії давньоруського права завершується татаро-монгольською навалою. Відтак на території України починають діяти правові системи спершу Литви та Польщі, а згодом і Московії. Водночас під час цього періоду і надалі застосовувалося звичаєве право та статутне право («Руська правда»). Однак, на українських землях, що перебували під впливом Литви та Польщі, з огляду на більш високий рівень розвитку все-таки залишався попередній юридичний устрій. Такий устрій утримувався і після ухвалення литовських статутів 1529, 1566 та 1588 рр., які за техніко-юридичним рівнем були на значно вищому рівні, ніж багато тогочасних західноєвропейських законів.

На інших українських землях, що перебували під юрисдикцією Польщі, чинні були статuti 1347 р., 1420–1423 рр., 1505 р., Збірник законів Польських (який активно вдосконалювався до 1782 р. і завершився прийняттям єдиного збірника законів).

У цей період закладалося підґрунтя для виникнення різних інститутів кримінального права, одним із яких, очевидно, є множинність кримінальних правопорушень. З'являються норми, які, наприклад, регламентують, що вбивство та

викрадення майна зумовлюють найбільш суворе покарання. Так, у історико-правовій доктрині слушно зазначено, що головні джерела права Польського Королівства мали становий характер, а також забезпечували зазвичай інтереси шляхти, а відтак, очевидно, що життя, здоров'я та майно феодалів були під особливою правовою охороною [19, с. 144, 153, 159]. Отже, спеціальні положення, що регламентували кваліфіковані склади умисних вбивств, виділялися здебільшого за ознаками суб'єкта злочину та потерпілого. Так, було передбачено суворішу кару за вбивство шляхтича селянином, ніж за вбивство шляхтича шляхтичом. Водночас кваліфікуючими ознаками можна визначити рецидив злочинів (третє засудження), що був обтяжуючою обставиною під час покарання за грабіж або крадіжку, затримання з речовим доказом або затримання на місці злочину [19, с. 144, 154].

В усіх трьох редакціях Литовських Статутів (1529, 1566, 1588 рр.) водночас простежується виокремлення спеціальних положень про умисні вбивства. Приміром, у Статуті 1529 р. положення про вбивство навіть були поділені на окремі статті з огляду на особу потерпілого. Так, вбивство «путного человека» передбачало штраф у розмірі 12 рублів, «бортника» – 8 рублів (ст. 1). Ст. 3 регламентувала відповідальність за вбивство «тивуна і пристава». Зокрема за вбивство останніх потрібно було сплатити 12 рублів. Ст. 4 за вбивство «мужика тяглого» передбачала штраф у розмірі 10 коп. грошей, а за «паробка невольного» – 5 коп. грошей [193, с. 126].

Заслужовує на увагу і розвиток магдебурзького права, яке з кінця XIII ст. – початку XIV ст. поширювалося на землі України. Так, українські міста звільняло з-під дії польського та литовського права надання їм магдебурзького права, а відтак на них поширювалося німецьке право [19, с. 285–286].

На підставі дослідження Саксонського зеркала (кодексу, прийнятому в XIII ст.) можна дійти висновку, що не були систематизовані кримінально-правові норми. Ці норми були регламентовані у книгах земського та ленного права [135]. Відтак виникають складнощі під час аналізу норм цього кодексу на наявність спеціальних положень із огляду на відсутність поділу на галузі права та безсистемність кримінально-правових положень. Прикладом спеціальних положень може бути

вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини та вбивство під час розбою [140, с. 189]. Водночас потрібно акцентувати, що Саксонське зерцало не регламентувало чіткої диференціації кримінальної відповідальності, а відтак не охоплювало значну кількість спеціальних кримінально-правових норм [139, с. 35].

Отже, на українські землі, після входження їх до складу Польського Королівства та Великого князівства Литовського, поширювалася дія польсько-литовських правових актів. Водночас у дія німецьких актів поширювалася на міста, які мали право міського самоврядування. Однак, правова система запорізького козацтва, яка ґрунтувалася на старовинних звичаях, що виявлялись «словесним правом і здоровим глуздом», була винятком [182, с. 46]. Запорізька Січ із моменту утворення у 1553–1554 рр. була основою відновлення української державності [19, с. 387]. Відтак на Січі не визнавали джерел права, які тоді діяли на території України, а застосовували звичаєве козацьке право. Отже, очевидно, що в Запорізькій Січі не було писаного закону [19, с. 390].

Водночас «козацьке право» значну увагу приділяло боротьбі зі злочинами проти особи. На підставі дослідження звичаєвих норм у цій галузі можна дійти висновку, що у звичаєвому праві козаків теж наявні спеціальні норми. Так, убивство козака вважалося тяжчим злочином, ніж убивство людини, що не належала до запорізької громади [19, с. 406]. До кваліфікованих видів вбивства, виокремлених за ознакою потерпілого, належали вбивство батьків, новонародженої дитини, козацької старшини, посадової особи. Вбивство шляхом отруєння, вбивство за попередньою змовою групою осіб також належали до кваліфікованих посягань на життя [182, с. 52]. Також будь-які посягання на представників органів державної влади та управління регламентувалися спеціальними нормами [182, с. 53].

Період Української козацької держави (XVII–XVIII ст.) був наступним етапом в історії України. Зокрема, національно-визвольна війна 1648–1654 рр. завершилася звільненням значної частини українських земель з-під влади Речі Посполитої. Українська Козацько-Гетьманська держава (Гетьманщина) сформувалася внаслідок переможної національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Вирішальне значення у формуванні Гетьманщини мала Запорізька Січ [19, с. 422].

Наявні на момент утворення Гетьманщини правові норми (нормативні акти гетьманської влади, українського звичаєвого права, положення Литовського статуту 8 р., магдебурзького права тощо) часто суперечили одна одній і були значною мірою застарілими, що зумовило потребу щодо кодифікації правових норм. Відтак у Глухові 08.07.1743 було підписано проєкт кодифікаційного акта під назвою «Права, за якими судиться малоросійський народ» (далі – «Права»). Зокрема «Права» охоплювали норми державного, цивільного, кримінального та процесуального права Гетьманщини станом на першу половину XVIII ст. І попри те, що «Права» через поступове обмеження та скасування автономного устрою Гетьманщини російським самодержавством, так і не були офіційно затвердженими, вони широко застосовувалися як законодавчий акт в судових установах Гетьманщини під час розгляду і вирішення судових справ [19, с. 424–425].

Зокрема кримінальна відповідальність за умисне вбивство була особливо чітко диференційована. Так, виокремлювали такі види вбивств за ознакою суб'єкта та потерпілого, як вбивство слугою свого пана, дітьми батьків, посполитим – козака або шляхтича, братом – брата або сестри, одним із подружжя іншого, близьких родичів, службовцем свого зверхника тощо. Також вбивство під час розбійного нападу («гвалтовного наїзду») на чужу загороду або дім, вбивство, вчинене в банді, а також за допомогою ножа, кинджала або іншого «незвичайного» предмета, отрутою належали до кваліфікованих видів убивства. Своєю чергою, приміром, вбивство під час двобою і кулачного бою належали до простих (некваліфікованих) видів умисного вбивства. Водночас, потрібно наголосити, що попри так званий становий принцип у кримінальному праві того часу, життя і здоров'я осіб всіх станів, навіть невільників, охороняли здебільшого однаково – за вбивство зазвичай призначали смертну кару. Однак, станова відмінність впливала на розмір відшкодувань та інших грошових платежів, що збільшувалися з огляду на правовий статус потерпілого [19, с. 518]. Так, за вбивство особи шляхетського військового чи духовного сану передбачалося покарання відрубанням голови та повною головщиною (від 30 крб. за вбивство сільського вйта до 120 крб. за вбивство шляхтича). Тобто, розмір головщини залежав від становища в суспільстві убитого [19, с. 520].

Із XVII – XVIII ст. ст. на деяких частинах сучасної території України починають діяти норми кримінального законодавства Московії, які значно відрізнялись від права Київської Русі та Польсько-Литовського князівства.

Так, наприклад, у Псковській Судній Грамоті (1397–1467 рр.) нормативна регламентація вбивства у конструкціях, які давали змогу кваліфікувати його у сукупності із іншими злочинами, не мала чіткого нормативного вияву. Можна лише припускати наявність смертних вироків за вбивства розбійними зграями, тобто «лихі вбивства». Це очевидно з того, що в цьому історичному документі встановлювалася відповідальність за розбій і напад, або розбійний напад шайкою, яке, як правило, супроводжувалося вбивством потерпілого.

І розвитком пам'яток московського права, у наступних нормативних актах позиція законодавця щодо вбивства, поєднаного з іншими злочинами, ставала чіткішою. Так, Судебник 1497 р. був безжальним до «лихих» вбивств і встановлював смертну кару за «душегубство» з боку розбійників (ст. 8). Теж саме було притаманне і Статутній книзі розбійного наказу (1555–1631 рр.), що містить норми, що якщо «на те розбою вбивство або попалив дворовий або хлібний був і тих карати смертю». При цьому вбивство «часто прирівнювалося до розбійника, що був у трьох розбоях».

Судебник 1550 р. продовжував розвиток норм про сукупність вбивства з розбоєм і містив таке положення: «А побьютца на полевпопалив, або душегубстве, або в розбої, або в татьбе...» (ст. 12).

Розділ XXI «Про розбійні і татіни справи» Соборного Уложення 1649 р. передбачав сукупність вбивства, не тільки з розбоєм, а й із вбивством «в татьбе». Останнім традиційно визнавалося насильницьке заволодіння чужим майном. З огляду на велику поширеність і суспільну небезпеку таких посягань, покарання за умисне позбавлення життя, навіть вчинене вперше, у розбої або татьбі каралося стратою: «А буде тать учинить і на першій татьбе вбивство і його стратити смертю» (гл. XXI, ст. 13), «А которые разбойники говорят на себя в расспросе и пыток, что они были на одном разбое, да на том же разбое учинили убивство и тех разбойников за первый разбой казнить смертию» (гл. XXI, ст. 18).

Обтяжуючою обставиною було також і те, що вбивство мало місце під час крадіжки хліба або сіна (гл. XXI, ст. 89) або якщо «хто приїде до кого-небудь на двір насильством, скопом і змовою наміру зlodійськи і учинить над тим, до кому він приїде, або над його дружиною, або над його дітьми, або над людьми смертне убийство, а знайдеться про те допряма і того, хто таке смертне вбивство учинить, самого казнити смертю ж ...» (гл. X, ст. 198) [148].

У Розділі XXI «Про підпал, грабіж та крадіжку» Військових артикулів Петра I набули подальшого розвитку норми про сукупність вбивства з розбоєм і татьбою: «хто людей на шляху і вулицях зброєю та насиллям нападе і оних силою пограбує або поб'є, поранить і вб'є, або вночі зі зброєю в будинок увірветься, пограбувавши, поб'є, поранить або вб'є, оного купно з тими, які при ньому були і допомагали, колесувати і на колеса тіла їх потім покласти» (арт. 185). З тексту цього положення очевидно, наскільки суворий був закон до осіб, які вчиняють такий злочин. Водночас однаково суворо каралися і виконавці таких вбивств, і їхні пособники. Своєю чергою, артикул 161 регламентував підвищену відповідальність за вбивство, вчинене з корисливих мотивів, до якого тривалий час належали випадки позбавлення життя в результаті вчинення окремих форм розкрадання (зокрема, татьби) [9].

Підвищена кримінальна відповідальність за вбивство, вчинене поряд із іншими злочинами, була відображена й у інших пам'ятках права. Водночас законодавча регламентація цього явища з очевидністю впливала на ступінь його теоретичного осмислення, що виявилось у відображенні видів множинності кримінальних правопорушень в науці кримінального права на межі XVIII – у XIX ст. Так, І. Я. Фойницький вважав, що сукупність вбивства слід розглядати винятково з огляду на вчинення майнових посягань. Відтак автор виокремлював вбивство, вчинене з метою пограбування, а також умисне позбавлення життя для заволодіння будь-якої власністю убитого чи іншої особи. Зокрема останнє, на думку науковця, належало до різновидів корисливого вбивства. Засобом викрадення під час розбою в кримінально-правовій науці того часу часто визнавався «напад,

вчинений відкритою силою, або зі зброєю, або хоча б без зброї, але супроводжувалося або вбивством, або замахом на нього...» [166, с. 49]. М. С. Таганцев в своїй праці «Про злочини проти життя по російському праву» з-поміж убивств, кваліфікованих за метою, з якою його вчинили, виокремлював: а) вбивство з корисливою метою; б) вбивство, вчинене з метою вчинення іншого злочину. До першої групи, на думку науковця, належать випадки, коли вбивство вчинено для пограбування убитого або для отримання спадщини, або взагалі для заволодіння будь-якою власністю його або іншої особи. Щодо другої групи вбивств, то автор зазначав, що в законодавстві не згадується про такі випадки вбивства. До таких вбивств, на думку вченого, належать: 1) вбивство, вчинене з метою повстання проти установленної урядом влади, щоб перешкодити дії влади, або примусити її до якого-небудь дії (ст. ст. 268, 1459), і його спеціальні види; 2) вбивство, вчинене з метою самовизволення (ст. ст. 309, 311, які визначають, що якщо ув'язнені або переселені арештанти вчинять втечу і для досягнення своєї злочинної мети учинять вбивство, то вони піддаються позбавленню всіх прав і каторжній роботі без терміну); 3) вбивство, вчинене з метою звільнення і відведення арештантів або з тюрми (ст. 308), або під час їх пересилання (ст. 310) тощо [162, с. 49].

Як очевидно, список злочинів, передбачених в Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1845 року, які потребують їх кваліфікації за сукупністю з умисним позбавленням життя, набагато ширший порівняно з попередніми пам'ятками законодавства і не обмежується лише посяганнями корисливо-насильницької спрямованості, що свідчить про розвиток цього інституту кримінального права, його ускладнення [174].

У Кримінальному Уложенні 1903 р. з-поміж кваліфікованих видів вбивства виокремлювалося вбивство з корисливою метою (п. 12 ст. 455) [169]. На думку М. С. Таганцева, до такого злочину належить «вбивство, вчинене розбійником, який отримав несподіваний опір з боку жертви і позбавивши її життя за допомогою, наприклад, затиснення їй рота подушкою, якщо тільки розбійник усвідомлював, що наслідком такої дії може бути задушення особи, і байдуже ставився до цього результату». Як зазначає автор, якщо насильство під час

розбою «заподіяло смерть, то винний, понад відповідальності за розбій, повинен, звичайно, нести відповідальність за заподіяння смерті, за загальними правилами про сукупність, або підлягає покаранню за корисливе вбивство» [162, с. 51].

А. Ф. Кістяківський сукупність одного злочину з іншим трактує як найбільш тяжке посягання. Як приклад автор наводить випадки, де відбувається збіг вбивства з підпалом, та вважає, що відповідальність має бути за найбільш тяжке діяння, тобто за вбивство, поєднане з будь-яким злочином [72, с. 269]. Аналогічної позиції дотримується і Н. Д. Сергієвський, який зазначає, що в окремих випадках законодавець може передбачити винятки, за допомогою прямого законодавчого встановлення ознак сукупності. Зокрема, йдеться про вбивство, поєднане з іншими насильницькими діями, наприклад, «злом в'язниць, повстання проти влади і ін.» [141, с. 50].

Аналіз текстів пам'яток права та доктринальних положень XIX – початку XX ст.ст. засвідчує все більш складні конструкції нормативної регламентації кримінальної відповідальності за умисне вбивство у його різновидах, що дає змогу кваліфікувати його за сукупністю з іншими посяганнями, або таких, що становлять враховану законодавцем сукупність, становлячи собою, по суті, складений склад кримінального правопорушення.

Після подій жовтня 1917 року в Росії, а згодом і в східній та центральній Україні почала змінюватись кримінальна політика і з'явилося нове кримінальне законодавство. Так, пункт «б» ст. 142 КК УСРР 1922 р. встановлював підвищену кримінальну відповідальність за вбивство «особою, яка вже відбула покарання за умисне вбивство або тяжке тілесне ушкодження». Необхідно зазначити, що як і в Уложенні 1845 р., відповідальність за повторне вбивство обтяжувалась лише у разі відбуття покарання за раніше скоєне вбивство.

КК УСРР 1922 р. за умисне вбивство з корисливою метою (п. «а» ст. 142) передбачав покарання у виді позбавлення волі на строк не нижче восьми років з суворою ізоляцією, а за розбій (відкритий, із метою викрадення майна, напад окремої особи на будь-кого, поєднаний із фізичним або психічним насильством, що загрожує життю або здоров'ю, здійснений групою осіб (бандитизм), або при

рецидиві) передбачався лише розстріл (ст. 184) [171]. Варто наголосити, що в диспозиції ст. 184 йшлося тільки про насильство, що загрожує життю і здоров'ю, а саме позбавлення життя не малося на увазі, однак санкція за кваліфікований розбій була набагато суворішою, ніж за умисне вбивство за обтяжуючих обставин [171].

Аналіз тексту КК УСРР 1922 р дає змогу зробити висновок про наявність в цьому нормативному акті норм, відповідно до яких вбивство могло бути вчинене у сукупності зі злочинами проти порядку управління, які передбачали вищу міру покарання, зокрема, бандитизм, масові заворушення, опір представникам влади або примушування до виконання явно незаконних дій. Так, у ст. 75 йшлося про участь в різних масових заворушеннях, приміром, погромах, зруйнуванні шляхів і засобів сполучення, звільнення заарештованих, підпалах тощо. Якщо при цьому учасники безладу були озброєні (це стосується і організаторів, керівників та підбурювачів, а так само тих учасників, котрі викриті у скоєнні вбивств, підпалів, нанесенні тілесних ушкоджень, згвалтування і збройному опорі владі) застосовувався розстріл. У ст. 86 йшлося про опір окремих громадян представникам влади, під час виконання ними покладених на них законом обов'язків або примус до виконання явно незаконних дій, пов'язаних із вбивством, нанесенням каліцтв або насильством над представником влади, а в ст. 76 – про організацію та участь «в бандах (озброєних зграйках) і організованих бандах, розбійних нападах та пограбуваннях, нападі на радянські та приватні установи і окремих громадян, зупинки поїздів і руйнування залізничних шляхів, байдуже, чи супроводжувалися ці напади вбивствами та пограбуваннями або не супроводжувалися» [171].

Подібні норми про масові заворушення і бандитизм, що належать до злочинів проти порядку управління, містилися і в КК УСРР 1927 р. (ст. ст. 59.2, 59.4). Умисне вбивство з корисливою метою, відповідно КК УСРР 1927 р. каралося позбавленням волі з суворою ізоляцією на строк до десяти років (п. «а» ст. 136). Своєю чергою, за розбій (відкритий, із метою заволодіння чужим майном, напад окремої особи, поєднаний із насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого, що спричинило смерть або тяжке тілесне ушкодження потерпілого) можливим було застосування розстрілу (ч. 3 ст. 167). У п. «б»

ст. 136 КК УРСР 1927 р. вказувалося, що «вбивство, вчинене особою, яка раніше притягувалась до кримінальної відповідальності за умисне вбивство або тілесне ушкодження та відбула призначену судом міру соціального захисту», вважається обставиною, яка обтяжує покарання. І знову посилення покарання встановлювалося лише для тих, хто відбув до вчинення нового вбивства покарання за попереднє [84].

Очевидно, що КК УРСР 1927 р. перейняв норму, яка пов'язує вчинення масових заворушень і бандитизму з умисним позбавленням життя людини, а також передбачає сукупність вбивства та розбою.

Після Другої світової війни у СРСР 04.06.1947 було прийнято Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про посилення охорони особистої власності громадян», в якому питання про кваліфікацію вбивства, поєднаного з розбоєм, стало вирішуватися на користь останнього. Це правило знайшло підтвердження в постанові Пленуму Верховного Суду СРСР від 19.03.1948 № 6/4 «Про застосування Указів від 4 червня 1947 р.». Зокрема, у цій постанові йшлося, що розбій, поєднаний з насильством, яке спричинило смерть або тяжке тілесне ушкодження потерпілого, має кваліфікуватися за ч. 2 ст. 2 Указу від 04.06.1947 «Про посилення охорони особистої власності громадян» як розбій, пов'язаний із насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого. Згодом, згідно з нормами нового Указу Президіуму Верховної Ради СРСР від 30.04.1954 «Про посилення кримінальної відповідальності за умисне вбивство», кваліфікація вбивства, поєднаного з розбоєм, стала здійснюватися за сукупністю ч. 2 ст. 2 Указу від 04.06.1947 й п. «а» ч. 1 ст. 136 КК УРСР 1927 р.

КК УРСР 1960 р. чітко закріпив ознаку пов'язаності вбивства із згвалтуванням в нормі про умисне заподіяння смерті при обтяжуючих обставинах, яка каралася смертною карою (п. «ж» ст. 93). В цьому нормативному акті щодо питань охорони життя людини простежується поступовий перехід до рівного захисту і державних, і особистих інтересів громадян. Такий підхід знайшов свій розвиток у чинному КК України 2001 р., де проголошено пріоритет прав і свобод людини та громадянина.

Окрім убивства, поєднаного із зґвалтуванням, КК УРСР 1960 р. (в різних редакціях) передбачав убивство, вчинене у сукупності, наприклад, із опором начальнику або примусу його до порушення службових обов'язків, які каралися стратою.

Так, у п. «в» ст. 234 КК УРСР 1960 р. йшлося про опір начальнику, а також іншій особі, котра виконує покладені на неї службові обов'язки, або примус його до порушення цих обов'язків, якщо вони поєднані з умисним вбивством начальника або іншої особи, яка виконує обов'язки по військовій службі.

Склад бандитизму (ст. 69 КК УРСР 1960 р.), хоч і не передбачав безпосереднього заподіяння смерті потерпілому, належав до інших державних злочинів і карався смертною карою. Згідно з п. 7 Постанови Пленуму Верховного Суду СРСР від 03.07.1963 № 9 «Про деякі питання, що виникли в судовій практиці у справах про умисне вбивство», умисне вбивство, вчинене учасниками банди під час нападів, підпадало під ознаки бандитизму, а відтак не потребувало додаткової кваліфікації за ст. 102 КК РРФСР (ст. 93 КК УРСР). Така сама норма містилася і в п. 19 постанови Пленуму Верховного Суду СРСР від 27.06.1975 № 4 «Про судову практику у справах про умисне вбивство». Лише наприкінці 80-х рр. ХХ ст. більшого соціального значення стала набувати саме особа. Відтак було прийнято Постанову Пленуму Верховного Суду СРСР від 22.09.1989 № 10 «Про виконання судами керівних роз'яснень Пленуму Верховного Суду СРСР при розгляді кримінальних справ про умисні вбивства», якою внесено зміни до Постанови Пленуму Верховного Суду СРСР від 27.06.1975 № 4. Зокрема, було передбачено, що умисне вбивство, вчинене учасниками банди під час нападів, потрібно кваліфікувати за сукупністю вчинених злочинів як бандитизм і вбивство. Згодом у Постанові Пленуму Верховного Суду України від 07.07.1995 № 9 «Про судову практику у справах про бандитизм» було роз'яснено, що ст. 69 КК України, яка регламентує відповідальність за організацію озброєних банд, участь у них і в здійснюваних ними нападах, не передбачає відповідальність за можливі наслідки злочинних дій збройних банд, а відтак потребують додаткової кваліфікації злочинні наслідки нападів, які утворюють самостійний склад тяжкого злочину [130].

Інший підхід до вирішення питань кваліфікації наявний у разі вчинення вбивства, поєднаного зі зґвалтуванням або розбоєм. Постанова Пленуму Верховного Суду СРСР від 03.03.1963 № 9 визначала, що позбавлення життя потерпілого не охоплюється складом розбою, тому умисне вбивство, вчинене при розбійному нападі, слід кваліфікувати за п. «а», а в разі, якщо воно вчинене з метою приховати злочин або полегшити його вчинення, – також і за п. «ж» ст. 93 КК УРСР. Відтак, йшлося у Постанові, дії винного мають, окрім умисного вбивства, за сукупністю кваліфікуватися ще й за ст. ст. 86, 142 КК УРСР. Це правило згодом відобразилося в п. 7 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 22.03.1966 № 31 «Про судову практику у справах про грабежі і розбої» і п. 6 Постанови Пленуму Верховного Суду СРСР від 27.06.1975 № 4.

Відповідне питання аналізувалося і у доктрині радянського кримінального права. М. І. Загородніков, зокрема, зазначав, що напад, вчинений із метою заволодіння майном, якщо при цьому була заподіяна смерть потерпілому, не може охоплюватися складом вбивства з корисливих мотивів [63, с. 4–5]. На думку інших авторів, кваліфікація вчиненого в таких ситуаціях має здійснюватися за сукупністю статей, охоплюючи відтак усі ознаки вчиненого особою посягання [11, с. 32].

Згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду СРСР від 03.07.1963 № 9, умисне вбивство, поєднане із зґвалтуванням, підлягало кваліфікації за п. «е» ст. 102 КК РРФСР і за відповідними статтями КК інших союзних республік (п. 8). У Постанові Пленуму Верховного Суду СРСР від 27.06.1975 № 4 детально роз’яснювалося, що під умисним вбивством, поєднаним із зґвалтуванням, слід розуміти вбивство в процесі зґвалтування або з метою приховати його, а також вбивство, вчинене, наприклад, за мотивами помсти особі, яка чинила опір під час зґвалтування. Відтак, як зазначалося у цій Постанові, з огляду на те, що при цьому наявні два самостійних злочини, вчинене потрібно кваліфікувати за п. «е» ст. 102 та ст. 117 КК РРФСР і за відповідними статтями КК інших союзних республік (п. 1). Таке саме роз’яснення містилося і в п. 15 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 01.04.1994 № 1 «Про судову практику у справах про злочини проти життя і здоров’я людини». У Постанові Пленуму Верховного Суду України від 27.03.1992 № 4 «Про судову практику у справах про зґвалтування та інші статеві

злочини» йшлося, що дії особи, яка вчинила умисне вбивство в процесі зґвалтування, мають бути кваліфіковані за сукупністю злочинів, передбачених п. «ж» ст. 93 і ч. 4 ст. 117 КК УРСР, а якщо умисне вбивство було вчинено після закінчення насильницького статевого акту або замаху на нього з метою приховування вчиненого злочину чи з мотивів помсти за опір, який вчинила потерпілої під час зґвалтування, дії потрібно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених п. «ж» ст. 93 і відповідною частиною ст. 117 КК УРСР.

Отже, слід зазначити, що розбій і зґвалтування, поєднані з вбивством, значно раніше, ніж бандитизм, пов'язаний із умисним позбавленням життя людини, пропонувалося кваліфікувати за правилами сукупності злочинів. Водночас принципова відмінність КК 1960 р. від попередніх пам'яток права полягала в тому, що відтоді обтяжуючою обставиною визнавався лише факт вчинення умисного вбивства раніше, незалежно від відбуття покарання за нього.

КК України 2001 р. містить доволі розгалужену систему кримінально-правових норм, які регламентують відповідальність за умисні вбивства. При цьому запроваджена у тексті закону регламентація цих питань також не відрізняється стабільністю та зазнає змін. Зокрема, у зв'язку із проведенням в Україні різноманітних реформ, змін зазнавали назви посад, які обіймають державні діячі, з'явилися нові посади, посягання на життя осіб, які їх обіймають, визнаються законодавцем посяганням на основи національної безпеки. Все це зумовило відповідні зміни до ст. 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча». Зазнавала законодавчої трансформації й норма, закріплена у ст. 115 КК України, у частині удосконалення формулювання кваліфікуючих ознак цього складу. З'явилися нові спеціальні норми: так, наприклад, у 2015 р. КК України доповнено ст. 348¹ «Посягання на життя журналіста».

З огляду на тенденції до збільшення динамізму законодавчих змін, які вносяться до КК України, можна припускати й подальші зміни, що стосуватимуться регламентації відповідальності за вбивство і створення нових проблем, пов'язаних із кваліфікацією умисних вбивств за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями.

Аналіз розвитку нормативної регламентації відповідальності за умисне вбивство у контексті їх потенційної множинності дає змогу зробити такі висновки. Кваліфікація умисних вбивств за сукупністю як видом множинності кримінальних правопорушень є наслідком тієї системи кримінального законодавства, яка сформована в Україні у результаті певного історичного шляху, використання традиційної законотворчої техніки, відображення у кримінальному законодавстві актуальних на певний історичний період розвитку українського суспільства проблем. Відстеження цього розвитку дасть можливість краще зрозуміти сучасний стан кримінального законодавства у частині кримінальної відповідальності за умисні вбивства у аспекті історично обумовлених особливостей її нормативної регламентації.

Сучасний стан правової регламентації відповідальності за умисні вбивства у КК України 2001 р., використання юридичних конструкції, які обумовлюють потенційну множинність кримінальних правопорушень під час їх кримінально-правової оцінки, обумовлено історією розвитку вітчизняного кримінального законодавства, яке передбачало посилене покарання за вчинення умисного вбивства у поєднанні із іншими кримінальними правопорушеннями. При цьому конструкції, які використовувалися законодавцем для регламентації подібних випадків, ускладнювалися із розвитком законотворчої техніки та кримінально-правової доктрини. Однією з основних особливостей розвитку цього інституту кримінального права є поступова систематизація та впорядкування складів кримінальних правопорушень, вчинення яких поряд із вбивством, зумовлює застосування відповідних заходів кримінально-правової репресії.

Зарубіжний досвід правової регламентації відповідальності за умисне вбивство та кваліфікації умисних вбивств за сукупністю злочинів

Аналіз зарубіжного законодавства, що стосується питань множинності кримінальних правопорушень, має вагоме значення з огляду на те, що дає змогу на основі отриманих знань удосконалювати вітчизняне кримінальне законодавство. Очевидно, що в сучасному законодавстві більшості держав множинність кримінальних правопорушень під час кваліфікації умисних вбивств є підставою для посилення заходів кримінального впливу до винних осіб. Однак питання, пов'язані з диференціацією кримінальної відповідальності, визначенням видів множинності під час кваліфікації умисних вбивств, індивідуалізацією покарання, вирішуються з огляду на модель кримінального законодавства, що діє у тій чи іншій державі.

Обираючи для порівняльного аналізу кримінальне законодавство зарубіжних країн, ми у цій роботі проаналізуємо моделі кримінального законодавства окремих європейських держав, які не перебували у складі СРСР і тому, відповідно, не пов'язані із наступністю Україною радянського кримінального законодавства.

Після цього розглянемо специфіку нормативної регламентації сукупності кримінальних правопорушень, яка відображена у кримінальному законодавстві пострадянських держав.

Так, наприклад, питання множинності кримінальних правопорушень у кримінальному законодавстві *Республіки Польща*. На думку М. І. Хавронюка, ці питання регламентуються поверхнево. Зокрема, у ст. 11 КК Республіки Польща лише називаються єдиний злочин і сукупність злочинів, а у ст. 12 визначається, що продовжуваний злочин є єдиним забороненим діянням; при цьому таким він є за умови вчинення двох чи більше діянь у короткий проміжок часу на виконання заздалегідь виниклого наміру, а якщо предметом посягання є особисте благо, то за наявності одного потерпілого [184, с. 265]. Подальший аналіз цього кримінального закону, дає змогу помітити й інші вияви інституту множинності кримінальних

правопорушень, які, щоправда, не впливають на кваліфікацію, наприклад, умисних вбивств за сукупністю: у КК Республіки Польща є Розділ VII «Повторення злочину», у § 1 ст. 64 якого зазначено, що якщо винна особа, засуджена за умисний злочин до позбавлення волі, вчиняє впродовж 5 років після відбування принаймні засуджена, суд може призначити покарання, передбачене за злочин, який ставиться у вину особі, в розмірі до верхньої межі встановленого законом покарання, збільшеної на половину.

У § 2 ст. 64 КК Республіки Польща додається, що якщо винна особа, раніше засуджена за наявності умов, передбачених у § 1, відбула загалом не менше одного року покарання позбавленням волі і впродовж 5 років після відбування повністю або частини такого покарання повторно вчинила умисний злочин проти життя чи здоров'я, гвалтування, розбій, крадіжку зі зломом чи інший злочин проти майна, вчинений із застосуванням насильства або погрози його застосування, суд призначає покарання у виді позбавлення волі, що передбачається за злочин, який ставиться у вину особі, в розмірі вище нижньої межі передбаченого законом покарання, і може призначити його в розмірі до верхньої межі, збільшеної на половину. У § 3 ст. 64 КК Республіки Польща зазначається, що передбачене в § 1 або 2 підвищення розміру верхньої межі покарання за законом не стосується тяжкого злочину[69, с. 45, 89].

Диференціація кримінальної відповідальності за умисне вбивство притаманна і Карному кодексу Республіки Польща 1997 р. Зокрема Розділ XIX вказаного Кодексу регламентує злочини проти життя та здоров'я. Своєю чергою, у § 1 ст. 148 передбачено основний склад умисного вбивства, § 2 містить кваліфікуючі ознаки умисного вбивства, а § 3 – особливо кваліфікуючі. Водночас § 4 цієї статті передбачає привілейовану норму про умисне вбивство під впливом сильного хвилювання, зумовленого «вибачальними обставинами». У ст. 149 зазначеного Кодексу також наявна спеціальна норма, що регламентує привілейований склад умисного вбивства – убивство матір'ю своєї дитини під час пологів під впливом процесу пологів, а у ст. 150 міститься привілейована норма щодо вбивства особи на

її прохання і під впливом співчуття до неї. В інших розділах Особливої частини КК Республіки Польща також наявні спеціальні норми щодо умисного вбивства. Так, ст. 134 передбачає відповідальність про посягання на життя Президента Республіки Польща. Кримінальну відповідальність за вбивство або заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю члену національної, расової, політичної, етнічної, релігійної групи або групи з певним світоглядом із метою повного або часткового знищення такої групи регламентує § 1 ст. 118 КК Республіки Польща. Водночас § 1 ст. 123 містить норми про кримінальну відповідальність за умисне вбивство, спрямоване на порушення міжнародного права: 1) осіб, які здалися, склали зброю або не мали засобів для захисту; 2) військовополонених; 3) хворих, поранених, потерпілих внаслідок аварії судна, медичних працівників або духовенства; 4) цивільних осіб на окупованих, приєднаних чи в стані війни території, або інших осіб, які під час війни захищені міжнародним правом. Очевидно, що КК Республіки Польща характеризується наявністю значної кількості статей, що передбачають спеціальні норми щодо умисного вбивства, які розміщені в рамках різних структурних частин Кодексу [139, с. 49–50].

У спеціальній літературі часто зазначається, що чим детальніша диференціація відповідальності за якесь кримінальне правопорушення, тим краще. Так, досліджуючи порівняльний аспект відповідальності за вбивство за кримінальним законодавством України та республіки Польща, Н. Є. Маковецька наголошує, що вищий ступінь диференціації кримінальної відповідальності за умисне вбивство в частині нормативно-правового регулювання є перевагою кримінального законодавства України порівняно із законодавством Республіки Польща [95, с. 5]. Вважаємо такий висновок хибним, оскільки надмірно диференційована відповідальність неодмінно зумовлює проблеми у регулюванні – чи то прогалини, чи конкуренцію, чи колізію, чи невинуватдану сукупність.

У КК *Республіки Болгарія*, який набув чинності 01.05.1968, Глава II «Злочин» Загальної частини містить Розділ IV під назвою «Множинність злочинів», який охоплює ст. ст. 23–30. Цей розділ встановлює правила

призначення покарання у разі вчинення декількох злочинів. У ст. 29 КК Республіки Болгарія наведено визначення небезпечного рецидиву. При цьому варто зауважити, що поряд із встановленням правил призначення покарання при сукупності і повторності злочинів, КК Болгарії не дає визначення цих форм множинності. У ст. 115 Розділу I Глави II Особливої частини КК Республіки Болгарія визначено поняття вбивства і встановлено покарання за нього. Ст. 116 регламентує кваліфіковані види вбивства, до яких належать, зокрема й небезпечний рецидив та вчинення вбивства особою, котра раніше вчинила умисне вбивство, за яким не було винесено вирок [83].

Кримінальному кодексу Республіки Болгарія 1968 р. теж притаманна наявність значної кількості статей, у яких передбачено спеціальні норми щодо умисного вбивства.

Так, ст. ст. 115–116, 118–121 Підрозділу I «Вбивство» Розділу II «Злочини проти особи» КК Болгарії регламентують норми про умисне вбивство.

Простий вид умисного вбивства регламентовано у ст. 115 КК Болгарії і передбачає відповідальність у виді позбавлення волі на строк від 10 до 20 років. Ч. 1 ст. 116 містить 12 кваліфікуючих ознак умисного вбивства, а її санкція передбачає відповідальність у виді позбавлення волі на термін від 15 до 20 років, довічне позбавлення волі або довічне позбавлення волі без можливості пом'якшення покарання. Ч. 2 ст. 116 регламентує особливо кваліфікований вид умисного вбивства – умисне вбивство спеціальних потерпілих під час виконання або у зв'язку з виконанням ними їхніх професійних обов'язків чи функцій (суддя, прокурор, мировий суддя чи поліцейський, слідчий, державний чи приватний судовий виконавець або помічник приватного виконавця, митний чиновник, посадова особа податкового органу, посадова особа Лісничого Агентства, або посадова особа Міністерства екології та водних ресурсів, котра здійснює контрольну діяльність, або медичний працівника, вчитель (викладач)). Зокрема за таке умисне вбивство санкцією передбачено позбавлення волі на термін від 20 до 30 років, довічну позбавлення волі або довічне позбавлення волі без можливості пом'якшення покарання.

У ст. ст. 118–121 передбачено привілейовані види умисного вбивства:

1) умисне вбивство, вчинене в стані сильного роздратування, зумовленого у потерпілого насильством, грубою образою, наклепом або іншою незаконною дією, від якої настали або могли настати серйозні наслідки для винного або його близьких родичів (ст. 118). Необхідно наголосити, що у санкції вказаної статті передбачено різний термін покарання, з огляду на те, чи таке умисне вбивство вчинене в стані сильного роздратування за обставин, передбачених ст. 115 (позбавлення волі на строк від 1 до 8 років), чи п. п. 1–6 ч. 1 ст. 116 (позбавлення волі на строк від 3 до 10 років). Тобто, у цьому разі проблема конкуренції вказаних норм вирішена на законодавчому рівні.

2) умисне вбивство, вчинене при перевищенні меж самооборони (ст. 119);

3) умисне вбивство матір'ю своєї дитини під час або відразу після пологів (ст. 120);

4) умисне вбивство батьками своєї новонародженої дитини з непривабливою зовнішністю (ст. 121).

Однак, це не всі види умисного вбивства, регламентовані КК Болгарії. В інших розділах вказаного Кодексу передбачено ще три норми щодо кваліфікованих видів умисного вбивства.

Так, ч. 1 ст. 96 Підрозділу I «Державна зрада» Розділу I «Злочини проти Республіки» КК Болгарії регламентує кримінальну відповідальність за позбавлення життя державного чи громадського діяча з метою підриву чи ослаблення державної влади в Республіці або задля створення труднощів для Республіки. За такий злочин передбачено позбавлення волі на строк 20 років, довічне позбавлення волі або довічне позбавлення волі без можливості заміни покарання.

Ч. 1 ст. 99 Підрозділу II «Зрада і шпигунство» регулює норму щодо умисного вбивства представника іноземної держави з метою провокування війни або міжнародних ускладнень проти Республіки. За таке правопорушення визначено покарання у виді позбавлення волі на строк від 10 до 20 років, довічного позбавлення волі або довічного позбавлення волі без можливості пом'якшення покарання.

Ч. 1 ст. 108а Підрозділу IV «Інші злочини» Розділу I «Злочини проти Республіки» КК Болгарії містить ще одну кваліфікуючу ознаку для умисного вбивства. Зокрема у ч. 1 ст. 108а йдеться, що про вчинення злочинів, передбачених цілою низкою статей КК, зокрема й ст. 115 (яка передбачає відповідальність за умисне вбивство), із метою спричинення неспокою / страху з-поміж населення або погрози / примушування компетентного органу, члена громадськості або представника іноземної держави або міжнародної організації до виконання чи невиконання частини своїх обов'язків. Таку неправомірну поведінку на законодавчому рівні визначено як тероризм, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі від 15 до 30 років, довічного позбавлення волі або довічного позбавлення волі без можливості пом'якшення покарання.

Очевидно, що КК Республіки Болгарія чітко диференціює кримінальну відповідальність за умисне вбивство шляхом розміщення відповідних норм не тільки у Підрозділі I «Вбивство» Розділу II «Злочини проти особи», а й в інших структурних частинах Кодексу [139, с. 48–49].

Кримінальне законодавство *Франції* поняття сукупності визначає в аспекті проблем призначення покарання у підвідділі 1 «Покарання, що призначаються у випадку сукупності злочинних діянь» Відділу I Глави II Розділу III Книги 1 КК. Зокрема, сукупність протиправних діянь наявна лише у разі, якщо яке-небудь злочинне діяння вчинене особою до того, як остання була остаточно засуджена за інше злочинне діяння (ст. 132-2). Своєю чергою, наступний підвідділ цього самого відділу має назву «Покарання, що застосовуються у випадку рецидиву», однак чітке визначення рецидиву відсутнє [172].

Окрім того, КК Франції у Розділі «Про посягання на життя людини» не містить кваліфікуючої ознаки, яка обтяжує покарання за повторні вбивства, однак у Главі «Про режим виконання покарань» передбачено можливість обтяження відповідальності за сукупність і рецидив злочинів у межах передбаченого законом максимуму.

Кримінальне законодавство Франції характеризується наявністю закріпленого в Кримінальному кодексі загального поняття вбивства, пов'язаного

з іншими злочинами (ч. 1 ст. 221-2). При цьому необхідно виокремити низку принципових моментів:

– по-перше, злочинами за КК Франції визнаються не всі суспільно небезпечні діяння, а лише частина з них. Злочинні діяння у Франції поділяються на злочини, проступки і порушення (ст. 111-1). До перших належать, приміром, геноцид (211-викрадення, арешт, незаконне позбавлення волі іншої особи, вчинені без дозволу законних органів влади, крім випадків, передбачених законом (ст. 224-1), незаконне виробництво або виготовлення наркотиків (ст. 222-35), до інших – переривання вагітності іншої особи (ст. 223-11), шахрайство (ст. 313-1), фальсифікація і використання підробки (ст. 441-1) тощо;

– по-друге, за часом вбивство має передувати іншому злочину, супроводжувати його або слідувати за ним. Вказівка на вчинення вбивства безпосередньо після завершення іншого злочину в КК Франції відсутня, що дає змогу зробити висновок, що вбивство може здійснюватися і через деякий час після вчинення конкретного посягання.

Як зазначає І. В. Красницький, сучасному французькому та українському кримінальному законодавству притаманна подібність ідей реформування та основних інститутів. Водночас, як наголошує науковець, чинне французьке кримінальне законодавство є відносно новим, яке, на думку вчених, сформувалося під дією кращих надбань і французької, і світової теорії та практики [78, с. 4]. У цьому аспекті норми французького кримінального законодавства про множинність умисних вбивств також є вкрай цікавими.

Ч. 1 § 83 КК **Королівства Данія** закріплює нормативне положення, що якщо який-небудь із злочинів, перелічених у певних параграфах цього кодексу (перелік додається), вчинено особою, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі, то покарання за такий злочин може бути подвоєне. У такий спосіб датський законодавець вирішує проблему запобігання рецидивній злочинності. У ч. 2 § 83 встановлено, що покарання подвоюється також у разі вчинення відповідних злочинів колишнім ув'язненим проти особи, яка працювала у виправно-трудовій установі (в такий спосіб вирішується питання правового захисту працівників пенітенціарних установ) [184, с. 266].

Водночас у КК Королівства Данія не передбачено підвищеної відповідальності за вбивство, вчинене поряд із іншими посяганнями, а також відсутні склади кримінальних правопорушень, пов'язані із вбивством, тобто множинність злочинів фактично відсутня. Однак, у § 237 КК Королівства Данія передбачено відповідальність за вбивство, за яке встановлено покарання у виді позбавлення волі на будь-який термін у межах від п'яти років до довічного тюремного ув'язнення [170, с. 28].

КК Албанії сукупність кримінальних правопорушень регламентує в аспекті призначення покарання. Так, у ст. 55 КК Албанії регламентовано порядок призначення покарання за сукупністю злочинів, а також зазначено, що судом за кожен злочин призначається окреме покарання [149, с. 28].

У КК Республіки Албанія 1995 р. наявна значна кількість статей, що передбачають спеціальні норми про умисне вбивство. Водночас необхідно наголосити, що у статтях Підрозділу I «Умисні злочини проти життя» Розділу II Особливої частини КК розміщено всі види умисного вбивства, окрім умисного вбивства найвищих представників держави з метою повалення конституційного ладу.

Зокрема, у ст. 76 КК Албанії регламентовано кримінальну відповідальність за просте умисне вбивство. Ст. ст. 77–79с КК Албанії передбачають кваліфіковані види умисного вбивства, якими, зокрема, є:

1) умисне вбивство, яке передує в часі, вчиняється під час або забезпечує вчинення іншого злочину (ст. 77);

2) заздалегідь сплановане умисне вбивство; умисне вбивство, вчинене з особистих мотивів чи помсти (ст. 78);

3) умисне вбивство, вчинене у зв'язку з кровною ворожнечею (ст. 78а).

Ст. 79 КК Албанії передбачає інші кваліфікуючі ознаки умисного вбивства. Ця стаття охоплює 7 пунктів.

Ст. 79а передбачено кримінальну відповідальність за умисне вбивство члена парламенту, судді, прокурора, адвоката, військовослужбовця чи інших державних службовців, а ст. 79b – поліцейського у зв'язку з їхньою діяльністю,

якщо про таке становище потерпілого відомо винній особі або якщо це очевидно. Водночас санкції обох статей є однаковими – позбавлення волі на строк не менше, ніж 30 років, або довічне позбавлення волі. Відтак незрозумілим є те, чому на законодавчому рівні умисне вбивство поліцейського регламентовано окремою нормою.

Ст. 79с КК Албанії передбачає ще один кваліфікований вид умисного вбивства. Це, зокрема, умисне вбивство подружжя, колишнього подружжя, співмешканця (особи, котра проживає без укладення шлюбу) або колишнього співмешканця, близького родича або близького родича чоловіка / дружини.

Як уже зазначалося, умисне вбивство найвищих представників держави з метою повалення конституційного ладу (ст. 219 КК Албанії) є єдиним кваліфікованим видом умисного вбивства, що регламентований у рамках іншого об'єкта кримінально-правової охорони. Водночас у вказаній нормі поряд із умисним вбивством передбачено також кримінальну відповідальність за викрадення, катування або вчинення інших насильницьких дій щодо зазначених потерпілих. Відтак визначено нижню межу санкції цієї статті – років позбавлення волі. Для порівняння зазначимо, що нижня межа за умисне вбивство державних службовців, відповідно до ст. 79а, становить 30 років позбавлення волі.

У ст. ст. 81–83 КК Албанії регламентовано норми щодо привілейованих складів умисного вбивства:

- 1) умисне вбивство матір'ю новонародженої дитини, вчинене відразу після пологів (ст. 81);
- 2) умисне вбивство в стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок насильства або серйозної образи з боку потерпілого (ст. 82);
- 3) умисне вбивство, вчинене при перевищенні меж самооборони (ст. 83).

Відтак, передбачаючи всі види умисного вбивства відповідним розділом КК Албанії (окрім одного кваліфікованого складу), на законодавчому рівні визначено вагомість основного безпосереднього об'єкта вказаних протиправних діянь – життя особи, а водночас і спрощено їх правозастосування [139, с. 46–47].

Кримінальне законодавство пострадянських держав приділяє істотно більшу увагу множинності кримінальних правопорушень та містить норми, спрямовані на детальну диференціацію кримінальної відповідальності за умисне вбивство. Положення про множинність кримінальних правопорушень містяться, як правило, у розділі під назвою «Злочин», який регламентує поняття, категорії та види злочинів. Це відображено у кримінальному законодавстві Казахстану, Азербайджану, Вірменії, Киргизької Республіки, Таджикистану, Республіки Молдова. Інститут множинності кримінальних правопорушень виокремлено у окремий розділ лише у КК Узбекистану, Грузії, Білорусі та Латвії [147, с. 32].

Нормативні положення, які описують такі форми множинності, як повторність та сукупність кримінальних правопорушень фактично нагадують ті, які містяться у кримінальному законодавстві України. У КК Латвії під час визначення сукупності злочинів передбачено таку обов'язкову ознаку, як кількість діянь (одне або декілька), які мають відповідати ознакам двох або більше складів злочинів. Як зазначено у спеціальній літературі, таке трактування свідчить про родо-видове співвідношення між поняттями «ідеальна та реальна сукупність злочинів» і «сукупність злочинів». Видається недоречним передбачення у понятті «сукупність злочинів» вказівки на кількість днів, оскільки вона необхідна лише для розмежування видів сукупності, поняття яких подано у наступних частинах статті, а не вказує на особливість поняття, що визначається [147, с. 33]. Із такою оцінкою законодавчого закріплення поняття сукупності кримінальних правопорушень складно погодитись. Кількість юридично значимих діянь, яка є в основі виокремлення таких видів сукупності, як реальна та ідеальна, є істотною ознакою поняття, а відтак її відображення у визначенні не може бути зайвим.

У спеціальній літературі наголошено, що в деяких кодексах, окрім загально визнаної ознаки – незасудження особи за жодне із кримінальних правопорушень, що утворюють сукупність, трапляються й інші вимоги. Приміром, КК Азербайджану, Латвії та Молдови окремо визначають необхідність дотримання термінів давності притягнення до кримінальної відповідальності [147, с. 33].

Водночас потрібно підтримати критичну оцінку вказівки на цю ознаку у визначенні сукупності кримінальних правопорушень. Річ у тім, що це особливість множинності кримінальних правопорушень загалом, яка стосується і сукупності, і повторності кримінальних правопорушень.

Водночас потрібно зазначити про міркування, що в певних кримінальних кодексах (ст. 17 КК Азербайджану, ст. 42 КК Республіки Білорусь, ст. 12 КК Казахстану, ст. 15 КК Киргизстану, ст. 17 КК РФ, ст. 18 КК Туркменістану) статті, що регламентують поняття «сукупність злочинів», у окремій частині передбачають відмінність сукупності злочинів і конкуренції норм. Сукупність злочинів та конкуренція норм є суміжними поняттями, однак вказівка на відмінність конкуренції норм від сукупності кримінально-протиправних діянь має регламентуватися на законодавчому рівні за наявності законодавчого закріплення обох понять, а, за необхідності, окремою статтею. Як приклад такого вирішення цього питання, можемо навести КК Молдови. Зокрема, у цьому Кодексі законодавчо регламентовано поняття «конкуренція норм», а також визначено правила вирішення конкуренції [147, с. 34].

Завершуючи аналіз законодавства окремих країн, що стосується питань регламентації кримінальної відповідальності за множинність умисних вбивств, варто зазначити, що питання множинності кримінальних правопорушень загалом, та множинності вбивств зокрема більш чітко і повно регламентується в кримінальному законодавстві держав, які колись входили до Радянського Союзу та законодавстві країн сходу Європейського Союзу. Моделі кримінального законодавства проаналізованих зарубіжних держав використовують такі законодавчі конструкції, які не створюють проблем для кримінально-правової кваліфікації умисних вбивств за сукупністю кримінальних правопорушень. Акцент у кримінальних законах відповідних держав робиться більше на питання визначення міри кримінально-правових наслідків для особи, яка вчинила два або більше кримінальних правопорушень, зокрема й вбивств.

Сучасний стан нормативної регламентації відповідальності за умисне вбивство у Кримінальному кодексі України

Кримінальний кодекс України (далі – КК України) містить доволі розгалужену систему нормативно-правових норм, які регламентують відповідальність за різні види вбивств. При цьому законодавець використовує різні прийоми опису ознак складів вбивств, частина яких стає нічим іншим як юридико-технічною передумовою виникнення проблем майбутньої кримінально-правової оцінки вчиненого вбивства за сукупністю із іншими кримінальними правопорушеннями. Розгляд системи норм про умисне вбивство у КК України дасть змогу визначити виправданість використанням законодавцем тих прийомів юридичної техніки, які здатні створити потенційні проблеми правозастосування.

У спеціальній літературі щодо системи норм про умисне вбивство зазначається, що умисні вбивства формулюються кримінально-правовими нормами, пов'язаними між собою як загальна та спеціальна. Загальною є норма, що передбачає відповідальність за родову групу посягань, але не діючою у частині стосовно самотійних видів діяння, відповідальність за які передбачена нормою, що має спеціальне призначення. І загальна норма, і спеціальна діють стосовно однорідної групи злочинів, тому вони генетично пов'язані. Виокремлення спеціальної норми має на меті встановлення особливого способу врегулювання відповідальності за будь-який вид посягання. Ці обставини унеможливають спільну дію норм та визначають пріоритет норми спеціальної перед загальною [14, с. 7]. Однак, такий підхід є дещо спрощеним і, за умови його дотримання, проблем кваліфікації умисного вбивства у сукупності з іншими вбивствами чи іншими кримінальними правопорушеннями не виникало б. У такому разі завжди був би наявний найлегший вид конкуренції кримінально-правових норм, яка вирішується шляхом надання пріоритету спеціальної норми.

Взагалі, наявність у КК України розгалуженої системи норми про умисне вбивство по-різному оцінюють науковці. Так, О. С. Сотула зазначає, що наявність

таких спеціальних норм в КК України (ст. ст. 112, 348, 379, 400, 443) дає змогу через об'єкт посягання чіткіше визначити мету та мотиви кримінально-протиправного посягання на життя, коли вбивство є способом впливу не певні державно-владні відносини та інститути. Водночас, як вказує науковець, таким нормам притаманний чітко виражений превентивний зміст. Відтак їхня наявність у КК України порівняно із законодавством країн континентальної Європи є радше позитивною ознакою [154, с. 207].

Метою цієї частини дисертації є висвітлення системи норм про умисне вбивство у КК України та особливостей її нормативної регламентації як юридико-технічної передумови проблем кваліфікації умисних вбивств за сукупністю злочинів. Відтак буде зроблено спробу довести можливість спрощення опису ознак складів вбивств як засобу усунення проблем їх адекватної кримінально-правової оцінки.

Проблеми системного викладу норм про умисні вбивства у кримінальному праві висвітлювалися у працях Л. П. Брич, С. В. Бородіна, В. К. Грищука, М. П. Короленка, Н. Є. Маковецької, А. А. Музики, В. О. Навроцького, Г. З. Яремко. Водночас кожен із цих учених розглядав відповідну проблематику під власним кутом зору, що не повною мірою відображає мету, окреслену у цьому дослідженні. Так, С. В. Бородин розглядав систему норм про вбивства у контексті відповідальності за злочини проти життя та здоров'я особи. В. К. Грищук та Н. Є. Маковецька – у порівняльно-правовому аспекті. Л. П. Брич видами вбивств ілюструвала розроблену нею теорію розмежування складів злочинів, а Г. З. Яремко виокремлювала так звану «асоціацію кримінально-правових норм» про умисні вбивства. Проте у жодному із опрацьованих дослідженнях не ставилося питання саме в аспекті потреби розгляду системи норми про умисні вбивства як юридико-технічної передумови можливості кваліфікації їх за сукупністю злочинів.

Насамперед потрібно визначитись із змістом поняття, система видів якого розглядатиметься у цій роботі. Йдеться про поняття «вбивство». Як видається, у ч. 1 ст. 115 КК України наявне базове нормативне визначення цього поняття:

вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині. Виокремлення ознак цього поняття та видів, із яких складатиметься система норм про вбивства, має ґрунтуватися саме цьому нормативному визначенні. По-перше, це визначення закріплено у тексті КК України, є частиною кримінального законодавства, а отже, обов'язковим для застосування, а по-друге, це поняття цілком адекватно відображає досліджуване явище, містить усі необхідні істотні ознаки цього поняття. У цьому аспекті дещо дивним видається упущення із визначення окремих елементів, які простежуються у кримінально-правовій літературі. Так, у Великій українській юридичній енциклопедії відповідна стаття «Вбивство умисне» містить визначення, в якому не зазначено, що смерть заподіюється іншій людині, а використана конструкція «позбавлення життя», а не «заподіяння смерті», що хоча й є близькими за змістом, однак нетотожними [54, с. 35].

Основним, і на перший погляд цілком очевидним, є питання про належність до вбивств кримінального правопорушення, передбаченого ст. 119 КК України «Вбивство через необережність». Законодавець і це посягання називає «вбивством», проте чи є для цього належні підстави? Очевидно, ні. З огляду на нормативне трактування поняття «вбивство», що міститься у ч. 1 ст. 115 кримінального закону України, будь-яке правомірне або необережне заподіяння смерті іншій людині має визнаватися чимось іншим, але точно не вбивством. Відтак виникає законодавча суперечність, яка, попри своє існування із 2001 року, так і не усувається на законодавчому рівні, а далі вносить сумніви щодо розуміння цього поняття. Якщо конкретизувати, то йдеться про ст. 119 КК, що і змісті, і в назві визначає кримінальну відповідальність за вбивство через необережність. Про таку суперечливість у кримінальному законі ще у 2001 р. зазначав В. К. Гришук. Зокрема, вчений наголошував, що у разі підставлення у назву та диспозицію ч. ст. 119 поняття, що окреслене у ч. 1 ст. 115 КК України, то отримаємо таке визначення: «умисне протиправне заподіяння смерті іншій особі, вчинене через необережність» [53, с. 147].

А. І. Перепелиця також зауважує, що ч. 1 ст. 115 КК України трактує вбивство як умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині. Відтак, на думку автора, до числа вбивств належить винятково умисне кримінально-протиправне діяння проти життя, а тому не можна вважати вбивством заподіяння смерті особі з необережності, оскільки таке діяння утворює самостійний склад злочину (ст. 119 КК України). Водночас науковець зазначає, що словосполучення «вбивство через необережність» не слід використовувати в назві та при описі злочину, передбаченого ст. 119 КК України, бо це протирічить визначеному у ст. 115 поняттю «вбивство». Отже, на думку вченого, вказане словосполучення, як це зроблено, приміром, в ст. 109 КК РФ, необхідно замінити на «заподіяння смерті через необережність» [117, с. 9–10]. Аналогічної позиції дотримується і А. А. Музика. Зокрема, автор акцентує, що вбивством має визнаватися лише умисне діяння, а отже, потрібно реконструювати ст. 119 КК України [107, с. 16]. Своєю чергою, М. П. Короленко має радикальніші погляди щодо формулювання чинної ст. 119 КК України. Автор наголошує, що потрібно виключити з КК ст. 119 «Вбивство через необережність» з огляду на те, вона є зайвою і шкідливою для розвитку правової держави, а також із метою перешкодити уникненню законного покарання особами, котрі використовуватимуть недосконалість КК України [76, с. 188].

Наведені міркування є очевидними та цілком слушними. Недарма у проєкті КК України, розробленому робочою групою, створеною Указом Президента України до Розділу 4.1. «Злочини проти життя людини» включено дві різні статті: Вбивство» та 4.1.6. «Необережне спричинення смерті» [164].

Отже, у цій праці під вбивством розумітимемо лише і виключно умисне заподіяння смерті іншій людині. Зрозуміло, що за наявності чинної редакції КК це може внести певні незручності, тому в потрібних випадках використання термінології буде спеціально обумовлено. Такий підхід дає змогу вилучити з предмета дослідження всі кримінально-правові норми, в яких встановлено відповідальність за заподіяння смерті через необережність, а їх у чинному КК є доволі багато.

Видається, що достатні підстави погодитись із вченими, які на підставі аналізу нормативного визначення вбивства виокремлюють такі його ознаки:

- 1) умисел;
- 2) протиправність;
- 3) заподіяння смерті іншої людини [18, с. 249].

Кожна з цих ознак має свій визначений зміст та значення для виокремлення системи норм про вбивства за КК України. Так, наявність в особі умислу варто розуміти у контексті змісту умислу, визначеного у ст. 24 КК України «Умисел і його види».

Дещо складнішим є розуміння ознаки протиправності вбивства. Традиційно зміст протиправності у понятті «вбивство» виокремлюють із поняття кримінального правопорушення та ознак, що йому притаманні. За такого підходу протиправність виявляється у визначенні того чи іншого діяння у Особливій частині КК України. Водночас у науці кримінального права зазначається, що певним виявом принципу законності є виокремлення законом кримінальної протиправності як обов'язкової ознаки кримінального правопорушення. Зокрема принцип законності полягає у тому, що кримінальній відповідальності та покаранню підлягає винятково особа, котра вчинила таке суспільно небезпечне діяння, яке передбачено законом як кримінальне правопорушення, вичерпний перелік яких міститься в Особливій частині КК України [67, с. 389–390]. Видається, що таке розуміння кримінальної протиправності є дещо обмеженим із огляду на чинну редакцію КК України, де законодавець цей термінологічний зворот використовує і у інших цілях: «обставини, які виключають кримінальну протиправність» або «кримінально-протиправний намір» тощо. Відтак, більш обґрунтованою видається позиція Ю. В. Бауліна, який запропонував використати підхід, який наявний у сучасній німецькій кримінально-правовій науці. Відповідно до цього підходу, протиправним визнається діяння, якщо воно: 1) протирічить правовому порядку; 2) якщо відсутні обставини, що виключають протиправність діяння. Водночас науковець наголошує, що теоретичним формулюванням поняття «вбивство» може бути таке: це протиправне умисне

позбавлення життя іншої особи, вчинене суб'єктом злочину за відсутності обставин, що унеможливлюють протиправність такого діяння. Словом така ознака вбивства, як протиправність виявляється поза межами складу вбивства, поряд із цим складом [13, с. 18–19].

Щодо заподіяння смерті іншій людині, то за цією ознакою вбивство можна відмежувати від такого кримінального правопорушення, як доведення до самогубства, у якому посягання на своє життя здійснює потерпіла особа, та від самогубства, яке взагалі не є кримінально-протиправним.

З огляду на наведене вище, вважаємо за можливе до системи норм, які встановлюють відповідальність за умисне вбивство, віднести всі норми, в яких закріплено посягання, які містять наведені вище ознаки.

Одним із оригінальних у контексті нашого дослідження є визначення умисного вбивства, запропоноване В. Г. Беляєвим. Так, автор зазначав, що поняття «умисне вбивство» можна сформулювати приблизно так: це незаконне спричинення смерті іншій людині в результаті такої умисної дії чи бездіяльності, яке посягає безпосередньо та виключно на життя потерпілого [64, с. 6–7]. У такому формулюванні акцент робиться на єдності об'єкта умисного вбивства, на відміну від позицій щодо множинності об'єктів такого діяння (приміром, думці, що вбивство з корисливих мотивів посягає не лише на життя, а й на власність). Твердження про два, три і більше об'єктів одного кримінально-протиправного діяння якщо і має зміст, то, ймовірно, тільки стосовно складних складених злочинів, що становлять враховану законодавцем реальну сукупність декількох діянь [64, с. 6–7]. З одного боку наведена думка є дуже корисною та достатньо обґрунтованою. З іншого – а що робити зі спеціальними видами вбивств, тими складами, які не можна віднести до складених? У таких посяганнях хіба один об'єкт?

Зрозуміло, що насамперед йдеться про норми, відображені у статтях Розділу II Особливої частини КК України, які встановлюють відповідальність власне за умисні вбивства: ст. 115 КК України «Умисне вбивство»; ст. 116 КК України «Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання»;

ст. 117 КК України «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини»; ст. 118 КК України «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення».

Щодо норм, які об'єктивовані у статтях інших розділів Особливої частини КК України, то виокремлення з-поміж них тих, що передбачають відповідальність за вбивство, зумовлює певні складнощі.

Як зазначила Л. П. Брич, визначення суспільно небезпечного наслідку у вигляді смерті особи у різних статтях Особливої частини КК України характеризується різноманітністю понять, зокрема: смерть (ч. 1 ст. 115), смерть пацієнта (ч. 1 ст. 141), смерть потерпілого (-ої) (ч. 2 ст. 134; ч. 3 ст. 136 КК; ч. 2 ст. 286; ст. 287; ст. 288; ч. 3 ст. 314; ч. 2 ст. 414), смерть неповнолітнього (ч. 2 ст. 137), смерть хворого (ч. 2 ст. 139 КК), смерть особи (ч. 3 ст. 135; ч. 2 ст. 381), вбивство (ст. 116; 117; 118; 119; ст. 348; ст. 379; ст. 400; ч. 4 ст. 404; ч. 2 ст. 438; ст. 443), самогубство (ч. 1 ст. 120), загибель людей (ч. 3 ст. 110; ч. 3 ст. 161; ч. 2 ст. 194; ст. 196; ст. 236; ст. 237; ч. 2 ст. 238; ч. 3 ст. 239¹; ч. 2 ст. 240; ч. 2 ст. 241; ч. 2 ст. 242; ч. 2 ст. 243; ч. 2 ст. 245; ч. 5 ст. 260; ст. 264; ч. 3 ст. 265; ч. 3 ст. 265¹; ч. 2 ст. 267; ч. 2 ст. 270; ч. 2 ст. 271; ч. 2 ст. 272; ч. 2 ст. 273; ч. 2 ст. 274; ч. 2 ст. 275; ч. 3 ст. 276; ч. 3 ст. 277; ч. 3 ст. 278; ч. 3 ст. 279; ч. 3 ст. 280; ч. 3 ст. 281; ч. 3 ст. 282; ч. 2 ст. 283; ст. 291; ч. 3 ст. 292; ч. 2 ст. 294; ч. 2 ст. 326; ч. 2 ст. 347; ч. 2 ст. 351; ч. 2 ст. 378; ч. 2 ст. 399; ч. 2 ст. 412; ст. 439; ст. 446), загибель кількох осіб (ч. 3 ст. 286; ч. 2 ст. 415), загибель потерпілого (ч. 1 ст. 415 КК), загибель людини (ч. 3 ст. 258) [22, с. 562]. Водночас смерть людини безпосередньо не вказана у деяких складах злочинів, а, як зазначає авторка, охоплюється такими категоріями суспільно небезпечних наслідків, як особливо тяжкі наслідки (ч. 4 ст. 152; ч. 3 ст. 153), чи тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 147; ч. 2 ст. 364; ч. 2 ст. 365; ч. 2 ст. 366) [22, с. 562].

Аналіз наведеного підходу дає змогу дійти висновку, що у всіх перелічених кримінальних правопорушеннях наявна і умисна, і необережна форма вини, а також, що здебільшого додатковим безпосереднім об'єктом є життя людини.

Не можна всіх їх назвати вбивством. Вбивством можна вважати лише ті посягання, які містять виокремлені вище ознаки, зокрема: є умисним протиправним заподіянням смерті іншій людині.

Зважаючи на наведене, варто підтримати позицію С. Д. Бережного, який з огляду на місце розташування у КК України норм про умисні вбивства, пропонує такий їх поділ, зокрема: умисні вбивства, передбачені у Розділі II Особливої частини КК України (ст. ст. 115–118), та умисні вбивства, передбачені в інших розділах (ст. ст. 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ч. 2 ст. 438, ст. 443) с. 23]. Після 2015 року перелік умисних вбивств, передбачених іншими розділами Особливої частини КК України, слід доповнити ст. 348¹ «Посягання на життя журналіста».

Така класифікація враховує характеристику об'єкта суспільно-небезпечного посягання. Стосовно визначення поняття «вбивство», то з огляду на те, яким видом об'єкта кримінально-протиправного посягання є життя іншої особи у певному посяганні (чи основного безпосереднього, чи додаткового безпосереднього, чи єдиного безпосереднього (тобто залежно від спрямованості умислу винної особи; того, на що безпосередньо спрямоване злочинне посягання)), необхідно наголосити, що однаково цінним є життя людини. Зокрема і разі, якщо воно є основним безпосереднім об'єктом певного кримінально-протиправного посягання, і у разі, якщо воно є додатковим безпосереднім об'єктом певного кримінально-протиправного посягання. Відтак убивство наявне в будь-якому випадку умисного протиправного позбавлення життя іншої особи. І у випадку, якщо життя людини є або єдиним безпосереднім об'єктом, або основним безпосереднім об'єктом, або додатковим безпосереднім об'єктом посягання. Водночас виправданим є застосування у законодавчому формулюванні поняття «вбивство» дефініції «заподіяння смерті іншій людині». Відтак умисне позбавлення життя іншої людини завжди є вбивством, незважаючи на те, яким об'єктом у посяганні є життя іншої особи, навіть якщо воно є способом вчинення іншого злочину. Вбивство людини кваліфікується або за відповідною статтею КК або за сукупністю злочинів у разі, коли життя

не є єдиним або основним безпосереднім об'єктом [67, с. 392]. Цілком слушне застереження, однак автор не зазначив, коли ж вбивство охоплюється однією статтею КК, а коли є потреба кваліфікації за сукупністю.

У теорії кримінального права пропонуються більш детальні класифікації умисних вбивств. Зокрема, Н. Є. Маковецька вказує, що для класифікації вбивств найпоширенішим критерієм є ступінь їх тяжкості. Зокрема, на думку авторки, за ступенем тяжкості можна виокремити такі види вбивства: 1) вбивство без обтяжуючих і без пом'якшуючих обставин – основний склад умисного вбивства або просте вбивство; 2) вбивство при обтяжуючих обставинах – кваліфіковане вбивство; 3) вбивство при пом'якшуючих обставинах – привілейоване вбивство [96, с. 35–38]. Окрім того, вчена обґрунтовано наголошує, що можна виокремити загальні та спеціальні види вбивства, з огляду на те, яке місце посідають суспільні відносини щодо охорони життя в об'єкті кримінально-протиправного посягання. На думку Н. Є. Маковецької, до вбивства, життя людини є єдиним безпосереднім об'єктом злочину чи основним об'єктом злочині, належать до загальних видів вбивства. Своєю чергою, до спеціальних належать вбивства, де життя є додатковим безпосереднім об'єктом, який, попри все, для законодавця є головним об'єктом кримінально-правової охорони, оскільки відповідні спеціальні норми були передбачені саме для охорони життя певних категорій потерпілих [96, с. 35–38].

З-поміж класифікацій видів умисного вбивства у доктрині кримінального права наявні й інші, доволі незвичні пропозиції виокремлення груп вбивств, які, до того ж, призводять до пропозиції ще більшої диференціації кримінальної відповідальності за відповідні посягання. Так, наприклад, в українській кримінально-правовій науці трапляються пропозиції виокремлення такого виду вбивств, як «дітовбивства». У цьому контексті, зокрема, зазначається: «... що стосується чинного кримінального законодавства України, можна зробити висновок, що лише дві кримінально-правові норми підпадають під поняття дітовбивства – кваліфікований склад злочину, передбачений п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України (умисне вбивство малолітньої дитини) та привілейований склад

злочину – ст. 117 КК України (умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини)» [138, с. 148]. У контексті подальшої диференціації кримінальної відповідальності за вбивство дитини, інша авторка пропонує вирішення такого питання. Вчена переконана, що безсумнівним є вагомість розв'язання проблеми щодо кваліфікації умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини, вчиненого з особливою жорстокістю. Адже, на практиці, нечасто, однак все-таки трапляються такі випадки. В Постанові Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 вказано, що умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини кваліфікується лише за ст. 117 КК, навіть якщо воно й мало ознаки особливої жорстокості. Таке діяння значно підвищує ступінь суспільної небезпеки вчиненого, однак не настільки, щоб «поставити» його на один щабель із особливо тяжкими вбивствами (ч. 2 ст. 115). Вважаємо, що було б доцільним, з огляду на зазначене, доповнити ст. 117 частиною другою, в якій слід передбачити відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини за обтяжуючих обставин, зокрема, за вбивство з особливою жорстокістю [158, с. 959]. У цьому контексті слід наголосити, що спеціальна література переповнена пропозиціями про доповнення статей про вбивства якимись кваліфікуючими обставинами. Видається, що реалізація таких пропозицій не сприятиме точній кваліфікації, виникатимуть нові випадки конкуренції, ще більш складні, ніж є зараз.

До прикладу пропозицій, які нам видається не варто підтримувати, можна віднести такі міркування. У спеціальній літературі, зокрема, зазначається, що не завжди є злочином, вчиненим із корисливих мотивів, умисне вбивство з метою використання органів або тканин потерпілої особи. Відтак ми пропонуємо, з огляду на позицію щодо можливості сукупної кваліфікації убивства і з корисливих мотивів, і з метою використання органів або тканин потерпілої особи, виокремити норму, що передбачатиме нову обтяжуючу обставину – вбивство з метою використання органів або тканин потерпілої особи. Тим паче, що ст. ст. 143, 144, 149 КК України визнають кримінально-протиправними дії, пов'язані із незаконним вилученням та трансплантацією людських органів

і тканин, однак фактично обмежуються в ч. 3 ст. 149 КК України вказівкою на тяжкі наслідки, а не передбачають відповідальності за таке умисне вбивство вбивства, створюючи при цьому відомі проблеми потенціальної кваліфікації за сукупністю. А чим зараз ситуація погана? Теж сукупність, просто не у всіх випадках із кваліфікованим вбивством, однак, майже у всіх.

Більше того, інколи, характеризуючи спеціальні норми, які є результатом диференціації кримінальної відповідальності за умисне вбивство, вчені неправильно оцінюють їх як результат такого процесу, як криміналізація. Так, у одній праці наголошено, що можна вказати на об'єктивну потребу суспільства щодо криміналізації умисного убивства та умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження під час перевищення меж необхідної оборони. Зокрема така потреба зумовлена відповідними умовами кримінологічного, соціально-політичного, економічного та соціально-психологічного характеру. Визнання умисного убивства та умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження під час перевищення меж необхідної оборони злочином, на думку авторів, є доцільним, оскільки є відповідним основним принципам та умовам криміналізації діянь [159, с. 230]. Таким чином, у літературі трапляються випадки абсолютного ігнорування змісту кримінально-правової норми і розглядаються питання криміналізації стосовно посягання, яке є результатом диференціації кримінальної відповідальності. Це засвідчує неповне розуміння процесів, які відбуваються у кримінальному праві у зв'язку із появою нових норм.

Однак пропозиції щодо подальшої диференціації кримінальної відповідальності за умисні вбивства не є єдино можливими. Так, в аспекті розгляду проблеми відповідальності за дітовбивство, цікавими є такі міркування. Інша авторка наголошує, що нині дітовбивство в кримінальному законодавстві більшості країн континентальної Європи виокремлено в самостійний привілейований склад злочину. Водночас в зарубіжному кримінальному законодавстві останні десятиліття простежується схильність до відмови належності до привілейованих видів вбивства дітовбивства, а також наявні

тенденції до посилення відповідальності за це кримінально-протиправне посягання. Прикладом цього є досвід Іспанії, Німеччини, Франції та ін. Відтак виникає потреба щодо зміни в українському законодавстві норми про відповідальність за убивство матір'ю своєї новонародженої дитини, з огляду на нове розуміння у сучасному суспільстві щодо гуманістичних уявлень. Як зазначають науковці, не є обґрунтованим, закріплений у ст. 117 КК України, привілейований підхід щодо вбивства матір'ю своєї дитини [152, с. 208]. З огляду на наведене, очевидно, що наявна тенденція щодо виключення спеціальних норм. Не те, щоб безпосередньо тенденція, однак вважати зазначене прикладом початку процесу цілком ймовірно.

Погоджуючись загалом із наведеними у спеціальній літературі класифікаціями, зазначимо, що вони не відображають системних властивостей їх елементів, їх взаємозв'язку та взаємовпливу під час застосування відповідних норм, що із очевидністю впливатиме на вирішення питань адекватної кримінально-правової оцінки вчинених вбивств. Саме тому видається необхідним звернути увагу на вироблену Г. З. Яремко концепцію «асоціації кримінально-правових норм». Так вчена, пропонує використовувати у кримінальному праві таке теоретико-правове поняття, як асоціація норм. Зокрема, авторка під цим поняттям розуміє власне систему заборонних норм, елементами якої є функціонально пов'язані між собою генеральна (основна) та одна чи декілька варіантних щодо неї норм, або ж декілька варіантних норм, що цілісно забезпечують диференційовану охорону спільного безпосереднього (основного чи додаткового у складі складного) об'єкта від посягань, які характеризуються спільними визначальними ознаками, залежно від ступеня їх суспільної небезпеки [194].

Вчена пропонує використати цю конструкцію щодо тих норм, які передбачають відповідальність за вбивство. Також авторка виокремлює асоціацію норм про вбивство в КК України, зокрема це: ст. ст. 112, 115, 116, 117, 118, ч. 3 ст. 258, чч. 2–3 ст. 265, чч. 2–3 ст. 265¹, ст. ст. 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ч. 2 ст. 43, ч. 2 ст. 439, ст. ст. 442, 443. Водночас Г. З. Яремко зазначає, що деякі

з цих норм виокремлені необґрунтовано, штучно, а відтак мають бути виключені з КК, зокрема це: ст. 112; ч. 2 ст. 265 (щодо незаконного поводження з радіоактивними матеріалами, вчиненого з метою спричинення загибелі людей); ч. 3 ст. 265 (щодо дій, передбачених ч. 2 цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей); ч. 2 ст. 265¹ (в частині незаконного виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію, вчиненого з метою спричинення загибелі людей); ч. 3 ст. 265¹ (в частині дій, передбачених ч. 2 цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей); ст. ст. 348; 379; 400; ч. 4 ст. 404; ч. 2 ст. 439 (щодо діянь, які спричинили загибель людей); ст. 442 (в частині геноциду у формі позбавлення життя членів національної, етнічної, расової чи релігійної групи, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення); ст. 443 [194].

Звісно, потрібно позитивно оцінити виокремлену Г. З. Яремко асоціацію норм про вбивство як підхід та конструкцію, що є доволі зручною для використання у теорії кримінального права, з огляду на спрямованість на систематизацію кримінально-правових норм, а отже, на простіше розуміння їх багатоманітності. Однак, виникає питання щодо обсягу вказаної асоціації. Іншими словами, чи справді вона охоплює всі наявні у КК норми про вбивства. Можливо, їхня загальна кількість має бути більшою або меншою, ніж це запропоновано авторкою.

Зокрема, щодо цього Л. П. Брич зазначає, що пропонуване до наукового обігу Г. З. Яремко таке нове поняття у кримінальному праві, як «асоціація кримінально-правових норм», саме як асоціація норм про вбивство, не охоплює всіх норм про злочини, що мають наслідком смерть людини. Зокрема, як наголошує Л. П. Брич, авторка включила в це об'єднання кримінально-правових норм лише умисні злочини, тобто ті, де відповідні правовідносини є єдиним для них безпосереднім об'єктом, тобто лише тими відносинами, які цими кримінально-протиправними діями завжди порушуються чи ставляться в небезпеку порушення [22, с. 558].

Підтримуючи раніше висловлену позицію, наголосимо, що критерієм включення норм до системи норм про умисні вбивства є наявність у описаних у них кримінальних правопорушеннях всіх необхідних істотних ознак власне вбивства. Якщо стосовно протиправності та спрямованості проти життя іншої особи ні у теорії кримінального права, ні у практиці застосування КК проблем здебільшого не виникає, то щодо суб'єктивних ознак, не все так очевидно.

Ілюстрацією проблем із використанням суб'єктивних ознак є проблема розмежування умисного вбивства та геноциду. Складно заперечити думку, що розмежування між вбивством та геноцидом допускає, по-перше, формулювання прямого умислу та визначення дискримінаційної складової, а по-друге, встановлюється наявність спеціального умислу на знищення певної групи цілком або частково задля відмежування геноциду від вбивств із мотивів національної, расової чи релігійної нетерпимості. Зазначене, фактично, є найскладнішим аспектом, і, практично, може знівелювати зміст статті про геноцид. Так, відмежувати геноцид та вбивство можна лише за умислом, який виявляється у масовості вчинення діянь, тобто має бути наявний певний стійкий контекст, у межах якого вчиняються вбивства [155, с. 185].

Інший аспект проблеми – відмежування умисного вбивства від необережного. Очевидно, якщо у статті Особливої частини КК описано склад кримінального правопорушення, у якому ставлення до смерті потерпілої особи є необережним, така норма не може належати до системи норм про вбивства. Однак, законодавець інколи конструює склади і описує їх у КК України із використанням таких юридико-технічних прийомів, які не дають змоги чітко визначити форму вини у ставленні до наслідків у вигляді смерті особи. І якщо стосовно згаданих тут ст. ст. 265 та 265¹ КК України системне їх тлумачення дає можливість стверджувати про наявність умислу на заподіяння смерті, а санкція відповідних частин цих статей дає підстави для зворотного висновку, то в інших нормах – ситуація протилежна. Так, приміром, ч. 3 ст. 110 КК України передбачає відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканість України, які призвели до загибелі людей. Конструкція, застосована законодавцем,

є звичною для випадків, у яких передбачається необережне ставлення до наслідків у вигляді смерті. Проте санкція цієї частини статті передбачає покарання у виді довічного позбавлення волі – покарання, характерного саме для умисного посягання на життя. Аналогічна ситуація простежується і під час конструювання ч. 3 ст. 321¹ КК України «Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів, що спричинило смерть особи». Виникає закономірне питання, чи не передбачає законодавець у цих складах відповідальності за вбивство із, наприклад, непрямим умислом? Якщо так, то вбивство потерпілої особи охоплюватиметься ч. 3 ст. 110 та ч. 3 ст. 321¹ КК України та додаткової кваліфікації за відповідною частиною ст. 115 КК не потребуватиме. Якщо ні, ми маємо застосувати ще й ст. 115 КК України, кваліфікувавши вчинене за сукупністю відповідних злочинів.

Водночас, аби уникнути спірних питань щодо притягнення особи до кримінальної відповідальності, які, нагадаємо, мають вирішуватися на її користь, пропонуємо підтримати висловлену Т. М. Луцьким пропозицію щодо виключення ознаки «загибель людей» із ч. 3 ст. 265, ч. 3 ст. 265¹, ч. 3 ст. 110 та ознаки «спричинили смерть особи» із ч. 3 ст. 321¹ КК України [94, с. 196]. У разі, коли відповідні посягання супроводжуються заподіянням смерті іншій особі, вчинене у всіх випадках має кваліфікуватися за сукупністю з відповідними частинами ст. 119 або ст. 115 КК України, залежно від ставлення до цього наслідку.

Ще складнішою є ситуація із конструюванням ч. 3 ст. 447 «Найманство». Законодавець, описуючи основний склад цього кримінального правопорушення у ч. 1 ст. 447, вказує на можливість вчинення діянь, які не можуть за своїм змістом полягати у безпосередньому заподіянні смерті потерпілому. Однак, ч. 3 цієї ж статті, що містить кваліфікований склад, пов'язує посилення відповідальності із ознакою «що призвели до загибелі людини». Оскільки санкція ч. 3 ст. 447 передбачає довічне позбавлення волі, закономірно постає питання, чи потрібно, наприклад, поведінку, що полягає в успішному підбурюванні до вчинення вбивства додатково кваліфікувати поряд із ч. 3 ст. 447 КК України ще й за ч. 4

ст. 27 – ч. 1 ст. 115 КК України. Відповідь на це питання може ґрунтуватися лише на теоретичних уявленнях правозастосовувача і не є очевидним із положень чинного законодавства.

Для того, щоб вирішити цю спірну ситуацію, пропонуємо ч. 3 ст. 447 КК виключити. Таке рішення дасть можливість без додаткових проблем кваліфікувати умисне вбивство найманцем іншої особи за відповідними частинами ст. 115 або ст. 438 КК України.

Іще інша ситуація виникатиме під час застосування ч. 5 ст. 404 КК України. У цій кримінально-правовій нормі законодавець використав незвичний для конструювання статей Особливої частини юридико-технічний прийом: відповідне законодавче положення сформульоване як дії, передбачені частинами другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони були пов'язані з умисним вбивством начальника або іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби, а санкція, відповідно, передбачає довічне позбавлення волі. У зв'язку із цим може виникнути питання, чи охоплює ця норма фактичне умисне вбивство вказаного потерпілого, чи потребує кваліфікації додатково, наприклад за п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України?

Для того, щоб уникнути проблеми, описаної вище, пропонуємо ч. 5 ст. 404 КК виключити. Натомість доповнити КК України новою ст. 404¹, що буде сконструйована із використанням звичних для спеціальних норм про умисне вбивство конструкцій «Посягання на життя ...».

Взагалі, вбивство, передбачене п. 8 ч. 2 ст. 115, доволі часто виконує роль загального складу. Так, у літературі обґрунтовано вказано, що норма, ознаки якої містяться в п. 8 ч. 2 ст. 115 КК, є загальною. Інші зі зазначених норм передбачають особливі випадки кримінальної відповідальності за умисне вбивство особи або її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку. Відмінність між цими кримінально-протиправними діяннями полягає, насамперед, у колі осіб, які можуть бути потерпілими від відповідного злочину, і в ознаках службового або громадського обов'язку, у зв'язку з виконанням якого ці особи можуть бути такими потерпілими. Умисне

вбивство будь-якої особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку може бути кваліфікованим за п. 8 ч. 2 ст. 115 КК. Посягання на життя тих осіб, що зазначені у ст. ст. 112, 348, за тільки за наявності відповідних умов [101, с. 11–12].

Наведені запитання не мають відповідей, які б безпосередньо були очевидними із тексту КК України. Використання законодавцем невдалих юридико-технічних прийомів під час конструювання статей Особливої частини КК України, які містять систему норм про відповідальність за умисне вбивство, створює потенційні проблеми у застосуванні цих норм, ставлячи під сумнів потребу кваліфікації вчинених посягань за сукупністю злочинів.

Цілком слушною вважаємо позицію щодо вказаної проблеми В. О. Навроцького. Зокрема, вчений вважає, що істотним для вирішення зазначеного питання є відмова на законодавчому рівні взагалі від вказівки в диспозиціях статей КК України, передбачених іншими розділами Особливої частини КК (окрім розділу «Злочини проти життя і здоров'я»), на наслідки, що полягають у заподіянні смерті одній чи декільком особам. Відтак, як наголошує автор, заподіяння смерті завжди кваліфікуватиметься за сукупністю з відповідними статтями Розділу II Особливої частини КК України. Це не тільки полегшить застосування кримінального закону, а й, на думку вченого, гарантуватиме оптимізацію санкцій і дасть можливість засвідчити справді винятковий, надзвичайний зміст кримінально-протиправних діянь, пов'язаних із посяганням на життя особи [108, с. 47].

З огляду на зазначене, видається за доцільне внесення до КК України таких змін, які б усували сумніви у потребі застосування загальної норми про вбивство, передбаченої відповідною частиною ст. 115 КК України, за сукупністю із нормою про вчинене особою інше кримінальне правопорушення. Таке законотворче рішення дасть можливість адекватно кваліфікувати все вчинене і у разі, якщо ставлення до наслідків у вигляді смерті з боку винної особи було необережним. У цьому випадку додатково особі може бути інкримінована норма, передбачена у відповідній частині ст. 119 КК України.

Висновки до Розділу 1

Підсумовуючи розгляд проблем розвитку вітчизняного кримінального законодавства щодо сукупності злочинів при вчиненні умисних вбивств, аналіз зарубіжного досвіду регулювання кримінальної відповідальності за сукупність злочинів, частиною якої є умисне вбивство, та сучасного стану регламентації відповідальності за умисне вбивство у КК України, варто наголосити на такому:

Кваліфікація умисних вбивств за сукупністю як видом множинності кримінальних правопорушень є наслідком тієї системи кримінального законодавства, яка сформована в Україні у результаті певного історичного шляху, використання традиційної законотворчої техніки, відображення у кримінальному законодавстві актуальних на певний історичний період розвитку українського суспільства проблем. Відстеження цього розвитку дає змогу краще зрозуміти сучасний стан кримінального законодавства у частині кримінальної відповідальності за умисні вбивства у аспекті історично обумовлених особливостей її нормативної регламентації.

У роботі доведено гіпотезу, що можливість і потреба кримінально-правової кваліфікації умисного вбивства за сукупністю із іншими кримінальними правопорушеннями обумовлена специфікою нормативної регламентації кримінальної відповідальності за цей вид суспільно-небезпечного посягання у кримінальному законодавстві України, і така особливість має свої історичні передумови.

Нормативна регламентація кримінальної відповідальності за вбивство у розрізі її розвитку полягала у постійному ускладненні та деталізації. Так, у давньоруському праві відповідна регламентація вже ускладнюється і наявні підстави стверджувати, що з'являються конструкції, розвиток яких дасть згодом можливість кваліфікації вбивства за сукупністю. В усіх трьох редакціях Литовських Статутів (1529, 1566 та 1588 pp.) теж простежується виокремлення спеціальних норм про умисні вбивства.

Аналіз текстів пам'яток права та доктринальних положень XIX – початку XX ст. ст. засвідчує все більш складні конструкції нормативної регламентації кримінальної відповідальності за умисне вбивство у його різновидах, що дає змогу кваліфікувати його за сукупністю з іншими посяганнями, або таких, що становлять враховану законодавцем сукупність, становлячи, по суті, складений склад кримінального правопорушення.

На підставі аналізу розвитку нормативної регламентації відповідальності за умисне вбивство у контексті їх потенційної множинності доходимо висновку, що сучасний стан правової регламентації відповідальності за умисні вбивства у КК України 2001 р., використання юридичних конструкцій, які обумовлюють потенційну множинність кримінальних правопорушень під час їх кримінально-правової оцінки, обумовлений історією розвитку вітчизняного кримінального законодавства, яке передбачало посилене покарання за вчинення умисного вбивства у поєднанні із іншими кримінальними правопорушеннями. При цьому конструкції, які використовувалися законодавцем для регламентації подібних випадків, ускладнювалися із розвитком законотворчої техніки та кримінально-правової доктрини. Однією з основних особливостей розвитку цього інституту кримінального права є поступова систематизація та впорядкування складів кримінальних правопорушень, вчинення яких поряд із вбивством, зумовлює застосування відповідних заходів кримінально-правової репресії.

У сучасному законодавстві більшості держав множинність кримінальних правопорушень при кваліфікації умисних вбивств є підставою для посилення заходів кримінального впливу до винних осіб. Однак питання, пов'язані з диференціацією кримінальної відповідальності, визначенням видів множинності при кваліфікації умисних вбивств, індивідуалізацією покарання, вирішуються з огляду на модель кримінального законодавства, що діє у тій чи іншій державі.

Питання множинності кримінальних правопорушень загалом, та множинності вбивств зокрема більш чітко і повно регламентується в кримінальному законодавстві держав, які колись входили до Радянського Союзу, та

законодавстві країн сходу Європейського Союзу. Моделі кримінального законодавства проаналізованих зарубіжних держав використовують такі законодавчі конструкції, які, в принципі, не створюють проблем для кримінально-правової кваліфікації умисних вбивств за сукупністю кримінальних правопорушень. Акцент у кримінальних законах відповідних держав робиться більше на питаннях визначення міри кримінально-правових наслідків до особи, яка вчинила два або більше кримінальних правопорушень, зокрема й вбивств.

Законодавець використовує різні прийоми опису ознак складів вбивств, частина яких стає нічим іншим як юридико-технічною передумовою виникнення проблем майбутньої кримінально-правової оцінки вчиненого вбивства за сукупністю із іншими кримінальними правопорушеннями.

Під вбивством розуміємо лише і виключно умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині. За чинної редакції КК, це може внести певні незручності, тому в потрібних випадках використання термінології буде спеціально обумовлено. Такий підхід дає можливість вилучити з предмету дослідження всі кримінально-правові норми, в яких встановлено відповідальність за заподіяння смерті через необережність, а їх у чинному КК є доволі багато.

З огляду на зазначене, вважаємо за можливе до системи норм, які встановлюють відповідальність за умисне вбивство, віднести всі норми, в яких закріплено посягання, які містять ознаки родового поняття вбивства. Завдаючи на місце розташування норм про умисні вбивства у КК України, пропонується поділяти їх на ті, що передбачені у Розділі II Особливої частини КК України (ст. ст. 115–118), та умисні вбивства, передбачені в інших розділах (ст. ст. 112, 348, 348¹, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ч. 2 ст. 438, ст. 443).

Зроблено спробу довести можливість спрощення опису ознак складів вбивств як засобу усунення проблем їх адекватної кримінально-правової оцінки, узагальнюючи яку, варто зазначити, що доцільним видається внесення до КК України таких змін, які б усували сумніви у потребі застосування загальної норми про вбивство, передбаченої відповідною частиною ст. 115 КК України за

сукупністю із нормою про вчинене особою інше кримінальне правопорушення. Таке законотворче рішення дасть можливість адекватно кваліфікувати все вчинене і у разі, якщо ставлення до наслідків у вигляді смерті з боку винної особи було необережним. У цьому випадку додатково особі може бути інкримінована норма, передбачена у відповідній частині ст. 119 КК України.

. Пропонуємо ч. 5 ст. 404 КК виключити. Натомість доповнити КК України новою ст. 404¹, що буде сконструйована із використанням звичних для спеціальних норм про умисне вбивство конструкцій «посягання на життя...» (редакція у остаточних висновках). Окрім того, пропонуємо ч. 3 ст. 447 КК виключити. Таке рішення дасть можливість без додаткових проблем кваліфікувати умисне вбивство найманцем іншої особи за відповідними частинами ст. 115 або ст. 438 КК України. Також варто виключити ознаку «загибель людей» із ч. 3 ст. 265, ч. 3 ст. 265¹, ч. 3 ст. 110, ознаку «спричинили смерть особи» із ч. 3 ст. 321¹ КК України. У разі, коли відповідні посягання супроводжуються заподіянням смерті іншій особі, вчинене у всіх випадках має кваліфікуватися за сукупністю з відповідними частинами ст. 119 або ст. 115 КК України, залежно від ставлення до цього наслідку.

РОЗДІЛ 2

ПРАВИЛА КВАЛІФІКАЦІЇ УМИСНИХ ВБИВСТВ ПРИ ЇХ СУКУПНОСТІ ТА ЇЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ

Кваліфікація повторності умисних вбивств і проблема сукупності кримінальних правопорушень

Проаналізована вище доволі складна система кримінально-правових норм про умисне вбивство, яка відображена у КК України, створює певні складнощі щодо кримінально-правової оцінки відповідних посягань, особливо у тих випадках, коли вчинено не одне, а два й більше вбивства. Більше того, вчинення умисного вбивства на практиці часто поєднується із вчиненням інших посягань на охоронювані кримінальним законом суспільні відносини. Зважаючи на це, для правозастосовних органів виникає потреба кваліфікації множинності кримінальних правопорушень, елементами якої є або декілька умисних вбивств, або умисне вбивство та інше кримінальне правопорушення.

Інститут множинності кримінальних правопорушень є однією з найбільш складніших та дискусійних проблем. Зокрема, питання розмежування ускладнених одиничних злочинів і множинності, виокремлення форм множинності, питання кваліфікації дій особи з огляду на види множинності тощо є доволі суперечливим в цьому аспекті. Проблемність цього правового інституту відображається також у питаннях множинності кримінальних правопорушень при кваліфікації умисних вбивств і ускладнюється тим, що ця проблема здебільшого розглядалася у працях науковців фрагментарно, на монографічному рівні у повному обсязі не досліджувалася. Окремі питання вирішувалися лише в статтях у науковій періодиці, а також частково висвітлювались в працях, що присвячувались дослідженню загальних положень множинності чи кримінально-правової кваліфікації, зокрема кваліфікації кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи.

Визначення множинності кримінальних правопорушень відсутнє у чинному кримінальному законодавстві і таку прогалину має заповнювати кримінально-правова доктрина. Але й у науці кримінального права досі не вироблено одностайної позиції ані щодо загального поняття множинності, ані її форм або видів, ані їх конкретного змісту.

С. Д. Шапченко вважає, що множинність кримінальних правопорушень – це різновид суспільно небезпечної поведінки однієї і тієї самої особи, що у поєднанні з іншими обставинами утворює два або більше окремих складів кримінально-протиправних діянь, кожне з яких, маючи самостійне кримінально-правове значення, тією чи іншою мірою впливає на зміст та обсяг сукупної кримінальної відповідальності особи [173, с. 435; 114, с. 57].

Водночас О. О. Дудоров, досліджуючи поняття «множинність кримінальних правопорушень» у доволі широкому розумінні, виокремлює такі його ознаки:

1) саме кримінальні правопорушення (тобто діяння, за які передбачено кримінальну відповідальність) є складовими множинності, а не будь-які діяння. Відтак, як вважає автор, поєднання у поведінці особи кримінального та іншого правопорушення (адміністративного, дисциплінарного тощо); діяння, повторення яких утворює те чи інше кримінальне правопорушення; суспільно небезпечні діяння неосудних осіб та осіб, які не досягли віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність не утворюють множинності. Так, поняття «систематично» і «неодноразово», визначені у ст. ст. 116, 120, 390, 434 КК, використовуються для опису об'єктивної сторони певного одиничного кримінального правопорушення, а не означають множинності.

2) одиничні кримінальні правопорушення (умисні або необережні, закінчені або незакінчені, прості або ускладнені, вчинені одноосібно або у співучасті) є елементами множинності. Однак, як зазначає науковець, потрібно, щоб кожен із них: становив самостійний склад кримінального правопорушення; підлягав самостійній кримінально-правовій оцінці; не був складовою іншого кримінального правопорушення.

3) множинність передбачає відсутність матеріально-правових і процесуальних перешкод для визнання окремих кримінальних правопорушень елементами множинності. Однією з таких перешкод є те, що особу на підставах, передбачених законом, було звільнено від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення. Погашення або зняття судимості, як зазначає автор, є обставиною, яка призводить до юридичного «забуття» раніше вчиненого кримінального правопорушення, а відтак унеможливорює наявність множинності [60, с. 241].

Приміром, за касаційною скаргою захисника ухвалою Верховного Суду України змінено вирок апеляційного суду Сумської області стосовно П., засудженого за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України (умисне вбивство, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство). Зокрема, з'ясовано, що з часу вчинення П. умисного вбивства, передбаченого ст. 94 КК України 1960 р., та відбуття покарання за цей злочин минуло 16 років, а відтак П., згідно зі ст. 89 КК України, вважається таким, що не має судимості. Отже, дії П. слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 115 КК України, а не за п. 13 ч. 2 ст. 115 [160, с. 28].

Видається, що (не вдаючись до дискусій, які наявні щодо визначення поняття «множинність кримінальних правопорушень») слушною є думка, усталена у доктрині кримінального права, яка полягає в тому, що множинність наявна там, де однією особою або співучасниками вчинено два або більше кримінально-протиправних діянь, кожному з яких притаманні ознаки самостійного складу кримінального правопорушення [11, с. 5].

Множинність кримінальних правопорушень складається з низки специфічних форм вчинення однією тією самою особою двох і більше посягань. Саме питання про форми (види) множинності у теорії кримінального права є одним із найбільш дискусійних. Такі науковці, як Р. Р. Галіакбаров, Е. А. Фролов, М. А. Єфімов виокремлювали лише дві форми множинності кримінальних правопорушень: повторність і сукупність [50, с. 5–7].

Відповідно до позиції Т. М. Кафарова, до форм множинності злочинів необхідно відносити рецидив, повторність, реальну та ідеальну сукупність [70,

с. 8–9]. В. П. Малков критично висловлюється щодо виокремлених автором форми множинності, обґрунтовано вказуючи, що вони формуються на декількох критеріях, які перебувають в різних сферах класифікації [98, с. 21].

Т. Г. Черненко вважає критерієм класифікації у випадку множинності наявність судимості. Авторка додатково поряд із вже вказаними формами множинності кримінальних правопорушень, пропонує виокремлювати таку її форму, як вчинення особою, яка має судимість, кримінального правопорушення за відсутності ознак рецидиву. Приміром, вчинення нових кримінально-протиправних діянь особою, яка має судимість за необережний злочин, або вчинення нового кримінально-протиправного діяння особою, яка має судимість за злочин, вчинений у віці до 18 років.

Доволі складну класифікацію пропонує Н. Б. Алієв, поділяючи множинність на такі форми: сукупність злочинів (ідеальна та реальна) і повторність (загальна, спеціальна і рецидив).

На думку В. П. Малкова, множинність злочинів виявляється в двох основних формах: повторність та ідеальна сукупність злочинів [97, с. 67]. Основний акцент науковець робить на тому, що наявна повторність діянь (соціальний критерій). Така думка В. П. Малкова піддана критиці Ю. А. Красіковим, який зазначав, що така позиція є недостатньо обґрунтована, однак вчений фактично презентував таку саму класифікацію (ідеальна сукупність та повторність) [77]. Аналогічної точки зору дотримується М. І. Загородніков, який поділяє множинність залежно від того, одночасно чи послідовно були вчинені кримінальні правопорушення, на ідеальну сукупність і повторність злочинів [63, с. 4–5].

У сучасній кримінально-правовій доктрині України щодо виокремлення форм множинності кримінальних правопорушень висловлювалися такі вчені, як Н. І. Устрицька та Т. І. Созанський. Підходи цих науковців діаметрально протилежні за своєю формою, але несуперечливі за змістом. Так, Н. І. Устрицька, визначаючи місце повторності кримінальних правопорушень у межах інституту множинності, пропонує охопити поняттям повторності кримінальних

правопорушень усі випадки вчинення двох і більше злочинів, незважаючи на їхню тотожність, однорідність чи різнорідність, а також злочини, пов'язані з попереднім засудженням, і непов'язані із попереднім засудженням [178, с. 56]. Таким чином авторка нівелює потребу поділу множинності та повторності та сукупності кримінальних правопорушень і сукупності кримінальних правопорушень як правове явище.

Своєю чергою, Т. І. Созанський «відкидає» потребу в наявності такого поняття, як повторність кримінальних правопорушень. Зокрема, автор зазначає, що порушують вироблені логікою правила поділу поняття варіанти поділу множинності кримінально-протиправних діянь, запропоновані у кримінально-правовій доктрині, на види. Відтак вчений з'ясовує обсяг поняття «сукупність злочинів», а також визначає місце сукупності кримінально-протиправних діянь з-поміж інститутів кримінального права України. Водночас науковець пропонує за ознакою відсутності або наявності судимості ділити множинність кримінально-протиправних діянь, як елемент вчення про злочин, на два види: сукупність злочинів та рецидив. Своєю чергою, сукупність, на думку Т. І. Созанського, поділяється на ідеальну та реальну за ознакою кількості діянь, а за характером діяння реальна сукупність – на сукупність тотожних, однорідних і різнорідних кримінально-протиправних діянь [149, с. 190].

Така, на перший погляд, непримирима суперечність позицій, фактично спростовується пропозиціями Н. І. Устрицької щодо зміни кримінального законодавства, а саме доповненням КК ст. 32¹ «Правила кваліфікації повторності злочинів», основною нормою якої є те, що кримінально-протиправні діяння, що утворюють повторність, мають кваліфікуватися за сукупністю статей Особливої частини КК [178, с. 193].

Саме тому, вирішуючи питання кваліфікації сукупності злочинів при вчиненні вбивства, оминати увагою проблеми повторності кримінальних правопорушень не можливо.

Повторністю кримінальних правопорушень, згідно з ч. 1 ст. 32 КК України, визнається вчинення двох або більше кримінальних правопорушень,

передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК України. Водночас, відповідно до ч. 2 цієї статті, при вчиненні продовжуваного кримінального правопорушення, який складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним кримінально-протиправним наміром, повторність відсутня.

Поняття повторності кримінальних правопорушень, на думку В. О. Навроцького, охоплює: 1) рецидив кримінальних правопорушень (або повторність, пов'язану із засудженням за перше кримінальне правопорушення); 2) реальну сукупність кримінальних правопорушень, якій притаманне вчинення в різний час декількох, не пов'язаних між собою правопорушень, тобто повторність не є ознакою, ані основного, ані кваліфікованого виду кримінального правопорушення, за умови, коли закон не надає кваліфікуючого значення такій повторності. Таку повторність, як зазначає науковець, іноді ще називають загальною повторністю, оскільки перше і наступне правопорушення можуть бути будь-якими. Проте, автор наголошує, що інформативнішою та точнішою є назва «повторення кримінальних правопорушень». Як правило, повторність (повторення) (тобто реальна сукупність кримінальних правопорушень), стверджує автор, не становить труднощів для кваліфікації, оскільки при цьому кожне кримінальне правопорушення оцінюється окремо, без будь-якого зв'язку з іншими посяганнями. Така форма множинності враховується під час призначення покарання як обставина, що його обтяжує, якщо елементами такого повторення є саме злочини (п. 1 ч. 1 ст. 67 КК України); 3) повторність, яка є ознакою складу кримінального правопорушення. Як один із видів множинності кримінальних правопорушень, на думку вченого, виокремлюється саме така повторність (повторність у власному розумінні слова). Також науковець наголошує, що виникає потреба кваліфікувати і перше, і наступне (наступні) правопорушення за наявності такої повторності, причому зважаючи на те, що його вчинено повторно, слід загалом дати оцінку цьому виду множинності кримінальних правопорушень [109, с. 346–347].

Повторність умисного вбивства, яку ми розглянемо у цьому підрозділі дисертації, власне є повторністю третього виду, наведеного В. О. Навроцьким, а рецидив умисного вбивства, який, по суті, є повторністю, що пов'язана із засудженням за перше умисне вбивство, але не потребує кваліфікації вбивства за сукупністю статей кримінального кодексу, не стане предметом дослідження у цій дисертації.

У доктрині кримінального права найбільш поширеною та значимою класифікацією повторності кримінальних правопорушень є поділ її залежно від виду правопорушень, які становлять повторність: а) вчинення суб'єктом (співучасниками) двох чи більше одиничних кримінальних правопорушень, які містять ознаки одного й того самого складу правопорушення, тобто передбачені однією статтею (частиною статті) Особливої частини КК, є повторністю тотожних кримінальних правопорушень. Кримінально-протиправні посягання, які цілком збігаються за своїми суб'єктивними та об'єктивними ознаками, а також передбачені однією і тією самою статтею Особливої частини КК, є тотожними. Це, приміром, вчинення двох умисних вбивств, кожне із яких окремо можна кваліфікувати за ч. 1 ст. 115 КК України; б) вчинення суб'єктом (співучасниками) двох чи більше правопорушень, що посягають на тотожні чи схожі безпосередні об'єкти, вчиняються з однією формою вини (або умисно, або з необережності), а також стосовно яких є спеціальне застереження у КК, що їх вчинення один після одного слід вважати повторністю, є повторністю однорідних кримінальних правопорушень.

О. В. Ус вказує про повторність однорідних кримінальних правопорушень. Вчений зазначає, що на законодавчому рівні використовуються різні прийоми законодавчої техніки, зокрема: а) примітка до відповідної статті Особливої частини КК може містити тлумачення (роз'яснення) повторності однорідних злочинів (наприклад, п. 1 примітки до ст. 185 КК); б) використання відсильних диспозицій, у яких повторність визначається шляхом вказівки на перелік статей КК, що передбачають однорідні злочини; в) обмеження ймовірної низки однорідних злочинів для

визнання повторності (наприклад, умисне вбивство вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, відповідно до п. 13 ч. 2 ст. 115 КК, за винятком вбивства, передбаченого ст. ст. 116–118 КК) [177, с. 253–254].

Проте, можливий варіант, коли умисне вбивство, передбачене п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України, може утворювати повторність тотожних кримінальних правопорушень, наприклад, перший злочин кваліфікується за ст. 94 КК України р., а другий – за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України 2001 р. [114, с. 58].

У доктрині кримінального права виокремлюють також повторність різнорідних кримінальних правопорушень [11, с. 55]. Однак зміст її ознак повністю збігається зі змістом ознак сукупності кримінальних правопорушень, тому розгляд відповідних проблем буде проведено у наступному підрозділі дисертації.

Поняття повторності кримінальних правопорушень відображає загальні ознаки множинності та містить свої специфічні. Значимо, що основною ознакою повторності можна назвати вчинення особою двох чи більше одиничних кримінальних правопорушень.

У кримінально-правовій науці під одиничне кримінальне правопорушення трактують як просте або ускладнене суспільно небезпечне діяння, що має взаємопов'язані суб'єктивні та об'єктивні ознаки, що повторюються в об'єктивній дійсності саме в такому сполученні, містить ознаки одного складу кримінально-протиправного посягання і кваліфікується за однією статтею (частиною статті) Особливої частини КК [64, с. 39].

Н. І. Устрицька наголошує, що вчинення двох чи більше одиничних злочинів утворюють повторність, зокрема: 1) попереднього, тобто вчинення якого передуює повторності; 2) кожного наступного, тобто який, власне, і є повторним.

Такі кримінальні правопорушення є складовими повторності. Повторність є кваліфікуючою ознакою складу злочину у разі, якщо попереднє і повторне (наступне) кримінально-протиправне посягання вказані в диспозиції відповідної частини статті Особливої частини КК. Повторність вважається обставиною, що обтяжує покарання, якщо повторність кримінально-протиправних посягань

безпосередньо не зазначена в статті Особливої частини КК (приміром, особа вчинила два умисних тяжких тілесних ушкодження) [178, с. 63–64].

Прикладом врахованої законодавцем під час формування диспозиції статті про умисне вбивство повторності кримінальних правопорушень, є конструкція п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України – вбивство, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком вбивства, передбаченого ст. ст. 116–118 КК.

Приміром, за ч. 1 ст. 115 та пп. 9, 13 ч. 2 ст. 115; ч. 2 ст. 185 КК України правильно кваліфікована поведінка особи, вчинена за таких обставин. Так, ОСОБА_4 між 16.00 і 17.00 год. прибув до будинку, що знаходиться на території домоволодіння, у якому мешкали його знайомі – подружжя ОСОБА_6 та ОСОБА_7. Під час перебування у вказаному житлі між обвинуваченим і ОСОБА_6 на побутовому ґрунті сталася сварка. Під час цього конфлікту, який продовжився на подвір'ї, в ОСОБА_4 із мотивів особистої неприязні раптово виник умисел на вбивство ОСОБА_6. Реалізуючи свій злочинний умисел, діючи зі вказаних мотивів, ОСОБА_4 підбраною у дворі сокирою наніс ОСОБА_6 удар останньому по лівій руці, якою той захищався. Перебуваючи у кухні зазначеного будинку, ОСОБА_4, продовжуючи реалізовувати свій злочинний умисел, спрямований на протиправне заподіяння смерті ОСОБА_6, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер свого діяння, передбачаючи його суспільно-небезпечні наслідки у вигляді смерті ОСОБА_6, і бажаючи їх настання, діючи з мотивів особистої неприязні до останнього, наніс ОСОБА_6, множинні удари у різні частини тіла підбраним у цьому самому приміщенні ножом: тулуб – надключичну ділянку, шию та голову, після чого тією самою сокирою наніс ОСОБА_6 удар по голові. Смерть ОСОБА_6 настала на місці злочину від гострої крововтрати, обумовленої вказаними рубленими ранами голови і передпліччя з пошкодженням кісток черепа і речовини головного мозку. Відразу після вбивства ОСОБА_6 до приміщення, де було вчинено злочин, увійшла ОСОБА_7, яка перебувала у зазначеному домоволодінні, і побачивши труп чоловіка, почала кричати. За таких обставин у ОСОБА_4, який продовжував перебувати у кухні, з метою приховання злочину – вбивства ОСОБА_6, виник умисел на вбивство

ОСОБА_7. Реалізуючи свій злочинний намір, діючи з вказаних мотивів, ОСОБА_4 іншим ножем, підібраним у цьому самому приміщенні, наніс ОСОБА_7 множинні удари у різні частини тіла, після чого перерізав останній горло. Після вчинення вбивств ОСОБА_6 та ОСОБА_7 у ОСОБА_4, який перебував на території зазначеного домоволодіння, виник умисел на крадіжку майна загиблих. Реалізуючи свій злочинний намір, діючи із корисливих мотивів, обвинувачений, оглянувши будинок і подвір'я, повторно таємно викрав чуже майно, а саме: телевізор марки «Samsung» моделі «UE-32 J5500», вартістю 3686 грн 94 коп.; пульт до плазмового телевізора «Samsung» моделі «3F-1400038-450», вартістю 83 грн 33 коп.; супутниковий тюнер марки «Euroskey» моделі «DVB-8004», вартістю 356 грн 66 коп.; мобільний телефон марки «PHONE», моделі «1290», вартістю 176 грн 66 коп., а також велосипед «Україна» та вироби із металу, зокрема: казанки, сковорідки і каструлі, після чого, залишивши вказане домоволодіння, з викраденим майном зник, розпорядившись ним на власний розсуд [40].

Вчинення двох і більше кримінальних правопорушень неодноразово є ще однією ознакою повторності. Зокрема, у п. 4 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 7 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» вказано, що у рамках повторності кримінально-протиправних посягань їх неодноразове вчинення означає, що не збігаються за часовими показниками початкові моменти вчинення кожного зі злочинів. Відтак, йдеться у Постанові, повторність можуть утворювати і кримінально-протиправні посягання, одне з яких було вчинене у період, коли інший злочин уже почався, але ще не закінчився (наприклад, після початку вчинення шахрайства, однак до його закінчення особа вчиняє крадіжку). Отже, злочин, розпочатий пізніше, вважається вчиненим повторно [129, с. 16]. Екстраполюючи це положення на приклади із умисними вбивствами, можна припустити, що повторним вбивством, яке потребує кваліфікації за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України, буде вбивство, вчинене у проміжок часу між вчиненням

посягання на життя та настанням смерті потерпілої особи у попередньому епізоді кримінально-протиправної діяльності.

Так у різний час та, з огляду на матеріали провадження, щоразу з новим умислом на вбивство, особа вчинила свою поведінку за таких обставин: 29.03.2011 близько 21.00 год. ОСОБА_1, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, маючи злочинний корисливий намір, спрямований на незаконне заволодіння чужим майном, діючи цілеспрямовано, маючи на меті збагачення за рахунок скоєння злочину, достовірно знаючи, що в будинку АДРЕСА_2 проживає самотня жінка, розраховуючи на її похилий вік і нездатність чинити активний опір, проник через огорожу на територію її домоволодіння, де, побачивши на порозі житлового будинку сторонню жінку, що не є господинею будинку, – ОСОБА_5, 1943 року народження, маючи раптово виниклий умисел на вбивство, з метою полегшення вчинення запланованих у подальшому злочинів, діючи цілеспрямовано, наніс ОСОБА_5 два удари кулаком правої руки в життєво важливий орган – ділянку голови, у результаті яких ОСОБА_5 упала на бетону поверхню біля сходів будинку. Згодом, ОСОБА_1, продовжуючи реалізацію злочинного наміру, спрямованого на вбивство з метою полегшення вчинення запланованого злочину в подальшому, п'ятою правої ноги, взутої в кросівки, наніс ОСОБА_5 близько шести ударів у життєво важливий орган – по голові. Після цього, затяг ОСОБА_5, яка була без свідомості, в середину житлового будинку і залишив лежати на підлозі в коридорі.

Окрім того, 29.03.2011 близько 21.10 год. ОСОБА_1 (після завдання тілесних ушкоджень потерпілій ОСОБА_5), перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, продовжуючи свої злочинні дії, спрямовані на незаконне заволодіння чужим майном та вбивство з корисливих мотивів, діючи спрямовано, перебуваючи в будинку АДРЕСА_2, де проживає потерпіла ОСОБА_6, розраховуючи на її похилий вік і нездатність чинити активний опір, взяв в ящику стола, що стояв у коридорі, кухонний ніж, із яким зайшов у вітальню будинку, де, побачивши господиню будинку ОСОБА_6, 1927 року народження, яка вийшла на шум, із метою реалізації свого умислу, спрямованого на умисне вбивство та

заволодіння її майном, наніс ОСОБА_6 кулаком правої руки два удари в життєво важливий орган – голову, й декілька ударів коліном і п'ятою правої ноги в ділянку грудної клітки й голови після чого остання впала на підлогу в несвідомому стані.

Також, 29.03.2011 близько 21.20 год. ОСОБА_1, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, продовжуючи свої злочинні дії, спрямовані на незаконне заволодіння чужим майном, після спричинення тілесних ушкоджень ОСОБА_5, здійснив напад, поєднаний із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, що виявилось у спричиненні ОСОБА_6 тяжких тілесних ушкоджень, від яких вона померла ІНФОРМАЦІЯ_3, та проникнення до її будинку АДРЕСА_2, та незаконно заволодів металевими й полімерними прикрасами та їх фрагментами, які належали потерпілій ОСОБА_6, а саме: брошками та їх фрагментами, сережками та їх фрагментами, фрагментами ланцюжків, зламаними кулонами, хрестиком, що не становлять цінності для потерпілої особи, ювілейною медаллю «65 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 р.р.», срібною сережкою, вагою 1 (один) грам, вартістю 22 грн. за 1 (один) грам срібла у виробі, з якими з місця вчинення злочину зник, заподіявши потерпілій ОСОБА_6 матеріальну шкоду у розмірі 22 грн.

Продовжуючи діяти умисно і цілеспрямовано 29.03.2011 на початку 22-ої год. ОСОБА_1, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, перебуваючи у будинку ОСОБА_7 за адресою АДРЕСА_2, (після вбивства потерпілих ОСОБА_5 та ОСОБА_6), направився в спальню будинку, з якої на шум вийшла гостя господині будинку – ОСОБА_2, 1960 року народження, якій ОСОБА_1, із метою придушення її волі до опору та приховування раніше вчинених злочинів, почав завдавати тілесні ушкодження, умисно завдав удару кулаком правої руки в ділянку щелепи, внаслідок чого остання вдарилася передньою частиною голови об лутку міжкімнатних дверей, та спробував завдати їй удар ножем у ділянку черева, однак вона вчинила йому активний опір і схопила ніж своєю рукою за лезо і, запобігла, таким чином, завданню їй удару. Після цього ОСОБА_1 приставив їй до горла ніж та, погрожуючи його застосуванням, тобто

позбавленням її життя, вимагав не дивитися на його обличчя й допомогти йому знайти в будинку та передати йому коштовності й гроші, які належали ОСОБА_6. Побоюючись реалізації висловлених на її адресу погроз, ОСОБА_2 стала виконувати вимоги ОСОБА_1 і почала шукати в шафах коштовності й гроші, при цьому ОСОБА_1 супроводжував її по будинку, тримаючи в руках ніж, та погрожував його застосуванням у випадку невиконання нею його вимог. Після цього, маючи раптово виниклий умисел, із корисливих мотивів, незаконно відкрито заволодів мобільним телефоном «Samsung SGH-X100», вартістю кваліфікацією вчиненого за п. 9 ч. 2 ст. 115; п. 6, п. 13, ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 15, п. 9, п. 13 ч. 2 ст. 115; ч. 2 ст. 187, ч. 4 ст. 187 КК України.

У працях деяких науковців простежується думка, що злочини, які утворюють повторність, мають бути вчинені в різний час, тобто відокремлені один від одного певним проміжком часу. Водночас, як зазначають автори, часовий проміжок, який відділяє одиничні злочини між собою, має бути таким, щоб було можна відрізнити один злочин від іншого. Проте, цей проміжок за тривалістю має бути таким, щоб між кримінально-протиправними посяганнями не втрачався зв'язок [79, с. 16].

В. П. Малков пропонує трактувати як вчинення кримінальних правопорушень у різний час те, що з моменту закінчення кримінально-протиправного посягання має минути стільки часу, щоб особа могла усвідомити факт вчинення одного злочину і зважити всі за і проти під час вчинення другого посягання [99, с. 26]. Іншими словами, у доктрині кримінального права є позиція, яка відстоює більш категоричний підхід під час визначення цього аспекту повторності: перший злочин щонайменше має бути припинений на стадії готування чи замаху, а оптимальним варіантом є те, що його буде закінчено. Відповідно, другий (наступний) злочин за таких обставинах не має ще розпочинатися.

Нам видається, що варто підтримати позицію, викладену у Постанові Пленуму Верховного Суду України, адже вона дає можливість урахувати

суб'єктивний критерій вчинення нового кримінального правопорушення, а це, своєю чергою, більш адекватно вкладається у принцип суб'єктивного ставлення у вину, який діє у кримінальному праві України.

У кримінально-правовій доктрині, із посиланням на норми чинного КК України, наголошується, що ще однією ознакою повторності є те, що її утворюють кримінальні правопорушення, які передбачені тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК України, або кримінальні правопорушення, які передбачені різними статтями КК, лише у випадках, прямо передбачених в Особливій частині КК України.

За загальним розумінням цієї форми множинності, поняттям «повторність» охоплюються лише кримінально-протиправні посягання, передбачені однією статтею, а у разі, коли одна стаття КК містить декілька різних складів правопорушень, – однією частиною статті Особливої частини КК. Така ознака виявляється в тому, що, відповідно до змісту ч. 1 та ч. 3 ст. 32 КК України, повторність можуть генерувати: а) тотожні кримінальні правопорушення, передбачені тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК; б) однорідні кримінальні правопорушення – лише у випадках, безпосередньо передбачених в Особливій частині КК. Зокрема за повторності тотожних кримінальних правопорушень можуть і мають співпадати ознаки за їх складом, а саме однаковий об'єкт, один суб'єкт, об'єктивна і суб'єктивна сторона. Так, приміром, вчинення двох вбивств без кваліфікуючих та привілейованих ознак (ч. 1 ст. 115 КК) має кваліфікуватися за сукупністю статей КК. Відтак наявна повторність тотожних кримінальних правопорушень: ч. 1 ст. 115; п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України. Щодо однорідних кримінальних правопорушень, то прикладом буде сукупність статей Особливої частини КК: ст. 112; п. 13. ч. 2 ст. 115 КК України.

У цьому аспекті варто навести логіку міркувань тих вчених, які відстоюють наявність повторності кримінальних правопорушень та відкидають потребу у виокремленні такої форми множинності, як сукупність. Підґрунтям таких міркувань є семантичне тлумачення поняття «повторність». Зокрема, термін «повторність» трактується як «який буває, трапляється і т. ін. знову, вдруге».

Відтак, очевидно, що повторність передбачає вчинення злочину хоча б ще один раз. Отже, особливістю повторності є те, що її утворюють не лише тотожні або, у разі особливої вказівки в законодавстві, однорідні чи схожі за своїми ознаками кримінально-протиправні посягання. Їй притаманне і вчинення в різний час декількох, не пов'язаних між собою, посягань. Відтак не є визначальною для повторності злочинів така ознака, що повторність злочинів утворюють кримінально-протиправні посягання, передбачені тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК України, або посягання, передбачені різними статтями КК, лише у випадках, безпосередньо передбачених в Особливій частині КК України. Отже, повторність охоплює усі випадки вчинення посягань, незважаючи на те, чи правопорушення передбачені однією і тією самою статтею (частиною статті), чи різними статтями Особливої частини КК України [178, с. 75–76]. Загалом, підтримуючи наведені аргументи, варто так зазначити таке. Повторення кримінально-протиправної поведінки справді відбувається на практиці та не залежить від того, чи та поведінка відображається у однакових чи різних статтях Особливої частини КК України. Сам факт повторення кримінально-протиправних діянь означає підвищений ступінь суспільної небезпеки всього вчиненого загалом. А такий підвищений ступінь потребує адекватної реакції з боку того, хто здійснює кримінально-правову оцінку вчиненого. Видається, що такою адекватною реакцією буде кваліфікація вчиненого за сукупністю статей Особливої частини, яка, своєю чергою, відображатиме сукупність кримінальних правопорушень. Відмінністю між повторністю та сукупністю є ознаки, які ми проаналізуємо нижче. Це стосується тих випадків, коли повторне вчинення кримінального правопорушення не тягнутиме за собою кваліфікації за сукупністю статей.

Прикладом, який ілюструє аналізовану ситуацію, є вирок суду, винесений за таких обставин: ОСОБА_4, у невстановлену досудовим розслідуванням дату у вечірній час доби у травні 2016 року, перебуваючи в лісопарковій зоні на відстані близько 100 метрів від Бортницької станції аерації, що знаходиться за АДРЕСА_1 в м. Києві, після спільного вживання алкогольних напоїв із невстановленою

досудовим розслідуванням особою жіночої статі, на ґрунті раптово виниклих неприязних стосунків, умисно, з метою вбивства, завдав невстановленим досудовим розслідуванням предметом, якому притаманні колюче-ріжучі властивості, тримаючи його у правій руці, два удари в ділянку живота останній, спричинивши два проникаючих колото-різані поранення живота – рани розташовані на передній черевній стінці, в правій пупковій ділянці, щілиноподібної форми, один кінець П-подібної форми, інший гострокутний, верхній край ран підритий, нижній скошений, від яких відходять раньові канали, по ходу яких ушкоджується шкіра, підшкірно-жирова клітковина, м'язи передньої черевної стінки, очеревина, сальник, здухвина кишка та брижа кишечника, внаслідок чого настала смерть невстановленої досудовим розслідуванням особи жіночої статі на місці вчинення кримінального правопорушення. З метою приховання цього злочину ОСОБА_4 закопав труп невстановленої досудовим розслідуванням особи у лісопарковій зоні та з місця вчинення злочину зник.

Окрім того, ОСОБА_4, у невстановлену досудовим розслідуванням дату у вечірній час доби в червні 2016 року, будучи особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, перебуваючи у лісопарковій зоні на відстані близько 100 метрів від ресторану «Козацький стан», що на Бориспільському шосе, 18 в м. Київ, під час спільного вживання з невстановленою досудовим розслідуванням особою жіночої статі алкогольних напоїв та спільної словесної перепалки, з метою умисного вбивства вказаної особи, на ґрунті виниклих неприязних стосунків, маючи при собі невстановлений досудовим розслідуванням предмет, якому притаманні колюче-ріжучі властивості, та тримаючи його в правій руці, завдав два удари в ділянку живота останній, спричинивши два проникаючих колото-різані поранення живота – рани розташовані на передній черевній стінці по центру та праворуч, одна рана веретеноподібної форми, інша – дугоподібної, один кінець рани П-подібної форми, інший гострокутний, із рівними краями, від яких відходять раньові канали, по ходу яких ушкоджується шкіра, підшкірно-жирова клітковина, м'язи передньої черевної стінки, очеревина, внаслідок чого

настала смерть невстановленої досудовим розслідуванням особи жіночої статі на місці вчинення кримінального правопорушення. Після цього, з метою приховання цього злочину, ОСОБА_4 загорнув труп у ковдру та замаскував його гілками дерев у лісопарковій зоні та з місця вчинення злочину зник.

Окрім того, 23.08.2016, приблизно о 13.00 год. ОСОБА_4, будучи особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, перебуваючи у лісопарковій зоні приблизно на відстані 100 метрів від торговельного центру «МЕТРО», що на вул. Григоренко, 43 в м. Київ, неподалік озера «Тягле», вживав із невстановленою досудовим розслідуванням особою жіночої статі алкогольні напої і, на ґрунті раптово виниклих неприязних стосунків, який виник під час словесного конфлікту, ОСОБА_4, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, з метою вбивства цієї особи, накинув на її шию шнурок від своєї кофти та став здушувати ним її шию доти, доки остання не перестала подавати ознаки життя, спричинивши перелом під'язикової кістки та щитовидного хряща праворуч, крововиливи в м'яких тканинах у ділянці ушкоджень під'язикової кістки та щитовидного хряща, стиснення язика зубами, внутрішньоальвеолярні крововиливи, набряк, вогнища гострої альвеолярної емфіземи в легенях, набряк строми, нерівномірну гіпертрофію та вогнищева фрагментація у міокарді, периваскулярний і перицелюлярний набряк у головному мозку, деліпідізацію спонгіоцитів у наднирнику, внаслідок чого настала смерть невстановленої досудовим розслідуванням особи жіночої статі на місці вчинення кримінального правопорушення. З метою приховання злочину ОСОБА_4 прикрив труп рештками одягу та туристичною палаткою і підпалив їх. Внаслідок тривалої дії полум'я сформовано значні ділянки обвуглених м'яких тканин та кісток в ділянці голови, шиї, тулуба і кінцівок на площі близько 95% поверхні тіла, з одночасним повним прогоранням стінок грудної та черевної порожнин та втратою анатомічної цілісності і структури органів. Згодом ОСОБА_4 з місця вчинення кримінального правопорушення зник.

Також ОСОБА_4, 24.08.2016 приблизно о 01.00 год., перебуваючи біля під'їзду № 3 на проспекті Палладіна, 24 в м. Київ, під час спільного розпивання

алкогольних напоїв з ОСОБА_2, на ґрунті раптово виниклих неприємних стосунків, умисно кухонним ножом, який тримав у правій руці, завдав їй удар у ділянку живота, спричинивши проникаюче колото-різане поранення живота: рана (з рівними краями, верхній кут рани тупий, нижній гострий) на передній черевній стінці зліва від серединної лінії в мезогастральній ділянці, від якої відходить рановий канал, направлений ззовні до середини, спереду назад, зліва на право, знизу вгору, по ходу якого ушкоджуються м'які тканини черевної стінки, проникає в черевну порожнину, з пораненням прядки великого черепа, з явищами внутрішньочеревної кровотечі (наявність в черевній порожнині до небезпеки для життя. Згодом було викликано лікарів швидкої медичної допомоги, які госпіталізували ОСОБА_2 до Київської міської клінічної лікарні № 6 [28].

За таких обставин суд кваліфікував вчинене за ч. 1 ст. 115; п. 13 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 121 КК України. Видається, що така кримінально-правова оцінка не є правильною. Ми маємо справу із повторністю тотожних кримінальних правопорушень – умисних вбивств, кожне з яких має знайти своє правове відображення у формулі кваліфікації. Засуджений вчинив щонайменше три умисних вбивства, які оцінені судом за сукупністю статей: ч. 1 ст. 115 та п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України. Третє вбивство мало бути кваліфіковане ще раз за п. 13. ч. 2 ст. 115 КК України. Крім того, останній епізод, який кваліфікований судом за ч. 2 ст. 121 КК, фактично нагадує всі попередні і, здається, має підстави для кваліфікації як закінчений замах на умисне вбивство, вчинене повторно. Таким чином, формула кваліфікації вчиненого мала виглядати так: ч. 1 ст. 115; п. 13 ч. 2 ст. 115; п. 13 ч. 2 ст. 115; ч. 2 ст. 15 – п. 13. ч. 2 ст. 115 КК України.

У кримінально-правовій літературі слушно зазначається, що однією із характерних ознак повторності є її незалежність від того, чи була особа засуджена за вчинений попередньо нею злочин, чи ні. Цю позицію підтримував М. І. Бажанов, зазначаючи, що, справді, якщо проаналізувати статті КК, то скрізь, де вказується ознака повторності, не зазначено, що особа має бути засуджена за раніше вчинений злочин. У всіх цих статтях (а їх більше 60) лише йдеться про

вчинення злочину повторно без будь-яких зауваг. Отже, повторність наявна і разі, коли за перший із вчинених злочинів особа не була засуджена, так і у разі, коли знову вчинене кримінально-протиправне посягання був скоєно після засудження [10, с. 357]. Так само у п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України не вказується на те, чи була засуджена за попереднє вбивство особа. Тобто цілком можливою є оцінка повторного умисного вбивства не за сукупністю статей Особливої частини КК України (сукупністю кримінальних правопорушень), а лише за відповідним пунктом ч. 2 ст. 115 КК – у випадку, коли за перше (попереднє) вбивство особа була засуджена.

Також необхідно зазначити, що, очевидно, під терміном «засудження» у зв'язку із повторністю кримінальних правопорушень необхідно розуміти наявність чи відсутність погашеної або знятої судимості у особи, яка вчинила новий злочин. При цьому, в кримінально-правовій літературі з цього приводу висловлюються різні наукові позиції. Причиною цьому, на думку В. І. Тютюгіна, є відсутність чіткої регламентації в законі питання щодо розуміння «засудження» [64, с. 246].

Як уже зазначалося, вчинення двох і більше вбивств однією тією самою особою свідчить про зростання суспільної небезпеки і вчиненого діяння, і суб'єкта кримінального правопорушення. Не може кваліфікуватися лише за ч. 1 ст. 115 КК України вчинення декількох убивств, оскільки вказана стаття передбачає простий (основний) склад вбивства, тобто такий склад, що не містить ні кваліфікуючих, ні привілейованих ознак. Згідно з п. 17 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я», відповідальність за повторне умисне вбивство настає незважаючи на те, чи була винна особа раніше засуджена за перше кримінально-протиправне посягання, вчинила вона закінчене вбивство чи готування до нього або замах на нього, була вона виконавцем чи іншим співучасником злочину.

Дії винного підлягають самостійній кваліфікації у разі, якщо його не було засуджено за раніше вчинене вбивство чи готування до нього або замах на нього,

а повторно скоєне вбивство кваліфікується за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК. Окремо кваліфікуються діяння й разі, коли спершу було вчинено закінчене умисне вбивство, а згодом – готування до такого самого злочину чи замах на нього.

У разі вчинення декількох умисних убивств за обтяжуючих обставин, передбачених різними пунктами ч. 2 ст. 115 КК, дії винного кваліфікуються за цими пунктами та за п. 13 ч. 2 вказаної статті з урахуванням повторності.

Коли судимість за раніше вчинене вбивство знята чи погашена в установленому законом порядку, коли на момент вчинення нового злочину минули строки давності притягнення до відповідальності за перший злочин, вбивство не може кваліфікуватися за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК, а у разі, передбаченому ч. 4 ст. 49 КК, – коли особа була звільнена судом від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Раніше вчиненим умисним вбивством вважаються не лише вбивства, кваліфіковані за ст. 115 КК 2001 р. чи статтями 93 і 94 КК 1960 р., а й убивства, відповідальність за які передбачена іншими статтями КК (ст. ст. 112, 348, 348¹, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ст. 443 КК 2001 р. чи відповідні статті КК 1960 р.).

Судам слід мати на увазі, що за співучасті в убивстві така кваліфікуюча ознака цього злочину, як вчинення його особою, що раніше вчинила умисне вбивство, має враховуватися під час кваліфікації дій лише тих співучасників, яких ця ознака стосується [126, с. 44–45].

Ці положення судової практики загалом не викликають заперечень, однак, із урахуванням змін, які було внесено до КК України, потребують певної актуалізації.

Взагалі необхідно відмежовувати від умисного вбивства двох і більше осіб вчинення двох і більше умисних вбивств. Зокрема у першому випадку наявне одиничне правопорушення, а в другому – множинність кримінальних правопорушень. Водночас попри те, що об'єктивна сторона цих правопорушень при різночасності умисних вбивств взагалі співпадає в обох випадках, кваліфікація цих кримінальних правопорушень здійснюється за різними пунктами ч. 2 ст. 115 КК України. У кримінально-правовій науці стосовно цього

зазначається, що вбивство двох і більше осіб – це один злочин, обтяжений загибеллю декількох осіб, а неодноразовість передбачає декілька окремих самотійних злочинів, вчинених однією особою (або особами, які діяли спільно) [121, с. 428]. Варто погодитись із такими міркуваннями, оскільки самотійний характер кримінального правопорушення, що становить одиницю множинності, очевидний із сукупності його об'єктивних та, не менш важливо, суб'єктивних ознак. Нове кримінальне правопорушення буде там, де виник новий умисел.

Тому цілком слушними є такі положення судової практики: відповідно до п. 5 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я» за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України кваліфікується умисне позбавлення життя двох або більше осіб за умови, що їх убивство охоплювалось єдиним умислом винного. Для такої кваліфікації не має значення, яким мотивом керувався винний, а також чи був цей мотив однаковим під час позбавлення життя кожного з потерпілих. Дії винного, йдеться в Постанові, додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 КК України, якщо ці мотиви передбачені як кваліфікуючі ознаки. Водночас для кваліфікації злочину за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України не має значення наявність розриву у часі під час реалізації єдиного умислу на вбивство двох або більше осіб [126, с. 40].

Включення на законодавчому рівні умисного вбивства двох або більше осіб до кваліфікуючих обставин пояснюється здебільшого тяжкістю наслідків, що настають у зв'язку вчиненням цього кримінального правопорушення, а також особи винного, що позбавляє життя декількох осіб.

Водночас необхідно наголосити на такому постулаті кримінально-правової доктрини: обов'язковою ознакою, що вказує на кримінально-протиправні наміри винного, є умисел на вбивство двох або більше осіб. Під час визначення різночасного вбивства двох або більше осіб, об'єднаного єдністю кримінально-протиправного наміру, має бути встановлений винятково прямий умисел, а під час одночасного вбивства – можливий не тільки прямий умисел, а й непрямий.

У деяких випадках тільки умисел може свідчити про єдність кримінально-протиправного наміру на вбивство двох або більше осіб, а попередній мотив вчинення кримінально-протиправного посягання навіть може бути невизначеним. Однак, мотив не може в усіх випадках враховуватися як обов'язкова ознака єдності злочинного наміру винної особи. Абсолютно ймовірною може бути кваліфікація за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК, якщо умисел щодо вбивства однієї особи може замінитися умислом вбити ще декількох осіб, які випадково опинились на місці події під час умисного вбивства однієї особи. Відтак в першому випадку кваліфікація має змінитися, приміром, вбивство на замовлення, а в другому – полегшення вчинення цього злочину, тобто вбивство двох або більше осіб.

Як уже зазначалося, для кваліфікації діяння за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України потрібно, щоб була наявна єдність умислу на вчинення вбивства двох або більше осіб. Відтак саме єдиний умисел на позбавлення життя декількох осіб дає можливість відмежувати таке одиничне кримінальне правопорушення від множинності вбивства або у формі повторності, або у формі сукупності кримінальних правопорушень. Повторимося, різночасне заподіяння смерті декільком особам за наявності єдиного, спільного умислу може бути кваліфіковано як вбивство двох або більше осіб. Щодо цього О. М. Красіков зазначає, що вчинене не можна кваліфікувати як вбивство двох або більше осіб у разі, якщо друге вбивство не було пов'язане єдиним умислом з першим. Також, автор вказує, що не охоплюється єдиним умислом вбивство, вчинене повторно, і вчиняється з розривом у часі, а вбивство двох або більше осіб відбувається в один час або з незначним розривом у часі та з умислом вбити відразу двох або більше осіб [77, с. 40].

Проілюструвати наведене можна за допомогою такого прикладу. ОСОБА_1 під час відбуття покарання за грабіж пообіцяв приятелям, що розправиться із свідками, які свідчили проти нього. Після відбування покарання, ОСОБА_1 приїхав до села, де проживала одна зі свідків – ОСОБА_2, і намагався її вбити, вдаривши ножом у спину. Потім ОСОБА_1 сів в автобус і поїхав до міста, де хотів

знайти сестру ОСОБИ_2 – іншого свідка. Через декілька днів ОСОБА_1 вистежив ОСОБУ_3 (сестру), коли вона виходила з воріт фабрики після вечірньої зміни і став переслідувати її з метою завдати удару ножом у спину. У цей момент ОСОБА_1 був затриманий [33]. Із зазначеного очевидно, що ОСОБА_1 мав намір убити обох сестер, однак через те, що ОСОБА_2 та ОСОБА_3 мешкали у різних місцях, фізично не міг вчинити кримінальне правопорушення одночасно. У цьому разі саме умисел є підставою для визнання того, що винним вчинялося єдине кримінальне правопорушення.

В іншій ситуації ми матимемо справу із множинністю кримінальних правопорушень. Так, зокрема, зазначається, що вбивство не може кваліфікуватися як умисне вбивство двох і більше осіб у разі великого розриву в часі і за наявності інших обставин, що свідчать про відсутність єдиного умислу. У такому разі винна особа вчиняє не одне, а декілька вбивств [57, с. 122]. Таким чином, наявність об'єктивних показників, які свідчать, що на позбавлення життя іншої особи у винної особи виник новий умисел (значний розрив у часі, різні мотиви, незв'язаність потерпілих між собою тощо), дають підстави про можливу множинність умисних вбивств. Як правило, йдеться про таку її форму, як повторність, адже умисні вбивства здебільшого визнаються законодавцем однорідними кримінальними правопорушеннями. Проте й такі випадки, якщо вони не пов'язані із засудженням за перше правопорушення, потребують кваліфікації за сукупністю.

Окремої уваги заслуговуватимуть ситуації, коли особа, наприклад, як перше умисне вбивство вчинила кримінальне правопорушення, передбачене так званими привілейованими нормами про умисні вбивства, визначені у ст. ст. 116–такі види вбивств з числа елементів повторності. Тому, вчинення спочатку кримінального правопорушення, передбаченого, наприклад, ст. 116 КК «Умисне вбивство в стані сильного душевного хвилювання», а потім умисного вбивства, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України, повторності не утворюватиме. Така ситуація, незважаючи на фактичну однорідність кримінальних правопорушень,

юридично буде становити повторність різнорідних кримінальних правопорушень, або ж реальну сукупність кримінальних правопорушень.

Таким чином, відсутність єдиного умислу на вчинення вбивства декількох осіб є підставою для визнання наявності в діях такої особи декількох складів кримінальних правопорушень – їх множинність. Це може бути також і у тому разі, коли умисел на вбивство іншої особи з метою приховати інше умисне вбивство виник через деякий час після того, як винний вчинив перше вбивство.

Так, наприклад, Верховний Суд України визнав правильною кваліфікацію дій П. за ч. 1 ст. 115; п. 9, 13 ч. 2 ст. 115 КК України, який 21.02.2005 під час сварки, що виникла під час розпивання спиртних напоїв із Я. Г., умисно вбив його, а після цього, з метою приховати цей злочин, умисно вбив його дружину – Я. Д. Верховний суд встановив, що умисел на вбивство Я. Д. виник уже після вбивства Я. Г. з метою, щоб остання не повідомила правоохоронним органам про вчинення П. злочину [181].

Також можна навести приклад із судової практики, що засвідчує, як видається, неправильну кримінально-правову оцінку подібної ситуації.

Так, ОСОБА_1 перебував у шлюбі з ОСОБОЮ_2. Під час спільного проживання ОСОБИ_1 стало відомо, що його дружину – ОСОБУ_2 – раніше було зґвалтовано. 07.07.2009 ОСОБА_1 зі своєю дружиною ОСОБОЮ_2. і знайомим ОСОБА_3 прийшли до будинку ОСОБА_4, де святкували. Близько 15 год. в будинок до ОСОБА_4, котра мешкала в МІСЦЕ_1, прийшли ОСОБА_5, ОСОБА_6 та ОСОБА_7. Під час спільного розпивання спиртних напоїв ОСОБА_1 і ОСОБА_5 посварилися через те, що, начебто, ОСОБА_2 була зґвалтована ОСОБОЮ_5.

На ґрунті виниклих неприязних стосунків ОСОБА_1, бажаючи помститися ОСОБА_5, взяв зі столу кухонний ніж і, з метою вбивства, завдав ним удару в ділянку грудей ОСОБИ_5. Останній схопився за одяг ОСОБИ_1 і, падаючи на підлогу, повалив останнього на себе. Під час падіння ОСОБА_1 завдав удару ОСОБИ_5 головою в обличчя. Від наскрізного поранення серця ОСОБА_5 помер. Згодом до будинку зайшов ОСОБА_7 і затягнув ОСОБУ_1 до залу квартири.

ОСОБА_1 намагався вирватися. Водночас, о 19-й год. ОСОБА_3 вивів із будинку ОСОБУ_6, який хотів з'ясувати, що сталося стосовно ОСОБИ_5. У дворі будинку між ОСОБА_3 і ОСОБА_6 виникла сварка, що переросла в бійку. Від ударів ОСОБИ_3 ОСОБА_6 впав. ОСОБА_1, вирвавшись від ОСОБИ_7, вибіг у двір. Побачивши, що ОСОБА_2 лупцює ОСОБУ_6, ОСОБА_1 підбіг до лежачого ОСОБИ_6 і завдав йому декілька ударів ногами по різних частинах тіла. Згодом, взявши палицю, завдав декілька ударів нею, а коли палиця зламалася, підібрав із землі цеглу і з близької відстані, зі силою двічі кинув її в голову ОСОБИ_6. Від отриманої черепно-мозкової травми ОСОБА_6 помер.

Після вчинення вбивства ОСОБИ_5 і ОСОБИ_6, ОСОБА_1 поїхав до села МІСЦЕ_1, звідки по телефону повідомив про подію в правоохоронні органи. Відтак був затриманий. ОСОБУ_1 було притягнуто до кримінальної відповідальності за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України [46].

Зрозуміло, що у цьому випадку вбивства не охоплювались єдиним умислом винного. Тому дії ОСОБИ_1 потрібно було б кваліфікувати за ч. 1 ст. 115 та п. 13. ч. 2 ст. 115 КК України, а не за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України як вбивство двох і більше осіб.

Своєю чергою, питання, коли суб'єкт кримінально-протиправного посягання, маючи намір позбавити життя декількох осіб, убив двох із них, а щодо інших не зміг реалізувати свій умисел із причин, що не залежали від його волі, у кримінально-правовій доктрині вирішується неоднозначно.

В. К. Грищук зазначає, що у такому разі вчинене слід кваліфікувати як вбивство двох або більше осіб (за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України) та замах (закінчений чи незакінчений залежно від обставин) на вбивство двох або більше осіб (за ст. 15 і п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України) [111, с. 252]. Водночас Л. П. Брич вказує, що у такому разі наявні всі ознаки закінченого складу кримінального правопорушення, передбаченого п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України. Не впливає на кримінально-правову кваліфікацію та не змінює її, на думку вченої, той факт, що винна особа не досягла своєї мети позбавити життя більше, ніж двох осіб. Позбавлення життя більше ніж двох осіб, з огляду на те, що воно передбачене в

тому самому пункті ч. 2 ст. 115 КК України, з точки зору кримінально-правової кваліфікації формально оцінюється на законодавчому рівні однаково. Відмінність може бути здійснена на іншому етапі застосування кримінально-правової норми – призначення покарання в межах відносно визначеної санкції ч. 2 ст. 115 КК України. У зазначеній ситуації кваліфікація вчиненого як закінченого злочину за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України та одночасно як замаху на умисне вбивство двох або більше осіб за ст. 15 та п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України порушуватиме принцип *non bis in idem*. А це є недопустимим не тільки у теорії кримінально-правової кваліфікації, а й заборонено стандартами Європейської Конвенції з прав людини [113, с. 352]. Варто, видається, підтримати точку зору Л. П. Брич та додати, що навіть із огляду на єдність кримінально-протиправного умислу, наявне одне кримінальне правопорушення, а не їх множинність у будь-якій формі.

Доволі цікавою є кримінально-правова оцінка ситуації, коли немає єдності умислу на вбивство декількох осіб, але водночас розрив у часі між ними доволі незначний. У таких випадках одночасність вчинення вбивств може бути підставою кваліфікації вчинених діянь за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України. Так, відсутність розриву в часі можлива за так званої «трансформації» умислу, коли перше вбивство відбувається з одного мотиву, наприклад, корисливого, а наступне виявилось наслідком трансформації корисливого мотиву у прагнення приховати перше кримінальне правопорушення. Водночас слід пам'ятати, що і під час другого вбивства теж є ймовірним корисливий мотив. Видається, що в таких випадках будуть наявні декілька кримінальних правопорушень, оскільки умисел на друге, наступне вбивство виникає після вчинення першого, нехай навіть і за мінімального розриву в часі.

Якщо винний в різний час вчинив два замаху на вбивство за обтяжуючих обставин, за перше з яких він не був засуджений, вчинене загалом має кваліфікуватися за сукупністю відповідної частини ст. 15 і ч. 1 ст. 115 КК та ст. 15 та п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України і, крім того, звісно, за відповідними її пунктами, що передбачають обтяжуючі обставини обох замахів на вбивство.

У науці кримінального права містяться положення, які умовно можна назвати алгоритмами кримінально-правової кваліфікації повторності кримінальних правопорушень. Варто проаналізувати їх, щоб запропонувати відповідний алгоритм кваліфікації повторності умисних вбивств.

Під час кваліфікації повторності кримінальних правопорушень, на думку В. О. Навроцького, потрібно: 1) встановити, чи наявне повторення діянь, спрямованих на вчинення одного кримінального правопорушення, чи вчинення двох або більше кримінальних правопорушень; 2) дати кожному кримінальному правопорушенню окремо кримінально-правову оцінку, з'ясувати, чи зберігаються його правові наслідки (чи немає процесуальних завад для притягнення до кримінальної відповідальності, чи не минув строк давності кримінальної відповідальності або судимість непогашена чи незнята); 3) встановити вид повторності кримінальних правопорушень; 4) визначити, чи повторності КК надає кваліфікуючого значення; 5) остаточно кваліфікувати вчинене з врахуванням повторності другого кримінального правопорушення (наступних кримінальних правопорушень) [109, с. 371].

Це загальні правила кваліфікації повторності злочинів і, звісно, їх слід дотримуватися. Зокрема, з'ясовано, що відображає повторність, яка є ознакою відповідного складу кримінально-протиправного посягання і так званою повторністю у власному розумінні цього слова, умисне вбивство, передбачене п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України. А крім того, з певним винятком, також повторністю і тотожних, і однорідних кримінальних правопорушень. Тут теж наявні певні правила кваліфікації. Зокрема, О. В. Ус зазначає про правило кваліфікації повторності однорідних кримінальних правопорушень, не пов'язаної із засудженням суб'єкта за раніше вчинене кримінальне правопорушення. Підлягає самостійній кваліфікації за відповідною статтею (частиною статті) Особливої частини КК кожне кримінальне правопорушення, що становить такий вид повторності. Водночас наступне кримінальне правопорушення кваліфікується з урахуванням повторності його вчинення. Збігається з реальною сукупністю злочинів повторність однорідних

кримінальних правопорушень, непов'язана із засудженням суб'єкта за раніше вчинене правопорушення. Відтак учинення двох або більше однорідних самотійних кримінальних правопорушень одночасно утворює і повторність, і сукупність [177, с. 261–262].

З огляду на зазначені правила кваліфікації повторності, умисне вбивство, вчинене повторно, слід кваліфікувати за таким алгоритмом:

встановити, що наявне повторення діянь, спрямованих на заподіяння смерті двох або більше осіб, і воно не охоплюється єдиним умислом;

дати кожному кримінальному правопорушенню окремо кримінально-правову оцінку, з'ясувати, чи зберігаються його правові наслідки (чи немає процесуальних завад для притягнення до кримінальної відповідальності, чи не минув строк давності кримінальної відповідальності або судимість непогашена чи незнята);

визначити вид повторності кримінальних правопорушень – тотожних (ч. 1 ст. 115 та ч. 1 ст. 115 КК України), однорідних (ст. 348 та ч. 2 ст. 115 КК України, наприклад) чи різнорідних (ст. 117 та ч. 1 ст. 115 КК України, приміром) умисних вбивств;

встановити, чи надає КК повторності кваліфікуючого значення – тільки повторність тотожних та однорідних умисних вбивств;

остаточно кваліфікувати вчинене за сукупністю статей про перше та наступне умисне вбивство з врахуванням повторності другого кримінального правопорушення (наступних кримінальних правопорушень) за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України.

Кваліфікація реальної та ідеальної сукупності умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями

Поняття сукупності кримінальних правопорушень, яке підґрунтям вирішення проблем кваліфікації умисного вбивства у сукупності з іншими кримінальними правопорушеннями, визначено безпосередньо у КК України. Згідно з ч. 1 ст. 33 КК України, вчинення особою двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК України, за жоден із яких її не було засуджено, визнається сукупністю кримінальних правопорушень. Водночас не враховуються кримінальні правопорушення, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом.

У доктрині кримінального права під сукупністю кримінальних правопорушень вчені пропонують розуміти вчинення особою одного або декількох діянь, що утворює два або більше самостійні злочини, кожен із яких не втратив свого кримінально-правового значення та за жоден із яких особу не було засуджено [149, с. 190].

За загальним правилом складовими сукупності є діяння, відповідні різним складам кримінальних правопорушень. Насамперед це різнорідні кримінально-протиправні посягання, передбачені різними статтями Особливої частини КК України. Найбільш очевидним прикладом є те, коли спершу особа вчиняє умисне вбивство, а згодом – крадіжку з проникненням у житло. Водночас нормативна регламентація поняття цієї форми множинності охоплює й випадки, коли сукупність можуть утворювати і однорідні кримінальні правопорушення, передбачені різними частинами однієї і тієї самої статті Особливої частини КК України.

Прикладом реальної сукупності, складовою якої є умисне вбивство, є ситуація, яка вчинена за таких обставин: 23.02.2012 близько 21 год. ОСОБА_4, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, перебуваючи за місцем свого проживання в житловому будинку АДРЕСА_1, на ґрунті виниклих неприємних

взаємин, із метою протиправного позбавлення життя свого брата ОСОБА_5 та матері ОСОБА_6, діючи умисно, завдав лежачому в ліжку ОСОБА_5 не менше п'яти ударів деревяною палицею в життєво важливий орган – голову, а ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_5, не менше трьох ударів цією самою палицею в життєво важливі органи – голову та верхню частину тулуба.

У результаті умисно завданих ОСОБА_4 ударів потерпілим ОСОБА_5 і ОСОБА_6 були завдані несумісні з життям тяжкі тілесні ушкодження. Так, потерпілому ОСОБА_5 були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження, які небезпечні для життя в момент їх спричинення, у вигляді відкритої проникаючої черепно-мозкової травми: рани обличчя, субдуральний, субарахноїдальний крововилив, забій головного мозку в комплексі з переломами кісток лицьового та мозкового відділу черепа та легкі тілесні ушкодження у вигляді синця правого зап'ястка. А потерпілій ОСОБА_6 були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження, які небезпечні для життя в момент спричинення, у вигляді відкритої проникаючої черепно-мозкової травми, зокрема: рана волосистої частини голови, крововилив у м'які тканини волосяної ділянки голови, субарахноїдальний крововилив, забій головного мозку в комплексі з переломом кісток мозкового відділу черепа та тілесні ушкодження середнього ступеня тяжкості у вигляді переломів ребер зліва, травми лівої лопатки – синець лівого плечового суглобу, перелом акроміального паростку лівої лопатки.

Смерть ОСОБА_5 і ОСОБА_6 настала на місці події внаслідок забою головного мозку в комплексі з субарахноїдальним крововиливом та перебуває в прямому причинному зв'язку зі заподіяними ОСОБА_4 тяжкими тілесними ушкодженнями.

Впевнившись в настанні смерті ОСОБА_5 та ОСОБА_6 ОСОБА_4 з місця злочину зник.

Окрім того, 23.02.2012 близько 22 год. ОСОБА_4 після вчиненого ним умисного вбивства ОСОБА_5 й ОСОБА_6, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, перебуваючи за місцем свого проживання АДРЕСА_1, діючи умисно, з метою викрадення чужого майна, таємно викрав із гаманця, який був в кімнаті,

ОСОБА_5 грошові кошти в сумі 500 грн, які належали останньому. Викраденим розпорядився на власний розсуд.

Окрім того, 23.02.2012 близько 23 год. ОСОБА_4, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, перебуваючи за місцем свого проживання АДРЕСА_1, діючи повторно, маючи умисел на незаконне заволодіння транспортним засобом, узяв із кімнати ОСОБА_5 ключі від автомобіля марки ВАЗ 21074, державний реєстраційний номер НОМЕР_1, 2007 року випуску, вартість якого згідно з висновком судової авто-товарознавчої експертизи № 1264/27 від 12.04.2012 становить 32695,58 грн, опісля чого сів у вказаний автомобіль брата і з місця вчинення злочину зник разом із дружиною ОСОБА_7 [36]. Вчинене цілком правильно кваліфіковано судом за п. 1 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 185; ч. 2 ст. 289 КК України за правилами про реальну сукупність кримінальних правопорушень. Як очевидно, послідовне вчинення умисного вбивства, а згодом крадіжки та незаконного заволодіння транспортним засобом не перетворило умисне вбивство на корисливе, оскільки корисливий мотив був наявний лише під час вчинення кримінального правопорушення проти власності.

У кримінально-правовій доктрині виокремлюють певні види сукупності кримінальних правопорушень, належність випадків до яких впливає на їх кримінально-правову оцінку. Щоправда, питання про види сукупності кримінальних правопорушень у кримінально-правовій науці досі зумовлюють доволі багато дискусій. Це пояснюється, найімовірніше, тим, що встановлення видів сукупності кримінальних правопорушень, їх класифікація означає саме з'ясування обсягу цього кримінально-правового явища, оскільки класифікація – це, насамперед, визначена конкретизація поняття, виокремлення можливих видових відмінностей у межах явища, що аналізується.

Саме кримінальне правопорушення, кожне з яких визначене у ч. 1 ст. 11 КК України як передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія чи бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення, є предметом поняття «сукупність кримінальних правопорушень». Можливо, такі міркування були підґрунтям для визначення на законодавчому рівні у ч. 1 ст. 33 КК України

сукупності кримінальних правопорушень саме як вчинення особою двох або більше кримінальних правопорушень. Оскільки предметом нашого дослідження є таке кримінальне правопорушення, як умисне вбивство у його різновидах, питання про визнання його малозначним ні у теорії кримінального права, ні у практиці протидії злочинності навіть не постає, оскільки це кримінальне правопорушення посягає на таку складову найвищої соціальної цінності в Україні, як життя людини.

Наукове визначення (класифікація) якого-небудь поняття – це, на думку науковців, система підвладних йому термінів певної галузі знань чи діяльності особи, застосовується у якості засобу для встановлення зв'язків між ними або класами об'єктів. Тобто, як зазначають вчені, класифікація має закріплювати правомірні зв'язки між групами об'єктів задля з'ясування місця об'єкта в системі [104, с. 9–10]. Водночас основним є те, щоб класифікація відбувалася за однією суттєвою ознакою, яка, своєю чергою, може визнаватися підставою для її здійснення [103, с. 101]. Головна умова, що встановлює ступінь досконалості класифікації яких-небудь предметів або явищ, виявляється, насамперед, в її обґрунтованості, а також у обранні критерію (підстави) класифікації [165, с. 101].

У кримінально-правовій науці виокремлення видів сукупності кримінально-протиправних посягань здійснювалося і за відповідними заздалегідь визначеними ознаками, і без дотримання такого вагомого принципу. Так, позиції науковців щодо виокремлення видів цієї форми множинності кримінальних правопорушень можна поділити на дві групи. До першої групи належать позиції вчених, відповідно до яких у теорії кримінального права та судовій практиці потрібно відмежовувати два види сукупності кримінальних правопорушень, а саме: а) ідеальна сукупність; б) реальна сукупність [75, с. 231–232; 119, с. 189–191; 105, с. 340].

Водночас, приміром, М. І. Бажанов вказує, що кримінально-правовій науці усталена така думка, що сукупність кримінальних правопорушень поділяється на два види – сукупність ідеальну і сукупність реальну. Також автор зазначає, що і в судовій практиці дотримуються такого поділу [81, с. 235–236]. С. Д. Шапченко,

своєю чергою, зазначає, що, крім загальновизнаного поділу сукупності на реальну та ідеальну, необхідно також відмежовувати й реально-ідеальну сукупність[114, с. 63]. На підставі аналізу такої позиції, вважаємо слушною думку Т. І. Созанського, що виокремлення такого виду сукупності, як ідеально-реальна, є недоречним, оскільки у рамках ситуації, яка підлягає кримінально-правовій кваліфікації, можуть одночасно бути наявними два види сукупності кримінально-протиправних посягань – ідеальна та реальна. Це залежить тільки від кількості посягань та варіантів їх учинення. Адже обидва види цілком розробляють варіанти, які можуть утворювати сукупність [149, с. 190]. Відтак, очевидно, що для виокремлення такого «змішаного» виду сукупності кримінальних правопорушень відсутні і логічні підстави, і практичні потреби.

З огляду на часті логічні помилки в деяких міркуваннях щодо класифікації видів сукупності кримінальних правопорушень, потрібно акцентувати на вагомості врахування норм логіки під час формування певної концепції, здійснення тієї чи іншої класифікації. Необхідно зважати, що під час класифікації поділ здійснюється не за будь-якою ознакою (спільною чи відмінною), а за найсуттєвішою, тобто такою, що визначає зміст усіх інших ознак предметів, які класифікуються, і дає змогу утвердити для кожного виду (класу) чітко окреслене, стале місце з-поміж інших видів (класів) [100, с. 59]. Відтак під час класифікації насамперед має вирішуватися питання щодо встановлення відмінної ознаки у множині, що аналізується. Своєю чергою, з-поміж зазначених ознак можна виокремити основну (визначальну), зокрема: наявність того, що сукупність кримінальних правопорушень передбачає вчинення особою декількох (двох чи більше) правопорушень і одним, і декількома діями.

У рамках дослідження такої ознаки як підстави (критерію) здійснення класифікації видів сукупності злочинів потрібно також зазначити, що наявні так звані природна і допоміжні класифікації. Є всі підстави вважати природною класифікацією сукупності кримінальних правопорушень отриману під час аналізу систему видів цього правового явища. Звісно, види сукупності кримінальних правопорушень можна виокремити і за іншими ознаками (у цьому

випадку відмінними). Однак, це будуть або допоміжні класифікації, або ж класифікації за допоміжними (неістотними) відмінними ознаками.

Аналізуючи теоретичні положення науки логіки, наявні напрацювання у доктрині кримінального права, М. В. Самарчук робить декілька важливих висновків, які, як видається, можуть бути в основі викладу матеріалу цієї частини дисертації:

1) безпосередньо залежить від визначення змісту поняття сукупності кримінальних правопорушень виокремлення видів сукупності;

2) будь-яка класифікація має здійснюватися за певними логічними правилами і на підставі обраної, бажано, суттєвої ознаки (або декількох суттєво-необхідних ознак). Лише за таких умов класифікація буде відповідною теоретичним приписам та прагненням практики. На нашу думку, такою суттєвою ознакою сукупності кримінально-протиправних посягань може бути вчинення особою двох або більше злочинів одним або декількома діями. За таким критерієм можна відмежувати такі види сукупності злочинів: а) ідеальна; б) реальна; в) реально-ідеальна;

3) види сукупності злочинів можна визначити і за іншими спільними чи відмінними ознаками, однак такі класифікації набувають допоміжного статусу і не можуть підміняти класифікацію основну, природну [136, с. 214].

З певними уточненнями, які стосуються безпідставності виокремлення реально-ідеальної сукупності кримінальних правопорушень, візьмо за основу класифікацію сукупності на ідеальну та реальну як здійснену з дотриманням вимог до проведення цієї логічної операції. Водночас потрібно наголосити, що зазначена вище основна (природна) класифікація видів сукупності кримінальних правопорушень є тільки виявом концептуальної позиції щодо розв'язання аналізованого питання. Безсумнівною є можливість детальніше розглянути види сукупності кримінальних правопорушень як кримінально-правового феномену, зважаючи на те, що у рамках множини кожного з видів можна відмежувати підмножини, тобто підвиди сукупності кримінальних правопорушень. Більше того, необхідно запропонувати вирішення спірних питань, які можуть виникнути

під час кваліфікації умисних вбивств за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями, та, відповідно, значення кожного з видів сукупності кримінальних правопорушень для їх (правопорушень) кваліфікації.

Відповідно до позиції, яка отримала практично одностайне визнання у науці кримінального права, реальна сукупність кримінальних правопорушень наявна тоді, коли суб'єкт кримінального правопорушення різними самостійними діями (дією або бездіяльністю) у різний час вчиняє два або більше правопорушення, причому кожне діяння з об'єктивної сторони є елементом окремого, самостійного кримінального правопорушення. Іншими словами, згідно із запропонованим поділом множинності кримінальних правопорушень, реальна сукупність охоплює всі випадки вчинення двох або більше злочинів, які розмежовані часі і є самостійними; зберегли кримінально-правового значення; за жоден із яких особу не було засуджено; передбачені кримінально-правовими нормами, що містяться у різних статтях та частинах статей КК. Відтак реальну сукупність можна поділити на такі види: реальна сукупність тотожних однорідних та різнорідних злочинів. Зазначене розв'язує проблему тавтології поняття повторності злочинів та дає змогу чітко розмежувати види множинності злочинів і обтяжуючі обставини або кваліфікуючі ознаки [149, с. 191].

Іншим виокремленим видом сукупності кримінальних правопорушень, наявність якого визнається всіма без винятку науковцями-криміналістами, є ідеальна сукупність.

У науці слушно зауважується, що саме поняття «ідеальна» для характеристики такого виду сукупності є не зовсім влучним [114, с. 109]. М. І. Бажанов, зокрема, наголошував, що, безсумнівно, такий термін не повною мірою відображає це явище, яке має визначати. Тракткування цього терміна у буквальному сенсі, на думку науковця, напевно і зумовило те, що інколи зазначали, начебто ідеальна сукупність (тобто сукупність, що наявна в уяві) є за своїм змістом єдиним злочином, хоч і таким, що містить ознаки декількох злочинів [81, с. 236]. Термін «ідеальна сукупність», свого часу, критикував і М. С. Таганцев, наголошуючи, що цей термін є «продуктом шкільної

премудрості» [161, с. 1687]. Зокрема автор вважав, що ці випадки належать до одиничного злочину. Ми слухною вважаємо позицію С. Д. Шапченка, що, дійсно, слово «ідеальна» створює враження чогось «нереального», такого, що наявне тільки як уявна юридична конструкція. Однак, це не зовсім так. Такий вид сукупності відтворює реально наявні особливості декількох злочинів. У такому трактуванні він так само «реальний» вид сукупності, як й інші. Проте, зважаючи не те, що поняття «ідеальна сукупність» стало загальноприйнятим у теорії кримінального права, воно, звісно, зберігається і в науці [82, с. 290]. Ідеальна сукупність не є умовною штучною юридичною конструкцією, вона відображає юридичну ситуацію, коли одним діянням вчиняється два або більше кримінальні правопорушення.

Зважаючи на зазначене, можна дійти висновку, що ідеальна сукупність кримінальних правопорушень наявна тоді, коли одним діянням (дією або бездіяльністю) особа (суб'єкт кримінального правопорушення) вчиняє два або більше кримінальні правопорушення. Відтак ідеальну сукупність «утворює» одне діяння однієї й тієї самої особи (суб'єкта кримінального правопорушення), яке з позиції декількох норм Особливої частини КК України містить ознаки двох або більше самостійних складів кримінального правопорушення, що передбачені різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК України.

Відмежовуючи реальну сукупність від сукупності ідеальної, слід акцентувати на такому. По-перше, для реальної сукупності характерним є вчинення особою двох або більше діянь (дій та/або бездіяльності), кожне з яких – у поєднанні з іншими обставинами – є відповідним певному юридичному складу. Відтак, у реальній сукупності, на відміну від ідеальної сукупності, де одним діянням вчиняється два або більше кримінальні правопорушення, вчинені діяння визнаються двома або більше самостійними (окремими) кримінальними правопорушеннями. По-друге, якщо в ідеальній сукупності кримінальні правопорушення, які її «утворюють», вчиняються одночасно, то в реальній сукупності між такими правопорушеннями обов'язково

має бути певний розрив у часі. Одне кримінальне правопорушення відтак має завжди вчинятися в інший час, тобто бути відокремленим від іншого. Так, «класичним» тут є такий приклад. У разі, якщо особа або група осіб із метою вбивства потерпілої особи підпалюють будівлю, у якій та перебувала, наявна ідеальна сукупність злочинів (однією дією вчинено два злочини – знищення чужого майна шляхом підпалу та вбивство). Однак, якщо змінити ситуацію та змодельовати такий випадок, що потерпіла особа спершу була вбита, а вже згодом будівлю з метою приховання вбивства було знищено, то у такому разі наявна реальна сукупність злочинів, оскільки кожне із вчинених діянь утворює самостійний злочин. Водночас у сучасній судовій практиці достатньо прикладів, які не лише виразно засвідчують відмінність між двома видами сукупності, а й є доказами, що дискусії щодо того, яка з має більшу суспільну небезпеку, є схоластичними [11, с. 37].

Найпростішим прикладом реальної сукупності буде такий випадок, який суд правильно кваліфікував за ч. 1 ст. 115 та ч. 1 ст. 185 КК України: 26.01.2016 об 11 год. 30 хв. ОСОБА_2, перебував в квартирі АДРЕСА_3, де він проживав разом із ОСОБА_1. У цей час до кухні квартири зайшла сестра останньої ОСОБА_3, з якою ОСОБА_2 вступив в словесний конфлікт на побутовому ґрунті щодо спільного проживання в квартирі та користування майном. ОСОБА_2, не бажаючи продовжувати конфлікт із ОСОБА_3, пішов до своєї кімнати. Згодом, ОСОБА_2 вийшов до загального коридору квартири поверху 2-го під'їзду, будинку АДРЕСА_3 палити цигарку, куди також вийшла ОСОБА_3. Перебуваючи на загальному коридорі за вказаною вище адресою, ОСОБА_2 знову вступив із ОСОБА_3 в словесний конфлікт на побутовому ґрунті. Після словесних взаємних образ ОСОБА_2, умисно, з метою вбивства, бажаючи та передбачаючи настання смерті іншої людини, тобто ОСОБА_3, правою рукою взяв за шию потерпілу та став здушувати її до моменту, коли остання перестала подавати ознаки життя, тим самим заподіявши смерть потерпілій ОСОБА_3. До смерті ОСОБА_3 призвела механічна асфіксія внаслідок задушення руками.

Окрім того, 26.01.2016 приблизно о 14 год. 30 хв., ОСОБА_2, перебуваючи на загальному коридорі АДРЕСА_3, переконавшись, що потерпіла ОСОБА_3 мертва та, упевнившись, що за його діями ніхто не спостерігає, діючи протиправно, умисно, з корисливих мотивів, таємно викрав жіночу сумку ОСОБА_3 вартістю 100 грн, в якій були мобільний телефон «Samsung F480» чорного кольору, вартістю 3000 грн, мобільний телефон «Sony Xpersa C C2305» чорного кольору, вартістю 1000 грн, шкіряні рукавички чорного кольору, вартістю 500 грн, парасолька білого кольору з блакитними та бежевими візерунками, вартістю 200 грн, а також зняв із її тіла золотий ланцюжок із золотим хрестиком, загальною вартістю 5000 грн, золоті сережки, вартістю 3000 грн, заподіявши при цьому матеріальної шкоди на загальну суму 12800 грн. Після вчинення злочину ОСОБА_2 з місця вчинення злочину зник та викраденим майном розпорядився на власний розсуд [29].

Проблема кваліфікації сукупності кримінальних правопорушень кожного із видів, на думку В. О. Навроцького, полягає у виявленні того, чи взагалі наявна сукупність, чи вчинено одиничний злочин, можуть чи не можуть певні діяння утворювати сукупність. Тобто, як зазначає науковець, потрібно чи не потрібно все вчинене кваліфікувати за декількома статтями Особливої частини КК України, чи воно все-таки поглинається (охоплюється) якоюсь статтею [109, с. 220]. Про цю проблему наголошували й інші вчені. Так, Т. І. Созанський цілком слушно зауважив, що кваліфікація злочинів, передбачених різними статтями КК України, щодо злочинів, відмежованих між собою у часі, складностей не зумовлює. Деякі труднощі, як зазначає автор, є лише щодо злочинів, що вчиняються одним діянням, і стосуються радше питання розрізнення окремих одиничних злочинів і сукупності злочинів, а також вирішення питання про конкуренцію статей КК України між собою [151, с. 135–136].

Оскільки у дисертації розглядаються проблемні питання кримінально-правової кваліфікації умисного вбивства за сукупністю із іншими кримінальними правопорушеннями, зосередимо увагу на проблемах кваліфікації ідеальної сукупності умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями.

У цьому аспекті проблема може виникати у розмежуванні ідеальної сукупності із конкуренцією кримінально-правових норм та одиничним кримінальним правопорушенням. Питанням кваліфікації умисного вбивства за конкуренції кримінально-правових норм присвячено один із наступних підрозділів роботи, тому в цій частині дисертації спробуємо вирішити проблему співвідношення ідеальної сукупності умисних вбивств із іншими кримінальними правопорушеннями та одиничним складним кримінальним правопорушенням, яке становить умисне вбивство.

Одиничне кримінальне правопорушення – це таке діяння, яке містить склад одного кримінального правопорушення і кваліфікується за однією статтею або частиною статті КК України. Якщо одна і та сама стаття КК передбачає відповідальність за діяння, що посягає на два об'єкти і заподіює різні наслідки, то таке діяння становить складене одиничне кримінальне правопорушення. Відповідні структурні частини КК України (статті або їх частини) містять враховану в законі ідеальну сукупність кримінальних правопорушень, що стала одиничним складним кримінальним правопорушенням.

Складене кримінальне правопорушення умовно можна розкласти на два і більше самостійних діяння, кожне з яких передбачено КК України як самостійне кримінальне правопорушення. Звісно, одне з цих правопорушення виступає способом, засобом, формою або наслідком вчинення іншого (основного) кримінального правопорушення і за загальним правилом менш тяжким правопорушенням, таким, що тягне менш тяжкі наслідки у порівнянні з основним. За такі кримінальні правопорушення зазвичай в КК України передбачена менша відповідальність. Якщо ж за діяння і його наслідки Кримінальним кодексом передбачена рівна або навіть більш висока відповідальність, то таке кримінальне правопорушення виходить за рамки основного і повинно кваліфікуватися за самостійною за статтею КК України, що передбачає відповідні кримінально-протиправні діяння та їх наслідки. У випадку із умисним вбивством, важко знайти кримінальне правопорушення, яке є більш небезпечним, тому наведені міркування стосуються розглядуваних випадків меншою мірою.

Побудуємо подальший виклад матеріалу цього підрозділу так: спершу розглянемо на предмет можливої ідеальної сукупності ті види умисних вбивств, відповідальність за які передбачена у нормах Розділу II Особливої частини КК України, а згодом – інші види умисних вбивств, норми про відповідальність за вчинення яких передбачені іншими розділами Особливої частини КК України.

Зважаючи на особливості конструкції відповідних складів кримінальних правопорушень, у межах ідеальної сукупності умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями, слід розглядати низку умисних вбивств, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України.

Кримінальні правопорушення, які утворюють ідеальну сукупність, мають, як зазначає П.Л. Фріс, низку спільних ознак:

- у них повністю або частково збігається об’єктивна сторона складу кримінального правопорушення;
- спільний суб’єкт кримінального правопорушення;
- спільною може бути і суб’єктивна сторона кримінального правопорушення [183, с. 258].

Якщо зазначати про так званий основний склад умисного вбивства, або іншими словами – вбивства, вчиненого без таких кваліфікуючих та привілеюючих ознак, які б впливали на його кримінально-правову оцінку, то питання кваліфікації його за сукупністю вирішується здебільшого на загальних підставах. Згідно з п. 20 Постанови Пленуму Верховного Суду України від здоров’я», під таким вбивством слід розуміти умисне вбивство без кваліфікуючих ознак, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, а також без ознак, передбачених ст. ст. 116–118 КК України, зокрема у взаємній сварці чи бійці або з помсти, ревнощів, інших мотивів, викликаних особистими стосунками винного з потерпілим [126, с. 45]. Здебільшого умисне вбивство, передбачене ч. 1 ст. 115 КК України, з іншими кримінальними правопорушеннями утворює реальну сукупність. Щодо ідеальної сукупності, то з огляду на те, що конструкція складу

цього кримінального правопорушення не є ускладненою, проблем із кримінально-правовою оцінкою не має виникати. Як приклад ситуації із ідеальною сукупністю основного складу умисного вбивства можна навести хіба що такий абстрактний випадок. Одна особа з ревнощів (мотив, який не впливає на кримінально-правову кваліфікацію вбивства) вирішила позбавити життя іншу. Для цього вона заклала вибуховий пристрій у будинок своєї майбутньої жертви. Внаслідок вибуху цій особі було заподіяно смерть (раптову, ознаки вбивства з особливою жорстокістю відсутні), а будинок цілком було знищено. Водночас потрібно зазначити, що жодної небезпеки іншим особам не створювалося, оскільки будинок перебував на узбіччі села, був розташований абсолютно окремо і далеко від інших будинків та місць скупчення людей. У самому будинку на момент вчинення злочину нікого, окрім потерпілого, не було і винний про це достеменно знав. У цій ситуації однією суспільно небезпечною дією було вчинено, принаймні, два злочини, передбачені ч. 1 ст. 115 та ч. 2 ст. 194 (за ознакою: вчинене шляхом вибуху) КК України, які у своєму поєднанні утворюють саме ідеальну сукупність. Абстрактний та умоглядний зміст цього прикладу пояснюється тим, що доволі складно на практиці уявити випадок, коли особа, вчиняючи вбивство шляхом знищення майна, не застосувала такий спосіб, який не був би небезпечним для життя багатьох осіб. Однак, цей приклад демонструє, фактично, відсутність проблем із кримінально-правовою оцінкою сукупності кримінальних правопорушень із основним складом умисного вбивства, передбаченим ч. 1 ст. 115 КК України, як реальної, так й ідеальної.

Так, жодних застережень у кримінально-правовій оцінці в суду не зумовив такий випадок. Реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на вбивство ОСОБА_6, 11.03.2015, приблизно о 16 год. 45 хв., ОСОБА_7 прийшов на територію ПП «Інга», розташованого за адресою: Дніпропетровська область, м. Нікополь, вул. Електрометалургів, буд. 250. При цьому, утримуючи при собі, заздалегідь заготовлений обріз мисливської рушниці, невстановленої марки, зайшов до приміщення офісу, розташованого за вищевказаною адресою, та одразу ж направився до ОСОБА_6, який перебував у приміщенні вказаного офісу,

де, реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на умисне вбивство ОСОБА_6, підійшов до останнього із обрізом мисливської рушниці, невстановленої марки, та, діючи умисно, з метою вбивства, здійснив один постріл в ділянку черева ОСОБА_6, чим спричинив потерпілому тілесні ушкодження у вигляді вогнепального проникаючого сліпого дробового поранення черева в правому підребер'ї, з ушкодженням печінки, великого сальника, шлунку, кишечника, підшлункової залози, які належать до категорії тяжких тілесних ушкоджень, від яких останній помер на місці і смерть потерпілого ОСОБА_6 настала саме від проникаючого вогнепального дробового поранення черева з ушкодженням печінки, великого сальника, шлунку, кишечника та підшлункової залози.

Після чого, ОСОБА_7 11.03.2015, приблизно о 17 год. 15 хв., перебуваючи на території ПП «Інга» за адресою: Дніпропетровська область, м. Нікополь, вул. Електрометалургів, 250, після вчинення умисного вбивства ОСОБА_6, біля офісного приміщення ПП «Інга» побачив автомобіль марки «Nissan Note 1.6i AT –A 4AT (T11)», державний реєстраційний номер НОМЕР_1, що належить ОСОБА_4, відтак у нього виник злочинний умисел, спрямований на незаконне заволодіння вказаним автомобілем.

Реалізуючи свій злочинний умисел, ОСОБА_7 підійшов до вищевказаного автомобіля та, сівши до салону, за допомогою ключів, які були в замку запалення, діючи умисно, завів двигун автомобіля та поїхав до автостоянки, розташованої за адресою вул. Г. Чорнобиля, 17 у м. Нікополь Дніпропетровської області, тобто втік із місця вчинення злочину, незаконно заволодівши автомобілем «Nissan Note 1.6i AT Comfort A–A 4AT (T11)», державний реєстраційний номер НОМЕР_1, що належить потерпілій ОСОБА_4, чим спричинив останній матеріальний збиток на суму 158270 грн [34].

Складнішою є ситуація із окремими кваліфікованими складами умисного вбивства, передбаченими різними пунктами ч. 2 ст. 115 КК України. Розглянемо у порядку, в якому законодавець закріпив їх у відповідній структурній частині Особливої частини КК.

Умисне вбивство двох і більше осіб, передбачене п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України, також зазвичай кваліфікується з іншими кримінальними правопорушеннями за правилами про реальну сукупність. Однак, як видається, цілком можливі випадки й сукупності ідеальної. Наприклад, як у змодельованій вище ситуації щодо ідеальної сукупності основного складу умисного вбивства, залишивши всі обставини точно таким самим, змінивши лише кількість потерпілих, яких має бути двоє або більше.

Іншим ймовірним випадком ідеальної сукупності у ситуації вбивства двох або більше осіб є проблема кваліфікації одночасного вчинення вбивства однієї особи та замаху на вбивство іншої. Відповідно, в такій ситуації, фактично, вчинено замах на вбивство та вбивство, які кваліфікуватимуться за сукупністю [20, с. 129]. Водночас виникає доволі цікаве питання для вирішення: якщо потерпілі однакові за своїм кваліфікуючим значенням (не є державними чи громадськими діячами, працівниками правоохоронного органу тощо) і, фактично, вчинене містить ознаки і замаху, і закінченого вбивства, то все вчинене можна кваліфікувати у трьох варіантах: замах на вбивство двох або більше осіб; або сукупність – закінчене вбивство та замах на вбивство; або закінчене вбивство та замах на вбивство двох або більше осіб. Ще більш складною буде проблема, якщо потерпілі юридично нерівнозначні: поліцейський та його цивільний друг, і одного вбили, а другий вижив при єдиному умислі на вбивство обох. Тут варіантів кваліфікації буде ще більше.

Прикладом ідеальної сукупності, яка виникла, на думку суду, під час оцінки одного кримінального правопорушення, є справа з такими обставинами: 2018, в обідній час, ОСОБА_2 прийшов додому та побачив, що в одній із кімнат квартири ОСОБА_5 разом із ОСОБА_4 спільно розпивали алкогольні напої. На цій підставі між ОСОБА_2 та його батьками виникла сварка, яка супроводжувалася нецензурною лайкою та погрозами фізичною розправою. Під час сварки у ОСОБА_2 виник умисел на протиправне заподіяння смерті своїм батькам.

З цією метою ОСОБА_2 взяв сокиру, яка була на балконі, тримаючи її в руках, переніс до коридору, де стояв ОСОБА_5, та, реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на його вбивство, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачаючи та бажаючи настання суспільно-небезпечних наслідків у вигляді смерті, умисно завдав ОСОБА_5 не менше 13 ударів сокирою по різних ділянках тіла, чим спричинив йому, згідно з висновком експерта № 699 від 30.08.2018, тілесні ушкодження у вигляді: трьох прямолінійних ран на правій бічній поверхні шиї, рани передньої поверхні шиї з переходом на передню поверхню грудної клітки, які мають ознаки легких тілесних ушкоджень, рани тім'яної ділянки по центру її та над лівим тім'яним бугром (у кількості двох) із слабовираженими субарахноїдальними крововиливами під ними, рани лівої лобної та лівої виличної ділянок, рани на верхній губі зліва та справа, рану на підборідді в його центральній частині, масивне ушкодження м'яких тканин ділянки носа з переходом на червону кайму верхньої губи та множинними переломами підлеглих кісток (носа, верхньої щелепи з травматичним відокремленням її альвеолярного паростка), синець на повіках лівого ока та нерівномірно виражений синець лівої бічної поверхні обличчя, які, за ознакою небезпеки для життя, в сукупності, мають ознаки тяжких тілесних ушкоджень, синець правого стегна та садно в нижній частині черевної стінки, які за ступенем тяжкості належать до категорії легких тілесних ушкоджень. Від отриманих тілесних ушкоджень ОСОБА_5 помер на місці події.

Згідно з висновком експерта № 699 від 30.08.2018, смерть ОСОБА_5 настала внаслідок аспірації (вдихання рідкої крові), яка витікала з множинних ран обличчя та ушкоджених кісток та м'яких тканин під ними.

Продовжуючи свої умисні дії, ОСОБА_2, одразу після вбивства свого батька, зайшов до однієї із кімнат квартири, де в цей час стояла ОСОБА_4, та, з метою реалізації свого злочинного умислу, спрямованого на умисне вбивство своєї матері, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачаючи та бажаючи настання суспільно-небезпечних наслідків у вигляді її смерті, умисно завдав останній не менше 5 ударів сокирою по голові, чим заподіяв ОСОБА_4,

згідно з висновком експерта № 479 від 06.09.2018, тілесні ушкодження у вигляді: відкритої черепно-мозкової травми з переломами кісток склепіння та основи черепа, наявністю рубленої рани в проекції перелому, судбуральним крововиливом над лівою гемісферою головного мозку, масивним субарахноїдальним крововиливом, забоєм головного мозку важкого ступеня зі зонами геморагічного забою в лівій гемісфері, ранами голови, синцями та забиттям м'яких тканин обличчя, які в комплексі належать до категорії тяжких тілесних ушкоджень за ознакою небезпеки для життя. ОСОБА_2 вважав, що вчинив всі необхідні дії, спрямовані на умисне вбивство ОСОБА_4, відтак залишив приміщення квартири та пішов у невідомому напрямку. Однак, злочин не було закінчено з причин, які не залежали від його волі [47]. Суд кваліфікував вчинене за ч. 1 ст. 115; ч. 2 ст. 15 п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України.

У розглянутому випадку однією з проблем є відмежування аналізованого виду умисного вбивства із повторністю умисних вбивств, і, відповідно, кваліфікація вчиненого як одиничного кримінального правопорушення, чи як множинності за сукупністю статей КК України. У попередньому підрозділі дисертації наголошувалося, що умисел не позбавлення життя двох або більше осіб є обов'язковою ознакою, яка вказує на єдність злочинного наміру винного. Водночас важливо пам'ятати визначене у доктрині кримінального права правило, що під час визнання різночасного вбивства двох або більше осіб, об'єднаним єдиним злочинним наміром, має бути встановлений тільки прямий умисел, а під час одночасного вбивства можливий не лише прямий, а й непрямий умисел [20, с. 126].

В іншому випадку ідеальну сукупність, мабуть, можна допускати у прикладі, який наводить В. В. Антипов, а саме: якщо винний, бажаючи вбити декілька осіб, позбавив життя двох із них, а стосовно інших умисел не довів до кінця з незалежних від його волі причин, вчинене кваліфікується за п. 1 ч. 2 ст. 115 та ст. 15 і п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України [1, с. 103]. Подібну позицію щодо кваліфікації у такій самій ситуації поділяють також О. М. Джу́жа та А. В. Савченко [110, с. 290]. Вказана ситуація не є новою у доктрині кримінального права. Ще у

радянському кримінальному праві описувалася така ситуація: злочин, передбачений п. «з» ст. 102 КК вважається закінченим, якщо настала смерть не менше двох осіб. Убивство однієї людини та посягання на життя іншої Пленум ВС СРСР у постанові від 27.06.1975 запропонував кваліфікувати за сукупністю злочинів: закінчене вбивство залежно від обставин злочину – за ст. 102 або ст. 103 КК, а інше діяння – за ст. 15 та п. «з» ст. 102 КК.

Беззастережно підтримати таке вирішення проблеми, мабуть, не можна. Потрібно пам'ятати про висновок В. О. Навроцького, який зазначає, що простий і кваліфікований, особливо кваліфікований, привілейований види злочину не можуть утворювати ідеальну сукупність [109, с. 344]. Видається, що у вказаному випадку немає ознак ідеальної сукупності кримінальних правопорушень. Поведінка засудженого була спрямована на заподіяння умисного вбивства двох осіб, тобто вчинення кримінального правопорушення, передбаченого п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України. З незалежних від нього причин, довести кримінальне правопорушення до кінця особі не вдалося, а отже, її дії має бути кваліфіковано як замах на умисне вбивство двох осіб за ч. 2 ст. 15 – п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України. Особа вчинила декілька діянь, однак вони охоплюються одним складом кримінального правопорушення і кваліфікації за сукупністю не потребують.

Умисне вбивство малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, передбачене п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, характеризується зазвичай потенційною реальною сукупністю з іншими злочинами.

Для ілюстрації ідеальної сукупності умисних вбивств моделюють такий приклад. Чоловік бажає вбити дівчину, про яку він точно знає, що вона є малолітньою та вагітною. Однак, після вбивства експертиза показала, що вагітність була відсутня. У такому випадку можливі декілька варіантів кваліфікації. Найбільш неправильним, як видається, є той варіант, коли вчинене пропонується кваліфікувати як умисне вбивство малолітньої дитини та замах на умисне вбивство жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, тобто за п. 2 ч. 2 ст. 115 та ч. 2 чи ч. 3 ст. 15, п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, тобто

саме сукупність кримінальних правопорушень. Ми переконані, що ідеальної сукупності тут не може бути. Вчинено одне кримінальне правопорушення, яке має отримати оцінку за однією статтею КК України. Однак, у цьому контексті, ми не погоджуємося із позицією Л. П. Брич, яка вказує, що якщо винна особа помилялася щодо вагітності потерпілої, то, керуючись принципом «недопустимості подвійного ставлення в вину», вчинене вбивство потрібно кваліфікувати лише як закінчений замах на вчинення злочину, передбаченого п. 2 ч. 2 ст. 115 КК [113, с. 353]. Іншою є позиція, висловлена у зарубіжній доктрині кримінального права. Так, зокрема, зазначається, що якщо винний впевнений у тому, що потерпіла була вагітна, а після розтину трупа з'ясовується відсутність вагітності, дії винного слід кваліфікувати за п. «г» ч. 2 ст. 105 КК РФ [20, с. 138].

На нашу думку, результатом кримінально-правової оцінки вчиненого має стати інкримінування такій особі закінченого умисного вбивства, передбаченого п. 2 ч. 3 ст. 115 КК України, а той факт, що особа мала намір позбавити життя не лише малолітню потерпілу, а й вагітну жінку одночасно, має бути описано у формулюванні звинувачення та враховане судом під час індивідуалізації кримінальної відповідальності.

Умисне вбивство заручника або викраденої людини, передбачене п. 3 ч. 2 ст. 115 КК України, фактично унеможливорює випадки кваліфікації як ідеальної сукупності з іншими кримінальними правопорушеннями. У будь-якому разі може йтися про реальну сукупність, оскільки тут для сукупності особа має обов'язково спочатку вчинити захоплення заручника або викрадення людини, а потім їх вбивство. Недарма у спеціальній літературі зазначається, що у всіх випадках вбивства, поєднаного з викраденням людини або захопленням заручника, дії винних мають бути кваліфіковані за сукупністю [20, с. 133]. З цим варто погодитись. І хоча одним суспільно небезпечним діянням вчинити ці два кримінальні правопорушення практично не можливо, одностайної позиції у науці кримінального права щодо цього немає.

Нині немає чіткого розуміння того, у яких випадках убивство, пов'язане з тим чи іншим злочинним посяганням, потрібно розглядати як єдине діяння із

кваліфікуючим складом, а в яких їхня сполученість не має такого значення. Щодо цього питання тривають жваві дискусії у кримінально-правовій науці. Відтак це впливає на зміст відповідних норм кримінального законодавства стосовно правової регламентації відповідальності за вбивства, пов'язані з учиненням інших злочинів [3, с. 153]. Так, більшість вчених вважає, що в подібних випадках потрібна кваліфікація за сукупністю злочинів, які передбачають відповідальність за вбивство й захоплення заручника [4, с. 234; 51, с. 50]. Така позиція простежується й у судовій практиці [39].

Проте можна висловити й протилежну думку щодо аналізованого питання. Можна вважати одиничним кримінальним правопорушенням вбивство, поєднане із викраденням людини або захопленням заручника. Або ж, із огляду на реальну сукупність злочинів [21, с. 1–18], потрібно кваліфікувати тільки як умисне вбивство з обтяжуючими обставинами. У вітчизняній доктрині кримінального права зазначається, що мають право на існування і перша, і друга позиція, а також наголошується на позиції Пленуму Верховного Суду України [157, с. 48–49].

Згідно з п. 7 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я», відповідальність за умисне вбивство заручника (п. 3 ч. 2 ст. 115 КК) настає за умови, що потерпілий був заручником (тобто особою, яка була захоплена чи трималася з метою спонукати її родичів, державну або іншу установу, підприємство чи організацію, фізичну або службову особу до вчинення чи утримання від вчинення будь-якої дії як умови звільнення) і винна особа це усвідомлювала. Водночас дії заручника, незалежно від того, чи була винна особа причетною до вчинення злочину, передбаченого ст. 147 КК, кваліфікуються як умисне вбивство. Також мотив такого вбивства має бути пов'язаний із цим злочином (це можуть бути прагнення спонукати зазначених у ст. 147 КК осіб, установу, підприємство, організацію до вчинення чи утримання від вчинення певних дій, помста за невиконання висунутих вимог, бажання приховати захоплення чи утримання заручника або інший злочин, вчинений під час їх здійснення, тощо).

Дії особи, яка вчинила злочин, передбачений ст. 147 КК, і умисно вбила заручника, мають кваліфікуватися за ч. 2 цієї статті за ознакою спричинення тяжких наслідків і за п. 3 ч. 2 ст. 115 КК [126, с. 40].

Коли у редакції п. 3 ч. 2 ст. 115 КК не було передбачено вказівки на другу потенційну потерпілу особу – викраденої людини, рекомендації щодо цього надавав Пленум Верховного Суду. У ст. 146 КК України встановлено кримінальну відповідальність за викрадення людини. У зв'язку із цим, видається, слушним буде поширення зазначеного вище судового тлумачення і на випадки вбивства викраденої людини. Єдине, що тут потрібно уточнити, це те, що поведінка особи, яка спершу викрала людину, а згодом її умисно позбавила життя, має кваліфікуватися за реальною сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 146 та п. 3 ч. 2 ст. 115 КК України.

Так, суд правильно кваліфікував поведінку засуджених за ч. 3 ст. 146; пп. 3, 12 ч. 2 ст. 115 КК України за таких обставин: 23.04.2014 обвинувачені ОСОБА_6, ОСОБА_7 та ОСОБА_8 за попередньою змовою між собою викрали потерпілого ОСОБА_12, що спричинило тяжкі наслідки, та умисно вбили викраденого потерпілого за таких обставин: у зазначений вище день, приблизно о 20 год., у м. Полонному по вул. Артема, 91, Хмельницької області, біля магазину «ЧП Продукти» ОСОБА_6, ОСОБА_7 та ОСОБА_8, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, на ґрунті раптово виниклих неприязних взаємин із ОСОБА_12, із яким вони розпивали спиртні напої, з метою помститися останньому за завдання удару ОСОБА_7 та, маючи на меті викрадення людини та позбавлення його життя, умисно завдали кулаками декілька ударів по обличчю ОСОБА_12, після чого ОСОБА_7 та ОСОБА_8 взяли потерпілого під руки та всупереч волі посадили до автомобіля ВАЗ, реєстраційний номер НОМЕР_1, яким керував ОСОБА_6, та перевезли в лісовий масив, що знаходиться поблизу ПАТ «Полонський гірничий комбінат» в м. Полонному, при цьому по дорозі ОСОБА_6 та ОСОБА_7 взяли у знайомого ОСОБА_13 господарську лопату.

Приїхавши до лісового масиву, діючи за попередньою змовою між собою та реалізуючи єдиний із ОСОБА_7 та ОСОБА_8 умисел, спрямований на

позбавлення життя ОСОБА_12, ОСОБА_6 на дорозі біля лісового масиву умисно завдав потерпілому декілька ударів кулаком правої руки в голову та тулуб, після цього ОСОБА_7 умисно завдав ОСОБА_12 металевою частиною господарської лопати декілька ударів в голову та шию та передав лопату ОСОБА_8. Останній умисно завдав її металевою частиною п'ять ударів в ділянку голови та шиї потерпілого, від чого лопата зламалась, а ОСОБА_12 упав на землю. Після цього ОСОБА_7 умисно завдав потерпілому ще декілька ударів дерев'яною частиною лопати – держакom – у ділянку голови і шиї та декілька спрямованих згори донизу ударів ногами у ділянки голови, шиї та по тулубу.

Внаслідок указаних дій обвинувачених, ОСОБА_12 отримав тілесні ушкодження у вигляді: відкритої черепно-мозкової травми; двох саден у лобній ділянці голови справа; рани в ділянці правої надбрівної дуги, в ділянці зовнішнього кута правого ока, синця в ділянці зовнішнього кута правого ока, рани в ділянці лівої надбрівної дуги, рани в ділянці зовнішнього кута лівого ока, синця в цій ділянці, рани та садна на переніссі, рани на шкірі верхньої губи зліва, крововиливу на слизовій оболонці нижньої губи зліва, рани на шкірі нижньої губи по центру, рани на підборідді зліва, перелому лобної кістки зліва, субарахноїдального крововиливу в лобній ділянці лівої півкулі, крововиливу в шлуночки мозку, закритої травми шиї, синця на передній поверхні шиї, садна на фоні синця, крововиливу в м'які тканини шиї, прикушений кінчик язика, переломів хрящів гортані з масивними крововиливами в оточуючі м'які тканини, субкон'юнктивальними крововиливами на білкових оболонках обох очей, які належать до тілесних ушкоджень тяжкого ступеня тяжкості, та які призвели до смерті потерпілого [44]. Подібну кримінально-правову оцінку отримують й інші практичні випадки [32].

Наступним питанням, яке виникає під час кваліфікації умисного вбивства, передбаченого п. 3 ч. 2 ст. 115 КК, є те, чи є «викраденою людиною» потерпілий від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 146¹ КК «Насильницьке зникнення»? Видається, що так. Обґрунтувати такий висновок можна із посиланням на те, що норма, передбачена ст. 146¹ КК, є спеціальною щодо норми,

що визначена у ст. 146 КК, а отже, володіє всіма ознаками попередньої, зокрема й таким специфічним потерпілим, як викрадена людина. До того ж, й об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 146¹, містить таке суспільно небезпечне діяння, як викрадення людини. Отже, умисне вбивство людини, яка стала потерпілою від насильницького зникнення, потрібно кваліфікувати за п. 3 ч. 2 ст. 115 КК, і, якщо особа сама вчинила насильницьке зникнення, – за сукупністю із ч. 1 ст. 146 КК України.

Умисне вбивство вчинене з особливою жорстокістю, передбачене п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України, здебільшого з іншими кримінальними правопорушеннями може бути кваліфіковане лише як реальна сукупність.

Умисне вбивство визнається вчиненням із особливою жорстокістю (п. 4 ч. 2 ст. 115 КК, як зазначено у п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я», якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (шляхом зганьблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глузлення тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глузленням над трупом або вчинювалося в присутності близьких потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань.

Не можна кваліфікувати умисне вбивство за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК з огляду на те, що винна особа згодом з метою приховання вчиненого злочину знищила або розчленувала труп.

Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК), або матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК), або при перевищенні меж необхідної оборони чи в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця (ст. 118 КК), кваліфікується лише за відповідними статтями КК, навіть якщо й були наявні ознаки особливої жорстокості [126, с. 41].

Згідно з чинним законодавством, судовою практикою та положеннями теорії кримінального права, а також на підставі аналізу зарубіжного законодавства, можна виокремити такі ознаки особливої жорстокості як кваліфікуючої ознаки складу кримінального правопорушення. Зокрема: 1) спосіб вчинення злочину з особливою жорстокістю полягає у вчиненні відповідного діяння (дії або бездіяльності); 2) діяння вчиняється безпосередньо перед, під час або після вчинення кримінально-протиправного посягання; 3) діяння є надмірним з огляду на спричинення наслідку, притаманного для складу відповідного злочину (без наявності зазначеної кваліфікуючої обставини); 4) діяння вчиняється з умислом. Умисел винної особи направлений на заподіяння потерпілому (іншій особі) особливих фізичних мук та/або психічних страждань. Направленість умислу зумовлена певними психофізіологічними особливостями суб'єкта злочину; 5) заподіяння потерпілому (іншій особі) особливих фізичних мук та/або психічних страждань відбувається шляхом використання фізичного чи психічного насильства (заподіяння тілесних ушкоджень, мордування, тортур, глумління, знущання, образи тощо). З огляду на зазначене, вважаємо, що особлива жорстокість – це спосіб вчинення кримінально-протиправного посягання, що полягає в умисному застосуванні фізичного та/або психічного насильства (шляхом дії або через бездіяльність) безпосередньо перед, під час або після вчинення такого посягання, надмірного для настання передбаченого відповідною нормою кримінального закону злочинного наслідку, спрямованому на заподіяння потерпілому (іншій особі) особливих фізичних мук та/або психічних страждань [126, с. 595].

Під час вчинення вбивства з особливою жорстокістю трапляються випадки реальної сукупності, складностей щодо кримінально-правової кваліфікації яких на практиці не виникає. Так, цілком правильно кваліфіковано поведінку засудженого за сукупністю п. 4 ч. 2 ст. 115 та ч. 1 ст. 129 КК України за таких обставин. ОСОБА_10 16.04.2017 о 17.15 год., перебуваючи на вулиці О. Петрика біля будинку № 10 в м. Комарно Городоцького району Львівської області, реалізуючи свій злочинний намір, спрямований на умисне протиправне

заподіяння смерті своїй дружині ОСОБА_11, із особливою жорстокістю, діючи умисно, на ґрунті миттєво виниклих особистих неприязних взаємин, усвідомлюючи, що заподіює потерпілій особливих фізичних страждань внаслідок завдання значної кількості тілесних ушкоджень, а також особливих психічних та моральних страждань внаслідок завдання їх у присутності їхнього малолітнього сина ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_5, наблизившись до потерпілої ОСОБА_11, завдав останній 17 ударів ножем в обличчя, шию, груди, у ділянки обох лопаток, спину та попереку, спричинивши потерпілій колото-різані ушкодження лівої легені, гортані та капсули лівої нирки, що призвело до гострої крововтрати, порушення функції центральної нервової системи, зупинки серцевої діяльності та дихання, внаслідок чого потерпіла ОСОБА_11 померла.

Окрім цього, ОСОБА_10 16.04.2017 о 17.25 год., перебуваючи на вулиці О. Петрика біля будинку № 10 в м. Комарно Городоцького району Львівської області, після завдання ударів ножем своїй дружині ОСОБА_11, маючи умисел на погрозу вбивством ОСОБА_8 (сестрі ОСОБА_11), усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, розкрив лезо згаданого ножа та, розуміючи, що висловлена ним погроза здатна спричинити у потерпілої побоювання за своє життя, з ножем у руці став іти до ОСОБА_8, погрожуючи, що зараз її вб'є. За таких обставин потерпіла ОСОБА_8 сприймала погрозу ОСОБА_10 як таку, що може бути ним негайно реалізована та, побоюючись за своє життя, втекла з місця події [43]. Попри те, що між двома кримінальними правопорушеннями минуло близько десяти хвилин, із матеріалів провадження очевидно, що це два цілком самостійні правопорушення, вчинені у різний час, що й є характерним для реальної сукупності.

Ідеальна сукупність кримінальних правопорушень під час умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю, можлива у ситуації, про яку зазначає О. В. Ус. Зокрема, у разі підпалу будинку із метою вбивства потерпілої особи, котра перебуває у ньому, винна особа, як вказує автор, одночасно вчиняє умисне вбивство з особливою жорстокістю (п. 4 ч. 2 ст. 115 КК) і умисне знищення чужого майна шляхом підпалу (ч. 2 ст. 194 КК) [177,

с. 264]. Цей випадок вже став класичним у навчальній літературі і був проаналізований у цій роботі.

Вбивство, вчинене із особливою жорстокістю, з об'єктивної сторони може характеризуватися застосуванням таких способів позбавлення життя, які є, по-перше, надмірними, а, по-друге, можуть містити склади інших правопорушень проти життя та здоров'я особи. Щодо співвідношення поняття «особлива жорстокість» із такими термінами, як катування, тортури, мучення, мордування, знущання, глумлення тощо, то, вважаємо, що вони мають трактуватися як способи заподіяння потерпілому (іншим особам) особливих фізичних та/або психічних страждань, зокрема, як самостійні (окремі) способи вчинення посягання з особливою жорстокістю, засоби її реалізації [146, с. 594]. Відтак варто підтримати висновок, що якщо самостійні злочини є етапом вчинення головного – того, на який спрямований умисел винного, то вони, ймовірно, додаткової кваліфікації не потребуватимуть.

Далі розглянемо питання, що особлива жорстокість може виявлятися і в поведінці, яка є наругою над трупом. Сама по собі наруга над тілом померлого може становити склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 297 КК України. Отже, виникає проблема кримінально-правової оцінки умисного вбивства з особливою жорстокістю, яка виявилася у нарузі над тілом потерпілої особи. У зарубіжній науці кримінального права є позиція, з огляду на яку, можна стверджувати, що наруга над тілом померлого, коли винний усвідомлював, що смерть потерпілого настала, потрібно кваліфікувати за відповідною частиною ст. 105 та за ст. 244 КК, яка передбачає відповідальність за наругу над тілом померлої особи [20, с. 147]. У вітчизняній доктрині наявна пропозиція щодо внесення зміни до абзацу 2 п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 «Про судову практику про злочини проти життя та здоров'я особи». Зокрема, науковці пропонують зазначений пункт викласти в такій редакції: «Умисне вбивство не можна кваліфікувати за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України на тій підставі, що було глумлення над трупом, а також його знищення чи розчленування з метою приховання вбивства. Умисне вбивство, пов'язане

з таким глузленням над трупом, необхідно кваліфікувати за відповідною частиною ст. 115 КК України та, за наявності до того підстав, за ст. 297 КК України» [187, с. 216]. Відтак, у разі реалізації цієї пропозиції йтиметься про ситуацію, коли зміна змісту судового тлумачення може передбачати кваліфікацію за сукупністю. Видається, що так не має бути. Наявність чи відсутність потреби кваліфікувати вбивство за сукупністю з іншими злочинами не має залежати від тлумачення закону судовими інстанціями, а має бути очевидною із норм закону.

У контексті вирішення проблем ідеальної сукупності кримінальних правопорушень із урахуванням наявності додаткового об'єкта посягання певну цікавість становить така позиція. Так, П. П. Черепій зазначає, що специфічними ознаками умисного вбивства, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України, є: 1) заподіяння шкоди додатковому об'єкту кримінально-правового захисту, зокрема фізичному або психічному стану потерпілої особи, який вирізняється наявністю сильного або тривалого фізичного та/або душевного болю, а також психічному стану його близьких осіб; 2) наявність іще одного, крім біологічної смерті потерпілої особи, додаткового суспільно-небезпечного наслідку, зокрема, винятково сильних або тривалих фізичних або психічних страждань самої потерпілої особи, що не були потрібними і достатніми для настання її смерті, або виключних психічних страждань її близьких, пов'язаних із спостереженням за позбавленням життя небайдужої їм особи [187, с. 213; 188, с. 135]. Видається, що така позиція недостатньо аргументована. За такого уявлення аналізований склад умисного вбивства з особливою жорстокістю мав би бути складеним, містити, щонайменше, ще одне посягання на самостійний об'єкт. Однак, із-поміж зазначеного автором немає самостійного об'єкта кримінально-правового захисту, а отже, немає і додаткового безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення.

Умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб (п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України), згідно з п. 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику у справах про злочини

проти життя та здоров'я», кваліфікується у разі, якщо винна особа, реалізуючи умисел на позбавлення життя певної особи, усвідомлювала, що вчиняє вбивство у спосіб, небезпечний для життя не лише цієї особи, а й інших осіб. Водночас для життя інших осіб небезпека має бути реальною.

Якщо винна особа, позбавляючи життя іншу особу, помилково вважала, що вчиняє це у такий спосіб, який є небезпечним для життя потерпілої особи та інших осіб, тоді як такий спосіб фактично не був небезпечним, вчинене слід кваліфікувати як замах на вчинення злочину, передбаченого п. 5 ч. 2 ст. 115 КК.

Злочин кваліфікується за пп. 1 і 5 ч. 2 ст. 115 КК, якщо під час умисного вбивства, вчиненому небезпечним для життя багатьох осіб способом, позбавлено життя й іншу особу (інших осіб), а у разі заподіяння шкоди їй (їхньому) здоров'ю, – за п. 5 ч. 2 ст. 115 КК та відповідними статтями КК, що передбачають відповідальність за умисне заподіяння тілесних ушкоджень [126, с. 41].

Як очевидно, Верховний Суд України чітко вказує на варіанти кваліфікації зазначеного виду умисного вбивства як ідеальної сукупності із умисним вбивством двох і більше осіб та із умисними тілесними ушкодженнями. Щоправда вважати сукупність пунктів ч. 2 ст. 115 КК України сукупністю кримінальних правопорушень немає підстав.

Також прикладом ідеальної сукупності є ситуація, про яку вказують В. В. Антипов та В. І. Антипов. Зокрема, винна особа здійснює підпал будинку, в якому перебуває потерпіла особа, з метою вбити останню. Кваліфікація у такому разі буде, як зазначають автори, за п. 5 ч. 2 ст. 115 КК і ч. 2 ст. 194 КК. У цьому випадку діяння кваліфікується за ч. 2 ст. 194 КК за ознакою підпалу, а не за ознакою спричинення загибелі людей. Цією статтею не охоплюється умисне спричинення під час вчинення цього злочину смерті одній або декільком потерпілим особам. У такому разі, як стверджують науковці, потрібна додаткова (окрема) кваліфікація за відповідною частиною ст. 115, а за наявності необхідних умов – за ст. 112, ст. 348, ст. 379, ст. 400, ч. 5 ст. 404, ст. 443 КК [1, с. 39–40]. Про це йдеться також і у п. 14 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 7 «Про практику застосування судами кримінального

законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» [126, с. 185–186].

Загалом під час вчинення умисного вбивства способом, небезпечним для життя багатьох осіб, потрібно обов'язково зважати на реальну наявність такої небезпеки. Слушно щодо цього під час аналізу некорисливих злочинів проти власності зазначає І. Б. Газдайка-Василишин. Зокрема, задля з'ясування питання про загальну небезпечність обраного способу знищення чи пошкодження майна шляхом підпалу в кожному конкретному випадку потрібно, як вказує авторка, зважати на місце, час та інші обставини, що характеризують об'єктивну сторону злочину. Для кваліфікації умисного знищення чи пошкодження майна шляхом вибуху (як і шляхом підпалу) суттєве значення має ознака загальної небезпечності. Не достатньо наявності тільки факту підпалу чи вибуху для кваліфікації вчиненого діяння за ч. 2 ст. 194 КК. Необхідно обов'язково визначити обставини, які засвідчують загальну небезпечність обраного способу впливу на це майно, оскільки вибух (підпал) може бути здійснений у такий час, у такому місці, у такій обстановці, які локалізують його руйнівний вплив і надають можливість винній особі здійснювати контроль за процесом його розвитку [49, с. 110–112].

Якщо винна особа застосовувала для вчинення умисного вбивства спосіб, наприклад, підпал або вибух, який не становить небезпеки для інших осіб, то такі кримінальні правопорушення становитимуть ідеальну сукупність не за п. 5 ч. 2 ст. 115 та ч. 2 ст. 194 КК України, а за ч. 1 ст. 115 та ч. 2 ст. 194 КК України, про що вже зазначалося. Водночас ч. 2 ст. 194 КК України має бути застосована у разі, коли сам по собі спосіб вчинення правопорушення є загальнонебезпечним, однак, у цьому конкретному випадку він не становив небезпеку для інших осіб.

Спричинення шкоди здоров'ю інших осіб під час вбивства загальнонебезпечним способом не потребує кваліфікації за сукупністю – вбивства та спричинення шкоди здоров'ю. Достатньо застосування п. 5 ч. 2 ст. 115 КК. Спричинення іншої шкоди загальнонебезпечним способом (окрім

посягання на життя та здоров'я людини), якщо воно підпадає під ознаки статей Особливої частини КК, підлягає самостійній кваліфікації за сукупністю з п. 5 ч. 2 ст. 115 КК

Умисне вбивство, вчинене з корисливих мотивів, передбачене п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України. Згідно з п. 10 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я», як учинене з корисливих мотивів умисне вбивство кваліфікується за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК у разі, коли винна особа, позбавляючи життя потерпілу особу, бажала отримати у зв'язку з цим матеріальні блага для себе або інших осіб (заволодіти грошима, коштовностями, цінними паперами, майном тощо), отримати чи зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат чи обов'язків (отримати спадщину, позбавитися боргу, звільнитися від платежу тощо) або досягти іншої матеріальної вигоди. Водночас не має значення, чи винна особа отримала ту вигоду/блага, що мала на меті отримати внаслідок вчинення вбивства, а також момент виникнення корисливого мотиву – чи до початку, чи під час вчинення такого посягання.

Потрібно також кваліфікувати як вбивство, вчинене з корисливих мотивів, і умисне вбивство задля подальшого використання органів чи тканин людини з певною корисливою метою (для трансплантації, незаконної торгівлі тощо).

Дії винної особи кваліфікуються за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК і відповідною статтею, якою передбачено відповідальність за злочинне заволодіння майном (ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 3 ст. 262, ч. 3 ст. 308, ч. 3 ст. 312, ч. 3 ст. 313, ч. 3 ст. 289 КК), у разі вчинення умисного вбивства під час розбійного нападу, вимагання, незаконного заволодіння транспортним засобом [126, с. 41–42].

Таку рекомендацію вищої судової інстанції деякі науковці піддають критиці. Так, наприклад, Л. П. Брич вважає, що зазначена рекомендація Пленуму Верховного Суду України щодо кваліфікації сукупності умисного вбивства з корисливих мотивів із розбоєм, вимаганням, незаконним заволодінням транспортним засобом за відповідними кваліфікуючими частинами, протирічить забороні щодо застосування закону про кримінальну відповідальність за

аналогією, адже, як наголошує авторка, наслідки у вигляді смерті пропонується кваліфікувати як тяжкі тілесні ушкодження чи насильство, що є небезпечним для життя чи здоров'я. Зазначена рекомендація протирічить і принципу «недопустимості подвійного ставлення у вину», оскільки одні й ті самі наслідки у вигляді смерті пропонується кваліфікувати двічі. Правильною, на думку вченої, буде кваліфікація умисного вбивства під час розбійного нападу чи вимагання, або незаконного заволодіння транспортним засобом як сукупності злочинів – за п. 6 ч. 2 ст. 115 і тією частиною статті, якою встановлено відповідальність за злочинне заволодіння майном, що не передбачає наслідків у вигляді злочинної шкоди особі (ч. 1 ст. 187, ч. 1 ст. 189, ч. 1 ст. 308, ч. 1 ст. 312, ч. 1 ст. 313, ч. 1 ст. 289), очевидно, що за умови відсутності інших кваліфікуючих ознак таких посягань [113, с. 354–355].

У цьому аспекті слід також проаналізувати позицію О. О. Дудорова, який зазначає, що у схожій ситуації допустимою є сукупність умисного вбивства у поєднанні із ч. 4. ст. 187 КК України тільки тоді, коли дії винної особи були спрямовані на заволодіння майном у великих чи особливо великих розмірах або вчинені організованою групою. Порухенням ч. 1 ст. 61 Конституції України та ч. 3 ст. 2 КК України, на думку науковця, є інкримінування (як це запропоновано у Постанові Пленуму Верховного Суду України) ч. 4 ст. 187 КК України поряд із умисним вбивством. Окрім того, вчений наголошує, що у ч. 4 ст. 187 чітко конкретизовано наслідок у вигляді заподіяння фізичної шкоди – саме тяжкі тілесні ушкодження, а не смерть потерпілого, а відтак немає підстав для кваліфікації умисного заподіяння смерті за вказаною кримінально-правовою нормою [112, с. 96].

Подібної позиції дотримується Н. О. Антонюк, досліджуючи цю проблему крізь призму розгляду кримінальних правопорушень проти власності. Зокрема, у п. 11 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» йдеться: якщо під час розбою чи вимагання було умисно заподіяно тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпілого, або останнього було умисно вбито,

дії винної особи належить кваліфікувати за сукупністю злочинів – за ч. 4 ст. 187 чи ст. 189 КК України і ч. 2 ст. 121 або п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України [126, с. 174]. Н. О. Антонюк піддає критиці таку позицію Пленуму Верховного Суду України, зазначаючи, чітка вказівка на частину статті, що передбачає відповідальність за заволодіння майном (у цьому випадку на ч. 4 ст. 187 чи ч. 4 ст. 189 КК України), не обґрунтована, оскільки у ч. 4 ст. 187 і ч. 4 ст. 189 КК чітко конкретизований наслідок у вигляді заподіяння фізичної шкоди, а саме тяжких тілесних ушкоджень. Про наслідок у вигляді смерті у вигляді частин четвертих обох названих складів злочинів не йдеться взагалі, а тому кваліфікувати вчинене за ч. 4 ст. 187 чи ст. 189 КК можна лише у тому разі, коли є інші особливо кваліфікуючі ознаки, передбачені у цих частинах [7, с. 443].

Судова практика у цій частині також не однозначна, як і позиції вчених. Більшість вироків судів, які містять сукупність кримінальних правопорушень, передбачених п. 6 ч. 2. ст. 115 та ст. 187 КК України містять посилання саме на ч. 4 ст. 187 КК. Слід наголосити, що таке поєднання, є одним із найбільш поширених на практиці випадків сукупності умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями. Серед проаналізованих нами справ, 30% містять саме таке сполучення статей Особливої частини КК України. Зі всіх випадків сукупності кримінальних правопорушень, передбачених п. 6 ч. 2 ст. 115 та ст. 187 КК, 89% містять посилання на ч. 4 ст. 187 КК України. Типовим прикладом у цьому випадку є така ситуація: 06.11.2016 близько 13 год. 35 хв. ОСОБА_3, перебуваючи у стані сумісного алкогольного та наркотичного сп'яніння, випадково зайшов до магазину «Клас» в будинку № 71 по вул. Фортечній, де побачив раніше незнайому йому продавця ОСОБА_5, у якої на безіменному пальці правої руки була золота обручка. Оскільки ОСОБА_5 перебувала одна в торговельному залі магазину «Клас» за відсутності інших покупців, ОСОБА_3 усвідомив, що є можливість незаконного та безперешкодного збагачення. Тоді у ОСОБА_3 виник умисел на вчинення розбійного нападу на потерпілу ОСОБА_5 з метою заволодіння належним їй майном. Реалізуючи свій злочинний намір, діючи умисно, із корисливих мотивів,

ОСОБА_3, будучи особою, раніше засудженою за вчинення корисливого злочину, та особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, перебуваючи у приміщенні магазину «Клас», розташованому у будинку № 71 по вул. Фортечній, витягнув із власної сумки нескладний ніж, який продемонстрував потерпілій, вимагаючи від неї передання йому цінного майна, тим самим здійснив напад на останню.

Тоді потерпіла ОСОБА_5, реально сприймаючи погрозу своєму життю, стала відходити від прилавка магазину в сторону підсобного приміщення. Після чого ОСОБА_3, продовжуючи реалізувати свій злочинний умисел та з метою протиправного позбавлення життя потерпілої, наздогнав ОСОБА_5 та, застосовуючи насильство, небезпечне для життя та здоров'я потерпілої, з метою умисного вбивства з корисливих мотивів після вчинення розбійного нападу, нескладним ножем завдав ОСОБА_5 не менш семи ударів по задній поверхні тулуба. Внаслідок злочинних дій, ОСОБА_3 заподіяв потерпілій множинні проникаючі сліпі колото-різані поранення грудної клітки з ушкодженням внутрішніх органів: рану на задній поверхні нижньої частини правої половини грудної клітки, що продовжується в раневий канал, по ходу якого ушкоджені підшкірна клітковина, м'язи, міжреберні м'язи міжреберного проміжку, реберна поверхня пристіночної плеври правої плевральної порості, задня поверхня нижньої долі правої легені, та рану на задній поверхні нижньої частини лівої половини грудної клітки, що продовжується в раневий канал по ходу якого ушкоджені підшкірна клітковина, м'язи, кісна тканина лівого дев'ятого ребра, реберна поверхня пристіночної плеври лівої плевральної порості, наскрізь нижня доля лівої легені, медіастинальна поверхня пристіночної плеври лівої плевральної порості, нисхідна частина грудної аорти, що перебувають із настанням смерті у прямому причинному наслідку, мають ознаки тяжких тілесних ушкоджень, небезпечних для життя.

Одразу після цього, незадовго перед настанням смерті потерпілої, ОСОБА_3 зняв із безіменного пальця правої руки потерпілої ОСОБА_5 золоту обручку із золота 585 проби, вагою 1,5 г, вартістю 1500 грн, чим заподіяв потерпілій ушкодження у вигляді крововиливу та ссаден у ділянці основної фаланги

четвертого пальця правої кисті, яке має ознаки легкого тілесного ушкодження. Впевнившись в настанні смерті ОСОБА_5, ОСОБА_3 відтягнув її труп із основного приміщення магазину до підсобного приміщення, де і залишив.

Продовжуючи свої злочинні дії, спрямовані на заволодіння чужим майном, ОСОБА_3 оглянув приміщення торгового залу та іншого підсобного приміщення, де виявив та заволодів майном ОСОБА_5, а саме: мобільним телефоном «Самсунг S5222», вартістю 480 грн, у якому були сімкарта оператора мобільного зв'язку «МТС» НОМЕР_1 та «Лайфсел» НОМЕР_2, які не становлять матеріальної цінності; ноутбуком «Самсунг R60 NP-R60x002/sek», вартістю 2229,8 грн, тобто всього майном на загальну суму 4209,8 грн, заподіявши чоловіку загиблої ОСОБА_5 потерпілому ОСОБА_6, матеріальну шкоду на зазначену суму. Після чого ОСОБА_3 вийшов із приміщення магазину та покинув місце вчинення злочину з викраденим майном [31].

Водночас не всі суди некритично сприймають положення Постанови Пленуму Верховного Суду України і дозволяють собі, як видається, цілком обґрунтовану кваліфікацію без застосування ч. 4 ст. 187 КК України. Прикладом такого рішення є вирок суду, винесений на підставі таких обставин.

З метою реалізації спільного злочинного наміру, 30.08.2017 близько год. ОСОБА_2 і ОСОБА_1 разом прийшли за адресою проживання ОСОБА_9, АДРЕСА_1, де, зайшовши до будинку та переконавшись, що потерпіла ОСОБА_9 спить, почали шукати гроші та матеріальні цінності, тобто почали реалізовувати свій спільний, за попередньою змовою, злочинний умисел на заволодіння майном ОСОБА_9, поєднане з проникненням у житло, розпочавши вчиняти його у формі таємного викрадання майна потерпілої.

Під час пошуку грошових коштів у приміщенні зальної кімнати в шафі ОСОБА_1 знайшов золоту обручку ОСОБА_9 583 проби, вартість якої, згідно з висновком товарознавчої експертизи № 38/12.1/333 від 25.10.2017, становить 5273 грн 58 коп., якою, з метою реалізації спільного з ОСОБА_2 умислу на заволодіння чужим майном, заволодів.

30.08.2017 близько 23.15 год. ОСОБА_9 прокинулась та почала кричати. В цей момент ОСОБА_2, будучи впевненим, що їх спільні з ОСОБА_1 злочинні дії щодо таємного викрадання майна потерпілої нею викрито, продовжуючи реалізовувати спільний із ОСОБА_1 злочинний намір, спрямований на заволодіння майном потерпілої, будучи впевненим у безперешкодності вчинення вказаних дій із боку ОСОБА_1 та його підтримці в разі необхідності, змінив форму вчинення такого викрадання з таємного викрадення майна на напад із метою заволодіння майном, відтак напав на потерпілу та кулаком лівої руки, умисно завдав один удар у ділянку голови потерпілої, тобто в життєво важливий орган.

ОСОБА_9, усвідомлюючи реальну загрозу своєму життю та здоров'ю, після отриманого удару почала кричати. Але ОСОБА_2, сидючи на ній, продовжував завдавати ОСОБА_9 удари в ділянку голови та вимагав повідомити, де сховані гроші. При цьому, ОСОБА_1, який бажав бути непоміченим потерпілою, розуміючи з усією очевидністю, що їх дії перестали бути таємними для потерпілої, шляхом здійснення активних дій, спрямованих на допомогу ОСОБА_2 у продовженні розбійного нападу на потерпілу з метою заволодіння її майном, із сусідньої кімнати, подав подушку, якою ОСОБА_2 намагався придушити ОСОБА_9, застосовуючи придушення не для спричинення смерті потерпілій, а як засіб фізичного насильства з метою змусити потерпілу повідомити місце зберігання грошових коштів, що він постійно і вимагав від потерпілої. ОСОБА_1 при цьому утримував потерпілу за праву руку з метою придушення опору, також приймаючи безпосередню активну участь у нападі.

Унаслідок вказаних спільних дій обох обвинувачених ОСОБА_9 були спричинені тілесні ушкодження у вигляді закритої травми шиї, а саме перелому міжхребцевого диску між 6–7 шийними хребцями, крововиливи у паравертебральні м'які тканини шиї, яке належить до категорії тілесних ушкоджень середнього ступеню тяжкості; крововилив на слизовій оболонці нижньої губи зліва, синець підборіддя по середній лінії, 2 синці в ділянці правого кута нижньої щелепи, синець на задній поверхні шиї зліва в нижній третині,

синець в лівій підключичній області, синець в нижній третині правого передпліччя по зовнішній поверхні, синець на внутрішній поверхні правого передпліччя у нижній третині, які мають ознаки легких тілесних ушкоджень.

У цей час, у ОСОБА_2 виник злочинний умисел, спрямований на умисне вбивство ОСОБА_9 із корисливих мотивів, а саме для подальшого безперешкодного продовження заволодіння майном потерпілої.

ОСОБА_2, реалізуючи свій злочинний умисел, виходячи за рамки попередньої домовленості із ОСОБА_1, який не знав про намір ОСОБА_2, спрямований на позбавлення життя потерпілої, направився до приміщення кухні цього домоволодіння, де взяв кухонний ніж, яким завдав один удар у ділянку шиї потерпілої ОСОБА_9, чим спричинив останній, згідно з висновком судово-медичної експертизи № 445 від 30.09.2017, тілесні ушкодження у вигляді колото-різаного наскрізного проникаючого поранення шиї із ушкодженням трахеї, стравоходу та кровоносних судин шиї, а саме: вхідної колото-різаної рани передньої поверхні шиї; раневий канал, по ходу якого виявлені повний перетин трахеї, стравоходу і лівої передньої яремної вени шиї; вихідної колото-різаної рани задньої поверхні шиї зліва, яке належить до категорії тяжких тілесних ушкоджень за ознакою небезпеки для життя, яке перебуває у прямому причинному зв'язку з настанням смерті ОСОБА_9. Від отриманих тілесних ушкоджень ОСОБА_9 померла на місці.

Після чого ОСОБА_2 і ОСОБА_1, продовжуючи реалізацію свого спільного злочинного наміру, спрямованого на напад із метою заволодіння майном потерпілої, діючи умисно, з корисливих мотивів, за попередньою змовою між собою, з-під подушки, на якій спала ОСОБА_9, дістали грошові кошти в сумі грн, які належали ОСОБА_9, та залишили місце вчинення злочину. Викрадене майно поділили та кожен з них розпорядився ним на власний розсуд [30]. Суд кваліфікував вчинене за п. 6 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 187 КК України, зазначивши при цьому, що підстав для застосування ч. 4 ст. 187 КК України у вчиненому немає, оскільки потерпілій було заподіяно не тяжкі, а середньої тяжкості тілесні ушкодження.

З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне підтримати позицію тих учених, які стверджують, що умисне вбивство, вчинене під час розбійного нападу, потрібно кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених п. 6 ч. 2 ст. 115, та тією частиною ст. 187, яка передбачає вчинене. Ознаку заподіяння особі тяжких тілесних ушкоджень під час розбою, поєднаного із умисним вбивством, особі ставити у вину не можна, оскільки шкода здоров'ю потерпілого повністю охоплюється ст. 115 та другий раз інкримінуватися не може.

Як очевидно з наведеного, ми можемо розглядати ідеальну сукупність умисного вбивства, вчиненого із корисливих мотивів, із такими кримінальними правопорушеннями, як розбій, вимагання, незаконне заволодіння транспортним засобом та іншими. У спеціальній літературі зазначається, що наявність чи відсутність сукупності трьох ознак є критерієм відмежування корисливого вбивства під час розбою та бандитизму, корисливого вбивства без ознак розбою та бандитизму, зокрема, якщо вбивство вчинене: 1) шляхом нападу; 2) із метою заволодіння матеріальними цінностями; 3) заволодіння майном здійснене в момент вчинення вбивства або безпосередньо після нього. Відтак, на думку науковців, наявна сукупність корисливого вбивства та розбою чи бандитизму [20, с. 174]. Видається, що щодо зазначеного потрібно детальніше конкретизувати. Ознаками, які їх об'єднують, є корисливий мотив на насильницький спосіб вчинення. У кримінології такі кримінальні правопорушення отримали назву корисливо-насильницьких.

Корисливий мотив – це одна з ознак складу кримінального правопорушення, що впливає на кваліфікацію кримінальних правопорушень, зокрема й вбивства. Корисливий мотив характерний як конститутивна ознака, насамперед, для майнових кримінальних правопорушень. Однак, закон не пов'язує поняття користі тільки із кримінальними правопорушеннями проти власності. У ст. ст. 148, 167, 384 і деяких інших статтях КК України зазначається про корисливий мотив, корисливу мету, хоча йдеться про зловживання опікунськими

обов'язками, підміну чужої дитини, введення в оману суду чи іншого уповноваженого органу тощо.

Умисне вбивство вважається вчиненим із корисливих мотивів, якщо винна особа під час позбавлення життя потерпілого, прагнула отримати зв'язку із цим матеріальні блага для себе або інших осіб (заволодіти грошима, майном, коштовностями, цінними паперами), уникнути матеріальних витрат чи обов'язків (отримати спадщину і позбутися боргу, звільнитися від платежу тощо), отримати чи зберегти певні майнові права, або досягти іншої матеріальної користі. Вбивство вважається корисливим, незважаючи на те, хто є потерпілою особою: власник майна чи особа, в якій майно перебувало на зберіганні [66, с. 518].

Б. С. Волков зазначає, що практично не можливо віднайти злочин, початковою спонукальною причиною якого не була б користь, прагнення надати перевагу власному матеріальну інтересу, а не суспільному, отримати відповідну майнову матеріальну вигоду, користь для задоволення цього інтересу [48, с. 56]. Своєю чергою, С. В. Бородін вважає, що корисливий мотив під час вбивства інкорпорує прагнення отримати матеріальну вигоду у найширшому сенсі. Таку вигоду не можна обмежувати лише поняттям «заволодіння майном» (зокрема й грошовими коштами). Однак, як засвідчує практика, вбивство з корисливих мотивів найчастіше вчиняється саме з цією метою. Користь під час вбивства, на думку автора, це не лише отримання матеріальної вигоди, заволодіння тим, чим винна особа не володіла до вчинення вбивства, а й бажання зберегти матеріальні блага, з якими доведеться розстатися на підставі, позбутися у теперішній час чи у майбутньому яких-небудь матеріальних витрат [20, с. 169].

Щоб визнати вбивство вчиненим із корисливим мотивом потрібно визначити, що прагнення щодо заволодіння майном виникло у винної особи до здійснення вбивства. Якщо таке прагнення виникло після здійснення вбивства, то воно не може визнаватися корисливим. Приміром, винна особа привласнює майно потерпілого після вбивства на ґрунті ревнощів чи помсти. Такі дії винної особи формують вбивство без обставин, які ускладнюють кримінальне

посягання, а заволодіння майном у цій ситуації буде крадіжкою, а не розбоєм. Відтак у цій ситуації слід стверджувати про реальну сукупність.

Ілюстрацією наведеного твердження буде такий вирок, який винесено судом у результаті оцінки таких обставин. Реалізуючи свій план, 01.08.2014, близько 55 год., ОСОБА_5, опинившись у ванній кімнаті квартири разом із ОСОБА_12, зі значною силою схопив її шию та стиснув пальцями рук, унаслідок чого в неї відбулося закриття просвіту дихальних шляхів та припинення доступу повітря до легень. Утримуючи так шию протягом більше ніж 5 хв., ОСОБА_5 добився розвитку механічної асфіксії, внаслідок якої на місці сталась смерть ОСОБА_12. Переконавшись у настанні її смерті, ОСОБА_5 поклав її тіло до ванни для зручності подальшого транспортування. Після цього ОСОБА_5 повідомив ОСОБА_6 про те, що «ОСОБА_10 нет», взяв спортивну сумку необхідного розміру та вирізав з неї внутрішні кишені, пристосувавши її тим самим для подальшого транспортування тіла.

Далі ОСОБА_5 за допомогою ОСОБА_6, який виконував заздалегідь обіцяну роль пособника злочину, витяг тіло ОСОБА_12 із ванної та помістив його до підготовленої сумки. Після цього ОСОБА_5 викликав таксі для подальшого транспортування трупа.

Після приїзду таксі ОСОБА_5 за допомогою ОСОБА_6, який виконував заздалегідь обіцяну роль пособника злочину, завантажив сумку з тілом ОСОБА_12 до багажного відділення автомобіля таксі. Після цього ОСОБА_5 разом із ОСОБА_6 як пасажир направився на цьому автомобілі до лікарні УМВС, що розташована за адресою: м. Миколаїв, вул. Флотська, 71. Прибувши до в'їзду на територію лікарні, ОСОБА_5 за допомогою ОСОБА_6, який виконував заздалегідь обіцяну роль пособника злочину, дістав сумку з тілом ОСОБА_12 та доніс її до берега річки Інгул, де в кущах очерету залишив труп.

Після чого ОСОБА_5, виконавши усі заплановані дії щодо вбивства ОСОБА_12 та спотворення обставин її смерті, повернувся до квартири АДРЕСА_2. Окрім того, перебуваючи під час виконання злочинного плану поруч з тілом ОСОБА_12 невдовзі після її вбивства, ОСОБА_5 побачив на ньому золоті

прикраси, відтак вирішив із метою забезпечення реалізації плану в частині проведення розрахунків із ОСОБА_6 заволодіти ними. Реалізуючи цей злочинний намір, він зняв із тіла ОСОБА_12 п'ять золотих обручок та одну пару золотих сережок та, з метою подальших розрахунків із ОСОБА_6, поклав їх на стіл у кімнаті квартири АДРЕСА_3. Повернувшись до вказаної квартири після виконання запланованих дій щодо вбивства ОСОБА_12 та приховування злочину, він побачив у кімнаті належні їй мобільний телефон марки «МІ» моделі «Mi2» та ноутбук марки «Hewlett Packard» та з метою проведення розрахунків із ОСОБА_6, заволодів й ними.

близько 08–09 год. ОСОБА_5 зустрівся з ОСОБА_6 у районі ринку «Колос» та передав йому в рахунок оплати за пособництво у вбивстві отримані у вказаний вище спосіб пару золотих сережок, п'ять золотих обручок, мобільний телефон та ноутбук, якими ОСОБА_6 розпорядився на власний розсуд [45]. В обвинувальному акті обвинувачення кваліфікувало вчинене за пп. 6, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 4 ст. 187 КК України. Суд, своєю чергою, дослідивши всі обставини справи, перекваліфікував вчинене на ч. 1 ст. 115; ч. 1 ст. 185 КК України. Із таким рішенням суду варто погодитися.

Вбивство з корисливих мотивів слід відрізняти від вбивств, що вчиняються з інших мотивів. Помилки під час кваліфікації, як правило, допускаються судами через те, що корисливими визнаються такі мотиви, які мають із ними лише зовнішню подібність.

Умисне вбивство та розбій – це два самостійні кримінальні правопорушення, що належать до категорії особливо тяжких, і, про що потрібно особливо наголосити, зі своїми об'єктами, своїми кваліфікуючими ознаками і своїми наслідками. Можна припустити, що умисне вбивство не може поглинути розбій, одночасно, не можливо і зворотне. Водночас не можна ігнорувати кваліфікуючі ознаки розбою. У п. 11 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» зазначено: якщо під час розбою чи вимагання було умисно заподіяно тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпілого, або

останнього було умисно вбито, дії винної особи належить кваліфікувати за сукупністю злочинів – за ч. 4 ст. 187 чи ст. 189 КК і ч. 2 ст. 121 або п. 6 ч. 2 ст. 115 КК [126, с. 174].

За наявності в поведінці винного у розбійному нападі інших обтяжуючих обставин (наприклад, розбій, вчинений групою осіб за попередньою змовою, з незаконним проникненням у житло тощо) ці ознаки об'єктивної сторони розбою мають бути зазначені в описовій частині вироку. Тому не можна погодитися з А. А. Піонтковським, який, свого часу, вважав, що кваліфікація корисливого вбивства за сукупністю з розбійним нападом може бути виправдана тільки тим, що санкція статті про умисне вбивство не передбачає конфіскацію майна [120, с. 43]. У абсолютній більшості випадків суди дотримуються позиції, відповідно до якої вбивство під час розбою кваліфікується за сукупністю зазначених кримінальних правопорушень.

Потреба кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень пов'язана з тим, що юридичний склад розбою не охоплює заподіяння смерті потерпілій особі, а відтак, у разі настання смерті під час розбою, необхідна обов'язкова кваліфікація ще і за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК.

Апеляційний суд Хмельницької області скасував вирок Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 02.06.2011 щодо особи, яка була засуджена за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК та помилково виправдана за ч. 4 ст. 187 КК за вчинення розбійного нападу, під час якого умисно було заподіяно смерть потерпілій за таких обставин. Із метою заволодіння грошима потерпілої засуджений проник через вікно у її будинок. Від шуму, який зчинився під час пошуку засудженим грошей, потерпіла проснулася і зайшла до сусідньої кімнати, де перебував засуджений. Засуджений, усвідомлюючи, що потерпіла є єдиною перепорою для здійснення його мети заволодіння коштами, діючи з корисливих мотивів, напав на потерпілу і задушив, опісля чого продовжив шукати гроші і, не знайшовши їх, утік [2, с. 6–7].

Часто у практиці протидії кримінальним правопорушенням простежується помилкове твердження, що розбійний напад, поєднаний із умисним вбивством,

може вчинятися винятково відкрито і потерпіла особа має розуміти, що її хочуть вбити заради заволодіння її майном, а вбивство з корисливим мотивом може вчинятися і відкрито, і приховано для потерпілої особи. Крім того, зазначається, що під час розбою майно потерпілого переходить до винного під час вбивства і поєднується з ним в часі і місці, а під час вчинення корисливого вбивства перехід майна відбувається тільки з часом. Однак, потрібно зазначити, що це не обов'язкові критерії, а в деяких випадках вони взагалі не мають значення для правильної кваліфікації зазначеного правопорушення.

У кримінальному законі немає обов'язкової вказівки, щоб напад під час розбою був відкритим. Кваліфікація діянь винної особи не має змінюватися з огляду на те, чи був напад помітним для потерпілого. Тим паче, що в таких випадках для кваліфікації кримінального правопорушення не має значення, чи розуміла потерпіла особа намір, задля досягнення якого її хочуть вбити. Це, насамперед, складно визначити, адже навіть за наявності свідків такий факт можна лише припускати. Водночас розбій вважається закінченим із моменту нападу з метою заволодіння чужим майном, незважаючи на те, чи заволодіє особа, яка нападає, яким-небудь майном потерпілого. Для визнання складу вбивства з корисливих мотивів закінченим за будь-яких обставин не має значення, отримав чи ні винний ті цінності/блага, яким намагався заволодіти, вчиняючи кримінальне правопорушення.

Як уже зазначалося, кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень можна не лише умисне вбивство з корисливих мотивів не тільки у поєднанні з розбоєм, а й з іншими корисливо-насильницькими кримінальними правопорушеннями. Наприклад, умисне вбивство з корисливих мотивів, вчинене під час вимагання, незаконного заволодіння транспортним засобом тощо.

Згідно зі ст. 189 КК України, основний склад вимагання становить вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під

охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці. У кваліфікованих його видах погроза застосування насильства реалізовується, тобто правопорушник його реально застосовує. Отже, об'єктом вимагання є не лише власність, а й здоров'я та життя потерпілої особи, оскільки наявне насильство щодо потерпілого. Відтак заподіяння смерті має кваліфікуватися в сукупності з відповідними статтями залежно від наявності або відсутності на те умислу, адже заподіяння смерті, як і у випадку з розбоєм, не передбачено складом вимагання.

Те саме певною мірою стосується і кваліфікації умисного вбивства з корисливих мотивів не лише у сукупності із вимаганням, а й з іншими кримінальними правопорушеннями, які посягають не на власність, а на інші суспільні відносини, що охороняються кримінальним законодавством. Зокрема, йдеться про незаконне заволодіння транспортним засобом та бандитизм або будь-яке інше кримінальне правопорушення, яке вчиняється із застосуванням насильства, що може закінчитися умисним заподіянням смерті потерпілій особі і вчинене із корисливим мотивом. Правило кримінально-правової оцінки таких ситуацій буде однакове – необхідність кримінально-правової кваліфікації за сукупністю із п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України.

Умисне вбивство, вчинене з хуліганських мотивів, передбачене п. 7 ч. 2 ст. 115 КК України. Згідно з п. 11 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я» дії винної особи кваліфікуються як умисне вбивство з хуліганських мотивів за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК, коли вона позбавляє іншу особу життя внаслідок очевидної неповаги до суспільства, нехтування загальнолюдськими правилами співжиття і нормами моралі, а так само без будь-яких підстав чи через малозначні причини.

Учинене кваліфікується за п. 7 ч. 2 ст. 115 і відповідною частиною ст. 296 КК, якщо винна особа, крім убивства з хуліганських мотивів, вчинила ще й інші хуліганські дії, які поєднувалися особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом.

Як вбивство, вчинене з хуліганських мотивів, не можна кваліфікувати, умисне вбивство під час сварки чи бійки, яку розпочала сама потерпіла особа, а також із ревнощів, помсти чи інших мотивів, що виникли на ґрунті особистих взаємин, навіть якщо при цьому було порушено громадський порядок [126, с. 42].

Здебільшого вбивство з хуліганських мотивів вчиняється тоді, коли воно є продовженням хуліганських дій. Інколи на практиці трапляються ситуації, коли судам складно відмежовувати ці кримінальні правопорушення. Наведемо такий приклад: 05.06.2018 ОСОБА_1 та ОСОБА_2, із хуліганських мотивів, маючи при собі ніж, досудовим слідством не встановлено у кого саме був ніж, діючи за попередньою змовою, перебували на вул. Фонтанська дорога у м. Одеса. Згодом, коли потерпілий ОСОБА_4 рухався по вул. Фонтанська дорога в м. Одеса і направився в напрямку вул. Армійська, керуючись раптово виниклим умислом на завдання тілесних ушкоджень ОСОБА_4, із хуліганських мотивів, на ґрунті раптово виниклих неприязних взаємин, порушуючи загальнолюдські правила та нехтуючи нормами співжиття у суспільстві, з мотивів очевидної неповаги до суспільства, які супроводжувалися виявленням особливої зухвалості, ОСОБА_1 і ОСОБА_2, будучи озброєними невстановленими слідством колюче-ріжучими предметами, підбігли до ОСОБА_4 ззаду та здійснили напад.

При цьому ОСОБА_1 та ОСОБА_2 спільно завдали потерпілому ОСОБА_4 численні удари руками, ногами у голову та тулуб, збивши з ніг завдали декілька ударів колюче-ріжучими предметами в голову і у ліву сідницю, заподіявши потерпілому тілесні ушкодження у вигляді двох різаних ран голови, колото-різаної рани лівої сідниці, численних саден обох передпліч, що, відповідно до висновку судово-медичної експертизи, належать до категорії легких тілесних ушкоджень, що спричинили короточасний розлад здоров'я. Після чого, ОСОБА_1 та ОСОБА_2 залишили місце вчинення кримінального правопорушення.

Окрім того, в невстановлений час та у невстановленому місці, ОСОБА_1, усвідомлюючи, що дії, спрямовані на придбання та зберігання бойових припасів без передбаченого законом дозволу, незаконні, у невстановленої слідством особи

придбав боєприпаси у кількості 13 штук, 12 із яких є боєприпасами, патронами калібру 7,92x57 мм (323), а один із них є боєприпасом, патроном калібру 5,45x39 мм. Відтоді вказані бойові припаси ОСОБА_1 зберігав та носив при собі без передбаченого законом дозволу [42].

Досудове слідство кваліфікувало вчинене за ч. 2 ст. 15 – пп. 11, 12 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 263 КК України. Суд не знайшов у поведінці обвинувачених складу замаху на вбивство, проте знайшов хуліганський мотив та визнав відповідних осіб винними у кримінальних правопорушеннях, передбачених ч. 4 ст. 296 та ч. 1 ст. 263 КК України. Якщо кваліфікувати поведінку як таку, що була спрямована на позбавлення життя потерпілого (локалізація ушкоджень, група осіб, яка вчинила відповідні діяння, кількість пошкоджень тощо), і врахувати наявність у поведінці осіб хуліганського мотиву, вчинене цілком можна було б кваліфікувати за ч. 2 ст. 15 – пп. 7, 12 ч. 2 ст. 115 КК України.

В усіх випадках, коли хуліганські мотиви є єдиним спонуканням до вбивства, їх встановлення не зумовлює значних труднощів. Під час кваліфікації деяких вбивств виникає питання відмежування цих мотивів від хуліганських спонукань. Частіше усього це питання виникає при відмежуванні хуліганських спонукань від ревнощів і помсти. Важливо не тільки розмежувати ці мотиви, а й виявити, який із них домінував при вбивстві, був головним мотивом, яким керувався винний, вчиняючи злочин.

Під час відмежування хуліганських мотивів від ревнощів і помсти має враховуватися різний зміст цих мотивів. Якщо хуліганські спонукання спрямовані проти громадського порядку і характеризуються цинічним ставленням винного до потерпілого, то ревнощі і помста є мотивами, за яких стосунки між обвинуваченим і потерпілим, що передували вбивству, мають особистісний зміст.

Як зазначають А. В. Савченко та О. М. Джу́жа, не сприяє з'ясуванню істини у справі трактування умисного вбивства з хуліганських мотивів як такого, що вчинено «без будь-якої причини». Безпричинне, а отже, «безмотивне», вбивство є нонсенсом, оскільки відтак виникає ситуація, що, коли слідчий чи суд

намагалися, однак не з'ясували причини вбивства, то його вчинено без будь-яких причин, тобто з хуліганських мотивів. А отже, це може стати мірилом будь-яких вбивств, причини яких визначити складно і видається неможливо. Таке незвичке трактування хуліганських мотивів зумовлюється їхньою складністю, комплексністю, адже вони можуть охоплювати і власно хуліганські спонукання, й інші, зазвичай, особисті мотиви. Отже, для визнання умисного вбивства вчиненим із хуліганських мотивів, все-таки потрібно визначити, що особа вчинила це вбивство саме з таких спонукань [71, с. 27–28].

Збіг мотиву під час вбивства з хуліганських спонукань із хуліганством як самостійним кримінальним правопорушенням проти громадського порядку, ще не дає підстав вважати, що останнє, що супроводжується вбивством, завжди поглинається цим більш тяжким злочином. У одних випадках, вбивство є формою вияву хуліганства, коли воно є основною метою, в інших, – вбивство з хуліганських мотивів одночасно супроводжується іншими хуліганськими діями проти інших осіб, їх образою, завданням побоїв тощо. Такі дії, вчинені до вбивства, у момент його вчинення або після нього, утворюють самостійний склад кримінального правопорушення і мають кваліфікуватися окремо за ст. 296 КК. Це зумовлено і тим, що кримінальне правопорушення, яке вчиняється, викликається різноманітною спрямованістю наміру й умовами його реалізації, а також розходженнями з метою дії, обумовленої тими самими хуліганськими спонуканнями.

Від вбивства з хуліганських мотивів необхідно відмежовувати вбивство, вчинене в бійці або сварці. Як вважається, останнє має завжди визнаватися вчиненим із хуліганських мотивів, якщо з'ясовано, що суб'єкт вбивства є ініціатором і активною стороною події кримінального правопорушення. З таким твердженням складно погодитися. Найчастіше, за обставинами вчиненого діяння, це може бути справді так, однак усе-таки для визнання вбивства вчиненим із хуліганських спонукань недостатньо посилення на те, хто є ініціатором або активною стороною кримінального правопорушення, а потрібно знову з'ясувати мотиви дій винної особи. Складнощі виявляються в тому, що вбивство з

хуліганських мотивів частіше за все відбувається під час бійки чи сварки. Відтак обставини вбивства з хуліганських мотивів і вбивства під час бійки чи сварки часто співпадають. Помилки щодо кваліфікації вбивств у таких ситуаціях виникають тому, що не приділяється увага з'ясуванню мотиву вбивства, вчиненого під час бійки або сварки.

Вбивство, відповідальність за яке передбачене п. 7 ч. 2 ст. 115 КК, може бути вчинене не лише з прямим, а й непрямым умислом. Винна особа, вчиняючи вбивство з хуліганських мотивів із непрямым умислом, хоч і не має на меті вбити (така мета є за прямого умислу), однак і допускає, що все-таки може настати смерть потерпілої особи. Однак, це не означає, що під час вбивства з хуліганських мотивів із непрямым умислом поведінка винної особи є безмотивною. Цілком допустимою є наявність мети, оскільки вона виявляється у вчиненні самої дії, спрямованої проти потерпілої особи, за байдужого ставлення до ймовірного настання її смерті. Під час вбивства з хуліганських мотивів мета не виходить за межі основного складу вбивства, як, приміром, заволодіння майном за корисливого вбивства. У такій ситуації вбивство не є засобом для досягнення будь-якої мети (крім дії за непрямого і заподіяння смерті за прямого наміру). Як відомо, мотив завжди слугує досягненням мети і навіть визначає її. Оскільки з'ясовано, що під час вбивства з хуліганських мотивів є встановлена мета, є підстави стверджувати, що вони є мотивами дій винної особи. У справах про замах на вбивство з хуліганських мотивів це питання є принципово надактуальним. У такій ситуації переконання слідчого або суду про наявність такого мотиву призводить до того, що дослідженню інших елементів суб'єктивної сторони належна увага не приділяється. Водночас не враховується те, що недостатньо для визнання злочину замахом на вбивство лише наявності хуліганських мотивів під час непрямого умислу щодо заподіяння смерті, коли смерть потерпілої особи не настала. З огляду на це, у деяких випадках злочин, кваліфікований за відповідною частиною ст. 15 та п. 7 ч. 2 ст. 115 КК України, є дійсно заподіянням тілесних ушкоджень або просто хуліганством. Варто нагадати, що для такої стадії вчинення кримінального правопорушення, як замах, обов'язковий прямий умисел.

Як уже зазначалося, вбивство з хуліганських мотивів часто є продовженням раніше вчинених хуліганських дій або продовженням таких дій після вбивства. Відтак на практиці умисне вбивства з хуліганських мотивів кваліфікують лише за однією статтею, що передбачає відповідальність за вбивство. Однак, на нашу думку, така кваліфікація буде правильною тільки у тих випадках, коли йдеться не про хуліганство, поєднане з вбивством, а про вбивство з хуліганських мотивів.

Загалом щодо кваліфікації умисного вбивства, вчиненого з хуліганських мотивів, у сукупності з хуліганством, то тут є підстави підтримати точку зору О. А. Рижак, яка вважає, що у такій ситуації можлива лише реальна сукупність зазначених кримінальних правопорушень [133, с. 132]. З огляду на зарубіжний досвід, зазначимо, що подібну позицію висловлює і С. В. Бородин, стверджуючи, що вбивство з хуліганських спонукань може бути кваліфіковане за п. «и» ч. 2 ст. 105 та ст. 213 КК за реальної сукупності хуліганства та вбивства, а в інших випадках застосовується лише п. «и» ч. 2 ст. 105 КК РФ [20, с. 191]. Для такого виду умисного вбивства утворення ідеальної сукупності з іншими кримінальними правопорушеннями, також, на наш погляд, не є можливим.

Умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку, передбачене п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України. Відповідно до п. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я», відповідальність за п. 8 ч. 2 ст. 115 КК за умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку настає, якщо злочин вчинено з метою не допустити чи перепинити правомірну діяльність потерпілого у зв'язку з виконанням ним зазначеного обов'язку, змінити характер останньої, а так само з мотивів помсти за неї незалежно від часу, що минув з моменту виконання потерпілим своїх обов'язків до вбивства.

Виконання службового обов'язку – це діяльність особи, яка належить до її повноважень, а громадського обов'язку – здійснення спеціально покладених на особу громадських повноважень чи вчинення інших дій в інтересах

суспільства або окремих громадян (наприклад, дії щодо припинення вчинення правопорушення, повідомлення органів влади про злочин або про готування до нього).

У розумінні п. 8 ч. 2 ст. 115 КК близькі родичі – це батьки, один із подружжя, діти, рідні брати і сестри, дід, баба, внуки (п. 1 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України).

За відповідною частиною ст. 296 і п. 8 ч. 2 ст. 115 КК слід кваліфікувати хуліганство й наступне вбивство особи, яка вчиняла дії щодо перепинення злочину.

Умисне вбивство або замах на вбивство державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів, захисника чи представника особи або їх близьких родичів, начальника військової служби чи іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби, представника іноземної держави або іншої особи, яка має міжнародний захист, за наявності відповідних підстав потрібно кваліфікувати лише за ст. т. 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ст. 443 КК. Водночас, дії винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 КК у разі, коли умисне вбивство чи замах на нього вказаних осіб вчинено за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК [126, с. 86]. Не всі рекомендації, викладені у розглянутій Постанові є слушними.

Так, В. М. Мамчур стверджує, що не тільки мета щодо припинення виконання службового чи громадського обов'язку потерпілим або його близьким родичем чи помста за таку діяльність характеризує суб'єктивну сторону аналізованого виду вбивства. Такими характеристиками можуть бути й інші мотиви або мета, якщо вони детермінуються саме виконанням потерпілим чи його близьким родичем службового або громадського обов'язку. Водночас автор обґрунтовує думку, що під час умисного вбивства особи або її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку

може вчинятися можуть бути наявні різні мотиви та цілі. Також науковець зазначає, що можливою є кваліфікація такого вбивства одночасно за п. 8 та пп. 6, 7 або 9 ч. 2 ст. 115 КК України [101, с. 5]. Однак про сукупність злочинів у цьому випадку не можна стверджувати.

Позиція Пленуму Верховного Суду України є недостатньо обґрунтованою щодо наявності ідеальної сукупності кримінальних правопорушень, передбачених статтями про вбивства, що містяться у інших розділах Особливої частини КК України, та кваліфікованим видами умисного вбивства, передбаченими у ч. 2 ст. 115 КК. У спеціальній літературі щодо вказаного висловлено цілком слушну думку, що така позиція Пленуму суперечить не лише визначеному в науці кримінального права принципу подолання конкуренції загальної та спеціальної норм, а й порушує правило недопустимості подвійної відповідальності за одне й те саме діяння [189, с. 152]. Ці норми співвідносяться як загальна та спеціальна, а отже, ідеальна сукупність між ними – не можлива.

Умисне вбивство з метою приховати інше кримінальне правопорушення або полегшити його вчинення, передбачене п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України. Згідно з п. 13 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я» для кваліфікації умисного вбивства як такого, що вчинене з метою приховати інше кримінальне правопорушення, не має значення, чи був винний причетним до правопорушення, яке приховується. Якщо винна особа вчинила умисне вбивство з метою приховати раніше вчинене нею правопорушення, йдеться в Постанові, її дії кваліфікуються за тією статтею КК, якою передбачено відповідальність за приховуване кримінальне правопорушення, та за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК.

Не потрібно додатково кваліфікувати ще й за ст. 396 КК дії винної особи, яка вчинила умисне вбивство з метою приховати кримінальне правопорушення іншої особи. Відповідальність настає за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК і за пособництво в тому кримінальному правопорушенні, яке приховувалося, якщо вбивство з метою приховання кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, було заздалегідь обіцяне.

Дії винного кваліфікуються як умисне вбивство з метою полегшити вчинення іншого кримінального правопорушення, незважаючи на те, чи було вказане правопорушення вчинене чи ні [126, с. 42–43].

У кримінально-правовій науці побутує думка, що чинна редакція п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України не цілком досконала. Це обумовлено тим, що застосовані у ній визначення звужують можливість застосування цієї кримінально-правової норми, зокрема, не охоплюють усіх видів зв'язку між умисним вбивством та іншим злочином [58, с. 1]. Зазначене зумовлює необхідність кваліфікації таких випадків за сукупністю, або ж законодавцем враховано завжди наявність обов'язкової сукупності.

Зазначено, що юридична конструкція умисного вбивства з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення є одним із видів особливої юридичної конструкції, яка передбачає відповідне поєднання щонайменше двох окремих злочинів – умисного вбивства та «іншого злочину» (з метою приховати який або полегшити вчинення якого вчиняється умисне вбивство). Деякі науковці стверджують, що визначення, застосоване в чинній редакції п. 9 ч. 2 ст. 115 КК, не охоплює всіх видів зв'язку між умисним вбивством та «іншим злочином» (суспільно небезпечним діянням), відтак підвищується суспільна небезпека такого умисного вбивства. Для того, щоб передбачити всі ймовірні ситуації, в яких наявний відповідний зв'язок між умисним вбивством та «іншим злочином» (суспільно небезпечним діянням), потрібне інше визначення. Зокрема Н. Дідківська пропонує вказати у статті таке поняття, як «у зв'язку». Відтак, як видається, немає потреби передбачати у ч. 2 ст. 115 КК як окрему обтяжуючу обставину умисного вбивства його поєднання із злочинами певних видів (насамперед, це стосується п. 10 ч. 2 ст. 115 КК) [58, с. 3–4].

Як зазначає О. С. Сотула, у п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України об'єднано дві кваліфікуючі ознаки вбивства – з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення. Підвищена небезпека умисного вбивства з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення обґрунтована визначеною метою. Те, що винна особа заради вчинення злочину готова застосувати будь-які засоби,

зокрема й умисне позбавлення життя іншої людини, як наголошує науковець, свідчить про вкрай негативні особистісні характеристики суб'єкта такого вбивства. Вказана мета та засоби заслуговують на негативну оцінку, яка більшою мірою підвищується у разі їх поєднання, що й відповідно закріплено у чинному кримінальному законодавстві [153, с. 255–256].

При кваліфікації такого умисного вбивства і за однією кваліфікуючою ознакою, і за іншою наявною може бути тільки реальна сукупність кримінальних правопорушень.

Умисне вбивство, поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством, передбачене п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України. Тут слід зазначити, згідно із Законом України від 06.12.2017 № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», що статті КК України, що передбачали кримінальну відповідальність за зґвалтування (ст. 152) та насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153), нині викладені у іншій редакції, а ст. 153 КК України взагалі має іншу назву, а саме не «Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом», а «Сексуальне насильство» [128]. Тому тут, і далі у роботі ми враховуватимемо ці зміни і щодо постанов Пленуму Верховного Суду України, і щодо наукових праць учених. Так як, наприклад, робить це М. І. Хавронюк [60, с. 53–54]. Причому в окремих випадках таке врахування означатиме не лише термінологічне узгодження, а й перегляд позицій за змістом.

Відповідно до п. 14 Постанови Пленуму Верховного Суду України від № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я», за умисне вбивство передбачено відповідальність за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК, якщо воно було поєднане зі зґвалтуванням потерпілої особи або сексуальним насильством щодо неї, тобто наявне під час вчинення вказаних злочинів чи відразу після них. При цьому злочинні дії кваліфікуються за ч. 4 ст. 152 чи ч. 3 ст. 153 КК або ще й за відповідною частиною ст. 15 КК.

За умисне вбивство з метою задовольнити статеву пристрасть із трупом теж передбачено відповідальність за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК.

Якщо особу було умисно вбито через певний час після її зґвалтування чи сексуального насильства щодо неї з метою їх приховання, дії винної особи кваліфікуються за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами ст. 152 або ст. 153 та п. 9 ч. 2 ст. 115 КК [126, с. 43].

На практиці постає питання, чи потрібно вбивство, поєднане із зґвалтуванням, кваліфікувати лише за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК. Висловлювалася думка, що особлива суспільна небезпека кримінального правопорушення у аналізованій формі полягає у «синтезі» вбивства та зґвалтування і тому зґвалтування не утворює самостійного складу [192, с. 455]. Аналізуючи вказану позицію, інші автори стверджують, що два особливо небезпечні злочини можна без будь-яких сумнівів розглядати як одне. Зазначається, навряд чи можна відкидати, що у статті йдеться про умисне спричинення смерті іншій людині, причому за наявності обтяжуючих обставин. Однією з таких обставин і є зґвалтування, яке передбачене кримінальним законом (ст. 152 КК) як самостійне кримінальне правопорушення. Виникає питання, чому під час вчинення вбивства, поєданого із зґвалтуванням (іншими словами, вбивства та зґвалтування), підлягає застосуванню тільки одна стаття кримінального закону і не має застосовуватись інша. Дискусія стосується дійсно цікавого питання: якщо не кваліфікувати за сукупністю – можливі варіанти несправедливо легкого покарання, але, з іншого боку, якщо кваліфікувати за сукупністю – ми двічі інкримінуємо зґвалтування. Чи це правильно?

Загалом, як зазначають В. К. Гришук та Н. Є. Маковецька, умисним вбивством, поєднаним із зґвалтуванням або сексуальним насильством, є:

1) вбивство під час зґвалтування або сексуального насильства;
вбивство з метою помсти за спричинений під час зґвалтування або сексуального насильства опір, як у випадку закінченого зґвалтування чи сексуального насильства, так і у випадку, коли ці злочини до кінця довести не вдалося;

3) вбивство з метою вчинити статевий акт з трупом (некрофілія) с. 200–201].

У зазначеному виді вбивства йдеться як про реальну сукупність кримінальних правопорушень, так і про ідеальну, і взагалі про відсутність множинності кримінальних правопорушень як такої. Вітчизняні вчені щодо цього висловлюють доволі неоднозначні погляди, які варто проаналізувати та відкоригувати у зв'язку із іншими змістовними ознаками складів зґвалтування та сексуального насильства.

Так, Т. І. Созанський вказує, що закріплений у що у п. 10 ст. 115 КК України варіант злочинної поведінки охоплює вбивство і зґвалтування або сексуальне насильство. Відтак, немає необхідності, як зазначає науковець, у додатковій кваліфікації за ч. 4 ст. 152 КК України чи ч. 3 ст. 153 КК України вбивства, поєднаного зі зґвалтуванням або сексуальним насильством, оскільки відтак вчинене підпадає під подвійну кваліфікацію. Закріплений Пленумом Верховного Суду варіант кваліфікації ймовірний тільки за реальної сукупності злочинів – вбивства і зґвалтування.

На думку науковця, складність цієї ситуації виявляється в тому, що на законодавчому рівні не вказано чітко умови застосування норми про вбивство та зґвалтування, оскільки застосоване поняття «поєднане із», яке охоплює одночасне вчинення обох діянь. У кримінальному законі це поняття вживається й у інших нормах, зокрема у статтях, які регламентують відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом, поєднане з насильством, грабіж, поєднаний із насильством, тощо. Однак, у цих випадках йдеться про застосування насильства для підтвердження серйозності намірів, або полегшення вчинення задуманого. Як наголошує вчений, складно уявити, що зґвалтування вчиняється для полегшення вчинення вбивства або підтвердження серйозності намірів винної особи. Між цими злочинами простежується радше зв'язок навпаки – зґвалтування, поєднане з убивством, в якому злочинна діяльність складається із двох кримінально-караних діянь, кожне з яких має бути відображено у формулі кваліфікації. Особливістю

конструкції норми про умисне вбивство і про зґвалтування, як зазначає Т. І. Созанський, є те, що вони не можуть вчинятись одночасно. Зґвалтування є закінченим із моменту початку статевого акту, відтак, фактично, не можливо в цей момент вчинити вбивство. Пленум Верховного Суду не розмежовує зґвалтування, поєднаного з убивством, і вчинення вбивства, поєднаного зі зґвалтуванням, визначаючи цілком однакову кваліфікацію дій. Однак, не зрозуміло, для чого тоді в п. 10 ст. 115 КК України передбачено таку кваліфікуючу ознаку, як зґвалтування, якщо вона фактично не застосовується, оскільки вбивство, поєднане зі зґвалтуванням, з огляду на положення Пленуму Верховного Суду України завжди утворює сукупність злочинів. Так само кваліфікується і зґвалтування, поєднане з убивством, хоча в ст. ст. 152, 153 не передбачено кваліфікуючої ознаки – позбавлення життя іншої особи.

Зрештою позиція Т. І. Созанського зводиться до того, що у разі, коли обидва діяння передбачені в диспозиції статті, одне як основний злочин, а інше як кваліфікуюча ознака, яка не є більш суспільно небезпечним діянням, ніж основний злочин, неправильно кваліфікувати діяння як сукупність злочинів. Умисне вбивство, поєднане зі зґвалтуванням, має кваліфікуватись тільки за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України без посилання на ч. 4 ст. 152 або ч. 3 ст. 153 КК України, оскільки санкція ч. 2 ст. 115 КК України («основної» статті) є суворішою, ніж санкції ч. 4 ст. 152 або ч. 3 ст. 153 КК України («додаткової» статті). Проте виникає питання, як визначити, який із злочинів є «основним», а який «підпорядкованим»? Розв'язання цієї проблеми, на думку науковця, вбачається у виключенні п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України, адже це полегшило б кваліфікацію і унеможливило б подвійне інкримінування, оскільки вчинені діяння фактично утворювали б сукупність злочинів [150, с. 154–156].

Деякі науковці вважають, що як особливо тяжкий наслідок смерть потерпілої особи під час зґвалтування може настати у результаті її умисного або необережного вбивства. Відтак дії гвалтівника, який умисно вбив потерпілу особу під час зґвалтування або відразу після нього, слід кваліфікувати за сукупністю – п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України та ч. 4 ст. 152 КК

України. Таку позицію вчені обґрунтовують тим, що умисне вбивство і зґвалтування – це різні й за об’єктом, і за характером дій суб’єкта кримінально-протиправні посягання [124, с. 82–86].

Інші вчені зазначають, що цілком відрізняються і за об’єктом, і за характером дій суб’єкта зґвалтування і умисне вбивство, відповідальність за яке передбачена ч. 1 ст. 115 КК України (так зване просте вбивство). Водночас науковці стверджують, що й умисне вбивство, поєднане зі зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом, відповідальність за яке передбачена п. 10 ч. 2 ст. 115 КК, це теж окремий злочин, який характеризується певними особливостями й специфічними ознаками, які були підґрунтям для його визначення на законодавчому рівні. Саме в поєднанні вбивства й зґвалтування виражається особлива суспільна небезпека передбаченого п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України злочину. Відтак зґвалтування не утворює самостійного складу [137, с. 45].

На думку О. О. Дудорова, від визнання або, навпаки, невизнання аналізованого виду вбивства складеним злочином залежить відповідь (позитивна чи негативна) на питання, чи унеможливилося визначена п. 10 ч. 2 ст. 115 КК конструкція «поєднаного» убивства кваліфікацію за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами ст. ст. 115, 152 КК, а також чи охоплює вона факт учинення особою зґвалтування. Переконливішими видаються обґрунтування тих науковців, котрі стверджують, що умисне вбивство, поєднане зі зґвалтуванням, не належить складених злочинів, а відтак дотримуються думки, що недоцільно відмовлятися від усталеної на практиці позиції щодо кваліфікації зґвалтування та умисного вбивства, поєднаного зі зґвалтуванням, за сукупністю злочинів, передбачених ст. 115 і 152 КК.

Водночас не може визнаватися виявом особливо тяжких наслідків зґвалтування умисне позбавлення життя потерпілої особи. Під час кваліфікації таких дій потрібно також зважати не те, що п. 10 ч. 2 ст. 115 КК щодо п. 9 ч. 2 ст. 115 КК є у певних своїх виявах спеціальною нормою.

Водночас, з огляду на те, що п. 9 ч. 2 ст. 115 КК не визначає всі ймовірні види зв'язку між умисним убивством і насильницькими статевими злочинами, було б неправильно лише виключити п. 10 ч. 2 ст. 115 із КК, оскільки такий крок має обов'язково поєднуватися з іншими законодавчими змінами. Зокрема, потрібно «удосконалити» п. 9 ч. 2 ст. 115 КК, в якому визначити умисне вбивство, у зв'язку з учиненням злочину чи іншого суспільно небезпечного діяння, передбаченого КК. У разі покращення п. 10 ч. 2 ст. 115 КК потрібно виключити з її змісту таке неоднозначне формулювання, як «убивство, поєднане із ...». Своєю чергою, слід ураховувати потребу інкримінування цієї кримінально-правової норми у разі вчинення умисних убивств на сексуальному ґрунті, що не поєднуються зі зґвалтуванням [59, с. 88].

У спеціальній літературі щодо цього виду умисного вбивства ще зазначається таке. Умисне вбивство, поєднане зі зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом, слід трактувати як умисне протиправне заподіяння смерті іншій особі перед, під час або після її зґвалтування та (або) насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, а також учиненням інших насильницьких сексуальних дій, зумовлене сексуальними мотивами. Відтак, зважаючи на фактичне ймовірне поєднання умисного вбивства, передбаченого п. 10 ч. 2 ст. 115 КК, із ширшим (аніж зґвалтування та насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом) колом насильницьких сексуальних дій, вважаємо коректнішим визначення кримінально-протиправного посягання, передбаченого п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України, як умисне вбивство «із сексуальних мотивів» [137, с. 45]. При цьому варто наголосити, що зміна формулювання кваліфікуючої ознаки змінить і рекомендації щодо питання кваліфікації сукупності кримінальних правопорушень, оскільки «поєднане з...» ніби вказує на складений зміст правопорушення, а із мотивів – потребуватиме кваліфікації за сукупністю.

Є підстави погодитись із тим, що при кваліфікації умисного вбивства, поєданого із зґвалтуванням або сексуальним насильством, дії особи, яка вчиняє

таке кримінальне правопорушення, необхідно оцінювати лише за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України без сукупності із ст. 152 або ст. 153 КК України. Тобто, тут дійсно має йтися про одиначне складене кримінальне правопорушення. Реалізація цієї рекомендації можлива і без внесення змін до чинного КК України.

Умисне вбивство, вчинене на замовлення, передбачене п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України. Згідно п. 15 Постанови Пленуму Верховного Суду України від № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я», умисне вбивство, вчинене на замовлення, – це умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке доручення, зазначено в Постанові, може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру або ж не вчинювати їх.

Відповідальність за п. 11 ч. 2 ст. 115 КК настає, якщо замовлення умисного вбивства мало форму угоди, незважаючи на те, коли були виконані обіцяні виконавцеві дії до чи після вбивства, виконав чи не виконав замовник свою обіцянку, мав він намір це зробити чи ні [126, с. 43].

Слушною вважаємо думку Д. І. Лопашука, що у чинному законодавстві, з огляду на потребу забезпечення найефективнішого захисту життя будь-якої особи, встановлено обставини, які обтяжують умисне вбивство. Кожна із обставин, визначених у ч. 2 ст. 115 КК, має самостійне значення. Відтак недопустимим є те, що слідчі під час кваліфікації дій винної особи у вчиненні вбивства за обтяжуючих обставин вважають достатнім застосування одного із пунктів ч. 2 ст. 115 КК, тоді як під час слідства встановлюють декілька, а не одну, обтяжуючих обставин, передбачених у цій статті. Інколи таку помилковість намагаються виправдати тим, що застосування одного або декількох пунктів ч. 2 ст. 115 КК істотно не впливає на остаточний результат кримінального провадження, оскільки вказана стаття містить одну санкцію. Проте не вважаємо слушною таку позицію, оскільки суд під час ухвалення вироку не матиме змоги дослідити всі обставини справи, а також кваліфікуючі ознаки вчиненого діяння,

насамперед. А це, своєю чергою, може стати причиною призначення винній особі порівняно м'якшого покарання [92, с. 189–190].

Насамперед, відмежування у вказаних злочинах слід здійснювати за основним безпосереднім об'єктом посягання. Зокрема, за умисного вбивства, вчиненого на замовлення, таким об'єктом є тільки суспільні відносини, що гарантують умови щодо захисту життя іншої конкретної особи як найвищої соціальної цінності та найважливішого з особистих соціальних благ від вбивства на замовлення. Водночас щодо умисного вбивства, вчиненого з корисливих мотивів, необхідно наголосити, що основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що гарантують умови щодо захисту життя іншої конкретної особи як найвищої соціальної цінності та найважливішого з особистих соціальних благ від вбивства із корисливих мотивів. Окрім того, на відміну від попереднього злочину додатковим обов'язковим об'єктом аналізованого злочину є суспільні відносини, які забезпечують умови щодо захисту власності конкретної особи [92, с. 131]. У вказаних твердженнях, як видається, є помилка, яка матиме вплив на кваліфікацію сукупності. Як видається, умисне вбивство з корисливих мотивів ніколи не посягає на власність. Усі випадки заподіяння шкоди цьому самостійному об'єктові варто кваліфікувати додатково.

Відповідно до абз. 2 п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 7 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки», сукупність можуть утворювати також злочини, передбачені однією і тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК, якщо: 1) вони були вчинені неодноразово і за наступний злочин новою редакцією відповідної статті чи частини статті Особливої частини КК передбачено новий за своїм змістом склад злочину; 2) вони вчинені неодноразово і за наступний злочин новою редакцією відповідної статті чи частини статті Особливої частини КК посилено кримінальну відповідальність; 3) вчинені злочини мають різні стадії; 4) було вчинено закінчений замах на злочин і незакінчений замах на злочин; 5) один чи

декілька злочинів особа вчинила самостійно (одноособово) чи була його (їх) виконавцем (співвиконавцем), а інший (інші) вчинила як організатор, підбурювач чи пособник; б) один злочин особа вчинила як організатор, підбурювач чи пособник, а під час вчинення іншого була іншим співучасником [126, с. 184].

Загалом, як вказує С. Д. Шапченко, кваліфікація дій замовника умисного вбивства залежить від низки обставин. Зокрема: а) характеру злочину, що охоплюється поняттям «умисне вбивство, вчинене на замовлення»; б) наявності чи відсутності інших обтяжуючих обставин умисного вбивства, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України; в) збіжності чи незбіжності в одній особі сторони угоди щодо умисного вбивства на замовлення і його безпосереднього виконавця (співвиконавця) [114, с. 245].

У цьому контексті доцільними будуть і такі міркування. Дії замовника умисного вбивства можуть кваліфікуватися за ч. 3 чи ч. 4 ст. 27 та ст. ст. 112, 348, , 379, 400, 443 КК України у разі, коли наявне замовлення щодо кримінального правопорушення, передбаченого цими статтями. Водночас у абз. 6 п. 12 аналізованої постанови Пленуму Верховного Суду України рекомендовано у вказаному випадку кваліфікувати дії винної особи додатково ще за відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 КК, якщо вбивство чи замах на нього вчинені за інших кваліфікуючих обставин. За ст. ст. 112, 348, 348¹, 379, 400, 443, ч. 4 ст. 404 КК кваліфікуються дії виконавця вказаного вбивства, якщо він також є безпосереднім виконавцем (співвиконавцем) кримінального правопорушення, у разі, коли наявне замовлення щодо кримінального правопорушення, передбаченого цими статтями, і відповідні ознаки його складу усвідомлюються виконавцем. Водночас дії виконавця, як і дії замовника, відповідно до змісту Постанови Пленуму Верховного Суду України, мають додатково кваліфікуватися ще й за відповідним пунктами ч. 2 ст. 115 КК, окрім, мабуть, пункту 11. За відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 КК, зокрема й за п. 11 ч. 2 цієї статті, дії виконавця кваліфікуватимуться тоді, коли ним вчиняється умисне вбивство на замовлення, що містить також інші, крім передбаченої п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, обтяжуючі обставини [17, с. 108–109].

Отже, у ситуації із умисним вбивством, вчиненим на замовлення, якраз і можна стверджувати про його кваліфікацію у сукупності із умисними вбивствами, які передбачені іншими пунктами ч. 2 ст. 115 КК України або з іншими спеціальними складами злочинів, що передбачають кримінальну відповідальність за посягання чи позбавлення життя спеціальних потерпілих. При цьому у першому випадку йдеться не про сукупність кримінальних правопорушень, а про сукупність кваліфікуючих ознак, які передбачені різними пунктами ч. 2 ст. 115 КК. В останньому випадку йдеться про конкуренцію кримінально-правових норм, яка має бути вирішена за правилами її подолання.

Умисне вбивство, вчинене за попередньою змовою групою осіб, передбачене п. 12 ч. 2 ст. 115 КК України. Відповідно до п. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я», вчиненим за попередньою змовою групою осіб умисне вбивство вважається тоді, коли в позбавленні потерпілого життя брали участь декілька осіб (дві і більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його виконання.

За цей злочин передбачено відповідальність і для тих осіб, які, хоч і не вчиняли дій, якими безпосередньо була заподіяна смерть потерпілій особі, однак, були поєднані з іншими співвиконавцями вбивства єдиним умислом, направленим на позбавлення життя потерпілої особи, виконали хоча б частину того обсягу дій, який група вважала необхідним для реалізації цього умислу. З огляду на зміст спільного умислу осіб, котрі вчиняють убивство за попередньою змовою, та конкретні обставини справи, до аналізованих дій належать: застосування насильства щодо потерпілої особи на початку нападу, щоб у неї виник безпорадний стан задля того, щоб інший співвиконавець, з огляду на такий її стан, заподіяв їй смерть; усунення певних перешкод, які в конкретній ситуації створюють завади іншій особі заподіяти потерпілій особі смерть або істотно утруднюють це; подолання опору потерпілої особи з метою полегшення заподіяння їй смерті іншим співучасником; надання особі, яка відповідно до угоди заподіює смерть потерпілій особі, відповідної допомоги під

час учинення вбивства (у вигляді порад, передачі зброї тощо); здійснення безпосередньо перед убивством або під час його вчинення спостереження за потерпілою особою, іншими особами чи обстановкою задля забезпечення реалізації спільного умислу тощо.

Як умисне вбивство двох або більше осіб, вчинене за попередньою змовою, і кваліфікується за пп. 1, 12 ч. 2 ст. 115 КК трактуються дії кожного зі співучасників, якщо учасники групи діяли узгоджено щодо декількох осіб, хоча кожен із них позбавив життя одну потерпілу особу.

Умисне вбивство, вчинене організованою групою, також кваліфікується за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК. Відповідальність учасників групи настає за п. 12 ч. 2 ст. 115 та відповідно за ч. 1 ст. 255, ст. 257, ч. 3 або ч. 4 ст. 258, ч. 5 ст. 260, ст. 392 КК у разі, коли група осіб, яка вчинила за попередньою змовою умисне вбивство, становила злочинну організацію, озброєну банду, терористичну групу чи терористичну організацію, непередбачене законом воєнізоване або збройне формування, організовану групу, створену з метою тероризування у виправних установах засуджених чи нападу на адміністрацію цих установ [126, с. 44].

Умисне заподіяння смерті, вчинене терористичною групою чи терористичною організацією, підлягає кваліфікації за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК України та за ч. 1 ст. 258³ лише у разі, якщо воно не містило ознак терористичного акту, водночас було спрямоване на позбавлення життя індивідуально визначеного потерпілого [113, с. 356].

Як зазначає Б. О. Чупринський, співучасть у вбивстві можна систематизувати за трьома різними ознаками, зокрема за: 1) наявності в діях співучасників попередньої змови: співучасть у вбивстві за попередньою змовою і без попередньої змови; б) ступенем організованості співучасників: убивство, вчинене групою осіб без попередньої змови, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою та злочинною організацією; в) рольовою ознакою: співучасть у вбивстві з розподілом ролей (складна співучасть) і без розподілу ролей (співвиконання) [190, с. 103].

Проте, якщо зазначати виключно про умисне вбивство, передбачене п. 12 ч. 2 ст. 115 КК України, то воно охоплює лише вчинення цього кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб та організованою групою. Наявність злочинної спільноти чи організації, якщо вона задіяна у вчиненні умисного вбивства, кваліфікується за правилами про реальну сукупність кримінального правопорушення, передбаченого ст. 255 КК України із умисним вбивством, вчиненим за попередньою змовою групою осіб.

Зазначимо, що вітчизняний законодавець не включає у досліджувану кваліфікуючу ознаку умисного вбивства групу осіб без попередньої змови, з чим складно погодитися. Видається, достатньо обґрунтованою є позиція Н. О. Лопашенко, що група осіб і є, з однієї сторони, особливістю зазначеного вбивства (особливості суб'єкта), а з іншої, – свідчить, що подвоєння (щонайменше) сили злочинців, порівняно з вбивством, яке вчинено одноособово, роблять більш суспільно небезпечним навіть просте вбивство, оскільки значно підвищують ефективність процесу заподіяння смерті і понижують захисні можливості потерпілої особи: протистояти групі складніше, ніж одному злочинцю [115, с. 386].

Окрім того, не зрозумілим повною мірою є, чому для позначення двох форм співучасті у п. 12 ч. 2 ст. 115 КК України використовується назва лише однієї із них. Принаймні судова практика вказує саме на таке тлумачення.

Щодо цього, О. В. Ус вказує на можливість висновку, що, наприклад, якщо в певному складі злочину закріплена така кваліфікуюча ознака, як вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою, то вона охоплює також і вчинення злочину організованою групою або злочинною організацією. Подібна думка простежується й п. 6 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 22.12.2006 № 10 «Про судову практику у справах про хуліганство», відповідно до якої хуліганство визнають учиненим групою осіб і кваліфікують за ч. 2 ст. 296 КК у разі участі в злочинних діях декількох (двох і більше) виконавців незалежно від того, яка форма співучасті (ст. 28 КК) була наявна.

Частково таке твердження є відповідним нормам КК України, оскільки, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 67 КК, обставиною, що обтяжує покарання визнається вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою (ч. 2 або 3 ст. 28). Однак немає достатніх підстав для одностайного вирішення відповідно до чинного КК питання про так званий принцип «матрьошки» щодо форм співучасті. Відтак зазначене у вказаній постанові трактування такої кваліфікуючої ознаки, як вчинення злочину групою осіб або групою осіб за попередньою змовою, не повною мірою є відповідним нормам КК. Вважаємо, що саме на законодавчому рівні має бути окреслена чіткіша, концептуальна, системна позицію щодо передбачення як кваліфікуючих ознак складів злочинів певних форм співучасті та їх співвідношення [176, с. 152–153].

На нашу думку, для вирішення цього питання на цьому етапі, доцільно внести відповідні зміни до п. 12 ч. 2 ст. 115 КК України. Зокрема передбачити кримінальну відповідальність за умисне вбивство, вчинене групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою, злочинною організацією.

Умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, передбачене п. 14 ч. 2 ст. 115 КК України. Таке убивство кваліфікують у разі, якщо винна особа бажає продемонструвати людську неповноцінність потерпілої особи, через належність її до певної раси, нації (національності) чи етнічної групи або релігійної конфесії (віровчення), а також внаслідок цього показує своє ненависницьке, упереджене ставлення до такої особи. Підвищена суспільна небезпека такого вбивства виражається у тому, що здійснюється посягання не лише на життя особи, а й на закріплену у ст. 24 Конституції України рівність прав і свобод людини та громадянина, незалежно від їх раси, кольору шкіри, релігійних переконань, етнічного походження, за мовними або іншими ознаками тощо.

Для застосування п. 14 ч. 2 ст. 115 КК потрібно з'ясувати конкретний спеціальний мотив із тих, що перелічені у кримінальному законі, або їх сукупність. Такий мотив може поєднуватися з іншими спонуканнями

(корисливість, помста, хуліганські мотиви). Водночас вказаний мотив має домінувати з-поміж зазначених. У цьому разі домінувальним мотивом є бажання винного здійснити фізичну розправу з потерпілою особою через її расову чи національну належність або релігійні переконання, відтак принизити честь і гідність певної раси, нації або конфесії. Сюди також належить прагнення розпалити чи спровокувати національну, расову чи релігійну ворожнечу та ненависть, показати шовіністичний світогляд або ксенофобію щодо всіх інших чи конкретних груп людей (приміром, зумовити шляхом умисного вбивства загострення міжнаціональних чи міжконфесійних стосунків, масові заворушення тощо). Це також може бути помста потерпілій особі за її відмову підтримати націоналістичну або релігійну дискримінацію [134, с. 175–176].

При цьому, як зазначає Н. В. Уварова, для кваліфікації цього виду умисного вбивства та інших злочинів, вчинених із таких мотивів, достатньо встановити наявність хоча б одного з них: або расової, або національної, або релігійної нетерпимості [168, с. 397]. Водночас в деяких випадках з огляду на певні обставини справи дії винної особи можуть кваліфікуватися і за декількома пунктами ч. 2 ст. 115 КК, у разі встановлення, що передбачені ними мотиви (мета) однаковою мірою зумовили у винної особи рішучість щодо вчинення вбивства [1, с. 112].

Слід зазначити, що ідеальна сукупність умисного вбивства з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості з іншими злочинами практично не можлива, а реальна, звісно, може бути наявна.

Як видається, цікавими, є такі міркування. Мотив нетерпимості, передбачений у п. 14 ч. 2 ст. 115 КК, певним чином відображається у ст. 161 КК України «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками». Словом, умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості може бути формою вияву умисних дій, направлених на розпалювання національної, расової чи релігійної

ворожнечі та ненависті. А таке діяння є частиною об'єктивної сторони складу, передбаченого ст. 161 КК. Відтак, на нашу думку, виникає конкуренція загальної та спеціальної норм, у якій роль загальної, більш абстрактної норми виконуватиме норма, передбачена ч. 1 ст. 161 КК України, а спеціальної – п. 14 ч. 2 ст. 115 КК України. Проблема вирішуватиметься на підставі принципу подолання конкуренції загальної та спеціальної норми – застосуванню підлягатиме п. 14 ч. 2 ст. 115 КК України і сукупності кримінальних правопорушень не виникатиме.

Роблячи проміжний висновок щодо кваліфікації умисного вбивства у сукупності з іншими вбивствами, слід вказати, що у всіх розглянутих нами випадках умисного вбивства можлива їх реальна сукупність із іншими злочинами, а ідеальна сукупність можлива тільки у деяких. При цьому, ми фактично не досліджували у контексті сукупності умисні вбивства, передбачені ст. ст. 116, 117, 118 КК України, оскільки це, по суті, є спеціальні склади щодо ст. 115 КК України, і вони будуть розглянуті у наступному підрозділі, відповідно, у контексті конкуренції кримінально-правових норм про умисне вбивство.

Забігаючи дещо наперед, наголосимо, що істотних проблем із кваліфікацією привілейованих складів умисних вбивств за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями ні у теорії кримінального права, ні у практиці протидії злочинності нами не виявлено.

У цьому контексті цікавою та вельми спірною є пропозиція О. М. Лупіносової. Зокрема авторка пропонує виключити кримінальну відповідальність того, хто обороняється, за ч. 1 або ч. 2 ст. 263 КК, якщо він використав зброю, бойові припаси, вибухову речовину чи вибухові пристрої при необхідній обороні від суспільно небезпечного посягання, зокрема й випадки перевищення меж необхідної оборони [93, с. 5]. Дуже дивна пропозиція, з якою не можна погодитись. Фактично, пропонується виключити реальну сукупність, а чому не зрозуміло. Іншою за значимістю та змістом була б пропозиція включити до змісту ст. 118 частину 2 із кваліфікуючою ознакою – вчинене із застосуванням

зброї. У такому разі можна було б пропонувати вважати сукупність кримінальних правопорушень, передбачених ст. 118 та ст. 263 КК України, законодавчо врахованою та запропонувати не інкримінувати кримінальне правопорушення, передбачене ст. 263 КК України окремо.

Водночас, вчена цілком слушно зазначає, що наводяться думки деяких науковців, зокрема, Р. І. Тевліна та практичних працівників, які вважають, що умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони, вчинене за наявності будь-якої з обтяжуючих обставин, зазначених у ч. 2 ст. 115 КК, має кваліфікуватися за ч. 2 ст. 115 КК, а не за ст. 118 КК. З таким вирішенням розглянутого питання не можна погодитися. Законодавець визнав перевищення меж необхідної оборони такою обставиною, котра пом'якшує відповідальність та виокремив заподіяння смерті іншій особі у цьому стані у спеціальний склад із чітко зниженою санкцією [93, с. 11]. При цьому, якщо щодо привілейованого складу пропонується таке вирішення, то чого щодо кваліфікованого умисного вбивства Верховний Суд України пропонував сукупність кримінальних правопорушень? Авторка це питання у своїй роботі не розглядає, а вирішення не пропонує.

Питання кваліфікації кваліфікованих видів умисних вбивств, норми про які закріплені у інших розділах Особливої частини КК України (окрім Розділу 2), розглядатимуться нами у наступному підрозділі у контексті конкуренції кримінально-правових норм.

Правила кваліфікації умисних вбивств при конкуренції кримінально-правових норм та їх відмінність від правил кваліфікації за сукупністю

Чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) містить низку норм, які закріплюють відповідальність за окремі різновиди умисних вбивств. Такий стан нормативної регламентації кримінальної відповідальності за умисне заподіяння смерті іншій людині дає підстави вченим навіть виокремлювати асоціацію норм про умисне вбивство, демонструючи при цьому систему відповідних заборонних норм, складовими якої є функціонально пов'язані між собою генеральна (основна) та одна чи декілька варіантних щодо неї норм, або ж декілька варіантних норм, що цілісно забезпечують диференційовану охорону спільного безпосереднього (основного чи додаткового у складі складного) об'єкта від посягань, які характеризуються спільними визначальними ознаками, залежно від ступеня їх суспільної небезпеки [194]. Асоціацію норм про вбивство становлять норми, відображені у ст. ст. 115–118 КК України та статтях інших розділів КК України, які передбачають відповідальність за «посягання на життя» та інші форми умисного спричинення смерті потерпілій особі. У доктрині кримінального права наявні проблемами вже із визначенням елементів цієї асоціації, не кажучи вже про зміст зв'язків між нормами, які її становлять. Судова практика інколи виробляє дуже суперечливі положення, які стосуються потреби кваліфікації умисних вбивств за сукупністю. Так, наприклад, у п. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я» від 07.02.2003 № 2 судам рекомендовано умисне вбивство осіб, передбачене у ст. ст. 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ст. 443 КК за наявності обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, додатково кваліфікувати за відповідними пунктами цієї статті [131]. Видається, що врахування на практиці такої рекомендації суперечитиме нормі ст. 61 Конституції України, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Показовим у цьому контексті буде такий приклад: 15.07.2014 приблизно о 22.40 год. ОСОБА_7, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння на зупинці громадського транспорту «вул. Радянська», яка знаходиться по пр. Леніна в м. Миколаїв в напрямку руху транспорту в сторону вул. Декабристів, маючи при собі ніж, звернув увагу на двох невідомих йому осіб похилого віку – ОСОБА_13 та ОСОБА_12, які сиділи на лавці зупинки та спілкувалися між собою. У ОСОБА_7 виникла неприязнь та зневага до зазначених осіб. Усвідомлюючи, що він перебуває в громадському місці – на зупинці громадського транспорту, з мотивів очевидної неповаги до суспільства, зневажливого ставлення до громадського порядку та наявних у суспільстві загальновизнаних правил поведінки та моральності, ОСОБА_7, із особливою зухвалістю у виді нахабного поводження та буйства, витягнув із кишені ніж та підійшов до ОСОБА_13 та ОСОБА_12, які сиділи на лавці, не даючи йому жодного приводу до такої поведінки.

Маючи умисел на позбавлення життя двох осіб, ОСОБА_7 безпричинно, використовуючи незначний привід, із хуліганських мотивів, діючи умисно, зі значною силою став завдавати удари ножом в життєво важливі органи ОСОБА_12 і ОСОБА_13, які не в змозі були чинити опір внаслідок несподіваного протиправного посягання на своє життя та здоров'я.

Завдавши не менш п'яти ножових поранень кожному з потерпілих, зокрема й у життєво важливі частини тіла – шию та грудну клітку, ОСОБА_7, вважаючи, що виконав всі дії, які вважав необхідними для доведення злочину до кінця, пішов з місця вчинення кримінального правопорушення, при цьому злочин стосовно ОСОБА_12 не був закінчений із причин, які не залежали від волі ОСОБА_7.

Внаслідок умисних дій ОСОБА_7, ОСОБА_13 завдано тяжкі тілесні ушкодження, які призвели до його смерті, а саме: в ділянці голови і шиї – у вигляді синця в лобній частині зліва, рани на боковій поверхні шиї, рани на задній поверхні шиї, в ділянці тулуба – у вигляді рани на передній поверхні грудної клітки, рани на надпліччі праворуч, в ділянці кінцівок – у вигляді рани

на другому пальці правої кисті, садна на лівому колінному суглобі і правій гомілці. ОСОБА_12 завдано тяжкі тілесні ушкодження, у вигляді поранення передньонижнього відділу шиї зліва, проникаючого поранення грудної клітки з ушкодженням правої легені, різаних ран обох кистей із пошкодженням сухожилля згинача другого пальця лівої кисті, які небезпечні для життя в момент спричинення, але, у зв'язку зі своєчасним наданням необхідної медичної допомоги, не призвели до її смерті.

Після цього, близько 22.45 год. ОСОБА_7 пішов з місця вчинення злочину в напрямку вул. Московської в м. Миколаїв. Коли ОСОБА_7 відійшов від потерпілих на відстань близько 5 м, невстановлена слідством особа, яка перебувала на зазначеній зупинці і бачила протиправні дії ОСОБА_7, із метою зупинення правопорушника, перешкоджаючи йому зникнути з місця вчинення кримінального правопорушення, кинула у спину останнього жіночу сумку ОСОБА_12, яка випала з рук потерпілої під час нападу на неї.

Побачивши вказану жіночу сумку, яка впала на землю біля ОСОБА_7, реалізуючи виниклий умисел, спрямований на відкрите викрадення чужого майна, рукою піднявши із землі цю сумку, яка належала ОСОБА_12, ОСОБА_7 забрав її, маючи можливість розпорядитися нею за власним розсудом. Таким чином, ОСОБА_7 відкрито заволодів жіночою сумкою ОСОБА_12 вартістю грн та речами, які були в ній, чим заподіяв потерпілій ОСОБА_12 майнову шкоду в розмірі 723,95 грн. Після цього, ОСОБА_7 побіг по вул. Московській в напрямку вул. Шевченка в м. Миколаїв.

У цей час працівник правоохоронного органу сержант міліції ОСОБА_10, молодший інспектор першого взводу роти спеціального підрозділу груп затримання батальйону міліції охорони Управління державної служби охорони при УМВС України в Миколаївській області, спільно з ОСОБА_18 та ОСОБА_19 на службовому автомобілі у складі наряду «Замах 24» по охороні громадського порядку та майна всіх форм власності здійснювали патрулювання території Центрального району м. Миколаїв.

За вказівкою оперативного чергового ММУ УМВС України в Миколаївській області, відразу після вчинення ОСОБА_7 злочинів, наряд «Замах 24» прибув на місце вчинення кримінальних правопорушень та почав переслідувати злочинця.

Пересуваючись на службовому автомобілі по вул. Московській в м. Миколаїв ОСОБА_10 близько 22.50 год побачив ОСОБА_7, який біг, тримаючи в руках ніж та жіночу сумку. ОСОБА_10 вибіг з автомобілю та почав наздоганяти ОСОБА_7, при цьому він та інші співробітники міліції, які перебували у складі наряду «Замах 24», голосно кричали ОСОБА_7: «Стояти. Міліція», вимагаючи зупинитися. Усвідомлюючи, що зупинитися йому наказують працівники міліції при виконанні своїх службових обов'язків, які були у форменному одязі та переслідували його на службовому автомобілі, який має специфічні розпізнавальні знаки, ОСОБА_7 на їх законні вимоги не реагував, продовжуючи бігти.

З метою уникнення затримання і відповідальності за вчинені раніше злочини, реалізуючи свій намір, ОСОБА_7 несподівано зупинився напроти буд. № 34 по вул. Московській в м. Миколаїв та повернувся обличчям до ОСОБА_10, який наздоганяв його та в цей час впритул наблизився до нього. Діючи умисно, ОСОБА_7, зі значною силою, цілеспрямовано завдав один удар лезом ножа, який тримав у руці, в ділянку грудної клітки співробітника міліції, усвідомлюючи наслідки від нанесеного удару та бажаючи їх настання. Однак, довести свій злочинний умисел, спрямований на протиправне заподіяння смерті працівнику правоохоронного органу до кінця не зміг із причин, що не залежали від його волі, – лезо ножа попало у металеву пластину бронежилета «Панцир 3-95», який був на ОСОБА_10. У зв'язку з цим завданий ОСОБА_7 удар не заподіяв шкоди його здоров'ю ОСОБА_10. Працівник міліції застосував до обвинуваченого заходи фізичного впливу – спецзасіб «Терен 4 М» та наручники, в результаті чого ОСОБА_7 був затриманий та покладений на асфальт [27].

При цьому суд першої інстанції дійшов висновку, що дії ОСОБА_7 за епізодом замаху на вбивство працівника правоохоронного органу у зв'язку

з виконанням цим працівником службових обов'язків додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 15 п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України, як замаху на умисне вбивство, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, не потребують, оскільки ст. 348 КК України є спеціальною нормою. Цілком правильне, як видається, рішення і остаточне обвинувачення у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених п. 7 ч. 2 ст. 115; ч. 2 ст. 15 пп. 1, 7 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 186; ст. 348 КК України.

Однак, суд апеляційної інстанції, виправляючи «помилку» та на підставі положень Постанови Пленуму Верховного Суду України, зазначив: щодо висновків суду першої інстанції стосовного того, що дії ОСОБА_7 за епізодом замаху на вбивство працівника правоохоронного органу у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 15, п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України, як замаху на умисне вбивство, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, не потребують, оскільки ст. 348 КК України є спеціальною нормою, і виключення кваліфікації дій ОСОБА_7 за ч. 2 ст. 15, п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України як зайвої, то вони є неправильними з огляду на наступне. Як роз'яснено в пп. 12, 17 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», замах на вбивство працівника правоохоронного органу слід кваліфікувати лише за ст. 348 КК України, а коли замах на вбивство, вчинений за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, дії винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами цієї статті. Апеляційний суд додав до обвинувачення ще й ч. 2 ст. 15, п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України, порушивши при цьому конституційний принцип заборони подвійного інкримінування.

Зважаючи на асоціативність відповідної системи норм, видається, що характер зв'язків між цими нормами може зумовити у випадку вчинення відповідного кримінального правопорушення таку нетипову ситуацію правозастосування, як конкуренція кримінально-правових норм.

Опис можливих випадків конкуренції кримінально-правових норм про умисне вбивство, характеристика цього поняття та його видів, окреслення правил її подолання і є метою цієї частини дисертації.

Проблеми конкуренції кримінально-правових норм не вирішені остаточно у теорії кримінального права. Ці питання висвітлювались у працях Л. В. Іногамової-Хегай, М. Й. Коржанського, О. М. Кричківського, В. М. Кудрявцева, Б. А. Курінова, О. К. Маріна, В. О. Навроцького, І. З. Сень, С. А. Тарарухіна та інших вчених. При цьому досі не досягнуто консенсусу щодо того, що конкурує: норми чи положення закону і які ці норми; які є види конкуренції, чим вони відрізняються та як долати той чи інший вид конкуренції. Щодо умисних вбивств, то питання конкуренції норм, які передбачають відповідальність за їх різновиди, розглядалися практично всіма вченими, які досліджували кримінально-правові проблеми відповідальності за різні види умисного заподіяння смерті іншій особі. Певні підходи відображено у працях С. Д. Бережного, Н. М. Плисюк, І. С. Семенюк, О. С. Сотули, Н. Є. Маковецької, П. П. Черепія. Однак комплексного дослідження проблеми кваліфікації умисного вбивства за конкуренції кримінально-правових норм проведено не було.

Основним питанням, яке має бути вирішене під час розгляду проблеми кваліфікації умисних вбивств за конкуренції кримінально-правових норм, є питання наявності чи відсутності сукупності кримінальних правопорушень. Спрощуючи, можна стверджувати, що у разі, коли вчинене підпадає одночасно під дію декількох кримінально-правових норм, кваліфікація можлива за всіма цим нормами – сукупність кримінальних правопорушень; або за однією з цих норм – у результаті подолання конкуренції кримінально-правових норм. Коли у цьому разі ми говоримо про сукупність кримінальних правопорушень, йдеться про той її вид, який у науці кримінального права прийнято називати ідеальною сукупністю.

Саме із наявністю випадків ідеальної сукупності кримінальних правопорушень у теорії кримінального права розглядаються проблеми співвідношення цієї форми множинності із суміжними поняттями, які

відображають подібні до сукупності кримінальних правопорушень явища: конкуренцією кримінально-правових норм та складеним кримінальним правопорушенням. Іншими словами, є підстави стверджувати, що всі випадки наявності у одному суспільно небезпечному діянні ознак, принаймні, двох складів кримінальних правопорушень, закріплених у двох або більше кримінально-правових нормах, можна дихотомічно поділити на два випадки: ідеальна сукупність кримінальних правопорушень та конкуренція кримінально-правових норм.

Конкуренція кримінально-правових норм доволі складне та нетипове явище у правозастосуванні, однак часто зустрічається у практиці протидії кримінальним правопорушенням. Як і за ідеальної сукупності, особа вчиняє лише одне діяння (можливо, навіть складне, яке охоплює декілька актів поведінки) і фактичні ознаки цього діяння підпадають під юридичні ознаки декількох складів кримінальних правопорушень. Це ознаки, за якими конкуренція кримінально-правових норм та ідеальна сукупність кримінальних правопорушень збігаються. У спеціальній літературі цілком обґрунтовано зазначається, що відрізняються вони за такими ознаками:

при сукупності особа вчиняє два або більше самостійних кримінальних правопорушення, а за конкуренції – кримінальне правопорушення лише одне, яке підпадає під дію двох або більше кримінально-правових норм;

склади кримінальних правопорушень, які передбачені конкуруючими нормами, не є самостійними, а функціонально взаємопов'язані між собою або родовим видовим співвідношенням або співвідношенням частини і цілого;

3) у результаті правозастосування у випадку сукупності кримінальних правопорушень застосуванню підлягають, принаймні, дві кримінально-правові норми; у випадку конкуренції застосовується лише одна кримінально-правова норма, яка із найбільшою повнотою передбачає ознаки вчиненого діяння [103, с. 67–72].

Щодо поняття конкуренції кримінально-правових норм, то так складалося історично, що деякі науковці ще на початку XX ст. досліджували певні аспекти

конкуренції норм, однак безпосередньо не вказували на наявність таких ситуацій правозастосування. Так, М. С. Таганцев зазначав, що ставлення закону до норми, за посягання на яку передбачено законом покаранням, потрібне: 1) окрема стаття закону відповідає окремій нормі права; 2) одна норма відповідає багатьом статтям; 3) порушення декількох норм утворює одне злочинне діяння [163, с. 116]. У сучасній доктрині права України як конкуренцію кримінально-правових норм трактують випадки, коли у вчиненому діянні наявні ознаки елементів складів кримінально-протиправних посягань, що передбачені декількома (двома або більше) кримінально-правовими нормами, що не суперечать, а частково збігаються і за обсягом, і за змістом, водночас кожна з цих норм претендує на застосування під час кваліфікації вчиненого суб'єктом посягання [175, с. 92]. Також, відповідно до іншого визначення, конкуренція кримінально-правових норм – це нетипова ситуація в правозастосуванні, зумовлена наявністю у кримінальному законодавстві принаймні двох кримінально-правових норм, спрямованих на врегулювання одного питання, коли під час кримінально-правової оцінки одного суспільно небезпечного діяння на застосування претендують дві (або більше) функціонально пов'язані чинні кримінально-правові норми [103, с. 54].

Екстраполюючи надбання кримінально-правової доктрини на потреби нашого дослідження, незважаючи на деякі відмінності наведених визначень, конкуренція кримінально-правових норм при кваліфікації умисних вбивств наявна коли: 1) особа вчинила умисне вбивство одного потерпілого, тобто одне вбивство; 2) за ознаками фактичного складу вчиненого діяння, поведінка винної особи підпадає під ознаки декількох, двох або більше юридичних складів вбивств, передбачених у декількох кримінально-правових нормах; 3) ці норми перебувають між собою у такому логіко-юридичному зв'язку, який унеможливує їх одночасне застосування до конкретного випадку та обумовлює потребу застосування лише однієї з них.

У доктрині кримінального права залежно від характеру взаємозв'язку між нормами виокремлюють три основні види конкуренції кримінально-правових

норм: 1) загальної та спеціальної норм; 2) частини і цілого; 3) декількох спеціальних норм між собою.

Конкуренція загальної та спеціальної норм належить до найбільш поширених у теорії й на практиці видів конкуренції кримінально-правових норм, а також наявна тоді, коли вчинене діяння підпадає під ознаки декількох норм, одна з яких – загальна – визначає певні діяння як кримінальні правопорушення, а інша спеціальна – виокремлює з цього кола певні діяння як самостійні правопорушення, спеціалізує кримінально-правові заборони, вміщені у загальній нормі. Практично вся навчальна література ілюструє цей вид конкуренції саме за допомогою норм про вбивство. І дійсно, прикладом такої конкуренції норм є співвідношення норми, передбаченої ч. 1 ст. 115 КК України, яка містить ознаки основного складу умисного вбивства, загальну заборону умисно заподіювати іншій особі смерть (загальна норма), та норми, передбаченої, наприклад, ст. 112 КК України, в якій встановлено відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча, вчинене у зв'язку із їх державною чи громадською діяльністю. При цьому спеціальна норма має містити всі ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого у загальній нормі, а також одну або декілька додаткових ознак, які якраз і «спеціалізують» цю норму. У наведеному прикладі такими ознаками є спеціальний статус потерпілого та мотив посягання на життя. Правило подолання цього виду конкуренції кримінально-правових норм відоме здавна і полягає у тому, що *lex legi generalis* – пріоритет у застосуванні має спеціальна норма. Іншими словами, якщо у вчиненому особою діяння містяться одночасно ознаки кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 115 та ст. 112 КК України, кваліфікуємо вчинене лише за ст. 112 КК України.

У співвідношенні конкуренції загальної та спеціальної норми можуть перебувати всі норми, які передбачають відповідальність за умисне вбивство, що передбачені ч. 2 ст. 115, ст. ст. 116–118 КК України, та норми про умисне посягання на життя людини, розташовані у інших, окрім II-го, розділах Особливої частини КК України (ст. ст. 112, 348, 348¹, 379, 400, 443 КК України).

Більш складні прояви й у теоретичному, й у практичному аспекті стосовно вбивства має конкуренція частини і цілого. Складність цього виду конкуренції полягає у тому, що за своєю правовим змістом вбивство як посягання на найцінніший об'єкт не має охоплюватися нормою, що щось більш цінне, а завжди знаходити самостійне відображення у формулі кваліфікації. Однак, конструкції деяких кримінально-правових норм, відображених у статтях Особливої частини КК України, дають підстави для твердження про можливість виникнення такого виду конкуренції.

Відповідно до положень доктрини кримінального права конкуренція частини і цілого наявна у випадках, коли ознаки вчиненого діяння охоплюються складеним кримінальним правопорушенням (або складом із прохідними наслідками), а отже, відразу трьома кримінально-правовими нормами: нормою про ціле – яка містить склад складеного кримінального правопорушення (склад кримінального правопорушення із похідним наслідками) і двома іншими кримінально-правовими нормами про частини, які містять частини складеного одиничного складу кримінального правопорушення. Найбільш поширеною ілюстрацією цього виду конкуренції є співвідношення таких кримінально-правових норм: ч. 2 ст. 121 КК України – умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого (норма про ціле) та ч. 1 ст. 121 – умисне тяжке тілесне ушкодження (норма про частину № 1) та ч. 1 ст. 119 – вбивство через необережність (норма про частину № 2). Застосуванню у цьому разі підлягає норма про ціле та стаття Особливої частини КК України, яка передбачає відповідальність за складене кримінальне правопорушення або кримінальне правопорушення із похідним наслідками. І якщо встановити зміст частин складеного складу кримінального правопорушення можна без особливих зусиль, як у наведеному прикладі, тоді проблем із кримінально-правовою оцінкою вчиненого посягання не виникає – вчинене кримінальне правопорушення кваліфікується за однією статтею Особливої частини КК України, яка передбачає відповідальність за вчинене загалом.

Проте, наведений приклад, хоч і стосується вбивства, однак лише через необережність. Прикладами конкуренції частини і цілого із умисним вбивством можуть стати конструкції, передбачені у ч. 5 ст. 404 та ч.2 ст. 438 КК України. В обидвох цих складах кримінальних правопорушень законодавець використовує конструкцію «дії, передбачені ... цієї статті» + «пов'язані/поєднані із умисним вбивством». Іншими словами, як кваліфікуючу ознаку у складі «Опору начальникові або примушуванні його до порушення службових обов'язків» (ст. 404 КК) та «Порушення законів та звичаїв війни» (ст. 438 КК) законодавець використовує не обставину, що характеризує якийсь елемент складу кримінального правопорушення, а кримінальне правопорушення цілком – весь склад, передбачений щонайменше ч. 1 ст. 115 КК України. Частинами при цьому є норма про основний склад відповідного кримінального правопорушення та норма, в якій відображений склад умисного вбивства.

Ситуація ускладнюється, якщо ознаки складеного складу кримінального правопорушення сформульовано із використанням ознак, зміст яких визначається у конкретному випадку правозастосування із урахуванням всіх обставин кримінального провадження, так званих оцінних (можна зустріти термін – оціночних) ознак, або із використанням термінології, яка не дає можливості однозначно встановити вид вини у ставленні до наслідків кримінального правопорушення.

Прикладом останньої проблеми є формулювання ч. 3 ст. 265 КК України: або якщо вони спричинили загибель людей...». Зазвичай таке формулювання у тесті диспозиції статті Особливої частини КК свідчить про необережне ставлення до наслідків. Однак, саме у цій статті такий висновок можна піддати сумніву з огляду на те, що ч.2 цієї самої статті, зокрема, передбачає як кваліфікуючу ознаку мету спричинення загибелі людей [73, с.115]. Тобто виключати хоча б непрямого умислу щодо наслідків, визначених у ч. 3 ст. 265 КК України у виді загибелі людей, не можна. Та й санкція цієї норми доволі висока, передбачає позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років, що є

вищою санкцією, ніж в ч. 1 ст. 115 КК України. Таким чином, якщо допустити умисне ставлення до наслідків у виді смерті особи у результаті незаконного поводження з радіоактивними матеріалами, тоді норма, передбачена у ч. 3 ст. 265, буде нормою про ціле, і застосування норми частини (ч. 1 ст. 115 КК України) за сукупністю не можливе, оскільки наявна конкуренція частини і цілого.

Незвичною за конструкцією є ст. 442 КК України «Геноцид», у складі якого умисне позбавлення життя іншої людини наведено як альтернативна форма відповідного кримінального правопорушення нарівні із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, створенням відповідних життєвих умов та насильницькою передачею дітей із однієї групи в іншу. З огляду на те, що це кримінальне правопорушення належить до так званих міжнародних злочинів, специфіка конструювання його складу допускається та не зумовлює особливого подиву. В контексті нашого дослідження зазначимо, що умисне вбивство під час вчинення геноциду не потребуватиме додаткової кваліфікації за ст. 115 КК України, оскільки у разі, якщо геноцид виявився тільки через умисне вбивство, тоді ми розглядатимемо ст. 442 як таку, що містить спеціальну норму за ознаками мети вчинення; якщо ж умисне вбивство було не єдиним проявом геноциду, ст. 442 міститиме норму цілого. В обидвох випадках пріоритет у застосуванні надаватиметься нормі, визначеній у ст. 442 КК України.

Під час вчинення умисного вбивства ймовірним є ще такий випадок конкуренції частини і цілого. Вона виникає, наприклад, коли умисному вбивству передують тілесні ушкодження. Спричинення шкоди здоров'ю є епізодом у посяганні на життя, стадією вчинення умисного вбивства, яка не потребує кваліфікації за сукупністю. В окремих випадках такі тілесні ушкодження можуть дати підстави для застосування кваліфікованого складу (особлива жорстокість). Тілесні ушкодження, заподіяні безпосередньо перед вбивством або під час його вчинення, сукупності з умисним вбивством не становлять, оскільки за правилом конкуренції частини і цілого, застосовується та норма, яка з найбільшою повнотою охоплює вчинене. Відсутня сукупність злочинів і тоді, коли вбивство вчиняється шляхом заподіяння тяжких тілесних ушкоджень. Тілесні ушкодження

виступають в якості способу позбавлення життя й охоплюються статтею про умисне вбивство [14, с. 12].

Іще одним видом конкуренції кримінально-правових норм, яка може бути при кваліфікації умисних вбивств, є конкуренція декількох спеціальних норм між собою. Такий вид конкуренції наявний у разі, коли з однієї загальної норми законодавець виокремлює декілька норм спеціальних і вчинене підпадає під ознаки кримінальних правопорушень, закріплених у цих, принаймні, трьох нормах: однієї загальної та декількох спеціальних. При цьому застосуванню підлягатиме, як відомо, якась одна зі спеціальних норм. Тому й конкуренція виникає вже між ними – спеціальними нормами між собою. Цей вид конкуренції кримінально-правових норм має три різновиди:

конкуренція спеціальних норм, які містять кваліфікований та особливо кваліфікований склад кримінального правопорушення. Інколи такі спеціальні норми містяться у різних статтях Особливої частини КК. Наприклад, умисне вбивство працівника правоохоронного органу у зв'язку із його діяльністю з охорони громадського порядку одночасно підпадає під дію норм, передбачених п. 8 ч. 2 ст. 115 та ст. 348 КК України. У такому разі застосуванню підлягатиме норма, яка містить більш кваліфікований склад кримінального правопорушення (у наведеному прикладі – ст. 348 КК України);

конкуренція спеціальних норм, які містять привілейований та ще більш привілейований склади кримінальних правопорушень. Такий підвид конкуренції можна проілюструвати співвідношенням норм, передбачених ст. 116 та ст. 118 КК України, під дію яких підпадає вчинення умисного убивства у стані сильного душевного хвилювання при перевищенні меж необхідної оборони за умови відсутності обставин, зазначених у ч. 4 ст. 36 КК України. Застосуванню підлягатиме норма про більш привілейований склад кримінального правопорушення (у цьому разі передбачене ст. 118 КК України);

конкуренція спеціальних норм, одна з яких містить кваліфікований склад кримінального правопорушення, а друга – привілейований. Так, наприклад, у разі вчинення умисного вбивства у стані сильного душевного хвилювання жінки, яка

завідомо для винного перебувала у стані вагітності, вчинене особою підпадає під ознаки ст. 116 (містить привілейований склад умисного вбивства) та п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України (містить кваліфікований склад умисного вбивства). Зважаючи на визначений у ст. 62 Конституції України принцип – усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь, застосуванню підлягає норма, яка містить привілейований склад кримінального правопорушення. У наведеному прикладі, передбачена ст. 116 КК України.

Окрім того, у разі конкуренції кваліфікованого та привілейованого складів пасує така логіка. Склад із кваліфікуючими ознаками характеризує кримінально-протиправне посягання більш повно та конкретно, ніж простий; але склад, який містить, крім кваліфікуючих ознак, і привілейовані, ще більш багатий юридично значимими характеристиками, більш повний та конкретний; привілейовані ознаки такого складу не просто «нейтралізують» (повністю або частково) кваліфікуючі його ознаки, а й є цілісними характеристиками всього складу, всього злочину – на відміну від кваліфікуючих ознак, які завжди мають окреме значення, які характеризують лише окрему сторону складу [14, с. 9].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що вирішення ситуацій конкуренції кримінально-правових норм при кваліфікації умисного вбивства, не залежно від виду такої конкуренції, зумовлює застосування лише однієї статті Особливої частини КК України, оскільки вчинене лише одне кримінальне правопорушення. Під час кваліфікації умисного вбивства правозастосовний орган може зіткнутися з типовими видами конкуренції кримінально-правових норм: загальної та спеціальної норми, частини та цілого; декількох спеціальних норм між собою, а також із ускладненими ситуаціями, які обумовлені особливостями конструкції диспозиції кримінально-правових норм. У будь-якому разі варто наголосити, що ідеальна сукупність кримінальних правопорушень, передбачених конкуруючими кримінально-правовими нормами, не можлива. Тому практику судів, які допускають таку сукупність варто визначити як необґрунтовану та не поширювати при кримінально-правовій оцінці умисних посягань на життя іншої людини.

Особливості призначення покарання як кримінально-правового наслідку сукупності умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями

За наявності для цього підстав, кваліфікація умисного вбивства за сукупністю із іншими кримінальними правопорушеннями є лише першим етапом застосування кримінального законодавства. Наступним, не менш важливим етапом, є визначення кримінально-правових наслідків для особи, визнаної судом винною у вчиненні декількох кримінальних правопорушень. У матеріальному кримінальному праві є цілий інститут спеціальних засад призначення покарання, і визначення такої форми реалізації кримінальної відповідальності для сукупності кримінальних правопорушень є невід'ємною частиною цього інституту.

Слушним вважаємо твердження, що у суто матеріально-правовому аспекті особливий порядок призначення покарання потрібен у зв'язку із тим, що сукупність злочинів охоплює декілька (щонайменше два) злочини, передбачені самостійними заборонними нормами Особливої частини КК України із окремими санкціями, які відображають індивідуальну небезпеку одиничного злочину та особи, яка його вчиняє, що портебує від суду врахувати в остаточному (сукупному) кримінальному покаранні сумарну небезпечність вчинених діянь [125, с. 8].

Послідовність застосування спеціальних правил призначення покарання за сукупністю умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями встановлений у ч. 1 ст. 70 КК України і є доволі простим: суд у разі сукупності кримінально-протиправних посягань під час призначення окремо за кожне кримінальне правопорушення основного і додаткового покарання встановлює остаточне покарання шляхом повного або часткового складання призначених покарань чи шляхом поглинання більш суворим покаранням менш суворого.

Водночас під час складання покарань остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень встановлюється в межах, визначених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК, яка передбачає більш

суворе покарання. Суд може призначити остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у межах максимального строку, встановленого для такого виду покарання в Загальній частині КК, якщо хоча б одне із кримінальних правопорушень є умисним тяжким або особливо тяжким злочином. У рамках предмету нашого дослідження це правило є надактуальним, оскільки умисне вбивство у будь-якому з його непривілейованих різновидів є особливо тяжким злочином.

Окрім того, у разі вчинення кваліфікованого виду умисного вбивства, актуальності набуває й інше правило, визначене у ч. 2 ст. 70 КК України, зокрема: остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень визначається шляхом поглинення будь-яких менш суворих покарань довічним позбавленням волі, якщо хоча б за одне із вчинених кримінально-протиправних посягань передбачено довічне позбавлення волі.

І щодо окремих видів умисних вбивств, і щодо інших кримінальних правопорушень, із якими умисне вбивство може бути кваліфіковане за сукупністю, можливе застосування додаткових покарань, що визначені у санкціях відповідних статей. У зв'язку із цим не варто забувати й правило, визначене у ч. 3 ст. 70 КК України: додаткові покарання, призначені судом за кримінальні правопорушення, у вчиненні яких особу було визнано винною, можуть бути приєднані до основного покарання, призначеного за сукупністю кримінальних правопорушень.

Отже, слушною є висловлена у спеціальній літературі позиція, відповідно до якої призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень завжди є динамічним процесом, під час якого суд зобов'язаний послідовно застосовувати кримінальний закон, проходячи в цій діяльності певні етапи: на початковому застосовуються загальні засади призначення покарання й спеціальні його засади, не передбачені ст. 70 КК України, на наступному – лише спеціальні засади призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень. При цьому перший етап для другого є забезпечувальним: лише за умови призначення окремих заходів покарання за окремі (одиночні) кримінальні правопорушення

може бути визначена підсумкова його міра – остаточне (сукупне) покарання. Зумовлюючий зв'язок між цими етапами визначає вплив структури першого на структуру другого: якщо перший етап цього процесу є простим (суд не призначає підсудному додаткового покарання за жоден зі злочинів і призначенням основних покарань етап завершується), простим є і другий (суд не має права включити додаткове покарання в остаточну його міру, і її структура вичерпується сукупним основним покаранням). Складна структура першого такого етапу (утворення його з двох стадій: обов'язкової, яка охоплює призначення основних покарань за кожне одиничне кримінальне правопорушення, у вчиненні яких обвинувачується особа, а також факультативної, яка охоплює призначення додаткового покарання за одне або за декілька із цих кримінальних правопорушень) зумовлює складну структуру другого етапу призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень (остаточна міра покарання складається з основного й додаткового чи додаткових його видів) [125, с. 9–10].

Першим етапом визначення конкретної міри відповідальності за вчинення умисного вбивства у сукупності із іншими кримінальними правопорушеннями є визначення покарання за кожне правопорушення, яке становить таку сукупність. Тут виникає проблема належного відображення збільшення ступеня міри відповідальності як результату її диференціації. Традиційно вважається, що склади кримінальних правопорушень із наявністю обтяжуючих обставин мають відображати типові зміни в суспільній небезпеці діяння, передбаченого основним складом. Водночас призначення кваліфікуючих ознак зводиться зазвичай до диференціації відповідальності, причому, як зазначається у науці кримінального права, диференціації, яка здійснюється на рівні законодавця, а також має загальнообов'язковий і максимально формалізований зміст. Зрозуміло, що за таких умов не є винятком і склад вбивства з обтяжуючими обставинами, у котрому ознака «пов'язаності» є основною і має вплив на зміну меж відповідальності стосовно основного складу.

З огляду на зміст санкцій чч. 1, 2 ст. 115 КК України очевидно, що за простий і кваліфіковані види вбивств межі покарання відрізняються незначно. Згідно

з ч. 1 цієї статті, суд може призначити винній особі покарання у виді позбавлення волі строком від семи до п'ятнадцяти років. Зокрема, відповідно до ч. 2 цієї статті, мінімальною межею покарання є 10 років позбавлення волі, максимальною – 15 років. Відтак за просте вбивство і вбивство кваліфікованого виду розрив між мінімальними межами покарання становить усього 3 роки. Своєю чергою, аналіз максимальних меж покарання засвідчує про взагалі відсутність різниці у строках позбавлення волі. Водночас в інших випадках під час кваліфікації дій винної особи за ознаками вбивства, поєднаного з іншими злочинами, покарання у виді позбавлення волі (строком від 7 до 15 років) перебуває в межах санкції, передбаченої за простий склад вбивства.

Отже, суди України, призначаючи покарання тільки в межах від 10 до 15 років позбавлення волі, можуть протидіяти більш високим показникам суспільної небезпечності посягання. В усіх інших випадках про формалізовані критерії розмежування відповідальності, відповідно до яких у суб'єкта, який призначає покарання, були б такі обмежені межі розсуду, не може йтися. Наявний у суду вибір засвідчує недосконалість законодавства щодо зазначеного питання і потребу цілковитої зміни позиції щодо правового встановлення критеріїв диференціації відповідальності у разі поєднання вбивства з іншими посяганнями.

Як засвідчує аналіз розмірів покарань за вбивство, у законодавця фактично немає саме розмежування відповідальності, коли відсутня можливість її зрівняння у простому і кваліфікованому видах посягання,

А. П. Козлов, під час дослідження правил, які мають стосунок до змісту кваліфікуючих ознак, зазначає про обов'язковість або безумовність «перепаду» в ступені суспільної небезпечності діяння у разі, якщо доповнює відповідна обставина, що може бути кваліфікуючою ознакою. Відтак, із огляду на наявність зазначеного «перепаду», виникає потреба у застосуванні інших меж призначення покарання, нової санкції [74, с. 56].

Такої самої позиції дотримується і М. І. Бажанов, зазначаючи, що зміну ступеня суспільної небезпеки вчиненого відображає зміна меж санкції кваліфікуючими ознаками [12, с. 31]. Це, відтак, має підтверджуватися

конкретними розмірами та видами покарань. Науковець слушно наголошує про потребу формулювання на законодавчому рівні санкцій кваліфікованих складів із «перекриттям» мінімальної межі розміру та виду покарання, передбаченого санкцією основного складу. Приміром, під час визначення покарання за просте вбивство (ч. 1 ст. 115 КК України) у виді позбавлення волі строком від 7 до 15 років санкція кваліфікованого складу має встановлювати межі цього виду покарання терміном від 14 до 20 років. Очевидно, що відповідальність особи, котра вчинила вбивство, поєднане з іншими кримінальними правопорушеннями, має локалізуватися набагато жорсткішими межами, ніж це визначено в чинній редакції ч. 2 ст. 115 КК України.

Відтак виникли такі обставини, що на законодавчому рівні суду визначено тільки орієнтовні показники щодо розміру покарання, що призначається у виді позбавлення волі за будь-який із видів кваліфікованого вбивства. Водночас поєднуваність декількох кримінально-протиправних посягань зумовлює підвищення рівня суспільної небезпечності і самого діяння, і особи, котра його вчинила, а тим більше, що йдеться про поєднуваність вбивства з іншими правопорушеннями. Недопустимою є змога «зрівнювання» відповідальності за такий вид кримінально-протиправного посягання і просте вбивство. Відтак нівелюється принцип розмежування відповідальності на підставі вказівки у законодавчому акті обставин, що мають особливість спрямованості на посилення заходів кримінальної обмеженості щодо особи, котра вчинила кримінально-протиправне посягання, за наявності хоча б однієї з них. Передбачення у тексті КК ознаки поєднуваності втрачає свій зміст, оскільки, найперше, нівелює своє функціональне призначення, а саме відмежування відповідальності. Наявність якої-небудь кваліфікуючої ознаки зумовлює потребу підвищення, посилення заходів відповідальності щодо винного. Вагомою є не сама наявність іншої кваліфікації вчиненого, а підсумковий результат, що виявляється в подальшому збільшенні обсягу впливу покарання на винну особу.

Така позиція піддається критиці у сучасній доктрині права [5, с. 2]. Однак, необхідно визнати, що, попри різний зміст способів і засобів здійснення вказаних

процесів, їх наявність все-таки пов'язана з потребою досягти однієї мети – визначити остаточне покарання. Відмінність виявляється тільки в єдиному, зокрема: на розсуд суду відповідно до та в межах санкції статті Особливої частини КК України здійснюється підвищення відповідальності на підставі обставин, що передбачені в Загальній частині КК України. Відтак характерним є збільшення меж відповідальності в межах санкції ч. 2 ст. 115 КК України, що є відтворенням на законодавчому рівні ступеня суспільної небезпечності кримінально-протиправного посягання. Насамперед, така конкретизація на законодавчому рівні підвищує роль права у забезпеченні справедливості покарання, що призначається судом, за допомогою застосування авторитетності і сили самого закону.

Як засвідчує розгляд санкцій чч. 1, 2 ст. 115 КК України, фактично жодним чином не позначається на зміні рамок розсуду в діяльності суду щодо призначення покарання за аналізовані види вбивств типова зміна меж відповідальності. Практично зрівнюються між собою за наявних санкцій процеси відмежування відповідальності та індивідуалізації кримінального покарання. Така ситуація призводить до того, що через надмірну довіру на законодавчому рівні до правозастосовних органів у частині призначення покарання за вбивства неодмінно виникає нестабільність судової практики, яка утворюється через вплив суб'єктивних чинників

У цьому контексті дослідження постає проблема надмірно широких санкцій у нормах сучасного українського кримінального права. Найбільш виразно цю проблему висвітлює у своїх публікаціях М. І. Хавронюк [185].

Отже, у вітчизняній науці кримінального права часто зауважується про недопустимість та помилковість формулювання санкцій із надширокими межами покарання. Неправильною є ситуація, коли суди можуть призначати покарання, розміри яких дуже різняться між собою, під час однієї й тієї самої кваліфікації діяння. Відтак не можна стверджувати про об'єктивність судового розсуду. У кожному конкретному випадку суддя покладається на власні уявлення про потребу застосування того чи іншого розміру і виду покарання. Така позиція

ґрунтується на суб'єктивному ставленні конкретного судді до певних обставин кримінального провадження, а це позначається на ухвалених ним рішеннях.

Слушною вважаємо думку І. Махінчука, що «розриви» між мінімальною і максимальною межею покарань «розмивають» оцінку законодавця щодо суспільної небезпечності відповідних кримінально-протиправних посягань, і надають суду право самостійно розв'язувати зазначену проблему за власним суб'єктивним розсудом [106, с. 83]. Це особливо небезпечно у разі, коли у правозастосовних органів під час кваліфікації дій винної особи за ознаками складу з обтяжуючими обставинами наявна реальна система зниження відповідальності до рівня основного складу. Таке перетворення відповідальності можливе і за різних видів убивств, коли рішення певної особи може загалом нівелювати принцип диференціації відповідальності. Як зазначає Ю. В. Бишевський, є порушенням принципу законності наявність таких можливостей на правозастосовному рівні, що відтак неприйнятно, а отже, потрібно це усувати, насамперед, на рівні законодавця [24, с. 49].

Відповідно до закону, вбивство належить до найнебезпечнішого виду кримінальних правопорушень. А отже, є більш загрозливим для суспільних відносин, на відміну від інших кримінально-протиправних правопорушень, учинення посягання на життя іншої особи. Це зумовлено поширеністю та багатооб'єктністю досліджуваних видів вбивств, а також низкою інших чинників, які засвідчують високий ступінь соціальної обумовленості відповідальності за такі види посягання. Безсумнівною є, приміром, суспільна небезпека вбивств, передбачених пп. 2, 6, 9 ч. 2 ст. 115 КК України. Необґрунтованим є зрівнювання відповідальності за простий вид вбивства і відповідальності за умисне вбивство, поєднане з іншими кримінально-протиправними посяганнями. У такому разі безрезультатними видаються засоби відмежування відповідальності, закріплені законодавцем. Більше того, зрештою їхнє подальше застосування буде сприяти дестабілізації судової практики в частині призначення покарання, а також зумовлюватиме порушення головних принципів кримінального права.

Як відомо, кваліфікація вбивства, поєднаного з іншими кримінальними правопорушеннями, передбачена різними роз'ясненнями постанов Пленуму Верховного Суду України, а також уже сформувалася судова практика щодо цього. Зокрема така кваліфікація здійснюється не лише за будь-яким із пунктів ч. 2 ст. 115 КК України, а й за іншою відповідною статтею Особливої частини КК. Щодо цього питання очевидна позиція Верховного Суду України: кримінально-протиправним діянням, яке фактично є найнебезпечнішим за ступенем суспільної небезпеки, є умисне вбивство, поєднане з такими кримінально-протиправними посяганнями, як розбій, зґвалтування, незаконне позбавлення волі або викрадення людини, захоплення заручників тощо. З огляду на це, необхідно за його вчинення посилити заходи кримінальних обмежень, у спосіб подальшого складання кримінального покарання, відповідно до правил, визначених у ст. 70 КК України. Однак, у деяких випадках такі роз'яснення вищого судового органу не призводять до очікуваних результатів. Це зумовлено, насамперед, некоректним визначенням відмежування кримінальної відповідальності у рамках санкції ч. 2 ст. 115 КК України, а також санкцій відповідних статей Особливої частини. Правозастосовний орган може ухвалювати рішення, які не залежать від кого-небудь (чи це Верховний Суд України, чи законодавець), і у разі вбивства, і у разі іншого кримінального правопорушення, поєднаного із вбивством, за наявності існуючих меж покарання у виді позбавлення волі. Суд, кваліфікуючи дії винної особи, одночасно, приміром, за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України та ч. 4 ст. 187 КК України, може з огляду на мінімальні межі відповідальності, визначені у санкціях обох статей і, застосовуючи принцип повного складання, призначити остаточне покарання у виді позбавлення волі строком на 18 років, однак, це фактично не можна реалізувати, зважаючи на норми ч. 2 ст. 70 КК. Відтак остаточне покарання перевищуватиме на 3 роки межу можливої відповідальності за простий вид вбивства, де відсутні кваліфікуючі обставини і немає потреби застосування принципу складання покарань, а отже таким чином погіршується становище винної особи.

Але суди так ніколи не роблять. Із проаналізованих нами вироків у справах, де п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України кваліфіковано за сукупністю із ч. 4 ст. 187 КК

України у практично 100% випадків суд застосовував поглинання строків покарань. Так, наприклад, у вироку Орджонікідзевського районного суду м. Харків у кримінальній справі за обвинуваченням особи у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 122; ч. 4 ст. 187; пп. 6, 13 ч. 2 ст. 115 КК України, призначено такі покарання: 2 роки позбавлення волі – за ч. 1 ст. 122; 12 років позбавлення волі з конфіскацією майна – ч. 4 ст. 187; 15 років позбавлення волі з конфіскацією майна – за п. 6, 13 ч. 2 ст. 115. Остаточне покарання встановлено у єдиний можливий у цьому випадку спосіб – поглинання – у розмірі 15 років позбавлення волі з конфіскацією майна [38]. Отже, практично не враховане і враховане не може бути вчинення розбою і покарання у розмірі 12 років позбавлення волі. З огляду на зазначене, видається, що потрібно внести зміни до ч. 2 ст. 70 КК України, а саме друге речення ч. 2 ст. 70 КК викласти у такій редакції: Якщо хоча б одне із кримінальних правопорушень є умисним тяжким злочином, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у межах максимального строку, встановленого для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. Якщо хоча б одне із кримінальних правопорушень є умисним особливо тяжким злочином, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у виді позбавлення волі шляхом часткового або повного складання, але на строк, який не перевищує двадцять п'ять років.

Про обов'язкове суттєве посилення заходів кримінальної репресії не свідчить поєднуваність декількох діянь. Остаточне рішення ухвалює правозастосовний орган, якому на законодавчому рівні надано можливість призначення однакового покарання у разі вчинення кримінальних правопорушень, передбачених різними частинами однієї і тієї самої статті. Як засвідчує практика призначення покарання, не сприяє відмежуванню відповідальності і має здебільшого формальний зміст додаткова кваліфікація. Водночас ще не є свідченням щодо однозначного посилення відповідальності факт ускладнення процесу кваліфікації, «посилення» його правил. У будь-якому разі відповідальність особи, яка вчинила кримінальне правопорушення,

безпосередньо залежить від конкретних розмірів покарань та правил їх призначення, які встановлюються законодавцем, а не від кількості складів, які йому ставляться у вину. Словом, межі відповідальності будуть фактично сталими, незважаючи зміну правил кваліфікації.

Під час розгляду питань визначення міри відповідальності за вбивство, поєднане із іншими кримінальними правопорушеннями, потрібно також дослідити норми, які містяться в Загальній частині КК України і мають безпосередній вплив на аналізований процес. Йдеться, насамперед, про ст. 69 КК України, згідно з якою визначені на законодавчому рівні мінімальні межі відповідальності за досліджуваний вид злочину можуть бути знижені.

Практика містить приклади, коли застосування ст. 69 КК практично нівелює каральний вплив кримінального законодавства навіть у справах, у яких відображена сукупність умисних вбивств із іншими кримінальними правопорушеннями.

Наприклад, цілком резонансні події, які відбулися у м. Одеса у травні встановленим обставинам: ОСОБА_2 05.05.2014, перебуваючи в м. Одеса, вступив із громадянином України, стосовно якого кримінальне провадження розглядається окремо (далі за текстом – ОСОБА_1), у злочинну змову, спрямовану на незаконне зберігання вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин. Для досягнення спільної злочинної мети, ОСОБА_2, діючи умисно, за попередньою змовою з ОСОБОЮ_1, маючи умисел на незаконне зберігання вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій та бажаючи настання шкідливих наслідків у вигляді порушення правил обороту вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин, у період приблизно з 05.05.2014 до 28.05.2014 спільно з ОСОБОЮ_1 незаконно зберігав за місцем їхнього проживання, зокрема, за адресою: АДРЕСА_1, пістолет марки «Stalker 918-S»; револьвер «Наган» калібру 7,62 мм, дев'ять револьверних патронів калібру гладкоствольної мисливської рушниці марки «ИЖ-27Е», із метою їх

застосування в майбутньому для вчинення злочинів проти громадської безпеки та життя та здоров'я особи.

Згідно з домовленістю між ними, ОСОБА_2 мав залучити виконавця вчинення злочину, взяти участь в розробленні плану його вчинення, передати виконавцю знаряддя вбивства, усунути виконавцю перешкоди під час вчинення злочину, забезпечити вивезення виконавця з місця злочину після безпосереднього вчинення ним замаху на життя ОСОБА_3. Тобто, ОСОБА_2 виступав організатором вбивства ОСОБА_3. За організацію вбивства ОСОБА_2 мав отримати від ОСОБА_1 та невстановлених осіб на ім'я ОСОБА_5 та ОСОБА_6 грошову винагороду в сумі близько 8 000 доларів США, а отримана ним раніше грошова винагорода в сумі 10 000 грн. відтепер вважалася передплатою за організацію вбивства ОСОБА_3.

Згодом ОСОБА_2, діючи умисно відповідно до досягнутої домовленості з ОСОБА_1 та невстановленими особами на ім'я ОСОБА_5 та ОСОБА_6, за попередньою змовою з ними, маючи умисел на застосування вогнепальної зброї, яке створювало небезпеку для життя та здоров'я і мало заподіяти смерть ОСОБА_3, переслідуючи мету порушення громадської безпеки, залякування населення, отримання подією значного суспільного резонансу, привернення уваги громадськості до своїх суспільних поглядів щодо неприйняття чинної державної влади в Україні, незаконного відокремлення південно-східних регіонів України та їх приєднання до території Російської Федерації або створенню на їх території нових державних утворень, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій та бажаючи настання шкідливих наслідків у вигляді порушення громадської безпеки від проявів тероризму, вчинив дії щодо організації вбивства ОСОБА_3 [41]. Суд кваліфікував вчинене за сукупністю таких кримінальних правопорушень: ч. 2 ст. 28 – ч. 1 ст. 263; ч. 1 ст. 14 – ч. 3 ст. 27 – пп. 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 14 – ч. 3 ст. 27 – ч. 2 ст. 258; ч. 1 ст. 263; ч. 2 ст. 294 КК України. Вражаючи сукупність. Водночас, із використанням можливостей ст. 69 КК України, суд призначив остаточне покарання шляхом часткового складання у розмірі 6 років 9 місяців позбавлення волі. З огляду на

час затримання особи і час винесення вироку, дію «Закону Савченко», винний не відбув жодного дня покарання.

У іншому прикладі, обставини у якому кваліфіковано за такою сукупністю: судом встановлено, що ОСОБА_2 обвинувачується у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 255; ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 121; ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 15 пп. 5, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 5 ст. 27, пп. 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 15 пп. 5, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 263 КК України [35]. Остаточний вирок особі винесено із застосуванням норм ст. 69 КК України шляхом поглинання – 5 років позбавлення волі. Дивно ще, що суд не застосував звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Зрозуміло, що надмірне використання заохочувальних норм кримінального законодавства не сприяє ефективному кримінально-правовому регулюванню. Чинна редакція зазначеної статті є такою, що її реалізація на практиці також здійснюється на підставі особистих уявлень правозастосовних органів. Більш того, якщо щодо диференціації відповідальності в санкції ч. 2 ст. 115 КК України все-таки наявні певні межі, то в окресленому випадку діяльність судів практично не обмежена рамками закону. Відтак правозастосовні органи мають змогу, з огляду на відсутність у законі конкретизації процесу поділу відповідальності в статтях Загальної частини КК, знижувати остаточне покарання до мінімальної межі, визначеної в санкції статті за простий вид вбивства.

Так, у ч. 1 ст. 69 КК України зазначено, що покарання може бути призначено нижче нижчої межі, передбаченої статтею Особливої частини КК, за наявності декількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, з урахуванням особи винного. Зокрема, такі обставини мають бути пов'язані з метою та мотивом кримінально-протиправного посягання, роллю винного, його поведінкою під час або після вчинення посягання, а також іншими обставинами, які суттєво знижують ступінь суспільної небезпеки посягання, а також у разі активного сприяння учасника групового кримінального правопорушення у його розкритті. Водночас поняття «обставини, що пом'якшують покарання» певною мірою пояснюється в законі,

а от щодо терміна «обставини, які істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, з урахуванням особи винного» не зрозуміло як саме його трактувати.

Очевидно, що правозастосовний орган має обдуманно провадити свою діяльність. Водночас він постійно має мати право обирати одне найефективніше рішення із декількох, наданих йому законодавцем, особливо, якщо йдеться про диференціацію кримінальної відповідальності. Проте межі розсуду мають спершу передбачатися під час формування цілого кримінального закону і його окремих норм. Своєю чергою, під час конструювання ст. 69 КК України законодавець або жодним чином не обмежує правозастосовний орган, або ж застосовує вкрай невизначені критерії. Відтак з'ясування їхнього змісту потребує додаткового пояснення і не сприяє відповідній реалізації на практиці самої норми кримінального закону.

Можливість широкого застосування ст. 69 КК України, а також великий розрив між мінімальними і максимальними межами розмірів покарань у санкціях статей, нівелюють спроби законодавця, спрямовані на посилення заходів боротьби зі злочинністю. Цей процес здебільшого стає підконтрольним правозастосовним органам. Відтак законодавець виконує лише роль «спостерігача» за ситуацією, що виникла, і не втручається в її регулювання.

Очевидно, що аналізована проблема має комплексний зміст. Її розв'язання допускає значне змістовне та структурне перероблення не лише санкцій визначених статей Особливої частини КК України, а й низки норм, що визначають порядок призначення покарання в рамках Загальної частини КК. Визначення чітких критеріїв відповідальності за вбивство, поєднане із іншими кримінальними правопорушеннями, а також правил її фактичної реалізації дасть змогу загалом покращити ефективність боротьби з такими суспільно небезпечним діянням, гарантуватиме дотримання основних принципів кримінального права, стабілізуватиме судову практику в частині призначення покарання за досліджуваний вид посягання. Водночас удосконалення принципу диференціації кримінальної відповідальності зумовлює внесення конкретних змін та доповнень безпосередньо до відповідних законодавчих приписів.

Це, насамперед, стосується зменшення різниці між мінімальними і максимальними межами покарання у виді позбавлення волі, передбаченими санкцією ч. 2 ст. 115 КК України. Таке зменшення є можливим завдяки збільшенню нижньої межі покарання за вбивство, поєднане із іншими кримінальними правопорушеннями, з 8 до 12 років позбавлення волі. Для того, щоб мінімальна відповідальність за вказаний вид посягання, таким чином, відповідала верхній межі відповідальності, яка передбачена для простого виду вбивства, санкцію цього виду посягання можна змінити, встановивши верхню межу у 12 років позбавлення волі. Таке зниження максимального покарання за основний склад умисного вбивства загалом відповідатиме практиці призначення покарання за цей вид кримінально-протиправного посягання. Реалізація такої зміни, насамперед, дасть можливість безпосередньо в тексті закону відобразити залежність диференціації відповідальності від змін суспільної небезпеки, які відбуваються в результаті поєднання вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями.

Деяких змін можуть зазнати також окремі норми Загальної частини КК України за рахунок включення до їх змісту низки обмежень. З огляду на те, на законодавчому рівні не закріплено певних критеріїв зниження покарання і не зрозуміло, до якої межі воно допустиме, визначення таких критеріїв можливе у ст. 69 КК України. За основу можна взяти відомі кримінальному закону способи, наприклад, за допомогою використання певної частини покарання від його мінімальної межі.

Окрім того, до осіб, винних у вчиненні особливо тяжких злочинів, зокрема й вбивства, поєднаного з іншими посяганнями, застосування заходів, які суттєво пом'якшують відповідальність, є неприйнятним. У редакції статті потрібно чітко окреслити відповідні категорії кримінальних правопорушень, у разі вчинення яких можливе застосування норм ст. 69 КК України. До таких мають належати кримінальні проступки, нетяжкі та тяжкі злочини.

Отже, визначивши конкретні обмеження на можливість застосування ст. 69 КК України, законодавець, із одного боку, вирішить проблему надмірного і часто безпідставного зниження меж відповідальності за аналізований вид

кримінально-протиправного посягання, а з іншого, – діяльність судів буде контрольованішою і обмеженою рамками закону. При чому правозастосовний орган також матиме змогу ухвалювати рішення самостійно, за ним зберігатиметься право вибору найсправедливішого і доцільного варіанта дій.

Окрім того, слід наголосити, що ч. 2 ст. 115 КК України суттєво відрізняється від інших частин статей Особливої частини КК, оскільки є єдиною частиною, яка має пункти. Кваліфіковані види вбивства, ознаки яких передбачені у ч. 2 ст. 115 КК, мають єдину санкцію. Вони є альтернативним різновидами одного і того самого кваліфікованого складу вбивства. Фактично, це означає, що встановлення у вчиненого ознак одного з цих різновидів вбивства достатньо для кваліфікації за відповідним пунктом ч. 2 ст. 115 КК, а отже, й для призначення покарання, передбаченого у санкції ч. 2 ст. 115 КК [16, с. 85]. Іншими словами, сукупність пунктів – це не сукупність кримінальних правопорушень, тому покарання призначається на загальних підставах із урахуванням його індивідуалізації. Цікавими у наведеному аспекті є такі міркування. В дисертації зазначено, що фактично однаковим є покарання за одне умисне вбивство за обтяжуючих обставин і покарання за декілька умисних вбивств за обтяжуючих обставин (декілька умисних вбивств за обтяжуючих обставин кваліфікуються за окремими пунктами ч. 2 ст. 115 КК, оскільки утворюють не сукупність злочинів, а повторність). Н. Дідківська вважає, що зазначене може бути ще одним підтвердженням правильності передбачення в Загальній частині КК особливості призначення покарання не тільки за сукупності злочинів, а й за їх повторності [58, с. 5].

Конструюючи систему диференціації кримінальної відповідальності за множинність кримінальних правопорушень із умисним вбивством, необхідно враховувати особливість призначення довічного позбавлення волі, яке передбачене у санкції статей про умисне вбивство. Донедавна таке покарання могло бути призначене лише за посягання, пов'язані із умисним заподіянням смерті іншій людині. Так, у спеціальній літературі зазначалося, що у КК України це покарання у зв'язку із множинністю передбачене лише для умисного вбивства (п. 13 ч. 2 ст. 115 КК) [8, с. 12]. Однак нещодавно законодавець істотно розширив

правові підстави застосування довічного позбавлення волі, передбачивши цей вид покарання у санкціях статей, які безпосередньо не пов'язані із умисним вбивством (наприклад, ч. 6 ст. 152 КК).

Визначивши на першому етапі призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень конкретну міру відповідальності за окремі правопорушення, які її становлять, суд має призначити остаточне покарання. Закон для цього передбачає три можливих способи: 1) поглинання менш суворого покарання більш суворим; 2) повне складання покарань; 3) часткове складання покарань. Питання про те, якому способу отримання остаточного покарання необхідно надати перевагу, давно дискутується у науці кримінального права.

Було висловлено найрізноманітніші пропозиції: від консервативного збереження всіх трьох способів до залишення лише складання покарань. Судова практика, на думку багатьох учених, здебільшого використовувала правила поглинання, значно рідше – часткового складання, та трошки більше десяти відсотків вироків – повного складання [23].

Проведений нами аналіз судової практики у справах про сукупність умисних вбивств та інших кримінальних правопорушень в Україні за останні роки підтверджує наведену тенденцію. Серед вивчених нами вироків судів України, які стосуються умисних вбивств у сукупності з іншими кримінальними правопорушеннями, 93% – поглинання, 7% – часткове складання та жодного повного складання покарань.

З метою забезпечення фактичної реалізації диференціації кримінальної відповідальності у випадку множинності кримінальних правопорушень, висловимо пропозицію про недопущення застосування способу поглинання покарань під час вчинення умисного вбивства у сукупності із іншими кримінальними правопорушеннями. Видається, що у цих випадках, цілком слушним буде застосування способу складання покарань: якщо є фактична можливість – повного, за її відсутності – часткового. Ця пропозиція, звісно, не поширюється на випадки, коли за умисне вбивство призначене покарання у виді довічного позбавлення волі. У такому разі єдиним способом визначення остаточного покарання у випадку сукупності кримінальних правопорушень буде поглинання.

Висновки до Розділу 2

Опрацювання питань повторності умисних вбивств та їх сукупності із іншими кримінальними правопорушеннями, правил кримінально-правової оцінки умисних вбивств за конкуренції кримінальної правових норм та юридичних наслідків сукупності умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями, дає підстави для таких висновків.

Повторним вбивством, яке потребує кваліфікації за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України, слід вважати вбивство, вчинене у проміжок часу між учиненням посягання на життя та настанням смерті потерпілої особи у попередньому епізоді кримінально-протиправної діяльності. Крім того, варто підтримати позицію, викладену в Постанові Пленуму Верховного Суду України, адже вона дає можливість урахувати суб'єктивний критерій вчинення нового кримінального правопорушення, а це, своєю чергою, більш адекватно вкладається у принцип суб'єктивного ставлення у вину, який діє у кримінальному праві України.

Повторення кримінально-протиправної поведінки справді відбувається на практиці та не залежить від того, чи та поведінка відображається у однакових чи різних статтях Особливої частини КК України. Сам факт повторення кримінально-протиправних діянь означає підвищений ступінь суспільної небезпеки всього вчиненого загалом. А такий підвищений ступінь потребує адекватної реакції з боку того, хто здійснює кримінально-правову оцінку вчиненого. Видається, що такою адекватною реакцією, буде кваліфікація вчиненого за сукупністю статей Особливої частини, яка, своєю чергою, відображатиме сукупність кримінальних правопорушень.

3. Обов'язковою ознакою, що вказує на кримінально-протиправні наміри винної особи, є умисел на вбивство двох або більше осіб. Під час визначення різночасного вбивства двох або більше осіб, об'єднаного єдністю кримінально-протиправного наміру, має бути встановлений лише прямий умисел, а за одночасного вбивства – можливий не лише прямий умисел, а й непрямий. Підставою для визнання наявності в діях такої особи декількох складів

кримінальних правопорушень – їх множинність є відсутність єдиного умислу на вчинення вбивства декількох осіб. Це також може бути і в тому разі, коли умисел на вбивство іншої особи з метою приховати інше умисне вбивство виник через деякий час після того, як винний вчинив перше вбивство.

У роботі запропоновано алгоритм кваліфікації повторності умисних вбивств (наведено у загальних висновках).

Отриману під час дослідження систему видів сукупності кримінальних правопорушень (реальна та ідеальна сукупність кримінальних правопорушень) є всі підстави вважати природною класифікацією цього правового явища. Звісно, види сукупності кримінальних правопорушень можна виокремити і за іншими ознаками (у цьому випадку відмінними). Однак, це будуть або допоміжні класифікації, або ж класифікації за допоміжними (неістотними) відмінними ознаками. У дисертації запропоновано вирішення спірних питань, які можуть виникнути під час кваліфікації умисних вбивств за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями, та, відповідно, значення кожного з видів сукупності кримінальних правопорушень для їх (правопорушень) кваліфікації.

У дисертації зосереджено увагу на проблемах кваліфікації ідеальної сукупності умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями. Констатовано, що у цій площині проблема може виникати у розмежуванні ідеальної сукупності із конкуренцією кримінально-правових норм та одиничним кримінальним правопорушенням. У роботі спершу розглянуто можливу ідеальну сукупність тих видів умисних вбивств, відповідальність за які передбачена у нормах Розділу II Особливої частини КК України, а потім – інші види умисних вбивств, норми про відповідальність за вчинення яких передбачені іншими розділами Особливої частини КК України.

У дисертації зроблено окремі висновки щодо питань кваліфікації умисного вбивства за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями, або щодо відсутності такої сукупності (наведено у загальних висновках).

Незважаючи на загалом розроблену теорію конкуренції кримінально-правових норм та правил її подолання, судова практика інколи виробляє дуже спірні

положення, які стосуються потреби кваліфікації умисних вбивств за сукупністю. Так, наприклад, у п. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я» судам рекомендовано умисне вбивство осіб, передбачене у ст. ст. 112, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, додатково кваліфікувати за відповідними пунктами цієї статті. Констатовано, що урахування на практиці такої рекомендації суперечитиме положенню ст. 61 Конституції України про те, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Основним питанням, яке має бути вирішене під час розгляду проблеми кваліфікації умисних вбивств за конкуренції кримінально-правових норм, це питання наявності чи відсутності сукупності кримінальних правопорушень. Спрощуючи, можна стверджувати, що у разі, коли вчинене підпадає одночасно під дію декількох кримінально-правових норм кваліфікація можлива за всіма цим нормами – сукупність кримінальних правопорушень; або за однією з цих норм – у результаті подолання конкуренції кримінально-правових норм. Коли у цьому разі ми говоримо про сукупність кримінальних правопорушень, йдеться про той її вид, який у науці кримінального права прийнято називати ідеальною сукупністю.

Конкуренція кримінально-правових норм під час кваліфікації умисних вбивств наявна коли: 1) особа вчинила умисне вбивство одного потерпілого, тобто одне вбивство; 2) за ознаками фактичного складу вчиненого діяння, поведінка винної особи підпадає під ознаки декількох, двох або більше юридичних складів вбивств, передбачених у декількох кримінально-правових нормах; 3) ці норми перебувають між собою у такому логіко-юридичному зв'язку, який унеможливорює їх одночасне застосування до конкретного випадку та обумовлює потребу застосування лише однієї з них.

У співвідношенні конкуренції загальної та спеціальної норми можуть перебувати всі норми, які передбачають відповідальність за умисне вбивство, що

передбачені ч. 2 ст. 115, ст. ст. 116–118 КК України, та норми про умисне посягання на життя людини, розташовані у інших, окрім II-го, розділах Особливої частини КК України (ст. ст. 112, 348, 348¹, 379, 400, 443 КК України).

Більш складні й у теоретичному, й у практичному плані стосовно вбивства вияви має конкуренція частини і цілого. Складність цього виду конкуренції полягає у тому, що, за своєю правовою природою, вбивство як посягання на найцінніший об'єкт не має охоплюватися нормою, що щось більш цінне, а завжди знаходити самосійне відображення у формулі кваліфікації. Однак, конструкції деяких кримінально-правових норм, відображених у статтях Особливої частини КК України, дають підстави для твердження про можливість виникнення такого виду конкуренції. Прикладами конкуренції частини і цілого із умисним вбивством можуть стати конструкції, передбачені у ч. 5 ст. 404 та ч. 2 ст. 438 КК України. В обидвох цих складах кримінальних правопорушень законодавець використовує конструкцію «дії, передбачені ... цієї статті» + «пов'язані/поєднані із умисним вбивством». Іншими словами у якості кваліфікуючої ознаки у складі «Опору начальникові або примушуванні його до порушення службових обов'язків» (ст. 404 КК) та «Порушення законів та звичаїв війни» (ст. 438 КК) законодавець використовує не обставину, що характеризує якийсь елемент складу кримінального правопорушення, а кримінальне правопорушення цілком – весь склад, передбачений, як мінімум, ч. 1 ст. 115 КК України. Частинами при цьому є норма про основний склад відповідного кримінального правопорушення та норма, в якій відображений склад умисного вбивства.

У контексті нашого дослідження слід зазначити, що умисне вбивство під час вчинення геноциду не потребуватиме додаткової кваліфікації за ст. 115 КК України, оскільки у разі, якщо геноцид виявився тільки через умисне вбивство, тоді ми розглядатимемо ст. 442 як таку, що містить спеціальну норму за ознаками мети вчинення; якщо ж умисне вбивство було не єдиним проявом геноциду, ст. 442 міститиме норму ціле. В обидвох випадках пріоритет у застосуванні надаватиметься нормі, визначеній у ст. 442 КК України.

Вирішення ситуацій конкуренції кримінально-правових норм під час

кваліфікації умисного вбивства незалежно від виду такої конкуренції зумовлює застосування лише однієї статті Особливої частини КК України, оскільки вчинене лише одне кримінальне правопорушення. Під час кваліфікації умисного вбивства правозастосовний орган може зіткнутися з типовими видами конкуренції кримінально-правових норм: загальної та спеціальної норми, частини та цілого; декількох спеціальних норм між собою, а також із ускладненими ситуаціями, які обумовлені особливостями конструкції диспозиції кримінально-правових норм. У будь-якому разі варто наголосити, що ідеальної сукупності кримінальних правопорушень, передбачених конкуруючими кримінально-правовими нормами, бути не може.

. Визначення чітких критеріїв відповідальності за вбивство, поєднане із іншими кримінальними правопорушеннями, а також правил її фактичної реалізації загалом дасть змогу підвищити ефективність боротьби з такими суспільно небезпечним діям, забезпечить дотримання основних принципів кримінального права, сприятиме стабілізації судової практики в частині призначення покарання за аналізований вид посягання. При цьому вдосконалення концепції диференціації кримінальної відповідальності передбачає внесення відповідних змін безпосередньо в конкретні законодавчі приписи.

Для того, щоб мінімальна відповідальність за вказаний вид посягання, відтак, відповідала верхній межі відповідальності, яка передбачена для простого виду вбивства, санкцію цього виду посягання можна змінити, встановивши верхню межу у 12 років позбавлення волі. Таке зниження максимального покарання за основний склад умисного вбивства загалом відповідатиме практиці призначення покарання за цей вид кримінально-протиправного посягання. Реалізація такої зміни, насамперед, дасть змогу безпосередньо в тексті закону відобразити залежність диференціації відповідальності від змін суспільної небезпеки, які відбуваються в результаті поєднання вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями.

З метою забезпечення фактичної реалізації диференціації кримінальної

відповідальності у випадку множинності кримінальних правопорушень, висловимо пропозицію про недопущення застосування способу поглинання покарань під час вчинення умисного вбивства у сукупності із іншими кримінальними правопорушеннями. Видається, що у цих випадках, цілком слушним буде застосування способу складання покарань: якщо є фактична можливість – повного, за її відсутності – часткового. Ця пропозиція, звісно, не поширюється на випадки, коли за умисне вбивство призначене покарання у виді довічного позбавлення волі. У такому разі єдиним способом визначення остаточного покарання у випадку сукупності кримінальних правопорушень буде поглинання.

Для забезпечення реалізації цієї пропозиції, варто внести зміни до КК України, зокрема, друге речення ч. 2 ст. 70 КК викласти у такій редакції: «Якщо хоча б одне із кримінальних правопорушень є умисним тяжким злочином, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у межах максимального строку, встановленого для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. Якщо хоча б одне із кримінальних правопорушень є умисним особливо тяжким злочином, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у виді позбавлення волі шляхом часткового або повного складання, але на строк, який не перевищує двадцять п'ять років».

ВИСНОВКИ

Дослідження проблем кваліфікації сукупності злочинів під час вчинення умисного вбивства підтвердило актуальність проблеми, яка окреслювалася у вступі до роботи. За результатами вирішення завдань, які ставилися на початку дослідження, можна констатувати таке.

Сучасний стан нормативної регламентації кримінальної відповідальності за умисне вбивство є наслідком тієї системи кримінального законодавства, яка сформована в Україні у результаті певного історичного шляху, використання традиційної законотворчої техніки, відображення у кримінальному законодавстві актуальних на певний історичний період розвитку українського суспільства проблем. Нормативна регламентація кримінальної відповідальності за вбивство у розрізі її розвитку полягала у постійному ускладненні та деталізації. Саме тому наявний стан правової регламентації відповідальності за умисні вбивства у КК України 2001 р., використання юридичних конструкцій, які обумовлюють потенційну множинність кримінальних правопорушень під час їх кримінально-правової оцінки, обумовлено історією розвитку вітчизняного кримінального законодавства, яке передбачало посилене покарання за вчинення умисного вбивства у поєднанні із іншими кримінальними правопорушеннями. При цьому конструкції, які використовувалися законодавцем для регламентації подібних випадків, ускладнювалися із розвитком законотворчої техніки та кримінально-правової доктрини. Однією з основних особливостей розвитку цього інституту кримінального права є поступова систематизація та впорядкування складів кримінальних правопорушень, вчинення яких поряд із вбивством, зумовлює застосування відповідних заходів кримінально-правової репресії.

Питання множинності кримінальних правопорушень загалом та множинності вбивств зокрема більш чітко і повно регламентується в кримінальному законодавстві держав, які колись входили до Радянського Союзу, та законодавстві країн сходу Європейського Союзу. Моделі кримінального законодавства проаналізованих зарубіжних держав використовують такі законодавчі конструкції,

які, в принципі, не створюють проблем для кримінально-правової кваліфікації умисних вбивств за сукупністю кримінальних правопорушень. Акцент у кримінальних законах відповідних держав робиться здебільшого на питаннях визначення міри кримінально-правових наслідків до особи, яка вчинила два або більше кримінальних правопорушень, зокрема й убивств.

Опрацювання питань системи умисних убивств у кримінальному праві України та її відображенні у кримінальному законодавстві, питань повторності умисних вбивств та їх сукупності із іншими кримінальними правопорушеннями, засвідчує, що законодавець використовує різні прийоми опису ознак складів вбивств, частина з яких стає нічим іншим як юридико-технічною передумовою виникнення проблем майбутньої кримінально-правової оцінки вчиненого вбивства за сукупністю із іншими кримінальними правопорушеннями.

У дисертації до системи норм, які встановлюють відповідальність за умисне вбивство, віднесено всі норми, в яких закріплено посягання, які містять ознаки родового поняття вбивства. З огляду на місце розташування норм про умисні вбивства у КК України, пропонується поділяти їх на ті, що передбачені у Розділі II Особливої частини КК України (ст. ст. 115–118), та умисні вбивства, передбачені в інших розділах (ст. ст. 112, 348, 348¹, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ч. 2 ст. 438, ст. 443). У контексті системного підходу у дисертації зроблено спробу довести можливість спрощення опису ознак складів вбивств як засобу усунення проблем їх адекватної кримінально-правової оцінки, на підставі узагальнення якої необхідно зазначити, що доцільним видається внесення до КК України таких змін, які б усували сумніви у потребі застосування загальної норми про вбивство, передбаченої відповідною частиною ст. 115 КК України, за сукупністю із нормою про вчинене особою інше кримінальне правопорушення. Таке законотворче рішення дасть можливість адекватно кваліфікувати все вчинене і у разі, якщо ставлення до наслідків у вигляді смерті з боку винної особи було необережним. У цьому випадку додатково особі може бути інкримінована норма, передбачена у відповідній частині ст. 119 КК України. Відтак пропонується:

– ч. 5 ст. 404 КК виключити. Натомість доповнити КК України новою ст. 404¹, що буде сконструйована із використанням звичних для спеціальних норм

про умисне вбивство конструкцій «посягання на життя ...». Відповідна стаття могла б мати такий зміст:

«Стаття 404¹. Посягання на життя військового начальника

Вбивство або замах на вбивство військового начальника у зв'язку із виконанням ним обов'язків військової служби, –

карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі;

– ч. 3 ст. 447 КК виключити. Таке рішення дасть можливість без додаткових проблем кваліфікувати умисне вбивство найманцем іншої особи за відповідними частинами ст. 115 або ст. 438 КК України;

– виключити ознаку «загибель людей» із ч. 3 ст. 265, ч. 3 ст. 265¹, ч. 3 ст. 110, ознаку «спричинили смерть особи» з ч. 3 ст. 321¹ КК України. У разі, коли відповідні посягання супроводжуються заподіянням смерті іншій особі, вчинене у всіх випадках має кваліфікуватися за сукупністю з відповідними частинами ст. 119 або ст. 115 КК України, залежно від ставлення до наслідку.

Під час дослідження з'ясувалося, що вирішуючи проблему кваліфікації сукупності злочинів під час вчинення вбивства, оминати увагою проблеми повторності кримінальних правопорушень не можливо. Прикладом врахованої законодавцем під час конструювання диспозиції статті про умисне вбивство повторності кримінальних правопорушень, є конструкція п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України «вбивство, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком вбивства, передбаченого ст. ст. 116–118 КК». Повторення кримінально-протиправної поведінки справді відбувається на практиці та не залежить від того, чи та поведінка відображається у однакових чи різних статтях Особливої частини КК України. Підвищений ступінь суспільної небезпеки повторного вчинення умисного вбивства потребує адекватної реакції з боку того, хто здійснює кримінально-правову оцінку вчиненого. Видається, що такою адекватною реакцією, буде кваліфікація вчиненого за сукупністю статей Особливої частини, яка, своєю чергою, відображатиме сукупність кримінальних правопорушень.

У роботі запропоновано алгоритм кваліфікації повторності умисних вбивств. Умисне вбивство, вчинене повторно, необхідно кваліфікувати у такій послідовності:

1) встановити, що наявне повторення діянь, спрямованих на заподіяння смерті двох або більше осіб, і воно не охоплюється єдиним умислом;

2) дати кожному кримінальному правопорушенню окремо кримінально-правову оцінку, з'ясувати, чи зберігаються його правові наслідки (чи немає процесуальних завад для притягнення до кримінальної відповідальності, чи не минув строк давності кримінальної відповідальності або судимість непогашена чи незнята);

3) визначити вид повторності кримінальних правопорушень – тотожних (ч. 1 ст. 115 та ч. 1 ст. 115 КК України), однорідних (ст. 348 та ч. 2 ст. 115 КК України, наприклад) чи різнорідних (ст. 117 та ч. 1 ст. 115 КК України, приміром) умисних вбивств;

4) встановити, чи надає КК повторності кваліфікуючого значення – тільки повторність тотожних та однорідних умисних вбивств;

5) остаточно кваліфікувати вчинене за сукупністю статей про перше та наступне умисне вбивство з врахуванням повторності другого кримінального правопорушення (наступних кримінальних правопорушень) за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України.

Отриману під час дослідження систему видів сукупності кримінальних правопорушень (реальна та ідеальна сукупність кримінальних правопорушень) є всі підстави вважати природною класифікацією цього правового явища. При цьому ідеальна сукупність кримінальних правопорушень наявна тоді, коли одним діянням (дією або бездіяльністю) особа (суб'єкт кримінального правопорушення) вчиняє два або більше кримінальні правопорушення. Ідеальну сукупність «утворює» одне діяння однієї і тієї самої особи (суб'єкта кримінального правопорушення), яке з позиції декількох норм Особливої частини КК України, містить ознаки двох або більше самостійних складів кримінального правопорушення, що передбачені різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК України.

У дисертації зосереджено увагу на проблемах кваліфікації ідеальної сукупності умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями.

Констатовано, що у цій площині проблема може виникати у розмежування ідеальної сукупності із конкуренцією кримінально-правових норм та одиничним кримінальним правопорушенням. У роботі спершу розглянуто можливу ідеальну сукупність тих видів умисних вбивств, відповідальність за які передбачена у нормах Розділу II Особливої частини КК України, а потім – інші види умисних вбивств, норми про відповідальність за вчинення яких передбачені іншими розділами Особливої частини КК України.

У дисертації зроблено окремі висновки щодо питань кваліфікації умисного вбивства за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями або щодо відсутності такої сукупності:

- якщо поведінка особи була спрямована на заподіяння умисного вбивства двох осіб, тобто вчинення кримінального правопорушення, передбаченого п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України, а з незалежних від нього причин довести кримінальне правопорушення до кінця особі не вдалося, її дії має бути кваліфіковано як замах на умисне вбивство двох осіб за ч. 2 ст. 15 – п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України. Особа вчинила декілька діянь, але вони охоплюються одним складом кримінального правопорушення і кваліфікації за сукупністю не потребують;

- умисне вбивство особи, яка стала потерпілою від насильницького зникнення, потрібно кваліфікувати за п. 3 ч. 2 ст. 115 КК і, якщо особа сама вчинила насильницьке зникнення, – за сукупністю із ч. 1 ст. 146 КК України;

- стосовно вбивства з особливою жорстокістю, варто наголосити на такому правилі: якщо самостійні злочини є етапом вчинення головного – того, на який спрямований умисел винного, то вони, ймовірно, додаткової кваліфікації не потребуватимуть;

- ознаку заподіяння особі тяжких тілесних ушкоджень під час розбою, поєднаного із умисним вбивством особи, ставити у вину не можна, оскільки шкода здоров'ю потерпілого повністю охоплюється ст. 115 та другий раз інкримінуватися не може;

- збіг мотиву під час вбивства з хуліганських спонукань і хуліганством як самостійним кримінальним правопорушенням проти громадського порядку ще не

дає підстав вважати, що останнє, що супроводжується вбивством, завжди поглинається цим більш тяжким злочином. У одних випадках вбивство є формою вияву хуліганства, коли воно є основною метою, в інших – вбивство з хуліганських мотивів одночасно супроводжується іншими хуліганськими діями проти інших осіб, їх образою, завданням побоїв тощо. Такі дії, вчинені до вбивства, у момент його вчинення або після нього утворюють самостійний склад кримінального правопорушення і мають кваліфікуватися окремо за ст. 296 КК України;

– під час кваліфікації умисного вбивства, поєднаного із зґвалтуванням або сексуальним насильством, дії особи, яка вчиняє таке кримінальне правопорушення, необхідно кваліфікувати тільки за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України без сукупності із ст. 152 або 153 КК України. Тобто, тут справді йдеться про одиничне складене кримінальне правопорушення;

– доцільно внести відповідні зміни до п. 12 ч. 2 ст. 115 КК України. Зокрема, передбачити кримінальну відповідальність за умисне вбивство, вчинене групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою, злочинною організацією;

– виникає конкуренція загальної та спеціальної норм, у якій роль загальної, більш абстрактної норми виконуватиме норма, визначена у ч. 1 ст. 161 КК України, а спеціальної – п. 14 ч. 2 ст. 115 КК України. Ситуація вирішуватиметься на підставі правил подолання конкуренції загальної та спеціальної норми – застосуванню підлягатиме п. 14 ч. 2 ст. 115 КК України і сукупності кримінальних правопорушень не виникатиме.

Спеціальні питання правової оцінки умисних вбивств за їх сукупності охоплюють випадки кримінально-правової кваліфікації конкуренції кримінальної правових норм та юридичних наслідків сукупності умисного вбивства з іншими кримінальними правопорушеннями.

У дисертації зроблено висновок, що основним питанням, яке має бути вирішене під час розгляду проблеми кваліфікації умисних вбивств за конкуренції кримінально-правових норм, є питання наявності чи відсутності сукупності кримінальних правопорушень. Коли у цьому разі ми говоримо про сукупність

кримінальних правопорушень, йдеться про той її вид, який у науці кримінального права прийнято називати ідеальною сукупністю.

Встановлено, що конкуренція кримінально-правових норм під час кваліфікації умисних вбивств наявна, коли: 1) особа вчинила умисне вбивство одного потерпілого, тобто одне вбивство; 2) за ознаками фактичного складу вчиненого діяння, поведінка винної особи підпадає під ознаки декількох, двох або більше юридичних складів вбивств, передбачених у декількох кримінально-правових нормах; 3) ці норми перебувають між собою у такому логіко-юридичному зв'язку, який унеможлиблює їх одночасне застосування до конкретного випадку та обумовлює потребу застосування лише однієї з них. При цьому у співвідношенні конкуренції загальної та спеціальної норми можуть перебувати всі норми, які передбачають відповідальність за умисне вбивство, що передбачені ч. 2 ст. 115, ст. ст. 116–118 КК України, та норми про умисне посягання на життя особи, розташовані у інших, окрім II-го, розділах Особливої частини КК України (ст. ст. 112, 348, 348¹, 379, 400, 443 КК України).

Конструкції деяких кримінально-правових норм, відображених у статтях Особливої частини КК України, дають підстави для твердження про можливість виникнення конкуренції частин і цілого. Частинами при цьому є норма про основний склад відповідного кримінального правопорушення та норма, в якій відображений склад умисного вбивства.

У контексті нашого дослідження зазначимо, що умисне вбивство під час вчинення геноциду не потребуватиме додаткової кваліфікації за ст. 115 КК України, оскільки у разі, якщо геноцид виявився тільки через умисне вбивство, тоді ми розглядатимемо ст. 442 як таку, що містить спеціальну норму за ознаками мети вчинення; якщо ж умисне вбивство було не єдиним виявом геноциду, ст. 442 міститиме норму ціле. В обидвох випадках пріоритет у застосуванні надаватиметься нормі, визначеній у ст. 442 КК України.

Вирішення ситуацій конкуренції кримінально-правових норм під час кваліфікації умисного вбивства незалежно від виду такої конкуренції зумовлює застосування лише однієї статті Особливої частини КК України, оскільки

вчинене лише одне кримінальне правопорушення. Під час кваліфікації умисного вбивства правозастосовний орган може зіткнутися із типовими видами конкуренції кримінально-правових норм: загальної та спеціальної норми, частини та цілого; декількох спеціальних норм між собою, а також із ускладненими ситуаціями, які обумовлені особливостями конструкції диспозиції кримінально-правових норм. У будь-якому разі слід наголосити, що ідеальної сукупності кримінальних правопорушень, передбачених конкуруючими кримінально-правовими нормами, бути не може.

З метою забезпечення фактичної реалізації диференціації кримінальної відповідальності у випадку множинності кримінальних правопорушень, висловлюємо пропозицію про недопущення застосування способу поглинання покарань під час вчинення умисного вбивства у сукупності із іншими кримінальними правопорушеннями. Видається, що у цих випадках, цілком слушним буде застосування способу складання покарань: якщо є фактична можливість – повного, за її відсутності – часткового. Ця пропозиція, звісно, не поширюється на випадки, коли за умисне вбивство призначене покарання у виді довічного позбавлення волі. У такому разі єдиним способом визначення остаточного покарання у випадку сукупності кримінальних правопорушень буде поглинання. Для забезпечення реалізації цієї пропозиції, варто внести зміни до КК України: друге речення ч. 2 ст. 70 КК викласти у такій редакції «Якщо хоча б одне із кримінальних правопорушень є умисним тяжким злочином, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у межах максимального строку, встановленого для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. Якщо хоча б одне із кримінальних правопорушень є умисним особливо тяжким злочином, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у виді позбавлення волі шляхом часткового або повного складання, але на строк, який не перевищує двадцять п'ять років».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми кримінально-правової кваліфікації: навчальний посібник / за заг. ред. В. В. Топчія, В. І. Антипова. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 896 с.
2. Аналіз судової практики розгляду кримінальних справ про умисне вбивство з кваліфікуючими ознаками. *Вісник Верховного Суду України*. 2014. № 9. С. 6–10.
3. Андрушко А. В. Обставини, що обтяжують кримінальну відповідальність за захоплення або тримання особи як заручника. *Наука і правоохорона*. 2017 № 4 (38) С. 150–157.
4. Андрушко А. В. Проблеми кваліфікації захоплення заручників. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 231–235
5. Антипов В. В. Обставини, що виключають можливість застосування певних видів покарань: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2005.
6. Антипова А. К. Правові наслідки повторності, сукупності та рецидиву кримінальних правопорушень. *Цифровізація науки та сучасні тренди її розвитку: матеріали науково-практичної конференції* (26 березня 2021 р.). Т. 1. Дніпро, 2021. С. 92–93.
7. Антонюк Н. О. Кримінально-правова охорона власності: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 514 с.
8. Антонюк Н. О. Множинність злочинів: до питання про вдосконалення диференціації кримінальної відповідальності. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 3. С. 6–13.
9. Артикул воинский 1715 года URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/>
10. Бажанов М. И. Избранные труды / сост.: В. И. Тютюгин, А. А. Байда, Е. В. Харитонов, Е. В. Шевченко; отв. ред. В. Я. Таций. Х.: Право, 2012. 1244 с.
11. Бажанов М. И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины. Х.: Право, 2000. 128 с.

12. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву. К., 1980.
13. Баулін Ю. В. Протиправність як ознака вбивств. *Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи: матеріали науково-практичної конференції м. Харків, 22–23 квітня 2004 р.).* К.: Юрінком Інтер, 2004. С. 18–19.
14. Беляев В. Г., Свидлов Н. М. Вопросы квалификации убийств: учебное пособие. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1984. 60 с.
15. Бережний С. Д. Відповідальність за умисне вбивство з корисливих мотивів за кримінальним законодавством України: монографія. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2011. 236 с.
16. Бережний С. Д. Деякі питання призначення покарання за умисне вбивство з корисливих мотивів. *Форум права.* 2012. № 4. С. 85–90.
17. Бережний С. Умисні вбивства на замовлення: історично-правовий аспект. *Слово національної школи суддів України.* 2013. № 3 (4) С. 105–111.
18. Бережний С. Д., Бережний К. С. Основні підходи до визначення поняття «вбивство» в теорії кримінального права та за Кримінальним кодексом України. *Університетські наукові записки.* Хмельницький, 2011. № 3 (39). С. 246–254.
19. Бойко І. Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (IX–XX ст.): навчальний посібник. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 904 с.
20. Бородин С. В. Преступления против жизни. М.: Юрист, 1999. 356 с.
21. Брич Л. П. До питання про спільні ознаки складів злочинів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2008. № 2. С. 1–18.
22. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 712 с.
23. Бурдін В. М., Мартинишин Г. Р. Призначення покарання за сукупністю вироків (кримінально-правове дослідження): монографія Львів: Ліга-Прес, 213 с.
24. Бышевский Ю. В., Марцев А. И. Наказание и его назначение: учебное пособие. Омск, 1975.

25. Вартилецька І. А. Практика реалізації кримінально-правових норм а умовах їх конкуренції, при кваліфікації складних, одиничних злочинів та с
- у 26. Василенко М. О. Сукупність умисних вбивств при обтяжуючих обставинах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція*. 2020. № 48. Т. 2 С. 77–82.
- п 27. Вирок апеляційного суду Миколаївської області у справі №
- о 28. Вирок Дарницького районного суду м. Києва у справі № 753/1969/17 від 4
- Н 29. Вирок Дарницького районного суду м. Києва у справі № 1-УП/753/128/19 від 26.04.2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- Р 30. Вирок Держинського районного суду м. Кривий Ріг у справі /Е № 182/6858/17 від 22.09.2021. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- Д 31. Вирок Запорізького апеляційного суду у справі № 331/1168/17 від 4
- Н 32. Вирок Індустріального районного суду м. Дніпропетровська у справі К № 175/763/15-к від 15.07.2020. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- Р 33. Вирок Крюківського районний суд м. Кременчука Полтавської обл. Е
- К 34. Вирок Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області + у справі № 182/3929/15-к від 12.01.2018. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- М 35. Вирок Оболонського районного суду м. Києва у справі № 1-КП/756/923/18 від 01.06.2018. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- н 36. Вирок Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області у справі № 398/4658/14-к від 21.09.2017. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- л 37. Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Харків у справі Е № 626/1226/14-к від 26.12.2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- в 38. Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Харків у справі Н № 644/10405/20 від 21.12.2021. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

39. Вирок Апеляційного суду Херсонської області по справі № 11/791/957/2013 від 18.07.2013. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Rewiew/32521283>
40. Вирок Первомайського міськрайонного суду Харківської області у
41. Вирок Приморського районного суду м. Одеса у справ № 522/21853/14 від 29.09.2017. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- п 42. Вирок Приморського районного суду м. Одеси у справі № 522/3635/19 від 07.12.2020. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- а 43. Вирок Сихівського районного суду м. Львова у справі № 441/845/17 від в
- Н 44. Вирок Хмельницького міськрайонного суду у справі № 681/1024/16-к у від 27.11.2017. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- Р № 45. Вирок Центрального районного суду м. Миколаїв у справі № 490/14736/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- Е № 46. Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області Кримінальна справа № 1-57/2009р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- 6 N 47. Вирок Чернігівського апеляційного суду у справі № 11-кп/4823/391/19 від 24.05.2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
- 2 К 48. Волков Б.С. Мотив и квалификация преступлений. Казань: Изд-во Казанского гос. ун-та, 1969. 168 с.
- 1 49. Газдайка-Василин І. Б. Некорисливі злочини проти власності: Монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2012. 212 с.
- 2 t 50. Галиакбаров Р., Ефимов М., Фролов Е. Множественность преступных деяний как институт советского уголовного права. *Советская юстиция*. 1967. № 2. С. 5–7.
- р / 51. Гнетнев М. К., Сингаївська І. В. Про ключові аспекти кваліфікації злочинів, передбачених статтями 146 і 147 КК України. *Вісник ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка*. 2017. № 1 (77). С. 44–53.
- е 52. Городнича А. О. Умисні вбивства вчинені з особливою жорстокістю. *Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 листопада 2015 р.)*. Одеса: ЛДУВС, 2015. С. 45–46.
- у
- г
- н
- с
- у
- о

53. Грищук В. К. Вбивство через необережність за Кримінальним кодексом України 2001 року. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Право*. 2002. Вип. 1. С. 147–153.
54. Грищук В. К., Маковецька Н. Є. Вбивство умисне. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 17 Кримінальне право / редкол. В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. Х.: Право, 2017. С. 35–37.
55. Грищук В. К., Маковецька Н. Є. Умисні вбивства за кримінальним правом України та Республіки Польща: юридичний аналіз складів злочинів: монографія. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. 368 с.
56. Гуцуляк М. Я., Сосяк Н. Зміст теоретичного визначення поняття вбивство». *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права та процесу*: матеріали II Всеукраїнського науково-практичного семінару (6 грудня 2013 р.). Івано-Франківськ, 2013. С. 9–12.
57. Данилів О. М. Поняття серійного вбивства та відмежування його від інших суміжних явищ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2017. Випуск 43. Т. 2. С. 122–125.
58. Дідківська Н. А. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення: автореферат дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. К.: Академія адвокатури, 2005. 18 с.
59. Дудоров О. О. Умисне вбивство поєднане зі зґвалтуванням: питання кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2016. № 4. С. 77–92.
60. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2019. с.
61. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: навчальний посібник. К.: Ваіте, 2014. 944 с.
62. Дячук С. І., Дячук І. С. Повторність злочинів (питання кримінально-правової кваліфікації за сукупністю злочинів). *Юридична наука*. 2012. № 6. С. 77–84.

63. Загородников Н. И. Несколько возникших вопросов квалификации умышленных убийств. *Советская юстиция*. 1962. № 3. С. 4–5.
64. Зінченко І. О., Тютюгін В. І. Одиначні злочини: поняття, види, кваліфікація: монографія. Х.: ФІНН, 2010. 256 с.
65. Зінченко І. О., Тютюгін В. І. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання: монографія. Х.: ФІНН, 2008. 336 с.
66. Золотова О. І. Корисливий мотив як кваліфікуюча ознака умисного вбивства. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Випуск 46. С. 513–518.
67. Каранікола О. П. Поняття та ознаки вбивства. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия Юридические науки*. Том. 26 (65). 2013. № 1. С. 388–393.
68. Каранікола О. П. Кількісно-якісна характеристика умисних вбивств заручника або викраденої людини. *Форум права*. 2014. № 3. С. 123–128.
69. Карний кодекс Республіки Польща: переклад / наук. редактив. П. С. Берзін. К.: ВАІТЕ, 2015. 172 с.
70. Кафаров Т. М. Проблема рецидива в советском уголовном праве. Баку: Элм, 1972. 256 с.
71. Кваліфікація злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навчальний посібник / за заг. ред. В. В. Коваленка; за наук. ред. О. М. Джужи, А. В. Савченка. К.: Атіка, 2011. 648 с.
72. Кистяковский А. Ф. Элементарный учебник общего уголовного права. Общая часть. 3-е изд. К.: Издательство Ф. А. Иогансона, 1891. 850 с.
73. Книженко О. О., Книженко С. О. Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами: розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності. *Юридичний бюлетень*. 2020. Випуск 15. С. 112–121.
74. Козлов А. П. Уголовно-правовые санкции: проблемы построения, классификации и измерения. Красноярск, 1989. 171 с.
75. Коржанський М. Й. Кримінальне право і законодавство України. Частина Загальна: курс лекцій. К.: Атіка, 2001. 432 с.
76. Короленко М. П. Кваліфікація і класифікація умисних вбивств при обтяжуючих обставинах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2002. 203 с.

77. Красиков Ю. А. Множественность преступлений: понятия, виды, наказуемость: учебное пособие. М.: ВЮЗИ, 1988. 95 с.
78. Красницький І. В. Кримінальна відповідальність як інститут кримінального права Франції та України: порівняльний аналіз: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. 232 с.
79. Криволапов Г. Г. Множественность преступлений по советскому уголовному праву. М.: Академия МВД СССР, 1974. 32 с.
80. Крижановський О. М. Генезис кримінальної відповідальності за умисне вбивство, вчинене у співучасті, в Українському законодавстві у дорадянський період. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 154–157.
81. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. К.; Х.: Юрінком Інтер, Право, 2001. 416 с.
82. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Г. В. Андрусів, П. П. Андрушко, В. О. Беньківський та ін.; за ред. проф. П. С. Матишевського, доц. П. П. Андрушка, С. Д. Шапченка. К.: Юрінком Інтер, 1997. 512 с.
83. К
- р 84. Кримінальний кодекс УРСР 1927 р. (в редакції 1949 р.). К.: Держполітвидав, 1950. 168 с.
- м 85. Кулик Л. М. Сучасне визначення повторності злочинів у кримінальному праві України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 2. С. 70–73.
- н 86. Курдай М. Ю. Корисливий мотив як кваліфікуюча ознака умисного вбивства. *Правова доктрина: міжнародний досвід та практична реалізація в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (22 травня 2019 р.)*. Маріуполь, 2019. С. 327–329.
- н 87. Лихова С. Я., Осадченко І. В. Необережне вбивство: кримінально-правова характеристика складу кримінального правопорушення (ст. 119 КК України). *Сучасне право в епоху соціальних змін: матеріали XI Міжнародної*

К

о

л

науково-практичної конференції (м. Київ, 26 лютого 2021 р.). Тернопіль: Вектор; Національний авіаційний університет, 2021. С. 312–315.

88. Ломага Ю. Т. Правові підстави кваліфікації умисних вбивств за сукупністю за законодавством окремих зарубіжних держав. *30 років розбудови української державності та кримінальна юстиція як базовий компонент: Чого досягнуто та що втрачене?*: матеріали VII Львівського форуму кримінальної юстиції (16–17 вересня 2021 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 93–98.

89. Ломага Ю. Т. Історичний аспект розвитку нормативно-правової регламентації кримінальної відповідальності за умисні вбивства у контексті їх потенційної множинності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3. С. 385–392.

90. Ломага Ю. Т. Система норм про умисне вбивство у Кримінальному кодексі України як юридико-технічна передумова проблем кваліфікації їх за сукупністю злочинів. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових праць Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника*. 2022. Вип. LIX. С. 131–144.

91. Ломага Ю. Т. Кваліфікація умисних вбивств при конкуренції кримінально-правових норм. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових праць Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника*. 2022. Вип. LX. С. 28–40.

92. Лопашук Д. І. Убивство, вчинене на замовлення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / ВНЗ «Національна академія управління». К., 2018. 299 с.

93. Лупіносова О. М. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса: Одеська національна юридична академія, 2007. 18 с.

94. Луцький Т. М. Кримінальна відповідальність за необережне заподіяння смерті іншій особі: дис. ... д-ра філософії: Право. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 385 с.

95. Маковецька Н. Є. Умисні вбивства за кримінальним правом України та Республіки Польща: юридичний аналіз складів злочинів: автореферат ... канд. юрид. наук: 12.00.08. 20 с.

96. Маковецька Н. Є. Умисні вбивства за кримінальним правом України та Республіки Польща: юридичний аналіз складів злочинів: дис. ... канд. юрид. наук. Львів: ЛьвДУВС, 2010. 233 с.
97. Малков В. П. Множественность преступлений и ее формы по советскому уголовному праву. Казань: Издательство Казанского университета, 1982. 174 с.
98. Малков В. Понятие систематичности в уголовном законодательстве. *Советская юстиция*. 1970. № 1. С. 21–22.
99. Малков В. П. Повторность преступлений: понятие и уголовно-правовое значение. Казань: Изд-во Казанского университета, 1970. 174 с.
100. Малков В. П. Совокупность преступлений (вопросы квалификации и назначения наказания). Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1974. 298 с.
101. Мамчур В. М. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. 18 с.
102. Марін О. К. Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм: монографія. К.: Атіка, 2003. 224 с.
103. Марін О. К. Конкуренція кримінально-правових норм: дис. ... канд. юрид. наук. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 226 с.
104. Марцев А. И. Диалектика и вопросы теории уголовного права. Красноярск: Изд-во Красноярск. ун-та, 1990. 128 с.
105. Матишевський П. С. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. К.: А.С.К., 2001. 352 с.
106. Махінчук В. Інститут покарання: критерії визначення адекватності. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 9. С. 82–84.
107. Музика А. А. Вбивство: деякі міркування щодо кримінально-правових досліджень в Україні (2001–2003 рр.). *Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи: матеріали наук. практ. конф. (22–23 квітня 2004 р.)*. К.; Х.: Юрінком Інтер, 2004. С. 14–18.

108. Навроцький В. О. «Загибель людей» як вид злочинних наслідків: проблеми встановлення змісту та кваліфікації. *Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи*: матеріали наук. практ. конф. (22–23 квітня 2004 р.). К.; Х.: Юрінком Інтер, 2004. С. 44–47.
109. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
110. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. К.: Юрінком Інтер. 1064 с.
111. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3-тє вид., переробл. та доповн. / за редакцією М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. К.: Атіка, 2004. 1056 с.
112. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: Злочини проти власності / за ред. М. І. Хавранюка. К.: ВД «Дакор», 2017. 448 с.
113. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 10-тє вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. К.: ВД Дакор», 2018. 1360 с.
114. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 4-тє вид., переробл. та доповн. / відп. ред. С. С. Яценко. К.: А.С.К., 2005. 848 с.
115. Павленко Т. А. Щодо деяких питань кваліфікації умисного вбивства, вчиненого організованою групою чи членами злочинної організації. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 6 С. 386–388.
116. Памятники русского права. Выпуск пятый / под ред. Л. В. Черепнина. М.: Гос. изд-во юрид. лит., 1959. 600 с.
117. Перепелица А. И. Некоторые изменения в ответственности за посягательства на жизнь и здоровье личности по новому УК Украины. *Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи*: матеріали наук.-практ. конф. (22–23 квітня 2004 р.). К.; Х.: Юрінком Інтер, 2004. С. 9–13.
118. Пересада О. М. Відмежування умисного вбивства від самогубства та нещасного випадку: теоретико-методологічні підходи. *Правовий часопис Донбасу*. 2021. № 2 (75). С. 88–95.

119. Пинаев А. А. Курс лекций по Общей части уголовного права. Книга первая: «О преступлении». Х.: Юрид. Харьков, 2001. 664 с.

120. Пионтковский А. А. Учение о преступлении по советскому головному праву. М.: Госюриздат, 1961. 667 с.

121. Письменський Є. О. Щодо кваліфікації заподіяння смерті одній людині у разі посягання на життя двох або більше потерпілих. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Дев'ятнадцяті осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, жовтня 2020 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. С. 428–430.

122. Плисюк Н. М. Щодо видів вбивств за законодавством зарубіжних держав. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції* (27 травня 2022 р.). Хмельницький, 2022. С. 31–33.

123. Поліщук В. В. Актуальні проблеми кримінальної відповідальності за умисне вбивство, вчинене з особливою жорстокістю та способом, небезпечним для життя багатьох осіб. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (22–23 січня 2 р.). Частина II. Львів, 2020. С. 59–61.

124. Пономаренко Є. Обставини, що обтяжують кримінальну відповідальність за згвалтування. *Право України*. 2006. № 7. С. 82–86.

125. Попій А. С. Призначення покарання за сукупністю злочинів в кримінальному праві України: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2020. 16 с.

126. Постанови Пленуму Верховного Суду в кримінальному судочинстві / упорядник Р. В. Вереша. К.: Алерта, 2018. 280 с.

127. Правда Руська. URL: <http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm>

128. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та

боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 № 2227-VIII. URL:

129. Про практику застосування судами законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 7. С. 6–10.

130. Про судову практику у справах про бандитизм: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.07.1995 № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-95#Text>

131. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я

132. Репецький С. П. Актуальні питання кваліфікації кримінальних правопорушень при конкуренції загальної та спеціальної норм. *Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки*: матеріали Всеукраїнського науково-практичного симпозіуму (14 травня 2021 р.). Івано-Франківськ, 2021. С. 199–203.

133. Рижак О. А. Відмежування хуліганства від умисного вбивства та інших злочинів проти життя та здоров'я особи. *Кримінально-правові та адміністративно-правові засади підвищення ефективності боротьби з правопорушеннями проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності підрозділами ОАС України*: збірник матеріалів круглого столу (22 листопада 2014 р.). Х.: ХНУВС, 2014. С. 132–135.

134. Савченко А. В. Вплив мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості на кваліфікацію злочинів. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. № 1. С. 174–177.

135. Саксонское зеркало: памятник, комментарии, исследования / отв. ред.

136. Самарчук М. В. Критерії класифікації сукупності злочинів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3 (9). Т. 2. С. 213–217.

137. Самарчук М. В. Проблемні аспекти поняття умисного вбивства, поєднаного зі зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої

пристрасті неприродним способом. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2016. Випуск 1. Т. 4. С. 43–46.

138. Семенюк І. С. Відповідальність за умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини за кримінальним законодавством України та зарубіжних країн: дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2016. 248 с.

139. Сень І. З. Спеціальні норми у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, Інститут Держави і права імені В. М. Корецького, 2020. 277 с.

140. Сеньків Ю. Уголовная ответственность в украинских городах Великого княжества Литовского по магдебургскому праву. *Закон и жизнь*. 2013. № 8/3. С. 187–190.

141. Сергиевский Н. Д. Русское уголовное право. Общая часть. СПб., 1910. 378 с.

142. Скок О. С., Головешко І. М. Деякі питання кримінальної відповідальності за умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості. *Матеріали всеукраїнського самміту приватних детективів*. Дніпро, 2018. С. 198–202.

143. Скок С. Г. Система норм про умисне вбивство у Кримінальному кодексі України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2 (23). Т. 2. С. 244–248.

144. Скок С. Г. Окремі питання кваліфікації повторності та рецидиву умисного вбивства. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 493–497.

145. Скок С. Г. Проблеми множинності злочинів при кваліфікації умисних вбивств: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро: ДДУВС, 2020. 199 с.

146. Смілянський Я. Г. Особлива жорстокість як кваліфікуюча ознака умисного вбивства. *Форум права*. 2009. № 3. С. 591–596.

147. Собко Г. М., Матушак В. Н. Агаліз законодавства зарубіжних країн щодо регламентації повторності та сукупності злочинів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 2. С. 31–34.

148. С

149. Созанський Т. І. Кваліфікація сукупності злочинів: дис. ... канд. юрид. наук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. 222 с.
150. Созанський Т. І. Кваліфікація сукупності злочинів: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 240 с.
151. Созанський Т. І. Кваліфікація злочинів, передбачених різними статтями КК України. *Європейські перспективи*. 2012. № 2. Ч. 1. С. 131–136.
152. Сосніна О. В. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини за законодавством держав континентальної Європи. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. 2018. Вип. 7. С. 200–211.
153. Сотула О. С. Кримінально-правова охорона життя людини в країнах романо-германської правової сім'ї: ретроспектива, компаративістика, моделювання: монографія. Х.: Видавець Іванченко І. С., 2015. 429 с.
154. Сотула О. С. «Спеціальні» вбивства та інші злочини, пов'язані з посяганням на життя. *Право і суспільство*. 2015. № 6-2, частина 2. С. 204–207.
155. Сотула О. С. Умисне вбивство в системі злочинів проти людства: компаративістський аналіз. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук*. 2015. № 5. С. 182–185.
156. Сотула О. С. Умисне вбивство з корисливих мотивів: компаративістика та кваліфікація. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 23–25.
157. Сотула О. С. Умисне вбивство заручника або викраденої людини: компаративістські аспекти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2015. Випуск 3. Том 3. С. 48–51.
158. Старко О. Л. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: проблемні питання об'єктивної сторони. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Випуск 22. С. 955–960.
159. Столяр Т. В. Криміналізація умисного вбивства та умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження в разі перевищення меж необхідної

оборони. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1 (98). С. 221–234.

160. Судова практика з питань кваліфікації повторності та сукупності злочинів (статті 32, 33, 35 Кримінального кодексу України). *Вісник Верховного Суду України*. 2009. № 3. С. 26–34.

161. Таганцев Н. С. Лекции по уголовному праву. Часть общая. Вып. III. СПб., 1890. 1740 с.

162. Таганцевъ Н. С. О преступленіяхъ противъ жизни по русскому праву. СПб.: Типографія А. М. Котомина, 1873. 524 с.

163. Таганцев Н. С. Русское уголовное право: в 2 т. Тула: Автограф, 2001. Т. 2. 688 с.

164. Т

е 165. Тоболкин П. С. Социальная обусловленность уголовно-правовых норм. Свердловск: Среднеуральское книжн. изд-во, 1983. 176 с.

с 166. Трайнин А. Н. Уголовное право. Общая часть. М.: Госюриздат, 363 с.

167. Тютюгін В. І. Лекція за темою: «Призначення покарання за сукупністю злочинів (статті 70, 72 КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*». 2020. № 1 (13). С. 313–335.

о 168. Уварова Н. В. До питання про суб'єктивну сторону злочинів проти життя і здоров'я особи, вчинених з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 394–400.

у 169. У

г 170. Уголовный кодекс Дании: принят в 1930 г. / науч. редактирование и предисловие С. С. Беляева; перевод с датского и английского С. С. Беляева, А. Н. Рычевой. СПб.: Юридический центр Пресс, 2001. 230 с.

в

в

н

8

е

171. Уголовный кодекс УССР: введен в действие 15 сентября 1922 г. С изменениями и дополнениями по 1 ноября 1924 г. Х.: Юридическое издательство Наркомюста УССР, 1924. 74 с.

172. Уголовный кодекс Франции: принят в 1992 г. / науч. редактирование Л. В. Головки, Н. Е. Крыловой; перевод с французского и предисловие Н. Е. Крыловой. СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. 650 с.

173. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В. О. Навроцького. К.: Юрінком Інтер, 2013. 712 с.

174. У

л 175. Ус О. Конкуренція кримінально-правових норм під час кваліфікації злочину. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2019. № 3.

ж

е 176. Ус О. Правила кваліфікації злочинів, вчинених у співучасті. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 149–159.

и 177. Ус О. В. Теорія і практика кримінально-правової кваліфікації: лекції. К.: Право, 2018. 358 с.

У

Р 178. Устрицька Н. І. Кваліфікація повторності злочинів. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 216 с.

Р 179. Устрицька Н. І. Кримінально-правовий зміст сукупності злочинів: окремі міркування. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 6. С. 395–397.

а 180. Устрицька Н. І. Інститут множинності злочинів на сучасному етапі розвитку кримінального права. *Young Scientist*. 2018 December № 12 (64). С. 539–541.

К

а 181. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 23 лютого 2006 року. *Кримінальне судочинство в Україні: Судова практика. Злочини проти життя особи (вбивства)*: офіц. вид. К.: Ін Юре, 2007. С. 180–185.

т

и 182. Фріс П. Л. Нарис історії кримінально-правової політики України: монографія / за заг. ред. М. В. Костицького. К.: Атіка, 2005. 124 с.

р

х 183. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Вид. 3-тє, доп. і переробл. Одеса: Фенікс, 2018. 394 с.

/

у

і

г

б

о

184. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: монографія. К.: Юристконсульт, 2006. 1048 с.

185. Хавронюк М. І. Чи знаєш ти, українцю, за що тебе посадять і скільки д

а 186. Цільмак О. М. Класифікація мотивів і мети умисного вбивства. *Юридична психологія*. 2017. № 1 (20). С. 59–65.

у 187. Черепій П. П. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство з особливою жорстокістю за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2019. 257 с.

з 188. Черепій П. П. Кримінально-правовий зміст умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю. *Європейські перспективи*. 2017. № 1. С. 129–136.

к 189. Черепій П. П. Особливості юридичного складу умисного вбивства при обтяжуючих обставинах. *Право.ua*. 2017. № 1 С. 146–152.

л 190. Чупринський Б. О. Відповідальність за співучасть у вчиненні умисного вбивства: історико-правовий аспект. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 12. С. 97–103.

т 191. Шевченко О. В. Способи вчинення дітовбивства та розмежування умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК) та залишення в небезпеці, вчинене матір'ю стосовно новонародженої дитини. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2013. № 5. С. 77–84.

я 192. Шигонін О. Б. Поняття умисного вбивства поєднаного із згвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2010. Том 23 (62). № 1. С. 451–457.

у

с

к

193. Шкварець В. П., Орловський В. К. Історія держави і права України: навч. посібник. 2-ге вид., доп., випр. Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. П. Могили, 2006. 215 с.

194. Яремко Г. З. Асоціації норм про вбивство в кримінальному законі України: законодавча доцільність чи недолугість? *Часопис Академії адвокатури*

У

к

р

а

ї

н

и

2

0

1

2

.

№

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Ломага Ю. Т. Історичний аспект розвитку нормативно-правової регламентації кримінальної відповідальності за умисні вбивства у контексті їх потенційної множинності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3. С. 385–392.

2. Ломага Ю. Т. Система норм про умисне вбивство у Кримінальному кодексі України як юридико-технічна передумова проблем кваліфікації їх за сукупністю злочинів. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових праць Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника*. 2022. Вип. LIX. С. 131–144.

3. Ломага Ю. Т. Кваліфікація умисних вбивств при конкуренції кримінально-правових норм. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових праць Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника*. 2022. Вип. LX. С. 28–40.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

4. Ломага Ю. Т. Правові підстави кваліфікації умисних вбивств за сукупністю за законодавством окремих зарубіжних держав. *30 років розбудови української державності та кримінальна юстиція як базовий компонент: Чого досягнуто та що втрачене?: матеріали VII Львівського форуму кримінальної юстиції* (м. Львів, 16–17 вересня 2021 р.). Львів: ЛьВДУВС, 2022. С. 93–98.

**Матеріали узагальнення судової практики
з питань кваліфікації умисного вбивства за сукупністю злочинів**

№	Вихідні дані вироку	Кримінально-правова кваліфікація	Фактичні обставини	Призначене покарання	Примітка
1	Вирок апеляційного суду Луганської області у справі № 431/3002/16-к 14.03.2018	Ч. 2 ст. 15 - п.п. 1, 5, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 263; ч. 3 ст. 28-п.п. 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 263 КК України	<p>На виконання доведеного йому особою (матеріали стосовно якої виділені у окреме провадження) плану дій ОСОБА_1 відстежив час перебування вдома подружжя потерпілих ОСОБА_7, вирахував місце, з якого можна зручно вчинити постріл та не бути при цьому поміченим сторонніми особами, - напівзруйноване приміщення старої лазні, розташоване навпроти будинку потерпілих ОСОБА_7, та згідно з мережею Інтернет провів тренінг з стрільби малогабаритного реактивного вогнемета МРО. Згідно з розробленим сумісно з особою, матеріали стосовно якої виділено в окреме провадження у зв'язку з розшуком, планом обвинувачений ОСОБА_1 мав прибути у підібране ним місце для зручності виконання пострілу у будинок подружжя потерпілих ОСОБА_7, розташованого за адресою: АДРЕСА_2, виконати постріл у лівий кут будинку з фасадної частини, після виконання пострілу зникнути з місця його вчинення та знищити залишки вогнемету.</p> <p>19 вересня 2014 року о 01.00 годині обвинувачений ОСОБА_1, реалізуючи свій злочинний намір, направлений на убивство ОСОБА_6 та ОСОБА_7, діючи згідно з обговореним раніше планом, виїхав зі свого будинку ґрунтовими шляхами до місця проживання подружжя потерпілих ОСОБА_7 у с.Кризьке Марківського району Луганської області на своєму велосипеді невстановленої моделі, забравши раніше схований у лісосмузі малогабаритний, реактивний вогнемет МРО.</p> <p>Приїхавши в с.Кризьке, залишивши біля цвинтаря велосипед, обвинувачений ОСОБА_1 з вогнеметом МРО пішов пішки до будинку подружжя ОСОБА_7. Приблизно о 02.30 год., точного часу не встановлено, обійшовши занедбаний будинок, який раніше був місцевою лазнею, обвинувачений ОСОБА_1 став навпроти вікна будинку подружжя потерпілих ОСОБА_7 за адресою: АДРЕСА_2, на відстані приблизно 41 метр 75 сантиметрів, вважаючи що дане місце є зручним та безпечним для вчинення пострілу, привів у дію малогабаритний реактивний вогнемет МРО та здійснив постріл з нього у вікно спальні, розташоване у лівому боці будинку потерпілих ОСОБА_7, усвідомлюючи, що в результаті його злочинних дій може наступити смерть потерпілих ОСОБА_6 та ОСОБА_7, та бажаючи настання таких наслідків.</p>	Було у першій інстанції: замах – 10 років з конфіскацією, ч. 1 ст. 263 – 5 років; співучасть - 15 років з конфіскацією, ч. 3 ст. 263 – 6 років; остаточне – 15 років з конфіскацією. Стало довічне позбавлення за співучасть з конфіскацією.	Обтяження покарання

			<p>Після вчинення пострілу обвинувачений ОСОБА_1 з місця його вчинення зник, виконавши всі дії, які вважав необхідними для доведення злочину до кінця, у подальшому знищивши та сховавши рештки малогабаритного реактивного вогнемету МРО у невстановленому місці.</p> <p>У результаті злочинних дій обвинуваченого ОСОБА_1 потерпілому ОСОБА_6 завдано тілесні ушкодження середнього ступеня тяжкості, а потерпілій ОСОБА_7 - тілесні ушкодження середнього ступеня тяжкості.</p> <p>За вчинення злочину обвинувачений ОСОБА_1 отримав у якості винагороди від особи, матеріали стосовно якої виділено в окреме провадження у зв'язку з розшуком, грошові кошти у сумі 1 000 доларів США.</p> <p>22.02.2016 р. приблизно о 15-00 год., точного часу не встановлено, реалізуючи злочинний намір, направлений на вчинення умисного вбивства на замовлення, вчиненого організованою групою, обвинувачені ОСОБА_1 та ОСОБА_10 на автомобілі НОМЕР_2 прибули до м.Старобільська Луганської області, до двору Старобільської міської ради, розташованої по вул.Центральній (Комунарів), 36, з тильної сторони.</p> <p>Залишивши автомобіль на стоянці автотранспорту, ОСОБА_1 та ОСОБА_2 пройшли у двір зі сторони воріт та стали ззовні спостерігати за кабінетом Старобільського міського голови ОСОБА_9, чекаючи зручного моменту для вчинення умисного вбивства на замовлення.</p> <p>Приблизно о 19-й годині, точного часу не встановлено, коли надворі стемніло, обвинувачений ОСОБА_1 сів до салону вказаного автомобіля НОМЕР_3, поставив автомобіль у положення, зручне для швидкого відходу від місця вчинення злочину, а ОСОБА_2, взявши з собою вогнепальну зброю -газовий пістолет «ИЖ-79» калібру 7,6мм НОМЕР_7 (рамка) НОМЕР_8 (затвор) 1996 року виготовлення, перероблений для забезпечення можливості стрільби патронами калібру 9х18мм (ПМ) і використання пристрою безшумової стрільби, з повним магазином патронів, тобто не менше 8 штук, та, сховавши її у одязі з метою конспірації, пройшов до тильного виходу з будівлі Старобільської міської ради, розташованого зі сторони вул.Монастирської (Кірова) у м.Старобільську Луганської області, очікуючи виходу з будівлі Старобільського міського голови ОСОБА_9, який мав підійти до власного автомобіля Mitsubishi Pajero Sport білого кольору держНОМЕР_11, що стояв у дворі будівлі.</p> <p>Приблизно о 19-30 годині, точного часу не встановлено, коли Старобільський міський голова ОСОБА_9 вийшов з приміщення міської ради для здійснення поїздки додому, обвинувачений ОСОБА_2, виконуючи розроблений план членами організованої групи щодо вчинення умисного вбивства на замовлення, зайшов ззаду</p>		
--	--	--	--	--	--

			ОСОБА_9, намагаючись не бути поміченим та викритим потерпілим, та здійснив не менше трьох пострілів у бік ОСОБА_9, двічі попавши у тіло - шию та голову ОСОБА_9, завдавши йому тілесні ушкодження у вигляді вогнепального кульового сліпого поранення шиї з пошкодженням хребта і спинного мозку, що стало причиною смерті потерпілого, таким чином вчинивши умисне вбивство на замовлення Старобільського міського голови ОСОБА_9 та реалізувавши єдиний план для організованої групи.		
2	Вирок Орджонікідзевсь кого районного суду м. Харків у справі № 626/1226/14-к від 26.12.2019	П. 9 ч. 2 ст. 115; п. 6, п. 13, ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 15, п. 9 п. 13 ч. 2 ст. 115; ч. 2 ст. 187, ч. 4 ст. 187 КК	<p>Так, 29 березня 2011 року близько 21.00 години ОСОБА_1, будучи у стані алкогольного сп'яніння, маючи злочинний корисливий намір, спрямований на незаконне заволодіння чужим майном, діючи цілеспрямовано, маючи на меті збагачення за рахунок скоєння злочину, достовірно знаючи, що в будинку АДРЕСА_2 проживає самотня жінка, розраховуючи на її похилий вік і нездатність чинити активний опір, проник через огорожу на територію її домоволодіння, де, побачивши на порозі житлового будинку сторонню жінку, що не є господаркою будинку - ОСОБА_5, 1943 року народження, маючи раптово виниклий умисел на вбивство, з метою полегшення вчинення запланованих в подальшому злочинів, діючи цілеспрямовано, наніс ОСОБА_5 два удари кулаком правої руки в життєво важливий орган - область голови, у результаті яких ОСОБА_5 упала на бетону поверхню біля сходів будинку. Потім, ОСОБА_1, продовжуючи реалізацію злочинного наміру, спрямованого на вбивство з метою полегшення вчинення запланованого злочину в подальшому, п'ятою правої ноги, взутої в кросівки, наніс ОСОБА_5 близько шести ударів у життєво важливий орган - по голові. Після цього, зтяг ОСОБА_5, яка була без свідомості, в середину житлового будинку і залишив лежати на підлозі в коридорі.</p> <p>Крім того, 29 березня 2011 року близько 21.10 години ОСОБА_1 (після нанесення тілесних ушкоджень потерпілій ОСОБА_5), будучи у стані алкогольного сп'яніння, продовжуючи свої злочинні дії, спрямовані на незаконне заволодіння чужим майном та вбивство з корисливих мотивів, діючи спрямовано, перебуваючи в будинку АДРЕСА_2, де проживає потерпіла ОСОБА_6, розраховуючи на її похилий вік і нездатність чинити активний опір, взяв в ящику стола, що стояв в коридорі, кухонний ніж, з яким зайшов у вітальню будинку, де, побачивши господарку будинку ОСОБА_6, 1927 року народження, яка вийшла на шум, з метою реалізації свого умислу, направлено на умисне вбивство та заволодіння її майном, наніс ОСОБА_6 кулаком правої руки два удари в життєво важливий орган голову, й кілька ударів коліном і п'ятою правої ноги в область грудної клітини й голови після чого остання впала на підлогу в несвідомому стані.</p>	П. 9 – 15 років, п. 6, 13 – довічне з конфіскацією, замах на вбивство – 10 років, розбій Ч. 2 – 7 років з конфіскацією, розбій ч. 4 – 12 років з конфіскацією. Остаточне довічне з конфіскацією	Велика сукупність та повторність

			<p>Також, 29 березня 2011 року близько 21.20 години ОСОБА_1 , будучи у стані алкогольного сп'яніння, продовжуючи свої злочинні дії, спрямовані на незаконне заволодіння чужим майном, після спричинення тілесних ушкоджень ОСОБА_5 , здійснив напад, поєднаний із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, що виразилось у спричиненні ОСОБА_6 тяжких тілесних ушкоджень від яких вона померла ІНФОРМАЦІЯ_3 , та проникнення до її будинку АДРЕСА_2 , та незаконно заволодів металевими й полімерними прикрасами та їх фрагментами, які належали потерпілій ОСОБА_6 , а саме: брошками та їх фрагментами, сергами та їх фрагментами, фрагментами ланцюжків, зламаними кулончиками, хрестиком, що не представляють цінності для потерпілого, ювілейною медаллю «65 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 р.р.», срібною сергою вагою 1 (один) грам, вартістю 22 грн. за 1 (один) грам срібла у виробі, з якими з місця скоєння злочину зник, завдавши потерпілій ОСОБА_6 матеріальну шкоду у розмірі 22 грн.</p> <p>Продовжуючи діяти навмисно і цілеспрямовано 29.03.2011 року на початку 22-ої години ОСОБА_1 , будучи у стані алкогольного сп'яніння, перебуваючи у будинку ОСОБА_7 за адресою: АДРЕСА_2 , (після вбивства потерпілих ОСОБА_5 та ОСОБА_6), направився в спальню будинку, з якої на шум вийшла гостя господарки будинку - ОСОБА_2 , 1960 року народження, якій ОСОБА_1 , з метою придушення її волі до опору та приховування раніше вчинених злочинів, почав наносити тілесні ушкодження, умисно завдав удару кулаком правої руки в область щелепи, внаслідок чого остання вдарилася передньою частиною голови об лутку міжкімнатних дверей, та спробував нанести їй удар ножем в область черева, однак вона вчинила йому активний опір і схопила ніж своєю рукою за лезо і, запобігла, таким чином, нанесенню їй удару. Після цього ОСОБА_1 приставив їй до горла ніж та, погрожуючи його застосуванням, тобто позбавленням її життя, вимагав не дивитися на його обличчя й допомогти йому знайти в будинку та передати йому коштовності й гроші, які належали ОСОБА_6 . Побоюючись реалізації висловлених на її адресу погроз, ОСОБА_2 стала виконувати вимоги ОСОБА_1 і почала шукати в шафах коштовності й гроші, при цьому ОСОБА_1 супроводжував її по будинку, тримаючи в руках ніж, та погрожував його застосуванням у випадку невиконання нею його вимог. Після цього, маючи раптово виниклий умисел, з корисливих мотивів, незаконно відкрито заволодів мобільним телефоном «Samsung SGH-X100», вартістю 120 гривень, що належав ОСОБА_2</p>		
--	--	--	---	--	--

3	Вирок Шевченківського районного суду м. Київ у справі № 761-619/2021 від 02.12.2021 року	Ч. 5 ст. 27 – п. 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115 ч. 1 ст. 263 КК	На ОСОБА_4 , як пособника покладалось усунення перешкод у вчиненні злочину виконавцем, а саме забезпечення транспортування ОСОБИ 4 на автомобілі марки «Daewoo Lanos», реєстраційний номер НОМЕР_1 , до місця вчинення злочину, на яке вказує ОСОБА 2, одразу після чого зникнення з місця події і забезпечення знищення зняряддя (пістолет ТТ) і слідів злочину.	Пособництво у вбивстві – 12 років з конфіскацією, ч.1 ст. 263 – 4 роки; остаточне поглинання 12 років з конфіскацією майна	Поглинання строкового покарання
4	Вирок Оболонського районного суду м. Києва у справі № 1-кп/756/923/18 від 01.06.2018 року	Ч. 1 ст. 255; ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 15, ч.2 ст. 121; ч.5 ст. 27, ч. 2 ст.15 п.п. 5, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 5 ст. 27 п.п. 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 5 ст. 27 ч. 2 ст. 15 п.п. 5, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 263	Проте, в результаті вибуху смерть ОСОБА_3, який на момент підриву перебував за кермом автомобіля марки «Toyota Land Cruiser 200» чорного кольору з реєстраційним номером «НОМЕР_14», заподіяна не була через специфіку конструкції конкретного автомобіля «Toyota Land Cruiser 200» та місце кріплення вибухового пристрою (велика кількість приладів, які мали металеві корпуси, товщина і матеріал покриття підлоги автомобіля поглинули осколкову дію вибуху, амортизували та розсіяли ударну хвилю), а самому ОСОБА_3 були спричинені легкі тілесні ушкодження у вигляді осколкових проникаючих поранень нижніх кінцівок згідно висновку експерта №1640 від 25.09.2017. Судом встановлено, що ОСОБА_2 обвинувачується у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 255; ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 121; ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 15 п. п. 5, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 5 ст. 27, п. п. 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 15 п. п. 5, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 263 КК України, які, згідно ст. 12 КК України, є особливо тяжкими злочинами, прокурором надано докази викриття обвинуваченим ОСОБА_2 учасників злочинної організації та надання останнім показань, які мають доказове значення для встановлення обставин вчинених ОСОБА_2 злочинів та інших злочинів, вчинених вказаною організацією.	Ч.1 ст.255 (69) 4 роки; всі замах на вбивства (4 шт) через 69 до 5 років позбавлення волі без конфіскації, ч.1 ст. 263 через 69 1 рік. Остаточне – шляхом поглинання – 5 років позбавлення волі	Нічого собі зниження (3.2) приклад по 69
5	Вирок Жмеринського міськрайонного суду Вінницької області в справі № 1-кп/130/44/2019 віж 27.06.2019 року	Ч.4 ст. 187; п.п. 6, 9 ч. 2 ст. 115; ч.4 ст. 187, п.п. 6, 9, 13 ч. 2 ст. 115 КК України	Обвинувачений ОСОБА_1 , перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, 5 вересня 2017 року, близько 23-00 год, з метою заволодіння грошовими коштами прийшов до домогосподарства по АДРЕСА_2 , яке належить ОСОБА_4 , ІНФОРМАЦІЯ_2 , бабі обвинуваченого по батьковій лінії. Зайшовши до будинку через незачинені двері та побачивши ОСОБА_4 , діючи умисно, усвідомлюючи свою явну фізичну перевагу над потерпілою, яка була особою похилого віку, з метою подолання її опору обвинувачений ОСОБА_1 наніс їй декілька ударів кулаками рук в область голови та тулуба, внаслідок чого вона впала на ліжко, що знаходилось на веранді. Продовжуючи реалізовувати свій злочинний умисел на заволодіння грошовими коштами, ОСОБА_1 почав наносити множинні удари	Ч.4 ст. 187 – 10 років з конфіскацією майна; п.п.6,9 ч.2 ст. 115 – 13 років з конфіскацією майна; п.13 ч.2 ст. 115 КК України – 14	Призначене покарання не за всі злочини. Таке враження, що математично викреслені та, що повторюються

			<p>кулаками рук в область голови та тулуба потерпілої, вимагаючи у неї надати йому грошові кошти, які знаходились в будинку. Отримавши відмову ОСОБА_4 , обвинувачений ОСОБА_1 з метою приховання вчиненого ним з корисливих мотивів розбійного нападу вирішив вчинити умисне вбивство ОСОБА_4 .. Реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на вчинення умисного вбивства ОСОБА_4 ., обвинувачений ОСОБА_1 підійшов до неї, коли вона лежала на ліжку, та діючи умисно, застосовуючи насильство, небезпечне для її життя, прикладаючи значну фізичну силу, ногою вперся в область грудей і, затуливши своєю рукою рот і ніс потерпілої, позбавивши таким чином її можливості вільно дихати, утримував до тих пір, поки остання не перестала подавати ознаки життя. Смерть ОСОБА_4 настала від механічної асфіксії внаслідок закриття отворів рота та носа, що підтверджується наявністю асфіктичної маски, крововиливи в білкові оболонки очей, набряклість та синюшність обличчя, синці на правій щоці, на спинці носа, на верхній губі справа, на підборідді справа, в центрі підборіддя, на шиї зліва, на передній поверхні шиї, на шиї справа, садна на правій щоці, на лівому крилі носа з переходом на спинку носа, на верхній губі, наявність загальноасфіктичних ознак, спазм бронхів, а також ознаками швидконасталої смерті. Механічна асфіксія внаслідок закриття отворів рота та носа у ОСОБА_4 має ознаки тяжкого тілесного ушкодження, як небезпечного для життя в момент заподіяння і стоїть в прямому причинному зв'язку зі смертю. Після вчинення умисного вбивства ОСОБА_4 обвинувачений ОСОБА_1 ретельно обшукав її будинок, однак, не знайшовши грошових коштів, покинув житло потерпілої.</p> <p>Після цього обвинувачений ОСОБА_1 , близько 23-30 год 5 вересня 2017 року, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, з метою заволодіння грошовими коштами прийшов до будинку по АДРЕСА_3 , яке належить ОСОБА_5 , ІНФОРМАЦІЯ_3 , бабі обвинуваченого по материнській лінії. Вхідні двері були зачинені, тому ОСОБА_1 покликав ОСОБА_5 , і після того, як вона вийшла до нього, обвинувачений ОСОБА_1 діючи умисно, усвідомлюючи свою явну фізичну перевагу над потерпілою, яка була особою похилого віку, з метою подолання її опору, наніс їй декілька ударів кулаками рук в область голови та тулуба, внаслідок яких вона впала на ліжку, що знаходилось на веранді. Продовжуючи реалізовувати свій злочинний умисел на заволодіння грошовими коштами, ОСОБА_1 почав наносити множинні удари кулаками рук в область голови, внаслідок чого потерпіла впала на підлогу веранди та втратила свідомість. Усвідомлюючи, що ОСОБА_5 перебуває без свідомості та не може чинити йому опору, ОСОБА_1 почав обшукувати будинок потерпілої, під час чого заволодів грошовими коштами в сумі 1500 грн, які належали останній. Коли ОСОБА_1 почув, що ОСОБА_5 почала</p>	років. Остаточне шляхом часткового складання – 15 років з конфіскацією майна	
--	--	--	--	--	--

			<p>приходити до свідомості, з метою приховання вчиненого ним із корисливих мотивів розбійного нападу вирішив вчинити її умисне вбивство. Реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на вчинення умисного вбивства ОСОБА_5., обвинувачений ОСОБА_1 підійшов до неї, коли вона лежала на підлозі, та діючи умисно, з метою заподіяння смерті ОСОБА_5, усвідомлюючи, що посягає на її життя та що раніше вже вчинив умисне вбивство ОСОБА_4, перемістив ОСОБА_5 на ліжко у веранді, де здавив її шию пальцями рук, внаслідок чого шляхом механічної асфіксії швидко наступила смерть потерпілої. Смерть ОСОБА_5 настала від механічної асфіксії внаслідок здавлення ший твердим тупим предметом, що підтверджується наявністю асфіктичної маски, крововиливами в білкові оболонки очей, набряклістю та синюшністю обличчя, крововиливами в м'які тканини ший, двома повними вертикальними переломами лівої та правої пластинок щитовидного хряща, повним переломом лівого верхнього рідка щитовидного хряща, двома неповними розривами правого та лівого синдесмозів під'язикової кістки, а також ознаками швидконасталої смерті. Механічна асфіксія внаслідок здавлення ший твердим тупим предметом у ОСОБА_5 має ознаки тяжкого тілесного ушкодження, як небезпечного для життя в момент заподіяння і стоїть в прямому причинному зв'язку зі смертю. Після вчинення умисного вбивства ОСОБА_5 обвинувачений ОСОБА_1 привласнив собі знайдені в будинку грошові кошти в сумі 1500 грн, якими розпорядився на власний розсуд, чим завдав ОСОБА_2, яка визнана потерпілою в даному кримінальному провадженні, матеріальної шкоди.</p> <p>Стороною обвинувачення поза будь-яким розумним сумнівом доведено, що обвинувачений ОСОБА_1 вчинив розбійний напад на ОСОБА_4 з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя особи, яка зазнала нападу, поєднаний з проникненням у житло та із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, а також її умисне вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, кваліфікуючими ознаками якого є умисне вбивство, вчинене з корисливих мотивів, з метою приховання іншого злочину, а також вчинив розбійний напад на ОСОБА_5 з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя особи, яка зазнала нападу, вчинений особою, яка раніше вчинила розбій, поєднаний з проникненням у житло та із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, а також її умисне вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, кваліфікуючими ознаками якого є умисне вбивство, вчинене з корисливих мотивів, з метою приховання іншого злочину, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство.</p>		
--	--	--	--	--	--

6	Вирок Красногвардійськ ого районного суду м. Дніпропетровськ ка у справі № 1- кп/204/80/20 від 09.04.2020 року	Пп. 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч.1 ст. 263 КК України	<p>Діючи в межах раніше обумовленого злочинного плану, реалізуючи злочинний умисел, направлений на скоєння умисного вбивства ОСОБА_1 , з корисливих мотивів, на замовлення та за попередньою змовою групи осіб, співучасники злочину ОСОБА_4 та ОСОБА_3 26.06.2014 року, приблизно о 06 год. 40 хв. на автомобілі марки «ВАЗ» моделі «21099», д/н НОМЕР_2 , під керуванням ОСОБА_3 прибули на подвір'я будинку АДРЕСА_6 і стали очікувати неподалік від під'їзду на появу ОСОБА_1 , підготувавши при цьому знаряддя запланованого вбивства, а саме обріз мисливської рушниці 16 калібру № НОМЕР_1 , споряджений двома мисливськими патронами 16 калібру, який знаходився у термо-пакеті білого кольору з логотипом «АТБ». При цьому, співучасник злочину ОСОБА_3 , згідно відведеної йому ролі, діючи у групі з ОСОБА_4 , знаходився неподалік місця скоєння злочину в салоні вказаного автомобіля, спостерігаючи за навколишнім оточенням з метою попередження співучасника злочину ОСОБА_4 про можливу небезпеку, усунення перешкод у вчиненні злочину чи сприяння його приховуванню.</p> <p>Дочекавшись, коли о 07 год. 40 хв., 26.06.2014 року, ОСОБА_1 разом зі своєю дружиною ОСОБА_6 вийшов з другого під'їзду будинку АДРЕСА_6 та направився до розташованого біля зазначеного будинку автомобілю «HYUNDAI ACCENT», д/н НОМЕР_3 , ОСОБА_4 , діючи згідно розподілених ролей, узгоджено та за попередньою змовою групи осіб, керуючись корисливим мотивом та єдністю умислу, спрямованого на виконання замовлення ОСОБА_5 на вбивство її колишнього чоловіка, наблизився до ОСОБА_1 та, діючи умисно, діставши при цьому заздалегідь заготовлений обріз мисливської рушниці 16 калібру № НОМЕР_1 , споряджений двома мисливськими набоями 16 калібру, з метою його вбивства, тобто умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині, знаходячись у безпосередній до нього близькості, здійснив два прицільних постріли в грудну клітину ОСОБА_1 , чим відповідно до висновку судово-медичної експертизи №1119/193-Е від 21.07.2014 року спричинив останньому ушкодження у вигляді рани на передній поверхні грудної клітини ліворуч (вхідні отвори, відповідно: дефекти ребер ліворуч від біля грудинної до середньо-ключичної лінії та ребер праворуч у ділянці в середньо-пахової лінії, міжреберних м'язів та пристінкової плеври, легень та середостіння, крововиливи відповідно них), численні садна на шиї та обличчі, лівих плечі та передпліччі. Вказані тілесні ушкодження прижиттєві, та стосовно до живих осіб, мають ознаки тяжких як ті, що призвели до настання смерті. При медико-криміналістичному дослідженні шматка шкіри з ранами з попередньої поверхні грудної клітини зліва з трупа встановлено: вони є вхідними отворами і заподіянні при пострілі з вогнепальної зброї дробовим снарядом, що володів високою кінетичною енергією та пробивною дією, і в склад якого входили з'єднання свинцю.</p>	П.6, 11,12 ч.2 ст. 115 – 14 років з конфіскацією; ч.1 ст. 263 – 4 роки; остаточне – поглинання 14 років з конфіскацією	Поглинання строкового покарання
---	---	---	---	--	---------------------------------------

7	Вирок Первомайського районного суду Миколаївської області у справі №1-кп/484/20/21 від 20.01.2021 року	Ч. 1 ст. 14, ч. 4 ст. 184; ч. 1 ст. 14 п.п. 6, 12 ч. 2 ст. 115 та ч. 1 ст. 263 КК України	<p>З метою реалізації злочинного умислу, ОСОБА_1 розробив злочинний план відповідно до якого він, з метою вчинення злочину - розбійного нападу на ОСОБА_2 та його умисного вбивства з корисливих мотивів, повинен був: підшукати співучасника у користуванні якого є автомобіль та за допомогою якого він буде пересуватися під час готування до злочину та під час його вчинення; підшукати знаряддя вчинення злочину - зброю; з метою з'ясування розпорядку та маршруту пересування ОСОБА_2, здійснювати візуальне спостереження за останнім; керувати підготовкою та організацією вчиненого злочину.</p> <p>У червні 2017 року, більш точної дати у ході досудового розслідування встановити не виявилось можливим, ОСОБА_1 готуючись до вчинення вказаного злочину, шляхом підшукування співучасника, прийшов у гості до свого знайомого ОСОБА_4 за адресою: АДРЕСА_1, з яким він підтримував дружні стосунки та знав, що у користуванні останнього є автомобіль марки «ВАЗ 2105». З метою реалізації свого злочинного наміру та діючи у відповідності до розробленого плану, направлено на вчинення розбійного нападу на ОСОБА_2 та умисного вбивства останнього з корисливих мотивів, ОСОБА_1 запропонував ОСОБА_4 вчинити розбійний напад на ОСОБА_2 та його умисне вбивство з корисливих мотивів, з метою заволодіння його майном грошовими коштами, які будуть при ньому знаходитися під час вчинення нападу, зазначивши при цьому, що підготовку та організацію вбивства він візьме на себе, визначить час та місце його вчинення, та після виконання вбивства пообіцяв передати йому частину грошових коштів, якими заволодіє під час нападу на ОСОБА_2</p> <p>ОСОБА_4, усвідомлюючи реальність намірів та злочинний умисел ОСОБА_1, направлений на вчинення розбійного нападу та умисного вбивства ОСОБА_2 з корисливих мотивів, звернувся до правоохоронних органів з відповідною заявою та надав свою згоду на проведення негласних слідчих (розшукових) дій за його участю, направлених на викриття і документування злочинної діяльності ОСОБА_1, виконуючи при цьому роль особи, яка повинна виступити співучасником у вчиненні розбійного нападу та умисного вбивства ОСОБА_2.</p>	Готування до розбою – 7 років 6 місяців, готування до вбивства – 7 років 6 місяців, 263 – 3 роки. Остаточного поглинання 7 років 6 місяців	Типовий приклад сукупності та поглинання при призначенні покарання
8	Вирок Дарницького районного суду м. Києва у справі № 1- кп/753/128/19 від 26.04.2019 року	Ч. 1 ст. 115 та ч. 1 ст. 185 КК	<p>26.01.2016 року о 11 годині 30 хвилин ОСОБА_2 перебуваючи в квартирі АДРЕСА_3, де він проживав разом з ОСОБА_1 та в цей час до кухні квартири зайшла сестра останньої ОСОБА_3, з якою ОСОБА_2 вступив в словесний конфлікт на побутовому ґрунті з приводу спільного проживання в квартирі та користування майном. ОСОБА_2 не бажаючи продовжувати конфлікт з ОСОБА_4 пішов в свою кімнату. Згодом, ОСОБА_2, вийшов до загального коридору квартири 12 поверху, 2-го під'їзду, будинку АДРЕСА_3 палити цигарку, куди також вийшла ОСОБА_3. Перебуваючи на загальному коридорі за вказаною вище адресою,</p>	Вбивство – 12 років, крадіжка – 1 рік Остаточне покарання поглинання 12 років	Поглинання , приклад вбивства без корисливих мотивів у сукупності із

			<p>ОСОБА_5 знову вступив з ОСОБА_3 в словесний конфлікт на побутовому ґрунті. Після словесних взаємних образ, ОСОБА_2, умисно, з метою вбивства, бажаючи та передбачаючи настання смерті іншої людини, тобто ОСОБА_3, правою рукою взяв за шию потерпілу та став здушувати її до моменту, коли остання перестала подавати ознаки життя, тим самим заподіявши смерть потерпілій ОСОБА_3.</p> <p>До смерті ОСОБА_3 призвела механічна асфіксія внаслідок задушення руками.</p> <p>Крім того, 26.01.2016 року приблизно о 14 годині 30 хвилин, ОСОБА_5, перебуваючи на загальному коридорі АДРЕСА_3, переконавшись, що потерпіла ОСОБА_3 мертва та упевнившись, що за його діями ніхто не спостерігає, діючи протиправно, умисно, з корисливих мотивів, таємно викрав жіночу сумку ОСОБА_3 вартістю 100 грн., в якій знаходились мобільний телефон «Samsung F480» чорного кольору, вартістю 3000 гривень, мобільний телефон «Sony Xpersa C C2305» чорного кольору, вартістю 1000 гривень, шкіряні рукавички чорного кольору, вартістю 500 гривень, парасолька білого кольору з блакитними та бежевими візерунками, вартістю 200 гривень, а також зняв з її тіла золотий ланцюжок із золотим хрестиком, загальною вартістю 5000 гривень, золоті сережки, вартістю 3000 гривень, завдавши при цьому матеріальної шкоди на загальну суму 12800 гривень. Після вчинення злочину ОСОБА_2 з місця вчинення злочину зник та викраденим майном розпорядився на власний розсуд.</p>		корисливим злочином
9	Вирок Запорізького апеляційного суду у справі № 331/1168/17 від 12.12.2018 року	Пп. 6, 13 ч. 2 ст. 115, ч. 4 ст. 187	<p>26 листопада 2016 року приблизно о 13 годині 35 хвилин ОСОБА_3, перебуваючи у стані сумісного алкогольного та наркотичного сп'яніння, випадково зайшов в магазин «Клас» в будинку №71 по вул. Фортечній, де побачив раніше не знайому йому продавця ОСОБА_5, у якої на безіменному пальці правої руки знаходилась золота обручка. Оскільки ОСОБА_5 перебувала на одинці в торговельному залі магазину «Клас» у відсутності інших покупців, ОСОБА_3 зрозумів, що існує можливість незаконного та безперешкодного збагачення. В цей час у ОСОБА_3 виник умисел на скоєння розбійного нападу на потерпілу ОСОБА_5 з метою заволодіння належним їй майном. Реалізуючи свій злочинний намір, діючи умисно, із корисливих мотивів, ОСОБА_3, будучи особою, раніше засудженою за скоєння корисливого злочину, та особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, перебуваючи у приміщенні магазину «Клас», розташованому у будинку №71 по вул. Фортечній, дістав із власної сумки нескладний ніж, який продемонстрував потерпілій, вимагаючи від неї передання йому цінного майна, тим самим напав на останню.</p> <p>Тоді потерпіла ОСОБА_5, реально сприймаючи погрозу своєму життю, стала відходити від прилавка магазину в бік підсобного приміщення. Після чого ОСОБА_3, продовжуючи реалізувати свій злочинний умисел та з метою</p>	Ч.4 ст. 187 – 10 років з конфіскацією; п.п.6, 13 ч.2 ст. 115 – довічне з конфіскацію Остаточне – поглинання – довічне з конфіскацією	Посилення покарання у апеляційній інстанції

			<p>протиправного позбавлення життя потерпілої, наздогнав ОСОБА_5 та, застосовуючи насильство, небезпечне для життя та здоров'я потерпілої, з метою умисного вбивства з корисливих мотивів після вчинення розбійного нападу, нескладним ножом завдав ОСОБА_5 не менш семи ударів по задній поверхні тулубу. Внаслідок злочинних дій, ОСОБА_3 заподіяв потерпілій множинні проникаючі сліпі колото-різані поранення грудної клітки з ушкодженням внутрішніх органів: рану на задній поверхні нижньої частини правої половини грудної клітини, що продовжується в раневий канал, по ходу якого ушкоджені підшкірна клітковина, м'язи, міжреберні м'язи міжреберного проміжку, реберна поверхня пристіночної плеври правої плевральної порожнини, задня поверхня нижньої долі правої легені та рану на задній поверхні нижньої частини лівої половини грудної клітини, що продовжується в раневий канал по ходу якого ушкоджені підшкірна клітковина, м'язи, кісна тканина лівого дев'ятого ребра, реберна поверхня пристіночної плеври лівої плевральної порожнини, наскрізь нижня доля лівої легені, медіастинальна поверхня пристіночної плеври лівої плевральної порожнини, нисхідна частина грудної аорти, що перебувають з настанням смерті у прямому причинному наслідку, мають ознаки тяжких тілесних ушкоджень, небезпечних для життя.</p> <p>Одразу після цього, незадовго перед настанням смерті потерпілої, ОСОБА_3 зняв з безіменного пальця правої руки потерпілої ОСОБА_5 золоту обручку із золота 585 проби, вагою 1.5 гр., вартістю 1500 грн., чим заподіяв потерпілій ушкодження у вигляді крововиливу та ссаден у ділянці основної фаланги четвертого пальця правої кисті, яке має ознаки легкого тілесного ушкодження. Впевнившись, в настанні смерті ОСОБА_5, ОСОБА_3 відтягнув її труп з основного приміщення магазину до підсобного приміщення, де і залишив труп.</p> <p>Продовжуючи свої злочинні дії, направлені на заволодіння чужим майном, ОСОБА_3 оглянув приміщення торгового залу та іншого підсобного приміщення, де виявив та заволодів майном ОСОБА_5, а саме: мобільним телефоном «Самсунг S5222», вартістю 480 грн., в якому знаходились сім-карта оператора мобільного зв'язку «МТС» НОМЕР_1 та «Лайфсел» НОМЕР_2, які не становлять матеріальної цінності; ноутбуком «Самсунг R60 NP-R60x002/sek», вартістю 2229,8 грн., а всього майном на загальну суму 4209,8 грн., заподіявши чоловіку загиблості ОСОБА_5 потерпілому ОСОБА_6, матеріальну шкоду на вказану суму. Після чого ОСОБА_3 вийшов з приміщення магазину та покинув місце вчинення злочину з викраденим майном.</p>		
--	--	--	---	--	--

10	<p>Вирок апеляційного суду Миколаївської області у справі № 490/124700/14-к від 16.07.2018</p>	<p>П. 7 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 15 пп. 1, 7 ч.2 ст. 115, ч. 1 ст. 186, ст. 348 КК</p> <p>Апеляція додала ч. 2 ст. 15 п. 13 ч. 2 ст. 115 КК</p>	<p>15.07.2014 р. приблизно о 22.40 год. ОСОБА_7, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння на зупинці громадського транспорту «вул. Радянська», яка знаходиться по пр. Леніна в м. Миколаєві в напрямку руху транспорту в сторону вул. Декабристів, маючи при собі ніж, звернув увагу на двох невідомих йому осіб похилого віку - ОСОБА_13 та ОСОБА_12, які сиділи на лавці зупинки та спілкувалися між собою. У ОСОБА_7 виникла неприязнь та зневага до вказаних осіб. Усвідомлюючи, що він перебуває в громадському місці - на зупинці громадського транспорту, з мотивів явної неповаги до суспільства, зневажливого ставлення до громадського порядку та існуючих у суспільстві загальновизнаних правил поведінки та моральності, ОСОБА_7, з особливою зухвалістю у виді нахабного поводження та буйства, дістав з кишені ніж та підійшов до ОСОБА_13 та ОСОБА_12, які сиділи на лавці, не даючи йому жодного приводу до такої поведінки.</p> <p>Маючи умисел на позбавлення життя двох осіб, ОСОБА_7 безпричинно, використовуючи незначний привід, з хуліганських мотивів, діючи умисно, зі значною силою став наносити удари ножом в життєво важливі органи ОСОБА_12 і ОСОБА_13, які не в змозі були чинити опір внаслідок несподіваного протиправного посягання на своє життя та здоров'я.</p> <p>Завдавши не менш п'яти ножових поранень кожному з потерпілих, у тому числі у життєво важливі частини тіла - шию та грудну клітину, ОСОБА_7 вважаючи, що виконав всі дії, які вважав необхідними для доведення злочину до кінця, пішов з місця вчинення кримінального правопорушення, при цьому злочин відносно ОСОБА_12 ОСОБА_7 не був закінчений з причин, які не залежали від волі останнього.</p> <p>Внаслідок умисних дій ОСОБА_7, ОСОБА_13 завдано тяжкі тілесні ушкодження, які призвели до його смерті, а саме: в області голови і шиї - у вигляді синця в лобній області зліва, рани на боковій поверхні шиї, рани на задній поверхні шиї, в область тулуба - у вигляді рани на передній поверхні грудної клітини, рани на надпліччі праворуч, в області кінцівок - у вигляді рани на другому пальці правої кисті, садна на лівому колінному суглобі і правій гомілці. ОСОБА_12 завдано тяжкі тілесні ушкодження, у вигляді поранення передньонижнього відділу шиї зліва, проникаючого поранення грудної клітини з ушкодженням правої легені, різаних ран обох кистей з пошкодженням сухожилля згинача другого пальця лівої кисті, які небезпечні для життя в момент спричинення, але у зв'язку із своєчасним наданням необхідної медичної допомоги, не призвели до її смерті.</p> <p>Після цього, біля 22.45 год. ОСОБА_7 пішов з місця вчинення злочину в напрямку вул. Московської в м. Миколаєві. Коли він відійшов від потерпілих на відстань біля 5 м, невстановлена слідством особа, яка знаходилась на зазначеній</p>	<p>Ч.2 ст. 15 п.13 ч.2 ст. 115 – 10 років; п.7 ч.2 ст. 115 – довічне; ч.2 ст. 15, п.7 ч.2 ст. 115 – 14 років, ч.1 ст. 186 – 2 роки, ст. 348 – 9 років</p> <p>Остаточне – поглинання – довічне позбавлення волі</p>	<p>Перекваліфікація з помилкою щодо конкуренції та збільшення покарання</p>
----	--	---	---	--	---

			<p>зупинці і бачила протиправні дії ОСОБА_7, з метою зупинення правопорушника, перешкоджаючи йому зникнути з місця вчинення кримінального правопорушення, кинула у спину останнього жіночу сумку ОСОБА_12, яка випала з рук потерпілої в ході нападу на неї.</p> <p>Побачивши вказану жіночу сумку, яка впала на землю біля нього, ОСОБА_7, реалізуючи виниклий умисел, спрямований на відкрите викрадення чужого майна, рукою піднявши із землі дану сумку, яка належала ОСОБА_12, забрав її з собою, маючи можливість розпорядитися нею за власним розсудом. Таким чином, ОСОБА_7 відкрито заволодів жіночою сумкою ОСОБА_12 вартістю 45 грн. та речами, які знаходились в ній, чим завдав потерпілій ОСОБА_12 майнову шкоду в розмірі 723,95 грн. Після цього, ОСОБА_7 побіг по вул. Московській в напрямку вул. Шевченка в м. Миколаєві.</p> <p>В цей час працівник правоохоронного органу сержант міліції ОСОБА_10, молодший інспектор першого взводу роти спеціального підрозділу груп затримання батальйону міліції охорони Управління державної служби охорони при УМВС України в Миколаївській області, спільно з ОСОБА_18 та ОСОБА_19 на службовому автомобілі у складі наряду «Замах 24» по охороні громадського порядку та майна всіх форм власності здійснювали патрулювання території Центрального району м. Миколаєва.</p> <p>За вказівкою оперативного чергового ММУ УМВС України в Миколаївській області, відразу після вчинення ОСОБА_7 злочинів, наряд «Замах 24» прибув на місце вчинення кримінальних правопорушень та почав переслідувати злочинця.</p> <p>Пересуваючись на службовому автомобілі по вул. Московській в м. Миколаєві ОСОБА_10 біля 22.50 год. побачив ОСОБА_7, який біг, тримаючи в руках ніж та жіночу сумку.</p> <p>ОСОБА_10 вибіг з автомобілю та почав наздоганяти ОСОБА_7, при цьому він та інші співробітники міліції, які знаходилися у складі наряду «Замах 24», голосно кричали ОСОБА_7: «Стояти. Міліція», вимагаючи зупинитися.</p> <p>Усвідомлюючи, що зупинитися йому наказують працівники міліції при виконанні своїх службових обов'язків, які були у форменому одязі та переслідували його на службовому автомобілі, який має специфічні розпізнавальні знаки, ОСОБА_7 на їх законні вимоги не реагував, продовжуючи бігти.</p> <p>З метою уникнення затримання і відповідальності за вчинені раніше злочини, реалізуючи свій намір, ОСОБА_7 несподівано зупинився напроти буд. № 34 по вул. Московській в м. Миколаєві та повернувся обличчям до ОСОБА_10, який наздоганяв його та в цей час впритул наблизився до нього. Діючи умисно, ОСОБА_7, зі значною силою, цілеспрямовано наніс один ударом лезом ножа, який</p>		
--	--	--	---	--	--

			<p>тримав у руці, в область грудної клітки співробітника міліції, усвідомлюючи наслідки від нанесеного удару та бажаючи їх наставання. Однак довести свій злочинний умисел, направлений на протиправне заподіяння смерті працівнику правоохоронного органу до кінця не зміг, з причин, що не залежали від його волі - лезо ножа попало у металеву пластину бронежилета «Панцир 3-95», який знаходився на ОСОБА_10, у зв'язку з чим нанесений ОСОБА_7 удар не завдав шкоди його здоров'ю. Працівник міліції застосував до обвинуваченого заходи фізичного впливу - спецзасіб «Терен 4 М» та наручники, в результаті чого ОСОБА_7 був затриманий та покладений на асфальт.</p> <p>При цьому, суд першої інстанції дійшов висновку, що дії ОСОБА_7 за епізодом замаху на вбивство працівника правоохоронного органу у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 15 п. 13 ч 2 ст. 115 КК України, як замаху на умисне вбивство, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, не потребують, оскільки ст. 348 КК України є спеціальною нормою</p> <p>Що стосується висновків суду першої інстанції про те, що дії ОСОБА_7 за епізодом замаху на вбивство працівника правоохоронного органу у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 15 п. 13 ч 2 ст. 115 КК України, як замаху на умисне вбивство, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство не потребують, оскільки ст. 348 КК України є спеціальною нормою і виключення кваліфікації дій ОСОБА_7 за ч. 2 ст. 15 п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України як зайвої, то вони є невірними з огляду на наступне..</p> <p>Як роз'яснено в п. п. 12, 17 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 р. «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», замах на вбивство працівника правоохоронного органу належить кваліфікувати тільки за ст. 348 КК України, а коли замах на вбивство, вчинений за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, дії винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами цієї статті.</p>		
--	--	--	--	--	--

11	Вирок Чернігівського апеляційного суду у справі № 11- кп/4823/391/19 від 24.05.2019	Ч. 1 ст. 115; ч. 2 ст. 15 п. 1 ч. 2 ст. 115 КК	<p>13 липня 2018 року, в обідній час, ОСОБА_2 прийшов додому та побачив, що в одній із кімнат квартири ОСОБА_5 разом з ОСОБА_4 спільно розпивали алкогольні напої. На цій підставі між ОСОБА_2 та його батьками виникла сварка, яка супроводжувалась нецензурною лайкою та погрозами фізичною розправою. У ході сварки у ОСОБА_2 виник умисел на протиправне заподіяння смерті своїм батькам.</p> <p>З цією метою ОСОБА_2 взяв сокиру, яка знаходилась на балконі, тримаючи її в руках, переніс до коридору, де стояв ОСОБА_5, та реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на його вбивство, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачаючи та бажаючи настання суспільно-небезпечних наслідків у вигляді смерті умисно наніс ОСОБА_5 не менше 13 ударів сокирою по різним частинам тіла, чим спричинив йому, згідно висновку експерта № 699 від 30.08.2018 року, тілесні ушкодження у вигляді: трьох прямолінійних ран на правій бічній поверхні шиї, рани передньої поверхні шиї з переходом на передню поверхню грудної клітки, які мають ознаки легких тілесних ушкоджень, рани тім'яної ділянки по центру її та над лівим тім'яним бугром (в кількості двох) з слабовираженими субарахноїдальними крововиливами під ними, рани лівої лобної та лівої виличної ділянок, рани на верхній губі зліва та справа, рану на підборідді в його центральній частині, масивне ушкодження м'яких тканин ділянки носу з переходом на червону кайму верхньої губи та множинними переломами підглеглих кісток (носу, верхньої щелепи з травматичним відокремленням її альвеолярного паростку), синець на повіках лівого ока та нерівномірно виражений синець лівої бічної поверхні обличчя, які за ознакою небезпеки для життя, в сукупності мають ознаки тяжких тілесних ушкоджень, синець правого стегна та садно в нижній частині черевної стінки, за ступенем тяжкості відносяться до категорії легких тілесних ушкоджень.</p> <p>Від отриманих тілесних ушкоджень ОСОБА_5 помер на місці події.</p> <p>Згідно висновку експерта № 699 від 30.08.2018 року, смерть ОСОБА_5 настала внаслідок аспірації (вдихання рідкої крові), яка витікала з множинних ран обличчя та ушкоджених кісток та м'яких тканин під ними.</p> <p>Продовжуючи свої умисні дії, ОСОБА_2, одразу ж після вбивства свого батька, зайшов до однієї із кімнат квартири, де в цей час стояла ОСОБА_4, та з метою реалізації свого злочинного умислу, спрямованого на умисне вбивство своєї матері, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачаючи та бажаючи настання суспільно-небезпечних наслідків у вигляді її смерті, умисно наніс останній не менше 5 ударів сокирою по голові, чим заподіяв ОСОБА_4, згідно висновку експерта № 479 від 06.09.2018 року, тілесні ушкодження у вигляді: відкритої черепно-мозкової травми з переломами кісток скеліття та основи черепа, наявністю рубленої рани в проекції перелому,</p>	Ч. 1 ст. 115 – 15 років, замах на п. 1 ч. 2 ст. 115 – 10 років. Остаточне – поглинання - 15 років	Збільшення покарання в апеляції, поглинання строкового покарання (а чому не часткове складання).
----	---	--	---	---	--

			<p>судбуральним крововиливом над лівою гемісферою головного мозку, масивним субарахноїдальним крововиливом, забоєм головного мозку важкого ступеню з зонами геморагічного забою в лівій гемісфері, ранами голови, синцями та забиттям м'яких тканин обличчя, які в комплексі, відносяться до категорії тяжких тілесних ушкоджень за ознакою небезпеки для життя.</p> <p>ОСОБА_2 вважав, що вчинив всі необхідні дії, направлені на умисне вбивство ОСОБА_4, однак, злочин не було закінчено з причин, які не залежали від його волі, залишив приміщення квартири та пішов у невідомому напрямку.</p>		
12	<p>Вирок Приморського районного суду м. Одеса у справ № 522/21853/14 від 29.09.2017</p>	<p>Ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 263; ч. 1 ст. 14 ч. 3 ст. 27 п.п. 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 14 ч. 3 ст. 27 ч. 2 ст. 258; ч. 1 ст. 263; ч. 2 ст. 294 КК</p>	<p>ОСОБА_2 05.05.2014 року, знаходячись в м. Одесі, вступив з громадянином України, відносно якої кримінальне провадження розглядається окремо (далі за текстом - особа 1), в злочинну змову, направлену на незаконне зберігання вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин. Для досягнення спільної злочинної мети ОСОБА_2, діючи умисно, за попередньою змовою з особою 1, маючи умисел на незаконне зберігання вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій та бажаючи настання шкідливих наслідків у вигляді порушення правил обороту вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин, в період приблизно з 05.05.2014 по 28.05.2014 спільно з особою 1 незаконно зберігав за місцем їхнього проживання, зокрема, за адресою: АДРЕСА_1, пістолет марки «Stalker 918-S»; револьвер «Наган» калібру 7,62 мм, дев'ять револьверних патронів калібру 7,62 мм до нього; нітроцелюлозні порохи загальною вагою 1966 г; обріз гладкоствольної мисливської рушниці марки «ИЖ-27Е» - з метою їх застосування в майбутньому для вчинення злочинів проти громадської безпеки та проти життя та здоров'я особи.</p> <p>Згідно домовленості між ними, ОСОБА_2 мав залучити виконавця вчинення злочину, взяти участь в розробці плану його вчинення, передати виконавцю знаряддя вбивства, усунути виконавцю перешкоди при вчиненні злочину, забезпечити вивезення виконавця з місця злочину після безпосереднього вчинення ним замаху на життя ОСОБА_3. Тобто, ОСОБА_2 виступав організатором вбивства ОСОБА_3. За організацію вбивства ОСОБА_2 мав отримати від ОСОБА_1 та невстановлених осіб на ім'я ОСОБА_5 та ОСОБА_6 грошову винагороду в сумі приблизно 8 000 доларів США, а отримана ним раніше грошова винагорода в сумі 10 000 грн. відтепер вважалась передплатою за організацію вбивства ОСОБА_3.</p> <p>В подальшому ОСОБА_2, діючи умисно згідно досягнутої домовленості з ОСОБА_1 та невстановленими особами на ім'я ОСОБА_5 та ОСОБА_6, за попередньою змовою з ними, маючи умисел на застосування вогнепальної зброї, яке створювало небезпеку для життя та здоров'я і мало заподіяти смерть ОСОБА_3, переслідуючи мету порушення громадської безпеки, залякування населення,</p>	<p>Ч. 1 ст. 263 – 3 роки; ч. 1 ст. 14, ч. 3 ст. 27 п. п. 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115 (через 69) – 6 років без конфіскації; ч. 1 ст. 14, ч. 3 ст. 27 ч. 2 ст. 258 (через 69) – 6 років без конфіскації майна; ч. 1 ст. 263 – 3 роки; ч. 2 ст. 294 (через 69) – 6 років. Остаточне покарання часткове складання 6 років 9 місяців</p>	<p>Застосування 69 та призначення маленького покарання за резонансний злочин.</p>

			отримання подією значного суспільного резонансу, привернення уваги громадськості до своїх суспільних поглядів по неприйняттю чинної державної влади в Україні, незаконному відокремленню південно-східних регіонів України та їх приєднанню до території Російської Федерації або створенню на їх території нових державних утворень, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій та бажаючи настання шкідливих наслідків у вигляді порушення громадської безпеки від проявів тероризму, вчинив дії по організації вбивства ОСОБА_3		
13	Вирок Хмельницького міськрайонного суду у справі № 681/1024/16-к від 27.11.2017 року	Ч. 3 ст. 146; пп. 3, 12 ч. 2 ст. 115 КК України	<p>23 квітня 2014 року обвинувачені ОСОБА_6, ОСОБА_7М та ОСОБА_8 за попередньою змовою між собою викрали потерпілого ОСОБА_12, що спричинило тяжкі наслідки, та умисно вбили викраденого потерпілого за слідуючих обставин :</p> <p>В зазначений вище день, приблизно о 20 годині, в м.Полонному по вул. Артема, 91, Хмельницької області, біля магазину "ЧП продукти" ОСОБА_6, ОСОБА_7 та ОСОБА_8, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, на ґрунті раптово виниклих неприязних відносин із ОСОБА_12, з яким вони розпивали спиртні напої, з метою помститися останньому за нанесення удару ОСОБА_7 та маючи на меті викрадення людини та позбавлення його життя, умисно нанесли кулаками декілька ударів по обличчю ОСОБА_12, після чого ОСОБА_7 та ОСОБА_8 взяли потерпілого під руки та всупереч волі посадили в автомобіль ВАЗ, реєстраційний номер НОМЕР_1, яким керував ОСОБА_6, та перевезли в лісовий масив, що знаходиться поблизу ПАТ "Полонський гірничий комбінат" в м.Полонному, при цьому по дорозі ОСОБА_6 та ОСОБА_7 взяли у знайомого ОСОБА_13 господарську лопату.</p> <p>Приїхавши до лісового масиву, діючи за попередньою змовою між собою та реалізуючи єдиний із ОСОБА_7 та ОСОБА_8 умисел, направлений на позбавлення життя ОСОБА_12, ОСОБА_6 на дорозі біля лісового масиву умисно наніс потерпілому кілька ударів кулаком правої руки в голову та тулуб, після цього ОСОБА_7 умисно наніс ОСОБА_12 металевою частиною господарської лопати декілька ударів в голову та шию та передав лопату ОСОБА_8. Останній умисно наніс її металевою частиною п'ять ударів в область голови та шиї потерпілого, від чого лопата зламалась, а ОСОБА_12 упав на землю. Після цього Бобенюк умисно наніс потерпілому ще декілька ударів дерев'яною частиною лопати- держакон в область голови і шиї та декілька спрямованих згори донизу ударів ногами у ділянки голови, шиї та по тулубу.</p> <p>Внаслідок указаних дій обвинувачених ОСОБА_12 отримав тілесні ушкодження у вигляді: відкритої черепно-мозкової травми; двох саден в лобній ділянці голови справа; рани в ділянці правої надбрівної дуги, в ділянці зовнішнього кута правого ока, синця в ділянці зовнішнього кута правого ока, рани в ділянці лівої надбрівної дуги, рани в ділянці зовнішнього кута лівого ока, синця в даній ділянці, рани та</p>	Одна особа ч. 3 ст. 146 – 7 років, п. п. 3, 12 ч. 2 ст. 115 – 15 років, остаточне поглинання 15 років Інші дві особи ч. 3 ст. 146 – 7 років, вбивство – довічне. Остаточне – поглинання довічне	Сукупність із 146, ч. 3. різні покарання, бо в одного 2-є малолітніх дітей

			садна на перенісці, рани на шкірі верхньої губи зліва, крововиливу на слизовій оболонці нижньої губи зліва, рани на шкірі нижньої губи по центру, рани на підборідді зліва, перелому лобної кістки зліва, субарахноїдального крововиливу в лобній ділянці лівої півкулі, крововиливу в шлуночки мозку, закритої травми шиї, синця на передній поверхні шиї, садна на фоні синця, крововиливу в м'які тканини шиї, прикушений кінчик язика, переломів хрящів гортані з масивними крововиливами в оточуючі м'які тканини, субкон'юнктивальними крововиливами на білкових оболонках обох очей, які відносяться до тілесних ушкоджень тяжкого ступеню тяжкості, та які призвели до смерті потерпілого		
14	Вирок Приморського районного суду м. Одеси у справі № 522/3635/19 від 07.12.2020 року	Ч. 2 ст. 15 п.п. 11, 12 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 263 Пере- кваліфіковано судом на ч. 4 ст. 296 та ч. 1 ст. 263	<p>05.06.2018 ОСОБА_1 та ОСОБА_2, з хуліганських мотивів, маючи при собі ніж, досудовим слідством не встановлено у кого саме знаходився ніж, діючи за попередньою змовою, знаходились на вулиці Фонтанська дорога у м. Одесі.</p> <p>У подальшому, коли потерпілий ОСОБА_4 рухався по вул. Фонтанська дорога в м. Одеса і направився в напрямку вулиці Арміїської, керуючись раптово виниклим умислом на нанесення тілесних ушкоджень ОСОБА_4, з хуліганських мотивів, на ґрунті раптово виниклих неприязнених відносин, нехтуючи загальнолюдськими правилами та протипоставляючи свою поведінку нормам співпроживання у суспільстві, з мотивів явної неповаги до суспільства, які супроводжувалися проявленням особливої зухвалості, ОСОБА_1 і ОСОБА_2, будучи озброєними невстановленими слідством колоче-ріжучими предметами, підбігли до ОСОБА_4 ззаду та здійснили напад.</p> <p>При цьому ОСОБА_1 та ОСОБА_2 спільно нанесли потерпілому ОСОБА_4 численні удари руками, ногами - у голову та тулуб, збивши з ніг нанесли декілька ударів колоче-ріжучими предметами в голову і у ліву сідницю, заподіявши потерпілому тілесні ушкодження у вигляді двох різаних ран голови, колото-різаної рани лівої сідниці, численних саден обох передпліч, що відповідно до висновку судово-медичної експертизи відноситься до категорії легких тілесних ушкоджень, що спричинили короткочасний розлад здоров'я.</p> <p>Після чого, ОСОБА_1 та ОСОБА_2 залишили місце вчинення кримінального правопорушення.</p> <p>Крім того, в невстановлений час та в невстановленому місці, ОСОБА_1, усвідомлюючи, що дії, направлені на придбання та зберігання бойових припасів без передбаченого законом дозволу незаконні, у невстановленої слідством особи придбав боєприпаси у кількості тринадцяти штук, дванадцять з яких являються боєприпасами, патронами калібру 7,92x57 мм (323), а один з них являється боєприпасом, патроном калібру 5,45x39 мм. З того часу вказані бойові припаси ОСОБА_1 зберігав та носив при собі без передбаченого законом дозволу.</p>	Ч. 4 ст. 296 – 4 роки; ч. 1 ст. 263 – 3 роки, остаточно – поглинання 4 роки та застосування 75.	Перекваліфікація замаху вбивства на хуліганство та зниження покарання до нічого

15	Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси у справі № 712/211/15-к від 01.02.2018	Ч. 3 ст. 27 пп. 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115 КК; ч. 3 ст. 358, ч. 4 ст. 358, ч. 2 ст. 15 ч. 2 ст. 190. Пере- кваліфіковано судом: на ч. 1 ст. 115 та за ст. 190 - виправдано	<p>30 березня 2011 року, близько 13 години 30 хвилин, ОСОБА_5, знаходячись в домоволодінні № 47 по вул.Сидоренка в с.Дубіївка Черкаського району Черкаської області, маючи умисел, направлений на умисне вбивство гр. ОСОБА_7 в ході раптово виниклого конфлікту під час сварки ОСОБА_6 з чоловіком ОСОБА_7 умисно наніс удар кулаком правої руки в голову ОСОБА_7 від якого той втратив рівновагу і впав на підлогу, а ОСОБА_5 почав наносити останньому удари кулаком руки в ділянку грудної клітини та голови, продовжуючи його утримувати в лежачому положенні та блокуючи його дії, внаслідок чого спричинив потерпілому ОСОБА_7 тілесні ушкодження у вигляді двох ран на лобі, крововиливу в м'які покрови черепа в лівій надвушній та завушній ділянках, які у відповідності до висновку судово- медичної експертизи № 340/13 від 24.10.2011 року відносяться до категорії легких тілесних ушкоджень, а також переломів 5, 6, 7 ребер праворуч та 4, 5, 6 ребер ліворуч, які у відповідності до вказаного висновку експерта носять ознаки середнього ступеня тяжкості.</p> <p>Після чого ОСОБА_5, продовжуючи свої злочинні дії, схопив з поверхні стоячого поряд столу ножа і почав різати шию ОСОБА_7, однак лезо ножа зламалось і тоді ОСОБА_6 передала останньому іншого ножа, яким той наніс потерпілому ножових поранень в шию, спричинивши йому тілесні ушкодження у вигляді рани на лівій щоці, рани на підборідді праворуч, рани на правій задньо-боковій поверхні шиї, рани на лівій боковій поверхні шиї, рани на підборідді, рани в підпідборідковій ділянці, які у відповідності до висновку судово- медичної експертизи № 340/13 від 24.10.2011 року носять ознаки легких тілесних ушкоджень та проникаючої травми шиї у вигляді рани на передній поверхні шиї праворуч в нижній частині з ушкодженням органів шиї та пересіченням правої сонної артерії, яка згідно висновку судово- медичної експертизи № 340/13 від 24.10.2011 року відноситься до категорії тяжких тілесних ушкоджень за ознакою небезпеки для життя, внаслідок отримання яких ОСОБА_7 помер на місці вчинення злочину.</p> <p>Усвідомивши, що ОСОБА_7 помер, ОСОБА_5, повідомив про це ОСОБА_6, яка знаходилась в іншій кімнаті будинку та перемістив труп на стояче поряд ліжко і накрив його зверху матрацом.</p> <p>Після вказаних подій, ОСОБА_5, з метою приховування вчиненого ним кримінального правопорушення, знищення слідів злочину та уникнення викриття працівниками правоохоронних органів і подальшого притягнення до кримінальної відповідальності, отримавши від ОСОБА_6 два флакони з перекисом водню, почав замивати сліди крові в будинку,</p> <p>При цьому ОСОБА_5 в той же день в приміщенні будинку №47 по вулиці Сидоренка в селі Дубіївка Черкаського району Черкаської області отримав від</p>	<p>Ч. 3 ст. 358 2 роки; ч. 4 ст. 358 – один рік обмеження волі; ч. 1 ст. 27 (?) ст. 115 – сім років 6 місяців. Остаточне поглинання 7 років 6 місяців.</p> <p>Інша особа: ч.3 ст. 358 – 2 роки; ч. 4 ст. 358 1 рік обмеження волі. Ч. 1 ст. 115 – 14 років. Остаточне – 14 років позбавлення волі</p>	Перекваліфікація з кваліфікованого на просте вбивство я так розумію з мотивів відсутності групи
----	---	--	--	---	---

			<p>ОСОБА_6 700 гривень для можливої втечі з метою уникнення відповідальності за вбивство ОСОБА_7</p> <p>Наступного дня, 31.03.2011, близько 20 години 00 хвилин, ОСОБА_8, продовжуючи активні дії, направлені на приховування вчиненого ними кримінального правопорушення та знищення слідів злочину, роздягнув труп ОСОБА_7 і завернувши його в килим, переніс до приміщення гаража, який розташований на території вищевказаного домоволодіння. Потім він розвів багаття на території дворища будинку і спалив предмети одягу трупа ОСОБА_7, а згодом повернувшись до гаражного приміщення поклав труп у яму, яку замаскував, прикривши побутовими предметами. При цьому ОСОБА_6 в момент приховування ОСОБА_5 слідів вчиненого ними суспільно-небезпечного діяння, знаходилась на території подвіря будинковолодіння і за попередньою домовленістю слідкувала за оточуючою обстановкою і в разі появи сторонніх осіб чи небезпеки викриття їх протиправних дій, повинна була попередити про це ОСОБА_8</p> <p>Згодом, 02.04.2011, близько 22 години 00 хвилин, ОСОБА_8 зайшов до гаражного приміщення вищевказаного домоволодіння, де за допомогою садового ножа та пилки розчленував труп ОСОБА_7 та поклав фрагменти трупа в окремі поліетиленові пакети. Після чого, 04.04.2011, ОСОБА_8 переніс пакети з розфасованими частинами трупа ОСОБА_7 до підвалу даного домоволодіння і закопав. При цьому під час розчленування та закопування трупа ОСОБА_7, ОСОБА_6 за попередньою домовленістю, для уникнення викриття їх протиправних дій, знаходилась на території домоволодіння і спостерігала за оточуючою обстановкою.</p> <p>Крім цього ОСОБА_6, продовжуючи свою злочинну діяльність, 06 квітня 2011 року, перебуваючи в приміщенні жилого будинку № 47 по вулиці Сидоренка в селі Дубіївка Черкаського району Черкаської області, з метою отримання права розпорядження зареєстрованим на праві власності її загиблому чоловікові ОСОБА_7, вищевказаним будинком, запропонувала ОСОБА_5 підробити паспорт вбитого ОСОБА_7, з метою його використання під час вчинення нотаріальних дій по оформленню довіреності на продаж вказаного будинку, на що останній дав свою згоду.</p> <p>З метою реалізації свого злочинного умислу, ОСОБА_6 передала паспорт громадянина України серії МЕ 533766, виданий 10.12.2004 Соснівським РВ УМВС України в Черкаській області на імя ОСОБА_7, ІНФОРМАЦІЯ_9, ОСОБА_5, який в подальшому умисно підробив офіційний документ який видається установою шляхом вклеювання власної фотокартки замість фотокартки ОСОБА_7, після чого підробив фрагмент кутового відтиску гербової печатки.</p>		
--	--	--	--	--	--

			<p>29.04.2014, близько 17 години 00 хвилин, ОСОБА_6 разом з ОСОБА_8 прийшли до офісу №103 приватного нотаріуса Черкаського міського нотаріального округу ОСОБА_9, який розташований в будинку №242/1 по вулиці Шевченка в місті Черкаси, де умисно використали завідомо підроблений документ. Так ОСОБА_8, ввівши нотаріуса у оману, представився ОСОБА_7 і пред'явивши підроблений паспорт громадянина України серії МЕ 533766, виданий 10.12.2004 Соснівським РВ УМВС України в Черкаській області на імя ОСОБА_7, ІНФОРМАЦІЯ_9, з внесеними до нього змінами у вигляді переклеєної фотокартки ОСОБА_5, вчинив від імені убитого ОСОБА_7 правочин, а саме оформив довіреність ВРК №499003 від 29.04.2011 строком на один рік, якою від імені убитого ОСОБА_7 було уповноважено ОСОБА_6 управляти і розпоряджатись всім зареєстрованим на праві власності ОСОБА_7 майном та майновими правами, з чого б воно не складалось і де б воно не знаходилося, після чого були затримані працівниками міліції.</p>		
16	<p>Вирок Орджонікідзевсь кого районного суду м. Харків у справі № 644/10405/20 від 21.12.2021</p>	<p>Ч. 1 ст. 122, ч. 4 ст. 187, пп. 6, 13 ч. 2 ст. 115 КК</p>	<p>ОСОБА_1, будучи раніше засудженим за вчинення умисного вбивства, передбаченого п.9 ч.2 ст.115 КК України та вчинення навмисних корисливих тяжких злочинів проти власності, належних висновків для себе не зробив, на шлях виправлення не став і знову скоїв умисний злочини проти здоров'я особи при наступних обставинах.</p> <p>09.08.2020 року приблизно о 13:00, більш точного часу в ході досудового розслідування встановити не представилось можливим, ОСОБА_1, знаходячись поряд прохідної заводу «Плитковий», що розташована за адресою: м. Харків, проспект Московський, 297 звернув увагу на ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_2, яка пройшла повз нього, зробивши зауваження з приводу перебування останнього в стані алкогольного сп'яніння. Після чого ОСОБА_1, на ґрунті раптово виниклих неприязних відносин, почав переслідувати ОСОБА_2, маючи намір на навмисне нанесення їй тілесних ушкоджень.</p> <p>Реалізуючи свій злочинний намір, ОСОБА_1 на ділянці місцевості, яка розташована уздовж трамвайних колій на відстані 100 метрів від прохідної електропідстанції за адресою: м. Харків, проспект Московський, буд. 301-А, наздогнавши ОСОБА_2, підійшов до останньої зі спини та заподіяв їй один удар порожньою пляшкою з-під пива у потиличну ділянку її голови, після чого схопив лівою рукою потерпілу за волосся у ділянці скроні з ліва, таким чином утримуючі її, та нижньою частиною долоні правої руки, завдав не менше трьох ударів в область лівого вуха та лівої скроні потерпілої ОСОБА_2.</p> <p>Намагаючись припинити протиправні дії ОСОБА_1, потерпіла ОСОБА_2, стала чинити йому опір замахнувшись на нього рукою. У цей час ОСОБА_1 своєю правою рукою схопив за чотири пальця лівої руки потерпілої, які став викручувати,</p>	<p>Ч. 1 ст. 122 – 2 роки позбавлення волі; ч. 4 ст. 187 КК – 12 років з конфіскацією; п. 6, 13 ч.2 ст. 115 – 15 років з конфіскацією. Остаточне – поглинання 15 років з конфіскацією</p>	<p>Реальна та ідеальна сукупність. Поглинання строкового покарання.</p>

			<p>завдаючи при цьому їй фізичного болю, а потім, схопивши потерпілу обома руками за шию, почав її душити. В цей момент ОСОБА_2 завдала один удар у пахову область ОСОБА_1 та вирвалася з рук останнього і, скориставшись можливістю, втекла.</p> <p>Крім того, ОСОБА_1, 03.10.2020 року приблизно о 12:00, точного часу в ході досудового розслідування встановити не представилось можливим, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, знаходився на території стадіону «Схід», що розташований за адресою: м. Харків, вул. 12 Квітня, 5 де побачив раніше невідому йому ОСОБА_4 , ІНФОРМАЦІЯ_3 , яка йшла в його бік з парку «Зелений Гай», та вирішив познайомитись. Познайомившись з ОСОБА_4 , ОСОБА_1 запропонував останній вступити з ним у статевий зв'язок, на що вона погодилась, після чого разом направились до місця проживання останнього, а саме за адресою : АДРЕСА_1 , де вступили у статеві зносини.</p> <p>Під час спілкування, ОСОБА_1 побачив мобільний телефон потерпілої ОСОБА_4 , а саме: «S-TEEL» у корпусі червоного кольору, яким остання користувалась та вирішив ним незаконно заволодіти шляхом нападу.</p> <p>Реалізуючи свій злочинний умисел, ОСОБА_1 маючи на меті збагачення за рахунок іншої особи, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачаючи суспільно-небезпечні наслідки та бажаючи їх настання, запропонував провести до місця мешкання ОСОБА_4 через лісосмугу, що розташована уздовж вул. Миру у м. Харків, де достовірно знав про те, що в даній місцевості, він зможе безперешкодно реалізувати свій злочинний умисел.</p> <p>Приблизно у період часу між 14.00 та 16.00 годинами, більш точного часу в ході досудового розслідування встановити не представилось можливим, знаходячись на тропі, у лісо смузі, що розташована навпроти будинку № 90 по вул. Миру у м. Харкові, ОСОБА_1 дістав зі свого рюкзака мотузку, яку, з метою нападу, накинув на шию ОСОБА_4 , яка йшла попереду від нього, та став її стягувати. В цей час потерпіла, намагаючись врятуватись від протиправних дій ОСОБА_1 стала кричати, а ОСОБА_1 усвідомлюючи, що потерпіла чине йому опір, відпустивши краї мотузки, став душити її руками та завдавати численні удари ногами та руками потерпілій по обличчю, голові та тулубу, спричинивши ОСОБА_4 тілесні ушкодження, згідно з висновком судово-медичної експертизи від 27.11.2020 року у вигляді: травми голови у вигляді травматичних субарахноїдальних крововиливів з боку лівої півкулі головного мозку, мозочка, червоний напівпрозорий ліквор у шлуночках головного мозку; перелом лівої гомілки нижньої щелепи; уламковий перелом лівого крила носу з наявністю масивних саден, синців на обличчі; масивних крововиливів у м'які тканини голови; шії - травма шії у вигляді повного косо-</p>		
--	--	--	--	--	--

			<p>поперечного згинального перелому лівого великого рогу в його верхній третини з боку під'язикової кістки, повного косо-поперечного згинального перелому лівого верхнього рогу у його основи з боку щитоподібного хряща, крововиливів у стінку лівої сонної артерії, у стінку глотки та стінку стравоходу з наявністю масивних крововиливів у м'які та м'язові тканини шиї, синців овальних форм та дрібних саден на шиї; смугасте садно по передній поверхні шиї з ділянками компресії та крововиливами у підлеглий скелетний м'яз (фрагмент странгуляційної борозни); грудей та живота: травма грудної клітини та живота у вигляді множинних прямих переломів правих та лівих ребер по шести анатомічним лініям, з ушкодженням плеври, тканини легенів та з масивними крововиливами у плевральні порожнини (близько 1800 мл крові в обох порожнинах), травматичних розривів печінки з крововиливом у черевну порожнину (близько 200 мл крові); ознаки загальної крововтрати у внутрішніх органах та м'яких тканинах; кінцівок- синці на сідницях та в ділянках плечових суглобів. По ступеню тяжкості, вказані травми голови, шиї з ознаками асфіксії, грудної клітини та живота носять ознаки тяжких тілесних ушкоджень, як опарних для життя, інші ушкодження садна, синці відносяться до категорії легких тілесних ушкоджень. Від поєднаної травми грудної клітини та живота, яка супроводжувалася множинними переломами ребер з ушкодженням плеври та легенів, масивними крововиливами у плевральні порожнини; розривами печінки з крововиливами у черевну порожнину, що, у кінцевому підсумку, призвело до загальної крововтрати організму, ОСОБА_4 померла на місці вчинення кримінального правопорушення - злочину.</p> <p>Переконавшись, що ОСОБА_4 не дихає, ОСОБА_1 умисно взяв до рук її сумку синього кольору, з якої з метою збагачення за рахунок іншої особи, вийняв мобільний телефон потерпілої «S-TEEL» в корпусі червоного кольору, закидав ОСОБА_4 опалим листям та з місця вчинення кримінального правопорушення втік.</p>		
17	Вирок Держинського районного суду м. Кривий Ріг у справі № 182/6858/17 від 22.09.2021	П. 6 ч. 2 ст. 115, ч. 4 ст. 187. Суд перекваліфікував на ч. 3 ст. 187, оскільки було заподіяно середньої тяжкості тілесні ушкодження	<p>В другій декаді серпня місяця 2017 року ОСОБА_2, вступив в злочинну змову із ОСОБА_1 про заволодіння майном ОСОБА_9, поєднане з проникненням у житло, не конкретизуючи в момент змови форму заволодіння майном.</p> <p>З метою реалізації спільного злочинного наміру, 30.08.2017 року близько 23.00 години ОСОБА_2 і ОСОБА_1 разом прийшли за адресою проживання ОСОБА_9 : АДРЕСА_1, де зайшовши в будинок та переконавшись, що потерпіла ОСОБА_9 спить, почали шукати гроші та матеріальні цінності, тобто почали реалізовувати свій спільний, за попередньою змовою, злочинний умисел на заволодіння майном ОСОБА_9, поєднане з проникненням у житло, розпочавши вчиняти його у формі таємного викрадання майна потерпілої.</p>	Особа_2 п. 6 ч. 2 ст. 115 КК – 12 років з конфіскацією; ч. 3 ст. 187 – 11 років з конфіскацією. Остаточне поглинання – 12 років з конфіскацією.	Знов поглинання строкового покарання та цікава кваліфікація за ч. 3 ст. 187 – не так як пленум каже.

		<p>В ході пошуку грошових коштів, у приміщенні зальної кімнати в шафі ОСОБА_1 знайшов золоту обручку ОСОБА_9 583 проби, вартість якої, згідно висновку товарознавчої експертизи № 38/12.1/333 від 25.10.2017 становить 5273 грн. 58 коп., якою з метою реалізації спільного з ОСОБА_2 умислу на заволодіння чужим майном, заволодів.</p> <p>30.08.2017 року близько 23.15 годин ОСОБА_9 прокинулась та почала кричати, і в цей момент ОСОБА_2, будучи впевненим, що їх спільні з ОСОБА_1 злочинні дії з таємного викрадання майна потерпілої нею викрито, продовжуючи реалізовувати спільний з ОСОБА_1 злочинний намір, направлений на заволодіння майном потерпілої, будучи впевненим у безперешкодності вчиненню вказаних дій з боку ОСОБА_1 та його підтримці в разі необхідності, змінив форму вчинення такого викрадання з таємного викрадення майна на напад з метою заволодіння майном, напав на потерпілу та кулаком лівої руки, умисно наніс один удар в область голови потерпілої, тобто в життєво важливий орган.</p> <p>ОСОБА_9, усвідомлюючи реальну загрозу своєму життю та здоров'ю, після отриманого удару почала кричати. Але ОСОБА_2, сидячі на ній, продовжував наносити ОСОБА_9 удари в область голови та вимагав повідомити, де сховані гроші. При цьому, ОСОБА_1, який бажав бути непоміченим потерпілою, розуміючи з усією очевидністю, що їх дії перестали бути таємними для потерпілої, шляхом здійснення активних дій, спрямованих на допомогу ОСОБА_2 у продовженні розбійного нападу на потерпілу з метою заволодіння її майном, із сусідньої кімнати, подав подушку, якою ОСОБА_2 намагався придушити ОСОБА_9, застосовуючи придушення не для спричинення смерті потерпілій, а як засіб фізичного насильства з метою змусити потерпілу повідомити місце зберігання грошових коштів, що він постійно і вимагав від потерпілої. ОСОБА_1 при цьому утримував потерпілу за праву руку з метою придушення опору, також приймаючи безпосередню активну участь у нападі.</p> <p>Внаслідок вказаних спільних дій обох обвинувачених ОСОБА_9 були спричинені тілесні ушкодження у вигляді закритої травми шиї, а саме перелому міжхребцевого диску між 6-7 шийними хребцями, крововиливи у паравертебральні м'які тканини шиї, яке відноситься до категорії тілесних ушкоджень середнього ступеню тяжкості; крововилив на слизовій оболонці нижньої губи зліва, синець підборіддя по середній лінії, 2 синці в області правого кута нижньої щелепи, синець на задній поверхні шиї зліва в нижній третині, синець в лівій підключичній області, синець в нижній третині правого передпліччя по зовнішній поверхні, синець на внутрішній поверхні правого передпліччя у нижній третині, які мають ознаки легких тілесних ушкоджень.</p>	Особа_1. За ч. 3 ст. 187 – 8 років з конфскацією.	
--	--	---	---	--

			<p>В цей час, у ОСОБА_2 виник злочинний умисел, направлений на умисне вбивство ОСОБА_9 із корисливих мотивів, а саме для подальшого безперешкодного продовження заволодіння майном потерпілої.</p> <p>ОСОБА_2, реалізуючи свій злочинний умисел, виходячи за рамки попередньої домовленості із ОСОБА_1, який не знав про намір ОСОБА_2, спрямований на позбавлення життя потерпілої, направився до приміщення кухні даного домоволодіння, де взяв кухонний ніж, яким наніс один удар в область шиї потерпілої ОСОБА_9, чим спричинив останній, згідно висновку судово-медичної експертизи № 445 від 30.09.2017 тілесні ушкодження у вигляді колото-різаного наскрізного проникаючого поранення шиї із ушкодженням трахеї, стравоходу та кровоносних судин шиї, а саме: вхідної колото-різаної рани передньої поверхні шиї; раневий канал по ходу якого виявлені повний перетин трахеї, стравоходу і лівої передньої яремної вени шиї; вихідної колото-різаної рани задньої поверхні шиї зліва, яке відноситься до категорії тяжких тілесних ушкоджень за ознакою небезпеки для життя, яке перебуває у прямому причинному зв'язку з настанням смерті ОСОБА_9. Від отриманих тілесних ушкоджень ОСОБА_9 померла на місці.</p> <p>Після чого, ОСОБА_2 і ОСОБА_1, продовжуючи реалізацію свого спільного злочинного наміру, спрямованого на напад з метою заволодіння майном потерпілої, діючи умисно, з корисливих мотивів, за попередньою змовою між собою, із-під подушки на якій спала ОСОБА_9 дістали грошові кошти в сумі 8400 грн., які належать ОСОБА_9 та залишили місце вчинення злочину. Викрадене майно поділили та кожен з них розпорядився ним на власний розсуд.</p>		
18	Вирок Чернігівського апеляційного суду у справ № 730/1181/17 від 13.01.2021	Пп. 1, 6, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 4 ст. 187	<p>На початку червня 2017 року з метою реалізації спільного злочинного умислу, щоб викликати у ОСОБА_5 та ОСОБА_6 бажання звернутись до них для надання допомоги шляхом проведення окультних обрядів ОСОБА_4, використовуючи мобільний телефон ОСОБА_3, оснащений сім-карткою оператора мобільного зв'язку із номером, який не був відомий потерпілим, надрукувала смс-повідомлення провокаційного характеру, яке ОСОБА_3 надіслав потерпілим.</p> <p>Про отримання смс-повідомлення та його зміст ОСОБА_5, який не був обізнаний про відправника цього смс-повідомлення, повідомив ОСОБА_3. Під цим приводом ОСОБА_3 та ОСОБА_4 запросили ОСОБА_5 та ОСОБА_6 приїхати до господарства за місцем проживання ОСОБА_4 за адресою: АДРЕСА_2 нібито для проведення окультного обряду.</p> <p>Продовжуючи реалізовувати свій злочинний умисел, у першій половині червня 2017 року ОСОБА_3 та ОСОБА_4 з метою подальшого укриття слідів злочину, а саме приховання трупів потерпілих, підшукали місце - пустир на околиці с.</p>	Особа_3 ч. 4 ст. 187 – 12 років з конфіскацією, п.п. 1, 6, 12 ч. 2 ст. 115 – довічне з конфіскацією. Остаточне – поглинання довічне з конфіскацією. Особа_4 ч. 5 ст. 27, п. 1, 6, 12 ч. 2 ст. 115 – 15 років з	Поглинання строкового покарання Апеляційний суд скасував виправдання та посилив покарання

		<p>Шаповалівка Борзнянського району Чернігівської області, де ОСОБА_3 із використанням лопати, наданої ОСОБА_4, викопав яму.</p> <p>Крім того, ОСОБА_3 з метою подальшого використання як знаряддя скоєння злочину перевіз до місця проживання ОСОБА_4 металевий прут.</p> <p>З тією ж метою ОСОБА_3 відшукав у господарстві ОСОБА_4 два металевих шила.</p> <p>Також, за порадою ОСОБА_4, з метою подальшого використання для спотворення трупів потерпілих ОСОБА_5 та ОСОБА_6, відшукав у господарстві ОСОБА_4 ємкості із розчинником для фарб на основі «уайт-спириту» і електролітом для кислотних акумуляторів.</p> <p>14 червня 2017 року, в денний час, потерпілі ОСОБА_5 та ОСОБА_6 прибули до господарства ОСОБА_4 за адресою: АДРЕСА_2.</p> <p>Близько 23 години 14 червня 2017 року ОСОБА_4 залишилась за місцем свого проживання поруч з потерпілою ОСОБА_6 та спостерігала за її діями.</p> <p>У цей час ОСОБА_3, діючи згідно узгодженого з ОСОБА_4 плану, маючи при собі металевий прут, металеве шило, ємкості із розчинником для фарб та електролітом, з метою полегшення скоєння злочину, під приводом проведення окультного обряду, вмовив ОСОБА_5 вийти із господарства ОСОБА_4 у безлюдне місце на околиці с. Шаповалівка, поблизу заздалегідь викопаної ОСОБА_3 ями.</p> <p>ОСОБА_3, перебуваючи разом із потерпілим ОСОБА_5 на околиці с. Шаповалівка, вчинив на нього напад, в ході якого, з метою умисного вбивства ОСОБА_5 та подальшого незаконного заволодіння майном потерпілих ОСОБА_5 та ОСОБА_6, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачаючи настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді заподіяння смерті потерпілого та бажаючи їх настання, умисно наніс ОСОБА_5 два удари металевим прутом в область задньої поверхні шиї та голови, чим позбавив можливості чинити опір, після чого умисно наніс шість ударів шилом в області грудної клітки зліва, чим заподіяв тілесні ушкодження у вигляді множинних колотих поранень грудної клітки зліва з ушкодженням лівої легені, що супроводжувались крововиливом у порожнину грудної клітки та гострою крововтратою. Від отриманих тілесних ушкоджень ОСОБА_5 помер на місці події.</p> <p>Одразу після цього ОСОБА_3 переніс та помістив труп ОСОБА_5 до заздалегідь викопаної ями та з метою його спотворення облив обличчя ОСОБА_5 електролітом, а наявні на трупі предмети одягу змочив розчинником та підпалив.</p> <p>15 червня 2017 року, близько 01 години, після скоєння умисного вбивства ОСОБА_5, ОСОБА_3 повернувся до домогосподарства ОСОБА_4 за адресою: АДРЕСА_2.</p>	<p>конфіскацією; ч.4 ст. 187 – 10 років з конфіскацією. Остаточне поглинання 15 років з конфіскацією. Чому?</p>	
--	--	---	---	--

			<p>Перебуваючи у приміщенні літньої кухні зазначеного домогосподарства, ОСОБА_3 вчинив напад на ОСОБА_6, в ході якого, з метою умисного вбивства потерпілої ОСОБА_6 та подальшого незаконного заволодіння майном потерпілих ОСОБА_5 та ОСОБА_6, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачаючи настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді заподіяння смерті ОСОБА_6 та бажаючи їх настання, умисно наніс один удар кулаком в область грудної клітки потерпілої, чим заподіяв їй фізичного болю, та п'ять ударів шилом в області грудної клітки зліва, чим заподіяв тілесні ушкодження у вигляді множинних колотих поранень грудної клітки зліва із ушкодженням лівої легені та легеневого стовбура, що супроводжувались крововиливом у порожнину грудної клітки та гострою крововтратою. Від отриманих тілесних ушкоджень ОСОБА_6 померла на місці події.</p> <p>Після умисного вбивства ОСОБА_6, 15 червня 2017 року, в нічний час, ОСОБА_3 переніс та помістив труп ОСОБА_6 до ями, де перед цим заховав труп ОСОБА_5, після чого засипав яму землею та сміттям.</p> <p>Після скоєння умисного вбивства потерпілих ОСОБА_5 та ОСОБА_6, реалізуючи спільний умисел, направлений на заволодіння чужим майном, ОСОБА_3 та ОСОБА_4 15 червня 2017 року, в нічний час, перебуваючи на території домогосподарства ОСОБА_4 за адресою: АДРЕСА_2, заволоділи майном потерпілих ОСОБА_5 та ОСОБА_6, яке вони залишили у зазначеному домогосподарстві, а саме: грошовими коштами у сумі 400 доларів США, що за офіційним курсом до національної валюти станом на 15.06.2017 становить 10405,99 грн., мобільним телефоном «Lenovo A-319 RocStar», вартістю 1329,30 грн., сім-карткою оператора мобільного зв'язку ПрАТ «Київстар», вартістю 22,50 грн., картою пам'яті micro SD 16 Gb, вартістю 204,25 грн., мобільним телефоном «GSmart F280», вартістю 325,00 грн., сім-карткою оператора мобільного зв'язку ПрАТ «Київстар», вартістю 22,50 грн., сім-карткою оператора мобільного зв'язку ПрАТ «МТС Україна», вартістю 24,25 грн., картою пам'яті micro SD 2Gb, вартістю 162,90 грн., шкіряною чоловічою сумкою, вартістю 654,30 грн., обручкою із золота 585 проби вагою 1,77 г, вартістю 1651,23 грн., обручкою із золота 585 проби вагою 3,32 г, вартістю 1975,40 грн., ланцюжком із золота 585 проби вагою 1,73 г, вартістю 1815,30 грн., хрестиком із золота 585 проби вагою 0,89 г, вартістю 667,50 грн., каблучкою із золота 585 проби із фіанітами, вартістю 1058,40 грн., сережками із золота 585 проби із фіанітами, вартістю 2167,20 грн., планшетом марки «Lenovo A3300-NV», вартістю 600,00 грн., картою пам'яті марки «SP» micro SDHC 16Gb Class 10, вартістю 185,00 грн., сім-карткою оператора мобільного зв'язку ПрАТ «Київстар», вартістю 25,00 грн., чохлом-книжкою для планшета розміром 20x14x2</p>		
--	--	--	--	--	--

			<p>см, вартістю 232,75 грн., жіночою сумкою «SHUNDA JINGINU», вартістю 378,00 грн. та ключами від квартири за місцем проживання потерпілих, які матеріальної цінності не мають.</p> <p>Продовжуючи реалізовувати злочинний умисел, направлений на незаконне заволодіння майном ОСОБА_5 та ОСОБА_6, 15 червня 2017 року, в денний час, ОСОБА_3 та ОСОБА_4 приїхали до м. Києва. Використовуючи ключі, якими вони заволоділи у потерпілих після їх вбивства, ОСОБА_3 та ОСОБА_4 проникли до квартири за місцем проживання ОСОБА_5 та ОСОБА_6 за адресою: АДРЕСА_3, де заволоділи грошима у сумі 12000,00 грн., Wi-Fi роутером марки «D-Link DIR-300», вартістю 373,80 грн., цифровим фотоапаратом марки «Canon IXUS 70», вартістю 800,00 грн., ноутбуком марки «Acer Aspire 4740», вартістю 4900,00 грн., парасолькою жіночою вартістю 405,00 грн., двома банківськими картками, виданими на ім'я ОСОБА_5 та ОСОБА_6 із кодами доступу до них.</p>		
19	Вирок Центрального районного суду м. Миколаїв у справі № 490/14736/14-к	Попередня пп. 6, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 4 ст. 187. Суд пере- кваліфікував ч. 1 ст. 115; ч. 1 ст. 185 КК	<p>Реалізуючи цей план, біля 23:55 години 1 серпня 2014 року ОСОБА_5, опинившись у ванній кімнаті вказаної квартири разом з ОСОБА_12, зі значною силою схопив її шию та стиснув пальцями рук, внаслідок чого в неї відбулося закриття просвіту дихальних шляхів та припинення доступу повітря до легень. Утримуючи таким чином шию протягом більш, ніж 5 хвилин, ОСОБА_5 добився розвитку механічної асфіксії, внаслідок якої на місці сталась смерть ОСОБА_12.</p> <p>Переконавшись у настанні її смерті, ОСОБА_5 поклав її тіло в ванну для зручності подальшого транспортування</p> <p>Після цього ОСОБА_5 повідомив ОСОБА_6 про те, що "ОСОБА_10 нет", взяв спортивну сумку необхідного розміру та вирізав з неї внутрішні кишені, пристосовавши її тим самим для подальшого транспортування тіла.</p> <p>Далі ОСОБА_5 за допомогою ОСОБА_6, який виконував заздалегідь обіцяну роль пособника злочину, витяг тіло ОСОБА_12 з ванної та помістив його до підготовленої сумки.</p> <p>Після цього ОСОБА_5 викликав таксі для подальшого транспортування трупу.</p> <p>По приїзду таксі ОСОБА_5 за допомогою ОСОБА_6, який виконував заздалегідь обіцяну роль пособника злочину, завантажив сумку з тілом ОСОБА_12 до багажного відділення автомобіля таксі.</p> <p>Після цього ОСОБА_5 разом з ОСОБА_6 в якості пасажирів направився на цьому автомобілі до лікарні УМВС, що розташована за адресою: м. Миколаїв, вул. Флотська, 71.</p> <p>Прибувши до в'їзду на територію лікарні, ОСОБА_5 за допомогою ОСОБА_6, який виконував заздалегідь обіцяну роль пособника злочину, дістав сумку з тілом ОСОБА_12 та доніс її до берегу річки Інгул, де в кущах очерету залишив трупу.</p>	Ч. 1 ст. 115 – 15 років, ч. 1 ст. 185 2 роки позбавлення волі. Остаточо поглинання 15 років	Поглинання строкових покарань. Класний вирок

			<p>Після чого ОСОБА_5, виконавши усі заплановані дії щодо вбивства ОСОБА_12 та спотворення обставин її смерті, повернувся до квартири АДРЕСА_2.</p> <p>До того ж, перебуваючи під час виконання злочинного плану поруч з тілом ОСОБА_12 невдовзі після її вбивства, ОСОБА_5 побачив на ньому золоті прикраси, та вирішив з метою забезпечення реалізації плану в частині проведення розрахунків з ОСОБА_6, заволодіти ними.</p> <p>Реалізуючи цей злочинний намір, він зняв з тіла ОСОБА_12 п'ять золотих обручок та одну пару золотих сережок та з метою подальших розрахунків з ОСОБА_6 поклав їх на стіл у кімнаті у квартирі АДРЕСА_3.</p> <p>Повернувшись же до вказаної квартири після виконання запланованих дій щодо вбивства ОСОБА_12 та приховування злочину, він побачив у кімнаті належні їй:</p> <ul style="list-style-type: none"> -мобільний телефоном марки "MI" моделі "Mi2", -ноутбуком марки "Hewlett Packard" <p>та з метою проведення розрахунків з ОСОБА_6, заволодів й ними.</p> <p>02 серпня 2014 року в районі 08-09 години ОСОБА_5 зустрівся з ОСОБА_6 в районі ринку "Колос", та передав йому у рахунок оплати за пособництво у вбивстві отримані у вказаний вище спосіб пару золотих сережок, п'ять золотих обручок, мобільний телефон та ноутбук, якими ОСОБА_6 розпорядився на власний розсуд.</p>		
20	Вирок Сихівського районного суду м. Львова у справі № 441/845/17 від 7.12.2017 року	П.4 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 129	<p>ОСОБА_10 16 квітня 2017 року о 17.15 год., знаходячись на вулиці О.Петрика біля будинку № 10 в м.Комарно Городецького району Львівської області, реалізуючи свій злочинний намір, направлений на умисне протиправне заподіяння смерті своїй дружині ОСОБА_11, з особливою жорстокістю, діючи умисно, на ґрунті миттєво виниклих особистих неприязних відносин, усвідомлюючи, що завдає потерпілій особливих фізичних страждань внаслідок заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень та особливих психічних та моральних страждань внаслідок нанесення їх у присутності їхнього малолітнього сина ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_5, наблизившись до потерпілої ОСОБА_11, завдав останній 17 ударів ножем в обличчя, шию, груди, у ділянки обох лопаток, спину та попереку, спричинивши потерпілій колото-різані ушкодження лівої легені, гортані та капсули лівої нирки, що призвело до гострої крововтрати, порушення функції центральної нервової системи, зупинки серцевої діяльності та дихання, внаслідок чого потерпіла ОСОБА_11 померла.</p> <p>Крім цього, він же 16 квітня 2017 року о 17.25 год., знаходячись на вулиці О.Петрика біля будинку № 10 в м.Комарно Городецького району Львівської області, після нанесення ударів ножем своїй дружині ОСОБА_11, маючи умисел на погрозу вбивством ОСОБА_8 (сестрі ОСОБА_11С.), усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, розкрив лезо згаданого ножа та розуміючи, що висловлена ним погроза</p>	П. 4 ч. 2 ст. 115 – 15 років; ч. 1 ст. 129 6 місяців арешту. Остаточне – поглинання 15 років	Поглинання строкового покарання. Приклад, коли воно більш менш виправдане. Можна в якості контрасту

			здатна викликати у потерпілої побоювання за своє життя, з ножем у руці став іти до ОСОБА_8, погрожуючи, що зараз її вб'є. За вказаних обставин потерпіла ОСОБА_8 сприймала погрозу ОСОБА_10 як таку, що може бути ним негайно реалізована та, побоюючись за своє життя, втекла з місця події.		
21	Вирок Арбузинського районного суду Миколаївської області у справі № 473/1919/16-к від 06.09.2021	Пп. 11, 12 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 263 КК	<p>Так, навесні-влітку 2015 року, точної дати у ході проведення досудового розслідування встановити не виявилося можливим, ОСОБА_1, перебуваючи у м. Вознесенську, точної адреси у ході проведення досудового розслідування встановити не виявилося можливим, при зустрічі з особою, відносно якої виділені матеріали в окреме провадження, та ОСОБА_5, з якими підтримував дружні стосунки, з метою реалізації свого злочинного наміру та діючи у відповідності до розробленого плану, направлено на умисне вбивство ОСОБА_3, запропонував особі, відносно якої виділені матеріали в окреме провадження, та ОСОБА_5, вчинити на його замовлення умисне вбивство ОСОБА_3, при цьому зазначивши, що підготовку та організацію вбивства він візьме на себе, а саме: надасть зброю, з якої можливо вчинити вказаний злочин, визначить час та місце його вчинення, та після виконання вбивства пообіцяв у якості матеріальної винагороди, передати їм грошові кошти, суму яких не обговорював. На безпосереднє вчинення вбивства ОСОБА_3 особа, відносно якої виділені матеріали в окреме провадження, не погодилася. Після відмови цієї особи, ОСОБА_1 запропонував ОСОБА_5 безпосередньо вчинити вбивство ОСОБА_3 за винагороду. На вказану пропозицію ОСОБА_5 погодився та надав згоду на безпосереднє вчинення вбивства ОСОБА_3 за обіцяну ОСОБА_1 матеріальну винагороду. У подальшому особа, відносно якої виділені матеріали в окреме провадження, надала згоду на сприяння вчиненню злочину та усуненню перешкод при його вчиненні шляхом спостереження за обстановкою на місці спланованого вчинення вбивства, здійснення контролю за діями ОСОБА_2 щодо вчинення останнім умисного вбивства ОСОБА_3.</p> <p>З метою реалізації свого злочинного умислу, направлено на умисне вбивство ОСОБА_3, у невстановлені у ході проведення досудового розслідування час і місце ОСОБА_1 придбав ручну середньоствольну вогнепальну зброю - обріз мисливської гладкоствольної рушниць «ТОЗ-Б/БМ» НОМЕР_1, 1957 року випуску, 16 калібру, виготовлений способом саморобної переробки та два патрони 16 калібру марки «ТАХО», маркуванням «№00» та «№0000», які зберігав за місцем свого проживання за адресою: АДРЕСА_1 до 19 липня 2015 року.</p> <p>18 липня 2015 року ОСОБА_1 з метою реалізації свого злочинного наміру, направлено на позбавлення життя ОСОБА_3, зателефонував та повідомив ОСОБА_2 про те, що йому необхідно прийти до нього додому.</p>	Особа_1 ч. 3 ст. 27 п.п. 11, 12 ч. 2 ст. 115 – 12 років; ч. 1 ст. 263 – 3 роки. Остаточне поглинання 12 років. Особа_2 пп. 11, 12 ч. 2 ст. 115 – 11 років, ч. 1 ст. 263 – 3 роки, остаточне 11 років	Поглинання строкових покарань. Який зміст у сукупності, якщо покарання не складати?

			<p>Після того, як за його вказівкою до нього додому за адресою: АДРЕСА_1 прибув ОСОБА_2, ОСОБА_1 повідомив йому про те, щоб останній залишився на ніч за місцем його мешкання, оскільки вранці він повинен буде вчинити умисне вбивство ОСОБА_3 біля бару "ІНФОРМАЦІЯ_3". На що останній погодився та залишився за місцем проживання ОСОБА_1</p> <p>19 липня 2015 року вранці, більш точного часу у ході проведення досудового розслідування встановити не виявилось можливим, ОСОБА_1, приніс придбаний обріз гладкоствольної мисливської рушниці «ТОЗ-Б/БМ» № НОМЕР_1, 16 калібру у розібраному стані та два патрони 16 калібру марки «ТАХО», маркуванням «№00» та «№0000», які зберігав за місцем свого проживання у поліетиленовому пакеті та передав їх ОСОБА_2 для використання ним у якості знаряддя вчинення злочину для вбивства ОСОБА_3. Потім ОСОБА_2 замотав обріз рушниці у спортивні штани чорного кольору та джинси, які надав ОСОБА_1 для того, щоб їх не було видно.</p> <p>Після цього особа, відносно якої виділені матеріали в окреме провадження, діючи у відповідності до вказівок ОСОБА_1, прийшов за місцем мешкання останнього.</p> <p>Отримавши від ОСОБА_1 приготуванні ним вказані знаряддя вбивства, ОСОБА_2 з метою вчинення у подальшому умисного вбивства ОСОБА_3 на замовлення за попередньою змовою з ОСОБА_1 та особою, відносно якої виділене окреме провадження, та відповідно до наданих ОСОБА_1 вказівок, направилися в бік кафе «ІНФОРМАЦІЯ_3», де мали вчинити умисне вбивство ОСОБА_3, у випадку якщо той прибуде до кафе на сніданок, де почали чекати на його приїзд в парку, розташованому поруч, спостерігаючи за під'їздом до кафе та входом до нього.</p> <p>Близько 9 години 30 хвилин 19 липня 2015 року ОСОБА_2 разом з особою, відносно якої матеріали виділені в окреме провадження, підійшли до будинку АДРЕСА_3, в якому розташована аптека. Далі під металевими сходами, через які здійснюється прохід до приміщення аптеки, ОСОБА_2 зібрав обріз рушниці, спорядив її двома патронами 16 калібру марки «ТАХО», маркуванням «№00» та «№0000», а пакет з речами, в якому перебував обріз рушниці, залишив під сходами, сам обріз рушниці сховав під футболку, яка на ньому була вдягнута, щоб той не було видно.</p> <p>Тим часом, особа, відносно якої матеріали виділені в окреме провадження, спостерігала за кафе «ІНФОРМАЦІЯ_3» та чекала на приїзд ОСОБА_3.</p> <p>Через декілька хвилин до кафе "ІНФОРМАЦІЯ_3" під'їхав автомобіль, з якого вийшов ОСОБА_3 та почав розмовляти по мобільному телефону біля кафе.</p>		
--	--	--	--	--	--

			<p>Особа, відносно якої матеріали кримінального провадження виділені в окреме провадження, з метою уникнути зустрічі з ОСОБА_3 та не бажаючи викриття, продовжував спостерігати за ОСОБА_3 та діями ОСОБА_2 .</p> <p>Тим часом, ОСОБА_2 , дочекавшись доки ОСОБА_3 закінчив розмову по мобільному телефону та присів за стіл на території вказаного кафе, з метою реалізації злочинного умислу, направлено на скоєння умисного вбивства ОСОБА_3 , на замовлення за попередньою змовою з ОСОБА_1 та особою, відносно якої матеріали кримінального провадження виділені в окреме провадження, підійшов до кафе «ІНФОРМАЦІЯ_3», розташувався позаду ОСОБА_3 , дістав схований при собі під футболкою обріз гладкоствольної мисливської рушниць «ТОЗ-Б/БМ» № НОМЕР_1 , 16 калібру, споряджений двома патронами 16 калібру марки «ТАХО», маркуванням №«00» та №«0000» та через кущі декоративних рослин здійснив по черзі два постріли в область спини ОСОБА_3 .</p> <p>Від отриманих вогнепальних поранень ОСОБА_3 помер на місці вчинення злочину.</p>		
22	<p>Вирок Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровсь кої області у справі № 182/3929/15-к від 12.01.2018</p>	<p>Ч. 1 ст. 115; ч. 1 ст. 189 КК</p>	<p>Реалізуючи свій злочинний умисел, направлений на вбивство ОСОБА_6, 11 березня 2015 року, приблизно о 16год. 45хвил, ОСОБА_1 прийшов на територію ПП «Інга», розташованого за адресою: Дніпропетровська область, м. Нікополь, вул. Електрометалургів, буд.250, при цьому утримуючи при собі, заздалегідь заготовлений обріз мисливської рушниць, невстановленої марки. Зайшов до приміщення офісу, розташованого за вищевказаною адресою, та одразу ж направився до ОСОБА_6, який знаходився в приміщенні даного офісу, де реалізуючи свій злочинний умисел, направлений на умисне вбивство ОСОБА_6, підійшов до останнього із обрізом мисливської рушниць, невстановленої марки, та діючи умисно, з метою вбивства, здійснив один постріл в область черева ОСОБА_6, чим спричинив потерпілому тілесні ушкодження у вигляді вогнепального проникаючого сліпого дробового поранення черева в правому підребер'ї, з ушкодженням печінки, великого сальнику, шлунку, кишечника, підшлункової залози, які відносяться до категорії тяжких тілесних ушкоджень, від яких останній помер на місці і смерть потерпілого ОСОБА_6 настала саме від проникаючого вогнепального дробового поранення черева, з ушкодженням печінки, великого сальнику, шлунку, кишечника та підшлункової залози.</p> <p>Після чого, ОСОБА_7 11 березня 2015 року приблизно о 17год.15хвил., перебуваючи на території ПП «Інга» за адресою: Дніпропетровська область, м. Нікополь, вул. Електрометалургів 250, після скоєння умисного вбивства ОСОБА_6, біля офісного приміщення ПП «Інга», побачив автомобіль марки «Nissan Note 1.6i AT Comfort A---A 4AT (T11)», державний реєстраційний номер НОМЕР_1, що</p>	<p>Ч. 1 ст. 115 – 12 років; ч. 1 ст. 289 – 3 роки. Остаточне – поглинання 12 років</p>	<p>Поглинання строкового покарання. Крім того приклад, коли сукупність із ст. 289 не дає корисливого мотиву</p>

			<p>належить ОСОБА_4 і у нього виник злочинний умисел направлений на незаконне заволодіння вказаним автомобілем.</p> <p>Реалізуючи свій злочинний умисел, ОСОБА_7 підійшов до вищевказаного автомобіля та, сівши в салон, за допомогою ключів, які знаходилися в замку запалення, діючи умисно, завів двигун автомобіля та поїхав до автостоянки, розташованої за адресою вул. Г.Чорнобиля 17 в м. Нікополь Дніпропетровської області, тобто втік з місця вчинення злочину, незаконно заволодівши автомобілем «Nissan Note 1.6i AT Comfort A---A 4AT (T11)», державний реєстраційний номер НОМЕР_1, що належить потерпілій ОСОБА_4, чим спричинив останній матеріальний збиток на суму 158270 грн.</p>		
23	<p>Вирок Дарницького районного суду м.Києва у справі № 753/1969/17 від 26.12.2017 року</p>	<p>Ч. 1 ст. 115; п. 13 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 121 КК</p>	<p>ОСОБА_4, у невідстановлену досудовим розслідуванням дату в вечірній час доби у травні 2016 року, перебуваючи в лісопарковій зоні на відстані приблизно 100 метрів від Бортницької станції аерації, що знаходиться на АДРЕСА_1 в м. Києві, після спільного вживання алкогольних напоїв з невідстановленою досудовим розслідуванням особою жіночої статі, на ґрунті раптово виниклих неприємних стосунків, умисно, з метою вбивства, наніс невідстановленим досудовим розслідуванням предметом, якому притаманні колюче-ріжучі властивості, тримаючи його у правій руці, два удари в область живота останній, спричинивши два проникаючих колото-різані поранення живота - рани розташовані на передній черевній стінці, в правій пупковій ділянці, щілиноподібної форми, один кінець П-подібної форми, інший гострокутний, верхній край ран підритий, нижній скошений, від яких відходять раньові канали, по ходу яких ушкоджується шкіра, підшкірно-жирова клітковина, м'язи передньої черевної стінки, очеревина, сальник, здухвина кишка та брижа кишечника, внаслідок чого настала смерть невідстановленої досудовим розслідуванням особи жіночої статі на місці вчинення кримінального правопорушення.</p> <p>З метою приховання даного злочину ОСОБА_4 закопав труп невідстановленої досудовим розслідуванням особи у лісопарковій зоні та з місця вчинення злочину зник.</p> <p>Крім того, ОСОБА_4, у невідстановлену досудовим розслідуванням дату у вечірній час доби в червні 2016 року, будучи особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, перебуваючи у лісопарковій зоні на відстані приблизно 100 метрів від ресторану «Козацький стан», що на Бориспільському шосе, 18 в м. Києві, під час спільного вживання з невідстановленою досудовим розслідуванням особою жіночої статі алкогольних напоїв та спільної словесної перепалки, з метою умисного вбивства вказаної особи, на ґрунті виниклих неприємних стосунків, маючи при собі невідстановлений досудовим розслідуванням предмет, якому притаманні колюче-</p>	<p>Ч. 1 ст. 115 – 11 років; п. 13 ч. 2 ст. 115 – довічне; ч. 1 ст. 121 – 7 років.</p> <p>Остаточне поглинання - довічне</p>	<p>Три вбивства кваліфіковано за двома статтями. Приклад економічної кваліфікації. Тілесні ушкодження – подібні до замаху на вбивство</p>

			<p>ріжучі властивості та тримаючи його в правій руці, наніс два удари в область живота останній, спричинивши два проникаючих колото-різані поранення живота - рани розташовані на передній черевній стінці по центру та праворуч, одна рана веретеноподібної форми інша дугоподібної, один кінець ран П-подібної форми, інший гострокутний, з рівними краями, від яких відходять раньові канали, по ходу яких ушкоджується шкіра, підшкірно-жирова клітковина, м'язи передньої черевної стінки, очеревина, внаслідок чого настала смерть невстановленої досудовим розслідуванням особи жіночої статі на місці вчинення кримінального правопорушення.</p> <p>Після цього, з метою приховання даного злочину, ОСОБА_4 загорнув труп у ковдру та замаскував його гілками дерев у лісопарковій зоні та з місця вчинення злочину зник.</p> <p>Крім того, 23.08.2016 року, приблизно о 13.00 годині ОСОБА_4, будучи особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, перебуваючи у лісопарковій зоні приблизно на відстані 100 метрів від торгівельного центру «МЕТРО», що на вул. Григоренко, 43 в м. Києві, неподалік озера «Тягле», вживав з невстановленою досудовим розслідуванням особою жіночої статі алкогольні напої і, на ґрунті раптово виниклих неприязних стосунків, який виник під час словесного конфлікту, ОСОБА_4, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, з метою вбивства цієї особи, накинув на її шию шнурок від своєї кофти та став здушувати ним її шию доти, доки остання не перестала подавати ознаки життя, спричинивши перелом під'язикової кістки та щитовидного хряща праворуч, крововиливи в м'яких тканинах в ділянці ушкоджень під'язикової кістки та щитовидного хряща, стиснення язика зубами, внутрішньоальвеолярні крововиливи, набряк, вогнища гострої альвеолярної емфіземи в легенях, набряк строми, нерівномірна гіпертрофія та вогнищева фрагментація у міокарді, периваскулярний і перицелюлярний набряк в головному мозку, деліпідізація спонгіоцитів у наднирнику, внаслідок чого настала смерть невстановленої досудовим розслідуванням особи жіночої статі на місці вчинення кримінального правопорушення.</p> <p>З метою приховання злочину, ОСОБА_4 прикрив труп рештками одягу та туристичною палаткою і підпалив їх. Внаслідок тривалої дії полум'я зформовано значні ділянки обвуглених м'яких тканин та кісток в області голови, шиї, тулуба і кінцівок на площі близько 95 % поверхні тіла, з одночасним повним прогоранням стінок грудної та черевної порожнин та втратою анатомічної цілісності і структури органів. В подальшому ОСОБА_4 з місця вчинення кримінального правопорушення зник.</p>		
--	--	--	---	--	--

			<p>Також ОСОБА_4, 24.08.2016 р., приблизно о 01.00 годині, перебуваючи біля під'їзду № 3 на проспекті Палладіна, 24 в м. Києві, під час спільного розпивання алкогольних напоїв з ОСОБА_2, на ґрунті раптово виниклих неприязних стосунків, умисно кухонним ножом, який тримав у правій руці, наніс їй удар в область живота, спричинивши проникаюче колото-різане поранення живота: рана (з рівними краями, верхній кут рани тупий, нижній гострий) на передній черевній стінці зліва від серединної лінії в мезогастральній ділянці, від якої відходить рановий канал, направлений ззовні досередини, спереду назад, зліва на право, знизу вгору, по ходу якого ушкоджуються м'які тканини черевної стінки, проникає в черевну порожнину, з пораненням прядки великого черепця, з явищами внутрішньочеревної кровотечі (наявність в черевній порожнині до 50 мл крові), що відноситься до важкого тілесного ушкодження за критерієм небезпеки для життя.</p> <p>В подальшому було викликано лікарів швидкої медичної допомоги, які госпіталізували ОСОБА_2 до Київської міської клінічної лікарні № 6.</p>		
24	<p>Вирок Первомайського міськрайонного суду Харківської області у справі № 632/1325/16-к від 04.07.2017</p>	<p>Ч. 1 ст. 115; пп. 9, 13 ч. 2 ст. 115; ч. 2 ст. 185 КК</p>	<p>Так, ОСОБА_4 між шістнадцятою і сімнадцятою годинами прибув у будинок, що знаходиться на території згаданого домоволодіння, у якому мешкали його знайомі - подружжя ОСОБА_6. Під час перебування у зазначеному житлі між обвинуваченим і ОСОБА_6 на побутовому ґрунті сталася сварка. В ході цього конфлікту, який продовжився на подвір'ї, у ОСОБА_4 з мотивів особистої неприязні раптово виник умисел на вбивство ОСОБА_6</p> <p>Реалізуючи свій злочинний умисел, діючи з наведених вище мотивів, ОСОБА_4 підбіраючись у дворі сокирою наніс ОСОБА_6 удар, що прийшовся останньому по лівій руці, якою той захищався.</p> <p>Знаходячись у кухні зазначеного будинку ОСОБА_4, продовжуючи реалізовувати свій злочинний умисел, спрямований на протиправне заподіяння смерті ОСОБА_6, усвідомлюючи суспільно - небезпечний характер свого діяння, передбачаючи його суспільно - небезпечні наслідки у вигляді смерті ОСОБА_6, і бажаючи їх настання, діючи з мотивів особистої неприязні до останнього, наніс ОСОБА_6, підібраним у цьому ж приміщенні ножом, множинні удари у різні частини тіла: тулуб - надключичну область, шию та голову, після чого тією ж сокирою наніс ОСОБА_6 удар по голові.</p> <p>Смерть ОСОБА_6 настала на місці злочину від гострої крововтрати, обумовленої вищевказаними рубленими ранами голови і передпліччя з пошкодженням кісток черепа і речовини головного мозку.</p> <p>Одразу після вбивства ОСОБА_6 до приміщення, де було вчинено злочин, увійшла ОСОБА_7, яка перебувала у зазначеному вище домоволодінні, і побачивши труп чоловіка, почала кричати.</p>	<p>Ч. 1 ст. 185 – 5 років; ч. 1 ст. 115 КК – 15 років; п.п. 9, 13 ч. 2 ст. 115 – довічне. Остаточне – поглинання довічне</p>	<p>Приклад сукупності та повторності вбивств, яка кваліфікується за сукупністю статей</p>

			<p>За таких обставин у ОСОБА_4, який продовжував знаходитися у кухні, з метою приховання злочину - вбивства ОСОБА_6, виник умисел на вбивство ОСОБА_7</p> <p>Реалізуючи свій злочинний намір, діючи з наведених вище мотивів, ОСОБА_4 іншим, підібраним у цьому ж приміщенні ножем, наніс ОСОБА_7 множинні удари у різні частини тіла, після чого перерізав останній горло.</p> <p>Після вчинення вбивств ОСОБА_6 і ОСОБА_7 у ОСОБА_4, який знаходився на території зазначеного домоволодіння, виник умисел на крадіжку майна загиблих.</p> <p>Реалізуючи свій злочинний намір, діючи із корисливих мотивів обвинувачений, оглянувши будинок і подвір'я, повторно таємно викрав чуже майно:телевізор марки «Samsung» моделі «UE-32 J5500», вартістю 3686 гривень 94 коп.; пульт до плазмового телевізора «Samsung» моделі «3F-1400038-450», вартістю 83 гривні 33 коп.; супутниковий тюнер марки «Eurosky» моделі «DVB-8004», вартістю 356 гривень 66 коп.; мобільний телефон марки «PHONE», моделі «1290», вартістю 176 гривень 66 коп., а також велосипед «Україна» та вироби із металу: казанки, сковорідки і каструлі, після чого, залишивши вказане домоволодіння, з викраденим майном зник, розпорядившись ним на власний розсуд.</p>		
25	Вирок Олександрійськ ого міськрайонного суду Кіровоградської області у справі № 398/4658/14-к від 21.09.2017 року	П. 1 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 185; ч. 2 ст. 289 КК	<p>Так, 23.02.2012 року близько 21 години ОСОБА_4, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, знаходячись за місцем свого проживання в житловому будинку АДРЕСА_1, на ґрунті виниклих неприязних відносин, з метою протиправного позбавлення життя свого брата ОСОБА_5 та матері ОСОБА_6, діючи умисно, наніс лежачому в ліжку ОСОБА_5 не менше п'яти ударів дерев'яною палицею в життєво важливий орган - голову, а ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_5, не менше трьох ударів цією ж палицею в життєво важливі органи - голову та верхню частину тулубу.</p> <p>В результаті умисно завданих ОСОБА_4 ударів потерпілим ОСОБА_5 і ОСОБА_6 були завдані несумісні з життям тяжкі тілесні ушкодження. Так, потерпілому ОСОБА_5 були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження як небезпечні для життя в момент їх спричинення у вигляді відкритої проникаючої черепно-мозкової травми: рани обличчя, субдуральний, субарахноїдальний крововилив, забій головного мозку в комплексі з переломами кісток лицьового та мозкового відділу черепа, та легкі тілесні ушкодження у вигляді синця правого зап'ястка. А потерпілій ОСОБА_6 були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження як небезпечні для життя в момент спричинення у вигляді відкритої проникаючої черепно-мозкової травми: рана волосистої частини голови, крововилив у м'які тканини волосистої частини голови, субарахноїдальний крововилив, забій головного мозку в комплексі з переломом кісток мозкового відділу черепа, та тілесні ушкодження середнього</p>	П. 1 ч. 2 ст. 115 – довічне; ч. 1 ст. 185 – 1 рік; ч. 2 ст. 289 – 5 років. Остаточне поглинання – довічне	Приклад реальної сукупності

			<p>ступеню тяжкості у вигляді переломів ребер зліва, травми лівої лопатки: синець лівого плечового суглобу, перелом акроміального паростку лівої лопатки.</p> <p>Смерть ОСОБА_5 і ОСОБА_6 настала на місці події внаслідок забою головного мозку в комплексі з субарахноїдальним крововиливом та перебуває в прямому причинному зв'язку з заподіяними ОСОБА_4 тяжкими тілесними ушкодженнями.</p> <p>Впевнившись в настанні смерті ОСОБА_5 та ОСОБА_6 підсудний ОСОБА_4 з місця злочину зник.</p> <p>Крім того, 23.02.2012 року близько 22 години ОСОБА_4 після скоєного ним умисного вбивства ОСОБА_5 й ОСОБА_6, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, знаходячись за місцем свого проживання по АДРЕСА_1, діючи умисно, з метою викрадення чужого майна, таємно викрав з гаманця, який знаходився в кімнаті ОСОБА_5, грошові кошти в сумі 500 гривень, які належали останньому. Викраденим розпорядився на власний розсуд.</p> <p>Крім того, 23.02.2012 року близько 23 години ОСОБА_4, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, знаходячись за місцем свого проживання по АДРЕСА_1, діючи повторно, маючи умисел на незаконне заволодіння транспортним засобом, узяв з кімнати ОСОБА_5 ключі від автомобіля марки ВАЗ 21074, державний реєстраційний номер НОМЕР_1, 2007 року випуску, вартість якого згідно висновку судової авто-товарознавчої експертизи №1264/27 від 12.04.2012 року складає 32695,58 грн., після чого сів у вказаний автомобіль брата і з місця вчинення злочину зник разом з дружиною ОСОБА_7</p>		
26	<p>Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська у справі № 192/1151/19</p>	<p>Пп. 6, 13 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 185 КК</p>	<p>Обвинувачений ОСОБА_1 30 січня 2019 року близько 15.00 години, знаходячись у під'їзді багатоквартирного будинку АДРЕСА_2 13-А АДРЕСА_1, побачивши, що на сходовому майданчику стоїть холодильник «Дніпро-2М», та, керуючись раптово виниклим умислом, направленим на таємне викрадення чужого майна, із корисливих спонукань, з метою особистої наживи, скориставшись відсутністю сторонніх осіб, шляхом вільного доступу демонтував із вказаного холодильника «Дніпро-2М» компресор, вартістю 900 гривень, який належить ОСОБА_2, після чого, з місця скоєння кримінального правопорушення зник, чим завдав потерпілому матеріальну шкоду на суму 900,00 гривень, розпорядившись викраденим на власний розсуд.</p> <p>Обвинувачений ОСОБА_1 13 квітня 2019 року близько 13.00 години, перебуваючи на території подвір'я домоволодіння АДРЕСА_4, котре належало ОСОБА_4, де надавав допомогу останній в веденні домашнього господарства та, отримавши від ОСОБА_4 грошові кошти в якості оплати за надану допомогу по господарству, побачив, що у ОСОБА_4 маютья при собі ще грошові кошти та в цей момент у нього виник умисел, направлений на заволодіння грошовими коштами</p>	<p>П. 6, п.13 ч. 2 ст. 115 – 14 років з конфіскацією; ч. 1 ст. 185 – 1 рік. Остаточне – поглинання 14 років з конфіскацією</p>	<p>Поглинання строкових покарань.</p>

			<p>останньої, шляхом протиправного позбавлення її життя, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, та, реалізуючи його, обвинувачений ОСОБА_1 зайшовши до приміщення кухні, взяв з полиці кухонний ніж та поклав його до внутрішньої кишені куртки, після чого, попрямував разом із ОСОБА_4 до магазину.</p> <p>Цього ж дня, близько 14.00 години, обвинувачений ОСОБА_1, повертаючись разом із ОСОБА_4 з магазину, достовірно знаючи, що у ОСОБА_4 мають грошові кошти, реалізуючи виниклий злочинний умисел, направлений на заволодіння грошовими коштами останньої, шляхом протиправного позбавлення її життя, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, з корисливих мотивів, з метою особистої наживи, зайшовши з останньою до приміщення її житлового будинку, та, скориставшись тим, що ОСОБА_4 перебувала в будинку одна та знаходилася в приміщенні підсобки, з метою подолання можливого опору з боку останньої, штовхнув ОСОБА_4 на підлогу та в той момент, коли остання почала підводитись, вийняв з внутрішньої кишені куртки заздалегідь приготований ніж та, тримаючи його в правій руці, наніс їй один удар в область шиї нижче щелепи, внаслідок чого, ніж деформувався (зігнувся).</p> <p>Після цього, з метою доведення свого злочинного умислу до кінця, направлено на заволодіння грошовими коштами останньої, шляхом протиправного позбавлення її життя, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, обвинувачений ОСОБА_1, вийшовши з приміщення підсобки, зайшов до приміщення кухні житлового будинку, де взяв зі столу в праву руку ще один кухонний ніж, після чого, повернувшись до підсобного приміщення, де на підлозі в сидячому положенні перебувала ОСОБА_4, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер свого діяння, передбачаючи настання суспільно-небезпечних наслідків у вигляді смерті останньої, з метою заволодіння грошовими коштами останньої, шляхом протиправного позбавлення її життя, умисно наніс ОСОБА_4 один удар скляною банкою, котру взяв з полиці в область голови, внаслідок чого, остання знову впала на підлогу та не менше 8 ударів ножом в бічну поверхню шиї ліворуч та нижню - бічну поверхню шиї ліворуч.</p> <p>Внаслідок своїх умисних злочинних дій, обвинувачений ОСОБА_5 наніс ОСОБА_4 численні колото-різані рани передньої та передньо-бічної поверхні шиї ліворуч з раньовими каналами, ушкодження щитоподібного хряща, загальної сонної артерії, яремної вени, гортані, глотки та трахеї, внаслідок яких, остання померла на місці, після чого, обвинувачений ОСОБА_1, упевнившись, що остання не подає ознак життя, зняв з її шиї хустину, в якій знаходилися 6000,00 гривень та, заволодівши вказаними грошовими коштами, з місця скоєння злочину зник, розпорядився ними на власний розсуд.</p>		
--	--	--	---	--	--

27	Вирок Вінницького міського суду у справі № 127/1444/19 від 09.12.2021 року	Пп 6, 11 ч. 2 ст. 115; ч. 1 ст. 263 КК	<p>Судом встановлено, що ОСОБА_5 на підставі рішення Вінницького міського суду Вінницької області від 12.09.2017 розірвала шлюб з ОСОБА_1. Після розірвання шлюбу, разом із ОСОБА_5 у будинку її батьків залишилася проживати їх спільна донька - ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_3, за адресою: АДРЕСА_5. У подальшому, між ОСОБА_1 та ОСОБА_5 виник довготривалий конфлікт з приводу здійснення ОСОБА_1 зустрічей із малолітньою донькою та прийняття ним участі у її вихованні.</p> <p>Через деякий час ОСОБА_1. вирішив вчинити умисне вбивство ОСОБА_5, задля можливості здійснення ним подальшого самостійного виховання доньки після смерті її матері. Реалізуючи вище вказаний злочинний умисел ОСОБА_1., використовуючи створену ним електронну поштову скриньку «ІНФОРМАЦІЯ_4», яку зареєстрував під псевдонімом «ОСОБА_1», став підшукувати виконавців для вчинення даного злочину. Під час спілкування через дану електронну пошту з різними особами ОСОБА_1., починаючи з лютого 2018 року став пропонувати їм вчинити умисне вбивство ОСОБА_5 за грошову винагороду, при цьому обговорював з ними обставини за яких необхідно вчинити даний злочин.</p> <p>Крім того, ОСОБА_1. за допомогою цієї ж пошти став підшукувати знаряддя вчинення умисного вбивства ОСОБА_5, шляхом спілкування з різними невстановленими особами з приводу можливості незаконного придбання у них вогнепальної бойової зброї по типу «пістолета» чи «револьвера», а також бойових припасів по типу «гранат».</p> <p>У подальшому, у невстановлених досудовим розслідуванням час та місці, у невстановленої слідством особи ОСОБА_1., маючи умисел на незаконне придбання вогнепальної зброї, не маючи на те передбачених законом підстав, придбав перероблений на вогнепальну зброю пістолет моделі «МР-371» заводський номер «НОМЕР_1» та дев'ять бойових патронів до нього калібру 9 мм, які незаконно зберігав до ІНФОРМАЦІЯ_10 у невстановленому місці.</p> <p>Продовжуючи пошук виконавця вчинення умисного вбивства ОСОБА_5, в травні 2018 року ОСОБА_1. в мережі «Інтернет» знайшов повідомлення, викладене ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_2, про те, що останній шукає роботу. При спілкуванні по мобільному зв'язку 12.05.2018, ОСОБА_1. запропонував ОСОБА_2 вчинити умисне вбивство ОСОБА_5 за грошову винагороду, на що ОСОБА_2 погодився. При подальшому неодноразовому спілкуванні по телефону, ОСОБА_1. домовився із ОСОБА_2, що останній приїде до м. Вінниці для особистої зустрічі з ним та обговорення всіх обставин вчинення даного злочину, на що ОСОБА_2 погодився та 16.05.2018 приїхав до вказаного населеного пункту. При особистій зустрічі в м. Вінниці, ОСОБА_1. повідомив ОСОБА_2 обставини, за яких необхідно вчинити</p>	Особа_1 за ч. 11 ст. 273 – 7 років; ч. 3 ст. 27 п. 11 ч. 2 ст. 115 – довічне. Остаточне – довічне Особа_2 ч. 1 ст. 263 – 7 років; пп. 6, 11 ч. 2 ст. 115 – довічне з конфіскацією. Остаточне – довічне з конфіскацією.	Приклад сукупності та вбивства на замовлення.
----	---	--	---	--	---

			<p>умисне вбивство ОСОБА_5, зазначив місце її проживання, а саме: АДРЕСА_5 та пообіцяв йому в якості винагороди за вчинений злочин, грошові кошти в сумі 1000 доларів США. Під час даної розмови ОСОБА_1. сказав ОСОБА_2, що в обов'язковому порядку вбивство ОСОБА_5 необхідно вчинити близько 9 години 30 хвилин на залізничному переїзді, який розташований неподалік місця її проживання, коли потерпіла буде йти на роботу, шляхом нанесення ударів ножем їй в життєво важливі органи. Крім того, ОСОБА_1. повідомив ОСОБА_2, що останній, після вчинення умисного вбивства ОСОБА_5, повинен забрати її сумку з особистими речами з метою імітації пограбування потерпілої, щоб запобігти викриттю ОСОБА_1 в організації вчинення даного злочину.</p> <p>Після отримання згоди ОСОБА_2 на вчинення умисного вбивства ОСОБА_5, близько 19 години 30 хвилин 16.05.2018 ОСОБА_1. на банківську карту дружини ОСОБА_2 - ОСОБА_7, через банківський термінал особисто переказав грошові кошти в сумі 1005 гривень, для відшкодування йому витрат за придбані проїзні квитки до м. Вінниці.</p> <p>Після цього ОСОБА_2, з метою підготовки до вчинення умисного вбивства ОСОБА_5, продовжив спілкуватися й консультуватися по мобільному зв'язку з ОСОБА_1 та неодноразово приїздив до м. Вінниці, щоб слідкувати за потерпілою, у період часу з 22.05.2018 по 23.05.2018, з 06.06.2018 по 08.06.2018, з 14.06.2018 по 15.06.2018, з 02.07.2018 по 04.07.2018, з 08.07.2018 по 09.07.2018, з 01.08.2018 по 02.08.2018. Для можливості ідентифікації ОСОБА_2 особи потерпілої при слідкуванні за нею, ОСОБА_1. зі створеної електронної поштової скриньки «ІНФОРМАЦІЯ_4» надіслав йому фотознімок ОСОБА_5 і її анкетні дані: ім'я, по батькові, номер телефону.</p> <p>Перебуваючи у вище вказані дні на території м. Вінниці, ОСОБА_2 неодноразово зустрічався з ОСОБА_1 та обговорював з ним обставини вчинення умисного вбивства ОСОБА_5 В якості завдатку за вчинення даного злочину, ОСОБА_1. надав ОСОБА_2 грошові кошти в сумі 400 доларів США. Крім того, ОСОБА_1. на банківську карту ОСОБА_2 через банківські термінали особисто переказав 05.06.2018 грошові кошти в сумі 995 гривень та 03.08.2018 грошові кошти в сумі 495 гривень, для відшкодування витрат ОСОБА_2 за придбані проїзні квитки до м. Вінниці.</p> <p>Підготувавшись до вчинення даного злочину, ОСОБА_2 для його реалізації та на вимогу ОСОБА_1 17.08.2018 приїхав до м. Вінниці та зустрівся із останнім.</p> <p>При особистій зустрічі 17.08.2018 у м. Вінниці ОСОБА_1. повідомив ОСОБА_2 про те, що умисне вбивство ОСОБА_5 йому необхідно вчинити в нічний час у приміщенні її житлового будинку, за адресою: АДРЕСА_5, шляхом здійснення</p>	
--	--	--	--	--

			<p>пострілів із пістолету, який ОСОБА_1. передав ОСОБА_2, як знаряддя вчинення даного злочину. Вказаний невстановлений слідством пістолет по типу «револьвер» ОСОБА_1. заздалегідь незаконно придбав у невстановлений час та місці, у невстановленої слідством особи та незаконно зберігав при собі.</p> <p>Реалізуючи спільний злочинний умисел спрямований на вчинення умисного вбивства ОСОБА_5, у ніч з 18.08.2018 на 19.08.2018, ОСОБА_2, будучи озброєним пістолетом, який йому надав ОСОБА_1., прийшов до місця проживання ОСОБА_5 за вище вказаною адресою. Зайшовши на територію даного домоволодіння, ОСОБА_2 підійшов до житлового будинку та шляхом віджиму дерев'яних штапиків, витягнув скло із зовнішнього склопакету одного з вікон будинку. Не маючи змоги непомітно витягнути скло з внутрішнього склопакету цього ж вікна в даному будинку, не розбудивши при цьому власників будинку, ОСОБА_2 від свого умислу проникнути до будинку відмовився, про що наступного дня повідомив ОСОБА_1</p> <p>При наступній особистій зустрічі ОСОБА_2 повернув ОСОБА_1 наданий ним раніше пістолет, посилаючись на те, що на його думку, він не є надійним знаряддям для вчинення умисного вбивства, а тому йому потрібний інший. В якості авансової оплати ОСОБА_2 за вчинення ним даного злочину, ОСОБА_1. ще передав йому грошові кошти в сумі 100 доларів США.</p> <p>У подальшому, близько 8 години 40 хвилин ІНФОРМАЦІЯ_10, відповідно до попередньої домовленості, ОСОБА_1. зустрівся із ОСОБА_2 неподалік будинку № 42 по вул. Привокзальній у м. Вінниці. Під час особистої зустрічі, ОСОБА_1. передав ОСОБА_2 незаконно придбаний ним напередодні вказаний пістолет моделі «МР-371», який був споряджений глушником та магазин якого було споряджено 8-ма патронами калібру 9 мм, та ще 1 патрон калібру 9 мм перебував у патроннику. Таким чином, переданий пістолет перебував у бойовій готовності для вчинення умисного вбивства ОСОБА_5</p> <p>ОСОБА_2 усвідомлюючи, що отриманий від ОСОБА_1 пістолет відноситься до вогнепальної зброї, призначенням якої є механічне ураження живої цілі, а можливими наслідками від чого є заподіяння смерті особі, не маючи законних підстав на його носіння та використання, взяв даний пістолет для вчинення умисного вбивства ОСОБА_5 та разом із ним пішов до переїзду через залізничні колії по вул. Привокзальній у м. Вінниці.</p> <p>Близько 9 години 30 хвилин ІНФОРМАЦІЯ_10 ОСОБА_2, перебуваючи на залізничних коліях навпроти домоволодіння АДРЕСА_9, очікував на появу ОСОБА_5 Побачивши її, він розпочав рух за нею. Наблизившись до потерпілої зі спини на відстань декількох метрів ОСОБА_2, застосовуючи пістолет, отриманий</p>	
--	--	--	---	--

			<p>від ОСОБА_1, з метою заподіяння смерті ОСОБА_5, здійснив із нього два постріли в область її спини, внаслідок чого вона впала на землю.</p> <p>Після цього, ОСОБА_2 наблизився до ОСОБА_5 та з близької відстані здійснив ще два контрольних постріли в шию потерпілої, коли остання лежала на землі, з метою реалізації спільного злочинного умислу спрямованого на заподіяння їй смерті.</p> <p>У подальшому ОСОБА_2, діючи за вказівкою ОСОБА_1, не маючи умислу на незаконне збагачення, з метою інсценування пограбування ОСОБА_5, забрав її сумку з особистими речами, та прямуючи від місця події, викинув її за декілька сотень метрів від місця вчинення вбивства, та залишив місце вчинення злочину.</p> <p>Близько 10 години 10 хвилин ІНФОРМАЦІЯ_10 ОСОБА_2 зателефонував до ОСОБА_1 та повідомив йому, що він виконав його замовлення, а саме: вчинив умисне вбивство ОСОБА_5 відповідно до попередньої домовленості між ними за обумовлену суму грошових коштів в розмірі 1000 доларів США, що еквівалентно 27 696 гривень 68 копійок (згідно довідки НБУ № 61-0053/51284 від 21.09.2018), із яких він отримав від ОСОБА_1 лише 500 доларів США, що еквівалентно 13 848 гривень 34 копійки.</p> <p>Під час даної телефонної розмови ОСОБА_1 повідомив ОСОБА_2, що останній має залишити територію міста Вінниці, а він у свій час надішле йому іншу частину обумовлених між ними грошових коштів в розмірі 500 доларів США, що еквівалентно 13 848 гривень 34 копійки через ТОВ «Нова пошта», на що ОСОБА_2 погодився та поїхав до місця свого проживання.</p>		
28	Вирок Київського районного суду м. Одеса у справі № 947/82/22 від 27.05.2022 року	Ч. 1 ст. 115 ч. 2 ст. 125 КК	<p>Так, 16.08.2021, приблизно о 06 годині 00 хвилин, у ОСОБА_1, маючого непогашену судимість, який перебував у коридорі квартири АДРЕСА_3, під час сварки з ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_3, на ґрунті раптово виниклих неприязних відносин, виник злочинний умисел, направлений на умисне вбивство останнього.</p> <p>Реалізуючи злочинний умисел на умисне вбивство, ОСОБА_1, тримаючи у правій руці розбиту скляну пляшку, якою умисно наніс декілька ударів ОСОБА_2 в передню поверхню грудної клітини, чим спричинив тілесні ушкодження у вигляді п'яти непроникаючих колото-різаних ран та одну проникаючу колото-різану рану в 6-му міжребер'ї в ліву плевральну порожнину з наскрізним ушкодженням навколосерцевої сумки і лівого шлуночку серця.</p> <p>Смерть ОСОБА_2 знаходиться в прямому причинному зв'язку з колото-різаним проникаючим пораненням грудної клітки з ушкодженням навколосерцевої сумки і лівого шлуночку серця з послідуєм крововиливом в ліву плевральну порожнину та має ознаки тяжких тілесних ушкоджень.</p>	Ч. 1 ст. 115 – 7 років; ч. 2 ст. 125 – 1 рік. Остаточне – поглинання 7 років	Поглинання строкового покарання. Неправильна кваліфікація за ст. 125. Так виглядає, що мав бути замах на вбивство.

			<p>Таким чином своїми умисними діями, обвинувачений ОСОБА_1 вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 115 КК України, за кваліфікуючими ознаками - вбивство, тобто умисне противоправне заподіяння смерті іншій людині.</p> <p>Продовжуючи свої злочинні дії, після заподіяння тілесних ушкоджень від яких настала смерть ОСОБА_2 та діючи умисно ОСОБА_1, перебуваючи у квартирі АДРЕСА_3 направився до кімнати де знаходився ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_4, з метою спричинення останньому тілесних ушкоджень.</p> <p>У подальшому ОСОБА_1, тримаючи у правій руці розбиту скляну пляшку умисно наніс нею декілька ударів ОСОБА_3, спричинивши йому тілесні ушкодження у вигляді колото-різаної рани обличчя, грудної клітки та лівого плеча, які згідно висновку судово-медичної експертизи відносяться до легких тілесних ушкодження, що спричинили короточасний розлад здоров'я.</p> <p>Після вказаних подій з місця вчинення кримінального правопорушення ОСОБА_1 зник та в подальшому був затриманий працівниками правоохоронного органу.</p>		
29	Вирок Миколаївського апеляційного суду у справі № 480/1877/16-к від 04.01.2019 року	Пп. 4, 6 ч. 2 ст. 115; ч. 4 ст. 187	<p>23 лютого 2016 року в період часу з 14 год 00 хв. по 15 год. 00 хв., ОСОБА_4, перебуваючи у стані, викликаному вживанням наркотичних засобів, з метою заволодіння майном потерпілого ОСОБА_6 прийшов за адресою: АДРЕСА_1, де проживав потерпілий ОСОБА_6, та заздалегідь приготовленим ножом, застосував до нього фізичне насилля, яке є небезпечним для життя та здоров'я, заподіявши ОСОБА_6 один удар в область черевної порожнини, від якого ОСОБА_6 впав на підлогу.</p> <p>Маючи на меті заволодіння майном потерпілого, у ОСОБА_4 виник умисел на позбавлення життя ОСОБА_6, з метою реалізації якого, він почав наносити потерпілому удари зазначеним ножом в область грудей та тулубу, від чого його ніж вийшов з ладу, а ОСОБА_6, незважаючи на кількість отриманих ушкоджень, продовжував подавати ознаки життя.</p> <p>ОСОБА_4, усвідомлюючи, що ОСОБА_6 може жити та розповісти про вчинене, бажаючи закінчити свій злочинний умисел, направлений на позбавлення життя ОСОБА_6, пішов до приміщення кухні, де взяв два ножа та почав ними наносити удари ОСОБА_6 в область обличчя, шиї грудей, спини та черева. Загальна кількість нанесених ударів становила приблизно 85.</p> <p>Продовжуючи злочинний умисел, ОСОБА_4 заволодів належним потерпілому майном: ноутбуком «Lenovo G 510» вартістю 7299 грн 90 коп. та мобільним телефоном марки «Samsung» вартістю 2000 грн, та з викраденим майном зник з місця вчинення злочину.</p>	Пп. 4, 6 ч. 2 ст. 115 – довічне з конфіскацією; ч. 4 ст. 187 – 8 років. Остаточне – поглинання довічне з конфіскацією. Апеляційний суд призначив суворіше покарання	Призначення суворішого покарання

30	<p>Вирок Індустріального районного суду м. Дніпропетровсь ка у справі № 175/763/15-к від 15.07.2020 року</p>	<p>Ч. 3 ст. 146; пп. 3, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115 КК</p>	<p>Приблизно на початку січня 2014 року, ОСОБА_2 , маючи за мету усунення перешкод для спілкування зі своїм сином та припинення користування квартирою АДРЕСА_6 йогоколишньою цивільною дружиною ОСОБА_6 , яка ІНФОРМАЦІЯ_5 від нього сина ОСОБА_7 , мешкала у вказаній квартирі та приблизно через півроку після народження дитини припинила з ним шлюбні стосунки, перешкоджаючи його спілкуванню із сином на побутовому ґрунті через тривалі особисті неприязні відносини, вирішив замовити за матеріальну винагороду її викрадення та умисне вбивство.</p> <p>Одного дня на початку січня 2014 року, ОСОБА_2 , для втілення в дію свого злочинного умислу, спрямованого на викрадення та умисне вбивство потерпілої ОСОБА_6 на його замовлення, підшукав в якості виконавця даного злочину раніше знайомого ОСОБА_3 , якого запросив до місця свого мешкання по АДРЕСА_2 , де умовлянням та підкупом обіцяною грошовою винагородою, запропонував підшукати кілька осіб та схилив останнього до вчинення цих злочинів за попередньою змовою у групі інших осіб, з корисливих мотивів за грошову винагороду у розмірі 30000 доларів США, на що той, з метою особистої наживи, погодився, пообіцявши замовнику підшукати співвиконавців, які разом з ним здійснять викрадення та умисне вбивство в безлюдному місці ОСОБА_6 із прихованням трупа та слідів вбивства.</p> <p>Після чого ОСОБА_2, усвідомлюючи, що замовляє групі осіб умисне викрадення людини та умисне протиправне заподіяння смерті викраденій людині, для полегшення вчинення замовлених ним злочинів повідомив ОСОБА_3 всю необхідну інформацію про об'єкт його замовлення - потерпілу ОСОБА_6 , зокрема про місце її проживання, зайняття нею наданням манікюрних послуг на дому у клієнтів та номер її мобільного телефону для зв'язку.</p> <p>Тоді ж, на початку січня 2014 року, наступного дня після досягнутої домовленості із ОСОБА_2 , ОСОБА_3 , з відома та згоди ОСОБА_2 , отримавши його замовлення, зателефонував своєму знайомому ОСОБА_4 , з яким приблизно через годину після дзвінка зустрівся біля будинку 12 на вул. Високовольтній у м. Дніпропетровську, де запропонував останньому спільно, у групі з ним, за грошову винагороду викрасти та вбити ОСОБА_6 у безлюдному місці на замовлення ОСОБА_2 , із прихованням її трупу, за вказаними ОСОБА_2 умовами, з використанням наданої ним же інформації про спосіб життя потерпілої та зв'язку із нею.</p> <p>У свою чергу ОСОБА_4 , давши згоду на участь у викраденні та вбивстві потерпілої ОСОБА_6 , повідомив ОСОБА_3 про своє знайомство з ОСОБА_5 , якого запропонував залучити як співвиконавця цих злочинів.</p>	<p>Особа_2 ч. 4 ст. 27 ч. 3 ст. 146 – 7 років; ч. 4 ст. 27 пп. 3, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115 – 15 років з конфіскацією. Остаточне – поглинання 15 років з конфіскацією. Виконавці: ч. 3 ст. 146 – 7 років; пп. 3, 6, 11, 12 ч. 2 ст. 115 – 14 років з конфіскацією. Остаточне поглинання – 14 років з конфіскацією.</p>	<p>Поглинання строкових покарань. Приклад м'якого покарання.</p>
----	--	---	--	---	--

			<p>На початку лютого 2014 року, ОСОБА_4 у нічний час зустрівся у приміщенні нічного клубу «Імперія» на вул. Н.Перемоги, 38 у м. Дніпропетровську із своїм знайомим ОСОБА_5 , якому у свою чергу, з корисливих мотивів, запропонував за грошову винагороду, у групі спільно з ним та ОСОБА_3 виконати замовлення ОСОБА_2 на умисне вбивство у безлюдному місці з попереднім викраденням вказаної людини та з подальшим прихованням її трупу, за вказаними ОСОБА_2 умовами з використанням наданої ним же інформації про спосіб життя потерпілої та зв'язку із нею, на що ОСОБА_5 дав свою згоду.</p> <p>Так, на початку лютого 2014 року, наступного дня після цієї зустрічі, приблизно о 22:00 годині, ОСОБА_3 , ОСОБА_4 і ОСОБА_5 зустрілися у приміщенні нічного клубу «Імперія» на вул. Н. Перемоги, 38 у м. Дніпропетровську, де ОСОБА_3 повідомив співучасникам всю необхідну інформацію про об'єкт замовлення ОСОБА_2 - потерпілу ОСОБА_6 , зокрема про місце її проживання, зайняття нею наданням манікюрних послуг на дому у клієнтів, та номер її мобільного телефону для зв'язку, з відома та згоди ОСОБА_2 пообіцяв кожному винагороду по 10 тисяч доларів за участь у викраденні та вбивстві ОСОБА_6 з корисливих мотивів за попередньою змовою у їх групі. Тоді ж вони вступили у попередню змову на вчинення цих злочинів та розробили план викрадення та умисного вбивства потерпілої ОСОБА_6 , згідно якого вони домовилися з'ясувати більш детальну інформацію про спосіб життя потерпілої ОСОБА_6 , купити мобільні телефони з картками операторів мобільного зв'язку для спілкування із потерпілою, та виманивши ОСОБА_6 в обумовлене місце нібито для отримання від неї манікюрних послуг на дому для вигаданої ними жінки, посадити її до автомобілю, викрасти її із застосуванням фізичної сили, привезти у заздалегідь обумовлене безлюдне місце, де потім її вбити, сфотографувати її труп для підтвердження ОСОБА_2 виконання замовлення, та закопати труп потерпілої у заздалегідь підготовлений ямі, розподіливши роль кожного із співучасників цих злочинів.</p> <p>Протягом лютого 2014 року ОСОБА_5 , готуючись до вчинення у групі з ОСОБА_3 та ОСОБА_4 за попередньою змовою між ними, викрадення та умисного вбивства ОСОБА_6 на замовлення ОСОБА_2 , з корисливих мотивів, використовуючи мережу Інтернет, з'ясував детальну інформацію про потерпілу ОСОБА_6 , впевнившись у номері її мобільного телефону та можливості з її боку надання манікюрних послуг у клієнтів на дому, після чого наприкінці лютого 2014 року зробив пробний дзвінок на мобільний телефон потерпілої ОСОБА_6 , домовившись з нею про вигаданий ними запис дівчини на манікюр у майбутньому, про що повідомив співучасникам ОСОБА_3 та ОСОБА_4 .</p>	
--	--	--	--	--

			<p>Після цього, приблизно у період з кінця лютого по 01 березня 2014 року ОСОБА_3 , ОСОБА_4 і ОСОБА_5 , діючи узгоджено та за попередньою змовою між собою, керуючись корисливим мотивом та єдністю умислу, спрямованого на виконання замовлення ОСОБА_2 про викрадення потерпілої ОСОБА_6 та вчинення її умисного вбивства на замовлення, при зустрічах у невстановлених місцях м. Дніпропетровська, розмовляючи по мобільним телефонам між собою, визначилися, що згідно розподілених ролей, ОСОБА_5 під вигаданим приводом умовить свою сестру ОСОБА_8 , яка не була обізнана про протиправні дії останніх, зателефонувати по наданому мобільному телефону, який ним раніше був придбаний для реалізації злочинного плану, на вказаний ним номер мобільного телефону потерпілої ОСОБА_6 та домовитися із нею про зустріч у задуманому ними місці на зупинці громадського транспорту на вул. Гаванській у м. Дніпропетровську та подальшу поїздку на автомобілі нібито з її чоловіком для здійснення з її боку послуг з манікюру дівчині ОСОБА_4 на дому, що не відповідало дійсності та не було достовірно відомо самій ОСОБА_8 . Потім співучасники злочину домовилися знайти безлюдне місце, де за допомогою лопат, заздалегідь, у ранковий час викопати яму для приховування трупу потерпілої після її вбивства. Далі на автомобілі ВАЗ-2107 д/н НОМЕР_1 ОСОБА_3 повинен був зустріти потерпілу у обумовленому місці і призначений найзручніший для вчинення запланованих злочинів вечірній час, та шляхом зловживання її довірою, почати її викрадення, поїхавши із нею нібито до клієнтки, а ОСОБА_4 і ОСОБА_5 повинні нібито випадково підісти у автомобіль, у салоні якого під час викрадення потерпілої та слідування із нею до визначеного ними безлюдного місця для виконання її умисного вбивства на замовлення ОСОБА_2 , із застосуванням до неї фізичної сили, подолати її опір за допомогою електрошокеру. В подальшому ОСОБА_3 , ОСОБА_4 і ОСОБА_5 на вказаному автомобілі разом повинні були відвезти потерпілу у зумовлене безлюдне місце, де вбити її шляхом задушення, а труп закопати у заздалегідь підготовлений ними ямі. При цьому співучасники вказаних злочинів підготували 2 лопати для викопування ями та закопування трупу потерпілої після її вбивства, електрошокер «Protect yourself» потужністю 300 W, який у невстановленому місті придбав та тримав при собі ОСОБА_5 задля його застосування під час викрадення ОСОБА_6 з метою подолання її опору.</p> <p>Приблизно зранку 01 березня 2014 року, ОСОБА_5 , послідовно реалізуючи спільний з ОСОБА_3 та ОСОБА_4 єдиний умисел на викрадення потерпілої ОСОБА_6 та її умисне вбивство, які замовив ОСОБА_2 , умовив свою сестру зателефонувати потерпілій ОСОБА_6 та домовитися із нею про зустріч у</p>	
--	--	--	--	--

			<p>задуманому ними місці для здійснення нею послуг з манікюру дівчині ОСОБА_4 , не розповідаючи їй про їх спільний злочинний план.</p> <p>01 березня 2014 року о 13 годині 19 хвилин, ОСОБА_9 , яка не була обізнана про злочинні плани ОСОБА_2 , ОСОБА_5 , ОСОБА_4 та ОСОБА_3 про вчинення вказаних злочинів, виконуючи прохання брата, зателефонувала за наданим ним номером телефону ОСОБА_6 та домовилась із нею про зустріч 06 березня 2014 року приблизно о 19:00 годині на зупинці громадського транспорту по вул. Гаванській в м. Дніпропетровську, де її повинен був зустріти нібито чоловік ОСОБА_9 .. Отримавши згоду ОСОБА_6 , ОСОБА_8 , якій не було достовірно відомо про злочинні плани свого брата та його спілльників, повідомила про це ОСОБА_5 , він у свою чергу, за відсутності ОСОБА_8 , повідомив про домовленість із потерпілою ОСОБА_6 про заплановану ними на 06 березня 2014 року на 19:00 годину зустріч інших співучасників ОСОБА_4 та ОСОБА_3 , а останній приблизно у період з 01 по 04 березня 2014 року повідомив про це ОСОБА_2 , як замовника викрадення та умисного вбивства потерпілої, повідомивши його про хід та план виконання його замовлення і погодивши із ним умови передачі грошової винагороди за вчинення замовлених ним злочинів за наявності фотознімків трупу ОСОБА_6 .</p> <p>Приблизно 04 березня 2014 року, зібравшись за місцем роботи ОСОБА_4 та ОСОБА_3 за адресою: АДРЕСА_7 , вказані співучасники, згідно злочинного плану, вирішили, що ОСОБА_4 та ОСОБА_3 зустрінуться вранці 06 березня 2014 року приблизно о 09:30 годині біля будинку АДРЕСА_17, за місцем мешкання ОСОБА_4 , а приблизно о 10:00 годині з ОСОБА_5 в районі вул. Електричній у м. Дніпропетровську та, захопивши лопати і вказаний електрошокер, як знаряддя злочину, разом виїхати на вказаному автомобілі під керуванням ОСОБА_3 для визначення безлюдного місця, куди ними буде у подальшому привезена та вбита викрадена ОСОБА_6 , за умови його розташування неподалік місця майбутньої зустрічі із нею ввечері того ж дня, а саме по вул. Єловій у м. Дніпропетровську.</p> <p>06 березня 2014 року співучасники виконання замовлених ОСОБА_2 викрадення та умисного вбивства потерпілої ОСОБА_6 - ОСОБА_4 , ОСОБА_3 і ОСОБА_5 зустрівшись за вказаними адресами, приїхали на автомобілі ВАЗ-2107 д/н НОМЕР_1 під керуванням ОСОБА_3 на обумовлене ними раніше безлюдне місце у лісосмузі біля електроопори №Л-234 опори №32, яка розташована в Дніпропетровському районі Дніпропетровської області, де за допомогою заздалегідь приготовлених лопат, разом викопали яму для заховування трупу потерпілої та стали очікувати часу обумовленої зустрічі з потерпілою ОСОБА_6 з метою реалізації свого злочинного умислу про її викрадення та умисного вбивства на замовлення ОСОБА_2 .</p>		
--	--	--	---	--	--

			<p>У той же день, 06 березня 2014 року, приблизно о 19:00 годині, коли потерпіла ОСОБА_6, яку раніше було введено в оману щодо запланованої зустрічі з приводу здійснення нею послуг з манікюру нібито конкретній дівчині, прибула на зупинку громадського транспорту по вул. Гаванській в м. Дніпропетровську, де її зустрів ОСОБА_3 на автомобілі ВАЗ-2107 д/н НОМЕР_1. Коли ОСОБА_6 сіла до нього у салон вказаного автомобіля на заднє сидіння, ОСОБА_3, керуючи цим автомобілем, діючи згідно спільного злочинного плану, за попередньою змовою з ОСОБА_4 та ОСОБА_5, які очікували його на дорозі в напрямку місця вчинення запланованого ними вбивства потерпілої, шляхом зловживання довірою ОСОБА_6 почав її викрадення з метою подальшого її вбивства, з корисливих мотивів, на замовлення ОСОБА_2 з його відома та згоди, поїхавши із нею нібито до клієнтки. У свою чергу ОСОБА_4 і ОСОБА_5, втілюючи в дію свій злочинний умисел, на вул. Чаплінській у м. Дніпропетровську, нібито випадково для потерпілої сіли у вказаний автомобіль, при цьому ОСОБА_4 зайняв переднє пасажирське сидіння, а ОСОБА_5 сів на заднє пасажирське сидіння біля потерпілої ОСОБА_6.</p> <p>Далі, 06 березня 2014 року, приблизно о 19:10 годині, ОСОБА_4, ОСОБА_3 і ОСОБА_5, рушивши із вказаного місця, діючи за попередньою змовою між собою, з корисливих мотивів, дотримуючись розробленого плану та усвідомлюючи, що вони викрадають потерпілу з метою її подальшого вбивства на замовлення підбурювача на вчинення цих злочинів ОСОБА_2, діючи з відома та згоди ОСОБА_2, у салоні автомобіля, яким за злочинним планом керував ОСОБА_3, продовжили заплановане ними викрадення потерпілої ОСОБА_6, під час якого, рухаючись із нею до визначеного ними безлюдного місця для виконання її умисного вбивства на замовлення підбурювача ОСОБА_2, ОСОБА_5, виконуючи відведену йому роль, знаходячись праворуч біля потерпілої ОСОБА_6, з метою придушення з її боку активного опору під час її викрадення, із застосуванням до неї фізичної сили, наніс заздалегідь заготовленим пристроєм - електрошокером «Protect yourself» потужністю 300 W кілька ударів їй у шию, спричиняючи їй фізичні страждання, обхватив потерпілу за тулуб та тримав її обома руками, а ОСОБА_4, перехопивши у нього цей пристрій, наніс ним удари у ноги потерпілій, долаючи її опір та спричиняючи їй фізичні страждання, від яких остання втратила свідомість.</p> <p>У той же день, приблизно о 19:30 годині, викравши потерпілу ОСОБА_6, подолавши у такий спосіб її опір, що привело до втрати нею свідомості та спричинило тяжкі наслідки, привезли її на вказаному автомобілі до завчасно визначеного та підготовленого для вчинення ними вбивства безлюдного місця у лісосмузі біля електроопори №Л-234 опори №32, яка розташована в Дніпропетровському районі Дніпропетровської області, де зранку, готуючись до</p>	
--	--	--	--	--

			<p>вчинення злочину, вони викопали яму, біля якої, зупинивши автомобіль, ОСОБА_3, ОСОБА_4 і ОСОБА_5 вийшли з нього для продовження за попередньою змовою виконання свого злочинного умислу на умисне вбивство викраденої ними потерпілої ОСОБА_6 зі спричиненням тяжких наслідків, з корисливих мотивів, на замовлення підбурювача ОСОБА_2 .</p> <p>Одразу після цього, ОСОБА_3 і ОСОБА_4 , умисно, з метою протиправного заподіяння смерті викраденої людини - ОСОБА_6 , з корисливих мотивів, на замовлення підбурювача ОСОБА_2 за попередньою змовою між собою та ОСОБА_5 , діючи спільно та узгоджено, відповідно до раніше розробленого ними та узгодженого замовником ОСОБА_2 плану, витягли із салону вказаного автомобілю непритомну потерпілу ОСОБА_6 та поклали її на землю біля автомобілю. Далі ОСОБА_5 , послідовно реалізуючи спільний з ОСОБА_3 та ОСОБА_4 та із замовником ОСОБА_2 єдиний умисел, спрямований на протиправне позбавлення життя потерпілої ОСОБА_6 як викраденої ними людини, спричиняючи тяжкі наслідки, з корисливих мотивів, за попередньою змовою групою осіб на замовлення підбурювача ОСОБА_2 з його відома та згоди, упродовж короткого проміжку часу, за допомогою шарфа, який належав потерпілій та знаходився у неї на шиї, обома руками затягнув його на її шиї, здавлюючи цей життєво важливий орган, та утримував шарф як зашморг до тих пір, поки потерпіла ОСОБА_6 перестала подавати ознаки життя.</p>		
--	--	--	---	--	--

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, професор
полковник поліції

Тарас СОЗАНСЬКИЙ
2022

АКТ

26.10. 2022

Львів

№ 43/1

**Про впровадження результатів дисертації
Ломаги Юрія Томашовича на тему
«Кваліфікація сукупності злочинів при
вчиненні умисного вбивства» в освітній
процес ЛьвДУВС**

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- начальника відділу забезпечення якості освіти та методичної роботи кандидата юридичних наук, доцента Руслана СТРОЦЬКОГО;
- начальника відділу організації наукової роботи, кандидата юридичних наук, майора поліції Людмили ПАВЛИК;
- декана факультету № 1 ІПФНП кандидата юридичних наук, доцента, підполковника поліції Руслана ШЕХАВЦОВА;
- завідувача кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 ІПФНП, кандидата юридичних наук, доцента Ірини ГАЗДАЙКИ-ВАСИЛИШИН;
- директора загальної бібліотеки Ірини КРАВЕЦЬ.

Комісія відповідно до наказу по університету від 24 березня 2021 року № 100 розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня доктор філософії та наукові праці аспіранта Львівського державного університету внутрішніх справ Ломаги Юрія Томашовича за темою «Кваліфікація сукупності злочинів при вчиненні умисного вбивства».

Проаналізовано основні результати дослідження Ломаги Ю.Т., зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

1. Ломага Ю.Т. Історичний аспект розвитку нормативно-правової регламентації кримінальної відповідальності за умисні вбивства у контексті їх потенційної множинності. Науковий вісник ДДУВС. 2022. №3. С. 385-392.

2. Ломага Ю.Т. Система норм про умисне вбивство у Кримінальному кодексі України як юридико-технічна передумова проблем кваліфікації їх за

сукупністю злочинів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Випуск 59. Івано-Франківськ, 2022. С. 131-147.

3. Ломага Ю.Т. Кваліфікація умисних вбивств при конкуренції кримінально-правових норм. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Випуск 60. Івано-Франківськ, 2022. С. 28-40.

4. Ломага Ю.Т. Правові підстави кваліфікації умисних вбивств за сукупністю за законодавством окремих зарубіжних держав. *30 років розбудови української державності та кримінальна юстиція як її базовий компонент: чого досягнуто та що втрачене?*: матеріали VII Львівського форуму кримінальної юстиції 16-17 вересня 2021 року. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 93-98.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що праці Ломаги Ю.Т. містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Львівського державного університету внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін: «Кримінальне право», «Кримінально-правова кваліфікація», «Кримінально-правова охорона особи та власності в Україні», а також у процесі підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, які можуть бути рекомендовані до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Члени комісії:

Руслан СТРОЦЬКИЙ

Людмила ПАВЛИК

Руслан ШЕХАВЦОВ

Ірина ГАЗДАЙКА-ВАСИЛИШИ

Ірини КРАВЕЦЬ